

SADRŽAJ

Predgovor	5
Prvi dio	
MARIJA U BOŽJOJ ZAMISLI	9
Početak boljega svijeta	11
Predodređena od vječnosti	16
Kći siona	20
Nova Eva	25
Drugi dio	
MARIJA U POVIJESTI SPASENJA	29
Izvori za Marijin povijesni lik	31
Arkandjelov pozdrav	36
Anđeo Gospodnji navijestio Mariji	41
Djevičanska Majka	47
»Duh Sveti sići će na te«	55
»Evo službenice Gospodnje!«	60
»Neka mi bude po riječi tvojoj!«	66
Elizabeti u pohode	73
»Blagoslovljena među ženama!«	80
»Blago onoj koja povjerova!«	86
»Veliča duša moja Gospodina!«	96
Marijina šutnja u Josipovoj tjeskobi	103
Bogorodica u Betlehemu	110
Prikazanje u hramu	117
Mudraci pred prijestoljem Mudrosti	123
U egipatskom izagnanstvu	128
Majka traži izgubljenog Sina	135
Marija – odgajateljica Kristova	142
Krist – Marijin odgajatelj	147
Zagovornica u Kani	152
Marija u samoći – Isus u javnosti	159

Žalosna Gospa pod križem	165
»Evo ti Majke!«	172
Susret s uskrslim Sinom	178
Duhovska Majka milosti	182
Euharistijska Gospa	188
Dozrijevanje za nebo	193
Marijin odlazak u nebo	200
Žena »Velikoga znamenaa«	206

Treći dio

MARIJA U VJERI CRKVE	217
----------------------	-----

Vjera Crkve – jeka Objave	219
Marijini blagdani u liturgiji Crkve	224
Između maksimalista i minimalista	227
Bogorodica	233
Uvijek Djevica	241
Bezgrešna	257
Suotkupiteljica	278
Uznesena na nebo	293
Je li Marija umrla?	303
Kraljica svemira	311
Posrednica milosti	320
Marija i Crkva	331
U sjaju Boga Trojednoga	344

Četvrti dio

MARIJA U ŠTOVANJU KRŠĆANA	357
---------------------------	-----

Marijanska pobožnost u Crkvi	359
Temelj vjere u štovanju Marije	367
Uloga teologa i propovjednika	374
Znak eshatološke nade	382
Gospina krunica	389
Gospa na Putu križa	394
Posveta bezgrešnom Srcu Marijinu	400
Kratice	413

Papinski dokumenti o Mariji 414

Literatura 415

Prvi dio

MARIJA U BOŽJOJ ZAMISLI

O zdravo Ti
stvorenja svih
zagonetko u tijelu,
u koju Bog
iz srca svog
milotu sasu cijelu!

Ko rajski dan
i Višnjeg san
neokaljano lijepa — — —
ko vrijedan bje
visine te
ko Majci da ti tepa?

O njivo Ti,
što obrodi
tek jednim punim klasom!
O lozo Ti
što dozori
tek jednim grozdom — Spasom!

(M. Pavelić)

POČETAK BOLJEGA SVIJETA

Na Marijansko-mariološkom kongresu u Zagrebu god. 1970. izabrana je kao geslo značajna izreka »Maria – mundi melioris origo« (Marija – početak boljega svijeta). Uzeta je s oltara Marijina prošteništa Trški vrh. Velika je to riječ, duboko utemeljena na Božjoj objavi o Mariji. Vrijedna je da o njoj razmišljamo kao o uvodnoj misli naše duhovne obnove.

Običaj je u današnje doba da se bira mis (najljepše žene) gradova i svijeta. Kriterij je uglavnom vanjska ljepota, no ponegdje i cjelovita ljepota ljudskog bića. I sam je Bog odvijeka izabrao najljepšu i najdražu Ženu svijeta, »bлагословљену iznad svih žena«. Bog je odabirao po ljepoti duše i plemenitosti srca, po krasoti Pune milosti. Odabrana je i objavljena kao zvijezda prethodnica boljega svijeta koji nam otvara Marijin Sin – Krist, Gospodin.

Obećanje boljega svijeta

Prvi svijet što ga je Bog stvorio bio je za čovjeka sretan i krasan – zemaljski raj. No u kušnji čovjek je promašio. Zavedena od Sotone prva je žena pograbila zabranjeni plod, zavevši muža na isti grijeh: da bi bili »kao Bog«, sebi dostatni, pa da svojim putem krenu u zagonetnu povijest. Prvi grijeh bacio je ljude u tminu i u sjenu smrti, u nered požude, znoj mučnoga rada, bol i bolest, napokon, u smrtni prah... No nad ruševinama iskonskoga grijeha, nad porazom praroditelja, Bog proglašava novu nadu boljega svijeta: »Neprijateljstvo ja zamećem između tebe (zmijo) i Žene, roda tvoga i roda njezina. On će ti satrti glavu, a ti ćeš mu vrebati petu« (Post 3, 14). Eto nade po svetoj ženi u neprijateljstvu s vragom, a u prijateljstvu s Bogom, koja ima roditi Pobjednika nad sotonskom moću. Tako nam Bog u pradavnom početku ljudske tragedije daje nadu spasenja proroštvom o Majci Spasitelja.

U doba kad su Asirci ugrozili Judino kraljevstvo te »palicom udarali po licu suca Izraelova«, obećao je Bog po proroku Miheji da će se u Betlehemu Judinu roditi Vođa koji će izbaviti žostatak' naroda: »Zato će ih Gospod ostaviti dok ne rodi Ona koja ima roditi. Tada će se ostatak njegove braće vratiti djeci Izraelovoj« (Mih 5, 1-2). On će nositi ime »Knez mira« jer »On je mir« (5). On će povesti »na pašu stado svoje« da ga povede u bolji svijet Božjeg prijateljstva. No treba čekati na očekivanog Začetnika boljega svijeta dok ne rodi »Ona koja ima roditi«, što znači neopozivu Božju odluku. U njoj je Zora nade, a u njezinu Sinu Sunce života da nas povede k Izvoru vječnoga života.

U teškoj tjeskobi judejskoga kralja Ahaza, koji gubi nadu pred udarom aramejskog i samarijskog kralja, nastupa Izaija pred Ahazom s prijedlogom da zatraži znak izbavljenja od Boga. Beznadni kralj odbija, ali mu ipak Izaija najavljuje kao znak mladu Ženu koja ima roditi Emanuela. Septuaginta prevodi »almah« s »parthenós« – djeвица, a Matej unosi taj prijevod u svoje Evanđelje kao potvrdu djevičanskog rođenja Spasiteljeva. Važno je ime najavljenog djeteta: Emmanuel – s nama Bog! Ono dobiva punu mjeru značenja u Kristu Bogočovjeku, koji s ljudima boravi kao Djevičin Sin da bi započeo doba boljega svijeta.

Ova starozavjetna proroštva o Majci Spasitelja u sva tri slučaja navješćuju Ženu bez muža, Djevicu-Majku kao znak nade usred nesreće. Kad LG 55 izriče sud Crkve o tim proroštvima, ovako veli: »Ovi prastari dokumenti, kako se čitaju u Crkvi i razumijevaju u svjetlu daljnje i punije Objave, postupno jasnije iznose na svjetlo lik Žene – Majke Otkupitelja. Ona je ovim svjetlom već proročki obuhvaćena u obećanju.« Zatim slijede navodi gornjih proroštava. Uvjeren sam da je taj sud Crkve opomena onim egzegetima koji niječu marijansko značenje u tim proroštvima.

Dodajmo trima proroštvima i tri lika pobožnih žena koje tipski najavljuju Mariju: Ana – majka Samuelova, Judita – pobjednica nad Holofernom, Estera – zagovornica pred perzijskim kraljem Asverom. Nisu to izravna proroštva, nego likovi koji izdaleka osvjetljaju Marijinu ulogu za spas Božjeg naroda. Važno je da su i te tipske žene, kao i proroštva o Ženi nade, dana u najtežim časovima tragedije. Kad se čini da je sve propalo, dolazi pomoć s neba po Ženi nebeskog izbavljenja, koja porodi Izbavitelja od svih koji nas mrze. Biblijski se to izbavljenje naziva 'žspasenje', a taj bolji svijet 'žkraljevstvo Božje' koje osniva Kralj – Mesija.

Ostvarenje boljega svijeta

Kada su prošla stoljeća duga očekivanja na Mesijin dolazak, potrebna da Izrael postane »narod pripravan« (Lk 1,17), napokon dođe željkovani čas: »A kad nadode punina vremena, posla Bog Sina svoga. Od Žene bi rođen, Zakonu podložan da otkupi podložnike Zakona te primimo posinjenje« (Gal 4, 4). Bolji svijet koji donosi Krist, najprije se ostvaruje u Majci kao Bezgrešnoj i Punoj milosti. Ona postaje prvom suradnicom u Kristovu djelu spasenja jer se »posve posvetila osobi i djelu svojeg Sina« (LG 53). Poput zore unaprijed je obasjana Suncem s visina koje nosi u svojem krilu. U njoj počinje i iz nje se rađa Začetnik boljega svijeta.

Kad je Isus počeo naviještati taj bolji svijet kao »kraljevstvo Božje koje se približava«, a on će ga uspostaviti, odazvalo mu se »malo stado« priprostih i siromašnih koje se poistovjećuje sa svetim »ostatkom« proroka. Kako je Krist skupa s Marijom svoje stado uključio u svoje kraljevstvo djelom otkupljenja, razmatrat ćemo kasnije.

Počesto nam se čini da je Kristovo kraljevstvo odviše »nebesko« u sferi duha i milosti pa da ovome svijetu ne može pomoći da postane bolji. Kršćanska povijest toliko je puna sukoba i borba da ne nalikuje na kraljevstvo Kneza mira. Gledajući ga izvana, jedva da se razlikuje od poganskoga svijeta, bar što se tiče izvanjskog mira. Ima li dakle nade da po Evanđelju nastane bolji svijet? To danas pitamo, jer je više ideologija pokušalo ostvariti bolji svijet krvavim revolucijama i obračunima rasne, klasne i narodne mržnje. Kao da su novopoganski pokreti nastupili zbog razočaranja što kršćanstvo nije donijelo bolji svijet. Poglavica ovoga svijeta – đavao nudi ljudima drukčije mesijanizme »lažnih krista« i proroka da bi na ovoj Zemlji načinili svoj raj znanosti i tehnike. Odvlači ljude od Boga da bi načinili svijet bez Boga. No svijet tehničke preobrazbe Zemlje bez nutarnje preobrazbe srdaca postaje sve ratoborniji grabež za vlašću nad svijetom. Umnožavaju se sredstva za život, a sam ljudski život tako se lako uništava: i na frontama i u revolucijama i pobačajima. Dobro reče kard. Marty: »Nije dosta s pomoću tehnike umnožavati sredstva za život. Svijet ima potrebu za životnim smislom.« No zadnji smisao življenja ne može biti u smrtnom svijetu, na grešnoj zemlji, nego samo u Božjem nadsvijetu gdje su pobijedili grijeh i smrt. Taj život donosi Krist pomirenjem s Bogom, jer on posjeduje »riječ vječnoga života« (Iv 6, 69). On je sam taj život jer »u njemu bijaše život i život bijaše svjetlo ljudima« (Iv 1, 1). No, kad »k svojim dođe, njegovi ga ne primiše« (Iv 1, 11). Eto zapreke da se ne ostvaruje bolji svijet. Prisutna je već pri prvom Kristovu dolasku. I kasnije, a i danas toliki ga »njegovi« ne primaju. Po krštenju su njegovi, ali po životu ne primaju kraljevstvo Božje. Sekularizacija kao otpad od nade u bolji svijet počinje otpadom od vjere u jedinog Spasitelja. Takvi hoće mir u posjedovanju i uživanju, ali ne u pravdi i u ljubavi. No to nije Kristov mir koji najprije treba da osvoji ljudska srca za pravdu i ljubav.

Zar onda nema nade u ostvarenje boljega svijeta, osim tamo preko groba? Krist ne obećava učenicima vanjski mir i sreću u svijetu, nego mir srdaca s Bogom: »Mir vam ostavljam, mir vam svoj dajem. Ne kao što svijet daje, ja ga dajem.« Na ovom svijetu Krist navješćuje svojim najbližima progon i tjeskobu, ali sa svojom pobjedom nad neprijateljima: »Ne bojte se! Ja sam pobijedio svijet!« (Iv 16, 33). Hod povijesne Crkve ostaje hod po križnom putu, ali s uskrsnom nadom u pobjedu Sina Marijina, koji sjede s desne Božje da »pobijedi sve neprijatelje te ih postavi za podnožje nogama svojim« (Ps 110). Kada će pobijediti moćni svijet kao svojeg neprijatelja? Ne znamo kada, ali znamo pod kojim uvjetom: »da svi budu jedno te svijet uzvjeruje da si me ti poslao«. Sjedinjeni kršćani, to je uvjet da Krist pobijedi svijet pa da već na ovom svijetu bude ostvareno nešto od boljega svijeta. Nema boljega svijeta bez boljih ljudi, bez boljih kršćana, bez

bolje – Kristu vjernije Crkve.

Kako je Marija postala početak boljega svijeta? Tako da je svom dušom prihvatila Krista, koji je odozgo došao da započne obnovu svijeta nabolje. Primanjem Krista Marija je prihvatila cijeli njegov plan spasenja po Božjem kraljevstvu koje dolazi s Njim. Nije pitala što će joj budućnost donijeti, nego što Bog sada od nje traži. Nije pitala što drugi rade, nego što ona ima učiniti. Nije čekala da dozriju nekakvi javni uvjeti za početak boljega svijeta, nego je sama odvažno stupila na stazu Objave kojom dolazi spasenje svijetu.

Bolji svijet ne dolazi odozdo, od ljudskih sila koje tek mogu načiniti bolja sredstva civilizacije, nego dolazi odozgo snagom božanske milosti koja od nas čini bolje ljude i bolje kršćane, sposobne za gradnju boljega svijeta. Kristov prodor u svijet ide kroz ljudska srca obraćena snagom Evanđelja, a zatim kroz ustanovu njegove Crkve koja razglasuje poruku spasenja i vjernima nudi snagu milosnih sakramenata. Marija je velikodušnim predanjem dala svoje srce Bogu pa je on zato mogao upotrijebiti cijelo njezino biće za početak boljega svijeta. Kristovo je djelo da je od svoje Majke učinio uzorni početak Crkve. Današnja Crkva uporno gleda u taj uzor da bi u Marijinoj školi naučila nasljedovati Krista, božanski uzor u ljudskom tijelu za novoga, boljeg čovjeka.

Marija je bila prva Kristoforka donoseći svijetu Krista. Svi ostali kristofori moraju se ugledati u nju ako ovom tmurnom i grešnom vremenu žele donijeti Krista, onog autentičnog iz Evanđelja, ne »prerušenoga« po željama ovoga svijeta. Sveci su to najbolje znali pa su stoga najviše učinili za obnovu ljudi i društva.

Uđimo u ovu duhovnu obnovu sa željom da od presvete Bogorodice naučimo živjeti »kako dolikuje svetima« (Ef 5,3). Onda će nas, sigurno, osvojiti Krist, a i mi ćemo biti sposobni druge osvajati za Krista jer u sebi nosimo kvasac obnove koji po Božjim ljudima donosi bolji svijet.

PREDODREĐENA OD VJEČNOSTI

»Blažena Djeвица odvijeka je predodređena skupa s utjelovljenjem božanske Riječi – savjetom božanske providnosti« (LG 61). Želimo shvatiti domet ovih riječi II. vatikanskog sabora koje su jeka objave o Mariji, ali i, šire, objave o predodređenosti svih izabranih.

Problem predestinacije izazvao je u Crkvi mnogo mučnih rasprava, pa i krivovjerja. Dogmatske definicije o preodređenju odražavaju žestinu negdašnjih borbi, ali i pravi smisao Božjeg predodređenja koje ne ukida ljudsko slobodno sudjelovanje. Bog, previđajući naše sudjelovanje, predodređuje naše konačno određenje za spas ili propast u vječnosti... Nećemo naširoko ulaziti u obilnu biblijsku objavu o Božjem predznanju i predodređenosti, nego tek spomenimo kako Pavao definira tu tajnu: »Koje predvidje te i predodredi da budu suobličeni slici Sina njegova... Koje pak predodredi te i pozva, koje pozva te i opravda, koje opravda te i proslavi« (Rim 8, 29-30). Pavao ovdje govori samo o pozitivnoj predodređenosti, no naći ćemo u Sv. pismu dosta mjesta i o negativnoj predodređenosti za vječnu propast. Predodređenost u oba smjera nije Božji apsolutizam koji gazi ljudsku slobodu, nego Božja vlast koja i upravlja i nagrađuje i kažnjava ljudsku slobodnu odluku. Stoga Pavao govori prije o predviđanju slobodnih odluka stvorova da bi nastavio s predodređenošću Božjih odluka.

Kad Crkva na Mariju primjenjuje opću nauku o predodređenosti, onda govori o njezinu najvišem stupnju: ne samo predviđanjem Marijine suradnje, nego predodređenošću najvišeg odabranja koje nadmašuje svaku suradnju stvora. Kod Marije je, unatoč divnoj suradnji u savršenoj podložnosti Božjoj volji, mnogo više Božje prebogatere darežljivosti kojom uzdiže Ženu spasenja na najviše dostojanstvo stvora.

Predodređena s Kristom

Nije Marija radi sebe, nego radi Krista uzdignuta do najviše kvalitete milosnog odabranja. Nije predodređena općom širinom, nego visinom vrhunskog predodređenja Bogorodice. Njezino se odabranje uklapa u cijelo djelo spasenja tako da se nalazi u središtu Božjih spasotvornih planova. Kad Sabor veli da je predodređena zajedno s utjelovljenjem Riječi, izriče glavni razlog njezina

uzvišenja. Pio IX. u enciklici »Ineffabilis Deus«, opisujući Marijino bezgrešno začeće, veli: »predodređen je početak Marijin i utjelovljenje božanske Mudrosti«. Samo je Bog mogao sebi odabrati majku po svojem ukusu i tako je oblikovati da bude dostojna Mati Sina Božjega. I ostale vjerske istine o Mariji pripadaju istom obzoru njezine predodređenosti za Krista. Ništa nije dobila neovisno o Kristu. Svi su njezini naslovi kojima nadvisuje sve stvorove potekli iz Kristove veličine »po kome je sve stvoreno« (Iv 1, 30).

O Marijinu predodabranju Papa u okružnici »Otkupiteljeva Majka« piše ove riječi: »Ako je ovaj izbor temeljan za izvršenje Božjih spasotvornih planova s obzirom na ljudski rod; ako izbor u Kristu i određenje za dostojanstvo posinjenih sinova (Božjih) spada na sve ljude, izbor je Marijin posve poseban i jedinstven. Odatle također vlastito i jedinstveno mjesto što ga ona zauzima u otajstvu Krista« (RM 9). »Marija je posve posebnim i izvanrednim razlogom vezana uz Krista i tako od vječnosti ljubljena u svom Sinu preljubljenom«... (ib.).

Kao najdivniji odraz Krista Marija je postala uzor Crkvi kao njezin najviši domet, ali i kao njezina životvorna Majka. Stoga se kristološkom pridružuje i ekleziološki vidik na Mariju, jer po njoj je Kristova veza s Crkvom najčvršće ostvarena: u samom postanku Crkve i u njezinu razvoju.

Marijina predodređenost djelo je »božanske providnosti«, veli Sabor. Samo Bog može sabrati sve niti ljudske povijesti da ih uklopi u povijest spasenja. Samo svemoć providnosti može voditi povijest spasenja k vrhuncu na kojem blista Krist, a odmah uz njega Marija. Ne možemo se nadiviti tome kako je to Bog izveo tako tihim stazama, a opet tako snažnim potezima. Nije mu bila potrebna buka svijeta da izvede najveća djela, nego tišina Nazareta i Betlehema da objavi i ostvari tajnu utjelovljene Riječi u Mariji.

Preoblikovana po Kristu

Ona koja bijaše predodređena za Krista morala je biti i posebno preoblikovana po Kristovu liku da bi bila prva »suobličena slici Sina«, i Božjega i svoga. Trebalo je da Marija postane vidljiv odraz Kristove savršenosti da bi postala dostojna najbliže Kristove blizine.

O. Galot u svojem djelu Donna posebno je iscrpno obradio Marijino preoblikovanje kako bi postala najljepši odraz Isusova života (75.-85. str.). On nalazi četiri Marijine sličnosti s Isusom: Službenica Gospodnja uza Slugu Jahvina; poučljiva volji Očevoj kao i Krist kojem je »jelo vršiti volju Onoga koji ga posla«; dragovoljna Djeвица koja se posve posvetila djevičanskom Jaganjcu; osjenjena Duhom Svetim koja ima roditi Pomazanika napunjena Duhom.

Ima i drugih Marijinih sličnosti s Kristom koje ju unaprijed oblikuju da bi mu bila što sličnija. Tu je i tjelesna sličnost krvne veze doma Davidova i loze Aronove (majka Ana), rođakinja Elizabeta »od kćeri Aronovih« bila je sestra majke Ane (Protoevanđelje Jakovljevo), jer ima roditi i Kralja i Svećenika Novoga Saveza. Tu je i izvanredna tjelesna ljepota kao posuda divnoga duha, koju moramo pretpostaviti za Majku »najljepšega od sinova ljudskih« (Ps 45, 3). Tu je još kudikamo vrednija čudoredna sličnost s Kristom, tako da unaprijed ide putem Kristova siromaštva, poniznosti, posluha, čistoće srca i tijela. Tu je i mistična sličnost Pune milosti s Onim koji nam dođe »Pun milosti i istine« (Iv 1, 14). Ako smo svi »od njegove punine primili« (Iv 1, 16), onda je Marija najviše primila jer mu je najbliža i srcem i tijelom i poslanjem spasenja.

Bog je unaprijed u Bogorodičinu tijelu i duši ostvario ono što označuje Kristovo čovječstvo na zemlji. Tako je mogla biti ostvarena izvanredna suradnja Majke sa Sinom jer su ih spajale sve niti i krvnog i duševnog i milosnog života. Bila je doista Zora unaprijed blistava od sjaja Sunca s visina koje i nju i nas i sav svijet obasjava zrakama božanskoga svjetla.

Sjedinjena s Kristom

LG nam kaže da je Marija bila »velikodušna družica« (generosa socia) Kristova djela spasenja. Prije Isusovih učenika ona je slijedila Krista na svim njegovim zemaljskim putovima, osim u javnom propovijedanju. No i tada je bila s njime srcem sjedinjena.

Crkveni oci opažaju da je Marija već prije navještenja bila Kristova jer je zanosno čeznula za

Mesijinim dolaskom te prihvaćala duh mesijanskih proroka. Sv. Augustin izriče to sažetom rečenicom: »Prije je začela srcem nego tijelom.« (Prius corde concepit quam corpore.) Njezino preoblikovanje u Kristu unaprijed je pripravljalo tlo u duši da se Mesija nastani u njezinu tijelu. Čim se utjelovio, već je našao spremnu učenicu i družicu svojega spasiteljskog djela.

Od časa navještenja i svojega pristanka Marija je sjedinjena s povijesnim Kristom tako bliskim i snažnim vezama da je nitko ne može nadvisiti. To je krvna veza materinstva i još jača duhovna veza suradnje i supatnje. Najprije je sva okrenuta k osobi utjelovljenoga Sina Božjega da mu služi kao Božjemu i svojemu Sinu. Kasnije je sjedinjena sa Sinom djelom kao velikodušna družica Otkupitelja i mistična Majka njegove Crkve.

Svi koji vjeruju u Krista slave Boga »po Kristu i s Kristom i u Kristu«, ali Marija tu stvarnost proživljava tako blisko kako nitko ne može. Ona je cijelim bićem sjedinjena s utjelovljenim Bogom, ne samo naknadnim činima nasljedovanja i apostolskog sudjelovanja. Primila je od Boga silne darove preoblikovanja po milosti, ali je i svu sebe predala na služenje kad je bila zamoljena da mu postane majka. Otada ga slijedi iz najveće blizine i služi mu u vjernoj ljubavi do kraja njegova zemaljskog putovanja.

Naše nasljedovanje Krista i sjedinjenje s Kristom nije »praeformatio«, nego »postformatio« nakon svih Kristovih primjera i propovijedi. Dok Marija bitno pripada u plan spasenja kao Spasiteljeva Majka, jer bez nje ne bismo ga imali, dotle mu mi pripadamo kao naknadne grane i grančice koje rastu na već izraslom stablu Kristove Crkve. Ipak se možemo naknadno »suobličiti Kristu« (Ef 4, 7), pa i nakon obraćenja s grešnih putova. U tome nam izvanredno pomaže primjer one koja je već unaprijed preoblikovana i sjedinjena s Mesijom koji naskoro ima doći.

KĆI SIONA

Kada LG 55 Mariju naziva »uzvišena kći Siona«, povezuje naslov s očekivanjem Mesije u izabranom narodu. Naslov razotkriva Marijin odnos prema starozavjetnoj Objavi, prema narodu od kojega je krvno potekla. Moramo najprije promotriti što u objavi Izraela znači opjevana Sion-gora i raspjevana Kći Siona da bismo shvatili što za Mariju znači taj naslov u Otačkoj predaji.

Sion-gora nalazi se na jugu one uzvišice pod kojom se stere najstariji dio Jeruzalema, naselje Jebusejaca – Ofel. Kad je David osvojio tu gradinu zajedno s tvrđom na jugoistočnim padinama Siona, sagradio je na Sionu svoj dvor od cedrovine skupa s tornjem Davidovim. Kraj dvora je smjestio Šator i Kovčeg saveza, najveću svetinju Izraela iz pustinjskoga lutanja, spomen na Savez s Jahvom pod Sinajem. Tako Davidov Sion postade središte vjerskog i narodnog života starog Izraela. U tom središtu teokracije spojilo se svetište Jahvino i prijestolje Davidovo kao središte narodnoga okupljanja oko doma Gospodnjega i doma Davidova. Po tom Sionu posta Jeruzalem sveti grad Objave, jer »Jahve nad vojskama prebiva na gori Sionu« (Iz 8, 18), jer su Jahvi »draža vrata Siona nego svi šatori Jakovljevi« (Ps 87, 2). Tako Sion postade povijesno utjelovljenje vjere Izraelove odakle zrači svjetlost Objave. Njegovo ime prelazi i na cijeli sagrađeni grad Jeruzalem, koji se naziva »kći Siona«. Kada je Salomon na susjednom brdu Morija sagradio veličanstveni Hram te onamo prenio Kovčeg saveza, pojam »kći Siona« proširio se i na to brdo premještanjem Svetišta i Davidova prijestolja. Kule koje opasivahu Jeruzalem, sagrađene na dva brijega, postale su ponos naroda kad je dolazio na blagdane u Hram: »Obiđite Sion i prođite njime, prebrojte kule njegove! Pogledajte dobro bedeme njegove, promotrite mu potanko dvorove, da biste kazivali budućem naraštaju: Takav je Bog, Bog naš svagda i dovijeka! On neka nas vodi!« (Ps 48, 12-13).

Sion – simbol Izraela

Vjersko i narodno zajedništvo izabranog naroda, koji se okupljao oko gore i grada pod gorom, bilo je također obuhvaćeno pjesničkom slikom »kćeri Sionske«. U toj slici sažima se sudbina Izraelaca, sretna i nesretna, i kad je blagoslovljen i kad je kažnjen od svojega Boga. Ugroženi i spašeni Sion govori o nevolji i oslobođenju Božjeg naroda. Svetost Jahvina, koja je kao sjena pala na goru i grad Jeruzalem, pada i na cijeli njegov narod. Zato se stanovnici Jeruzalema nazivaju »spašeni Jahvini« (Iz 4, 3) koji žive pod Božjom zaštitom, »jer će kraljevati Jahve nad vojskama na gori Sionu i u

Jeruzalemu, a slava će mu sjati pred starješinama« (Iz 24, 23). Zato i sav narod koji se skuplja oko Siona postaje »kći Siona« i »kći Jeruzalema«... Kad je asirski kralj Sanherib bio opkolio Jeruzalem da ga osvoji, narugao se Jahvi i Ezekijinu pouzdanju u Jahvu. Tada prorok Izaija stupa pred kralja Ezekiju te mu navijesti pobjedu Jahvinu nad Sanheribom: »Prezire te, ruga ti se djevica kći Siona, za tobom maše glavom kći Jeruzalema« (2 Kor 19, 21). Kad se narod uzda u Jahvu, tada će »Bog spasiti Sion, on će sagraditi gradove Judine, tu će oni stanovati, imati baštinu« (Ps 69, 36). Kad Bog po prorocima prijete kaznom nevjernom narodu, tada će u ruševinama ležati kći Siona te postati »kao koliba u vinogradu, kao pojata u polju krastavaca, kao grad opsjednut« (Iz 1, 8). I Miheja tako prijete Božjom kaznom: »Sion će biti polje preorano, Jeruzalem ruševina, a goru ovoga doma šuma će prekriti« (Mih 3, 12). Kad se to doista dogodilo za sužanjstva babilonskoga, Jeremija tuži nad narodom i opustjelim Gradom, a »Sion pruža ruke, nema mu tješitelja. Jahve je protiv Jakova sa svih strana pozvao tlačitelje. I tako Jeruzalem postaje među njima strašilo« (Tuž 1, 17). Dok »putovi sionski tuguju jer nitko ne dolazi na svetkovine« (Tuž 1, 4), dotle narod u sužanjstvu oplakuje grijeh svoje i vapije za Sionom: »Nek mi se osuši desnica moja, Jeruzaleme, ako tebe zaboravim! Nek mi se jezik za nepce prilijepi ako spomen na te smetnem ja ikada, ako ne stavim Jeruzalem vrh svake radosti svoje!« (Ps 137, 5-6).

Kad je perzijski kralj Kir pustio Judejce iz sužanjstva da se vrate i opet sagrade Jeruzalem, odjeknu pjesma radosnica: »Odjeni se snagom, Sione! Odjeni se najsajnijim haljinama, Jeruzaleme, grade sveti! Skini okov s vrata svog, izagnana kćeri Sionska!« (Iz 52, 1-2). Kad opet sagradiše Grad, časte ga pjesmom: »Nazvat će te gradom Jahvinim, Sionom Sveca Izraelova« (Iz 60, 14).

Sion – simbol mesijanske budućnosti

To je najviši proročki domet pjesničkog zanosa o Sionu, jer će na Sion doći sam Bog da ga pohodi. Dočekat će ga Ostatak vjernih i pobožnih kojima prorok Sefanija naviješta: »Kličite od radosti, kćeri Sionska, vičite od veselja, Izraelo! Veseli se i raduj se iz svega srca, kćeri jeruzalemska!... Jahve, kralj Izraelov, u sredini je tvojoj!« (Sef 3, 14-15).

Istu mesijansku budućnost gleda i Zaharija: »Klikni iz svega grla, kćeri Sionska! Vičite od radosti, kćeri jeruzalemska! Tvoj kralj evo se k tebi vraća, pravičan je i pobjedonosan. Ponizan jaše na magarcu, na magaretu, mladetu magaričinu« (Zah 9, 9). To se proroštvo ispunilo na Cvjetnicu.

Miheja naviješta Mesijine dane pod istim znakom, ali proširenim na goru Gospodnju prema kojoj se stječu svi narodi: »Jer sa Siona izići će zakon, riječ Gospodnja iz Jeruzalema« (Mih 4, 3). To proroštvo naći će početak svojeg ispunjenja na Duhove.

Marija – kći Sionska

Prema pričanju apokrifa iz polovice 2. st. »Jakovljevo protoevanđelje« imala bi se Marija roditi na gori Sionu, u kući Joakima i Ane, gdje se danas nalazi crkva Sv. Ane. Taj apokrif sigurno ima nekih povijesnih podataka i bliz je izvorima kršćanskog početka, ali maštovitost spisa ne daje nam jasnoću da razlučujemo što bi u spisu bilo povijesno, a što nakičeno pučkom čudovitom maštom. Znamo da je spis iznikao iz judeo-kršćanske sredine, ali mu ne znamo autora. Možda je smještaj Marijina rođenja na Sion samo lokalizacija vjerske intuicije da je Gospa u duhovno-spasiteljskom smislu Kći Siona. Povjesničar Luka ne donosi nam ništa o Marijinu rođenju i roditeljima. Zato se dvoumimo da li prihvatiti ili odbaciti Marijino rođenje na Sionu.

Ipak je Marija u visokom religioznom smislu kći Siona jer je iz doma Davidova, koji sagradi dvor na Sionu, jer je izrasla iz vjere Izraelove, a taj je narod pjesnički predstavljen kao kći Siona. No glavni je razlog što je Marija u ime Izraela dočekala i primala Mesiju – Kralja. U Mariji se prvog nastanio utjelovljeni Bog Izraelov pa njoj doslovno odgovara Sefanijino proroštvo: »Kralj Izraelov u sredini je tvojoj.« Proročka radost mesijanske nade njoj je prvog stigla kao ispunjenje: »Raduj se, milosti puna!« Od te radosne vijesti Marija je zapjevala svoj zanosni Magnificat kličući u ime Siona i svega naroda kćeri Sionske. Ako je ona poosobljeni Izrael pred Mesijom, onda je i nasljednica proročke radosti zbog Mesijina dolaska. U njoj se prvog ispunjava riječ: »Raduj se, kćeri Sionska...!« K njoj Jahve dolazi »usred tebe prebivati«.

Laurentin Marijinu vezu s Kćeri Sionskom nalazi u nizu događaja radosne Gospe kroz Isusovo djetinjstvo (Structure, 151. s.). Trebalo bi i na uskrsnu Gospu proširiti klicanje Kćeri Sionske, jer tada je njezina radost bila najveća. I na nebu je Gospa ostala Kći Sionska kao predstavница krvnoga Izraela, pa i proširenog, duhovnog Izraela. Duhovi su također bili na Sionu kad je Marija usred Crkve dočekala proslavu radosne Kćeri Sionske kao poosobljena Crkva. Kad je Marija bila uzdignuta na nebo, ušla je u nebeski Jeruzalem kojem u najuzvišenijem smislu pripada naslov kćeri Sionske: »Pristupili ste k Sion-gori, gradu Boga živoga, nebeskom Jeruzalemu...« (Heb 12, 22). Otkad je Krist uzašao na nebo, odonda je i prijestolje Davidovo u nebeskome gradu slave.

Tako je snažni simbolizam Sion-gore u Mariji postigao najviše značenje, a u nebeskom Jeruzalemu najviše dostignuće. Ivan u Otkrivenju gleda »Janje gdje stoji na gori Sionskoj i s njime 144.000 onih koji su imali napisano na svojim čelima njegovo Ime i Ime njegova Oca« (14, 1). Kralj u tom gradu konačne slave jest Sin Davidov, a Kraljica je Kći Siona koja ga porodi.

NOVA EVA

Ovaj stari naslov otačke predaje označuje Mariju kao predstavnicu cijelog čovječanstva koja u ime svih ljudi daje potvrdni odgovor nebeskoj ponudi spasenja i dolasku Kristovu. Drugi vatikanski sabor prihvaća tu staru predaju opisujući kako Marija »kao nova Eva pruža vjeru, ne staroj zmiji, nego Božjem anđelu« (LG 63). Ispred tih riječi nalazimo tumačenje naslova: »...kao što je žena pridonijela smrti, tako i da Žena pridonese životu« jer je »svijetu iznijela sam sveobuhvatni Život« (LG 56). Ovaj nauk potvrđuje navodima nekih Crkvenih otaca, koje ćemo naskoro pobliže promotriti.

Današnji čovjek političke demokracije čudi se da bi Marija predstavljala čovječanstvo kad za tu ulogu nije bila odabrana nikakvim glasanjem. No u objavi spasenja, gdje sve dolazi odozgo, sam Bog odabire predstavnike koji će zastupati ili Boga pred ljudima ili ljude pred Bogom. I Marija je Božjim pozivom postala predstavnicom čovječanstva u presudnom času kad Spasitelj dolazi na svijet. Ona ga dočekuje, ona ga prima, ona ga daje ljudima.

Biblijski poticaj za ime nove Eve davni su Oci kršćanske predaje našli na dva kolosijeka: uspoređivanjem razgovora stare Eve u raju s paklenim zavodnikom u liku zmije, te razgovora nazaretske Djevice s Božjim poslanikom; usporedbom stare Eve pod drvetom kušnje s Marijom pod drvetom križa u času otkupljenja kad se stječe novi život za sav svijet, a Marija postade milosnom Majkom za sve spašeničke.

U pozadini obaju ovih poticaja stajale su nauke sv. Pavla o Kristu kao novom Adamu jer je popravio zlo starog Adama: »... prekršajem jednoga došlo je osuđenje na sve ljude... izvršenjem zapovijedi od Jednoga dolazi na sve ljude opravdanje koje se sastoji u životu« (Rim 5, 18-19). Krist je, dakle, popravio krivnju i otpad prvog čovjeka. No tako će popraviti krivnju prve žene koja je zavela Adama na grijeh? To je pitanje tražilo nadopunu novog Adama u novoj Evi koja ne može biti druga nego najsvetija Žena spasenja i Majka Spasitelja. Već je u davnom Protoevanđelju naviještena kao Sotonina neprijateljica koja će roditi Pobjednika nad sotonom (Post 3, 15), a u Evanđelju je ostvarena kao »Majka živih« po milosti kad je u otkupljenju supatila i susluživala novi život milosti.

Otačko otkrivanje nove Eve ide u više smjerova koje ovdje kratko sažimam jer ćemo ih kasnije iscrpnije proučiti:

- a) Nova Eva prema novom Adamu, koji po Mariji dolazi i s Marijom popravlja ruševine grijeha.
- b) Nova Eva prema staroj Evi, jer ispravlja ono što je ova pokvarila: vjerom ispravlja njezinu nevjeru, poslušom njezin neposluš...
- c) Nova Eva prema Crkvi koja nastavlja Marijinu ulogu jer je i Crkva postala »Majka živih« dijeleći božanski život koji je zaslužen na križu po novom Adamu i novoj Evi – Suotkupiteljici.

Svaki od tih vidika traži svoje razrađeno promatranje, koje ćemo obaviti kasnije. Zasada se zadovoljimo s nekoliko otačkih glasova koji Mariju nazivaju novom Evom.

Justin je kratak jer donosi tek početnu usporedbu stare i nove Eve, prve u neposluhu, druge u posluhu Bogu (Razgovor s Trifonom, 100, 4-6).

Irenej je opširan jer novu Evu uklapa u važan teološki kontekst kao cijelu biljku od korijena do cvijeta. Opreka između stare i nove Eve sudbonosna je za sve ljude jer je prva Eva nevjerom i neposluhom srušila prijateljstvo s Bogom te uzrokovala našu smrt, a nova je Eva vjerom i posluhom obnovila negdašnje prijateljstvo s Bogom rodivši nam Začetnika novog života i nove besmrtnosti. Kristov dolazak i spasenje ovisilo je o Marijinu sudjelovanju, njezinu pristanku. To nije bilo tek poboljšanje našeg stanja, nego vraćanje na prvotni plan (regeneratio, recapitulatio, recirculatio). Krist popravlja ono što je Adam srušio, a Marija ispravlja što je srušila Eva. »Čvor neposluha Evina razriješen je Marijinim posluhom. Što bijaše svezala djeвица Eva,« to je svojim posluhom razvezala djeвица Marija« (Adv. haer. 5, 19). Paralelizam je dvostruk: »Bijaše pravo i nužno da Adam bude obnovljen u Kristu, da bi ovo smrtno bilo upijeno i progutano od besmrtnosti, te da bi Eva bila obnovljena po Mariji, da djeвица, postavši odvjetnicom djevice, izbriše i ukine neposluh djevice posluhom Djevice« (Epideixis, 33 – PO 12, 685).

Epifanije naziva Mariju Majka živih (Havah) u suprotnosti od Eve, koja po grijehu »izgubi značenje svojeg imena« (Panarion 78, 18 – PG 42, 728 CD).

Efrem opisuje Kristov silazak u Šeol, a kad stiže do Eve, pisac veli: »Dode, dakle, do Eve – Majke živih. Ona je vinograd čiju ogradu smrt otvori vlastitim Evinim rukama da okusi njegov plod. Tako Eva, mati živih, posta izvorom smrti svim živima. Ali procvjeta Marija, nova mladica iz stare mladice Eve i u njoj je boravio novi život – Krist, da okusivši smrt... oslobodi život i s njime mnoge« (izd. Lamy, 1, 152).

Jeronim je vrlo kratak i sažet: »Smrt po Evi, život po Mariji« (PL 22, 408). U toj riječi odjekuje dosadašnja predaja koja se nastavlja sve do naših dana u sve jačoj obradi uloge nove Eve. Taj ćemo nastavak čuti kasnije kada bude riječ o Suotkupiteljici – Majci novog života.

Teološka refleksija kasnije obrade povezala je početni pad praroditelja s novozavjetnom Objavom u široki kontekst gdje se povezuje novi Adam s novom Evom u stjecanju novog života da bi nastalo novo stvorenje koje će biti »nanovo rođeno iz vode i Duha Svetoga«, da bude početak »novog neba i nove zemlje« u konačnoj »obnovi svega«, kakvu u svojim spisima navješćuju proroci i apostoli. Ova rijeka obnove teče iz Utjelovljenja i Otkupljenja, a obje su tajne snažno povezane s Marijom – Bogorodicom i Suotkupiteljicom. Bit će potrebno dosta proučavanja da bismo stigli do tog širokog i visokog obzorja božanske Objave.

Lijepo je slušati o ovim veličajnim Božjim djelima od početka do kraja Objave. No osvrnimo se i na naš vlastiti udio u tom djelu spasenja. Svi smo uključeni u tu rijeku novosti novoga života, ali ne automatski, nego slobodnom suradnjom – upravo kao i Marija. Ona nas predvodi u suradnji i supatnji za spasenje svijeta. Ona nas primjerom potiče da se bacimo u veliku milosnu rijeku koja teče iz Krista po Duhu životvorcu, a najprije je nju posve oprala i preobrazila. U njoj kao novoj Evi već naziremo svoju Majku milosti koju nam Krist daje u čas otkupljenja. Koliko nju spoznamo i prihvatimo, toliko će i nama biti Majka živih.

Drugi dio

4MARIJA U POVIJESTI SPASENJA

Noć! Noć je tiha, tajinstvena, sveta:
ustaje mumija i oči tare,
diže se Grk i viri preko žare...
U što to zure vijeci starog svijeta?

Svud noć je tiha, tajinstvena, sveta,
što Bog je bijelim, mrzlim cvijetom posu,
bilijun njome anđelaka prosu
te sâm kroz sama čudesa se šeta...

To Ljiljan – Kruh je, to se Sunce sjaje
rođeno od Nje... Gledajte ih jadni
vjekovi stari, kruha, sunca gladni!

(Ljudevit Matković)

IZVORI ZA MARIJIN POVIJESNI LIK

Prije nego prijedemo na promatranje Marijina života na zemlji, željeli bismo upoznati izvore koji nam daju povijesne podatke o njoj. Dok o Isusu ima i nekih šturih profanih podataka u poganskih i židovskih pisaca, dotle za Mariju sve crpimo iz novozavjetne Biblije. Znamo o njoj toliko koliko nam govore četiri evanđelista i Djela apostolska. Ono nešto iz najstarijeg apokrifa iz 2. st., »Jakovljeva protoevanđelja«, nepouzdan je izvor, iako ima u sebi nekih povijesnih podataka koje je teško odijeliti od maštovitih prikaza. Upućeni smo, dakle, na podatke prvih vjesnika kršćanstva. No odakle su oni crpli svoje znanje o Mariji? Neki od njih za neke događaje o Mariji imaju osobno iskustvo: Petar u Markovu evanđelju, Matej i Ivan u svojim evanđeljima. No najviše nam o Mariji piše Luka, koji nije imao osobnog iskustva, nego je od drugih čuo ono što o njoj zna.

Izveštaji su novozavjetnih pisaca oskudni tako da iz njih ne možemo složiti cjelovit Marijin životopis. Oni donose samo važne časove njezina života, značajne za Krista i njegovo spasiteljsko djelo, časove u kojima je sudjelovala Marija. Ne donose one svagdašnje podatke o Marijinoj rodbini, rođenju, mladosti prije navještenja, pa ni o njezinoj smrti i završetku zemaljskog putovanja. Svi izneseni podaci o njoj strogo su vezani za Krista, ništa o njoj samoj u privatnosti. Već slutimo da je tome razlog i glavna tema objave – Krist, i Marijina šutnja o sebi kao privatnoj osobi. Što je Marija Crkvi iznijela o sebi, to je bilo samo radi Kristove slave.

Oskudni podaci o velikim časovima Marijina suživota s Kristom ipak su toliko jaki i važni da iz njih možemo zaključivati o važnoj ulozi koju ona ima u djelu spasenja te o njezinoj osobnoj veličini u Božjim očima. Razmišljajući o izvještajima objave, Crkva je kroz stoljeća stekla duboko poznavanje Marije te izrekla mnoge dogme o njoj koje znače izvanredne povlastice i najveće uzdignuće jedne žene iznad svih ljudi. Tako je i Marija dugo razmišljala o svemu što je čula i doživjela s Isusom, a Crkva nastavlja njezino razmišljanje u tajni vjere.

Dobro poučeni vjernici već znaju iz crkvene kateheze najvažnije podatke o Mariji, a iz propovijedanja glavne vjerske istine o njoj. No redovito većina njih ne može znati odakle su nadahnuti pisci crpli podatke o povijesnoj Gospi. Iznijet ću ovdje neke pouzdane podatke i utemeljene teorije da bismo se uživjeli u ono tkivo početne Predaje koja je svetim piscima prenijela ono što pišu o Mariji.

1. Početna evangelizacija sva je bila upravljena na Krista, tako da o Mariji jedva što kaže. Apostolsko propovijedanje, spočetka posve obuzeto Kristom, ostavilo je Mariju u sjeni. To doba predstavljaju Petar i Pavao, koji su najglasniji u prvoj evangelizaciji. Već je Petrova prva propovijed na Duhove predstavila slušačima Kristovu pashalnu tajnu – Krista Raspetoga i Uskrsloga – pa iz te jezgre potječe daljnje propovijedanje o Isusu, ali samo u okviru javnog djelovanja kad se Marija jedva pojavljuje. Marko nam o svome evanđelju Petrovo propovijedanje u Rimu iznosi tek dvjema kratkim napomenama o Mariji, ali ih je sam doživio: svađa Nazarećanina o »Marijinu Sinu« (Mk 6, 3) i zgoda kad Marija s rođacima želi pohoditi Isusa u Kafarnaumu (Mk 3, 33). Pavao je još oskudniji jer o Mariji piše samo jednom usput: »rođen od Žene« (Gal 4, 4). To ne znači da o njoj ništa drugo nije znao, nego da je u propovijedanju sav bio obuzet Kristom.

2. Napredak evangelizacije širom Palestine produbio je u već pokrštenih judeo-kršćana razumljivu znatiželju o Kristovu djetinjstvu i porijeklu. I starozavjetni su velikani Objave imali u početnom

djetinjstvu znakove izabranja: Izak, Jakov, Mojsije, Samuel..., pa kako ih ne bi imao Sin Božji postavši čovjekom i vrhovnim glasnikom Objave. Za Isusovo zemaljsko porijeklo od doma Davidova posebno se brinu Židovi jer je takav Mesija proglašen. Stoga im Matej, pišući svoje evanđelje za Hebreje, iznosi Isusovo rodoslovlje, a usput govori o Mariji kao Josipovoj zaručnici. Ni poganima nije bilo svejedno odakle je Isus. Stoga i njima Luka iznosi malo drukčije rodoslovlje koje želi Krista ukorijeniti u prvog Adama jer On je drugi Adam kao Spasitelj svih ljudi. I Luka govori o Mariji, i to najopširnije od svih evanđelista, kad opisuje Isusovo djetinjstvo. Odakle obojici podaci o Mariji u Isusovu djetinjstvu? Rodoslovlja su mogli naći u točnim zapisima Biblije i tadašnjih rabina, no o Mariji se trebalo raspitati kod nekoga koji ju je dobro poznao. Ima o tome raznih pretpostavki, a iznosim ono najbolje utvrđeno i najvjerojatnije.

Mateja posebno zanima zemaljsko porijeklo Isusa od Davida i Abrahama jer evanđelje piše za Židove. Josip kao sin Davidov prenio je pravno nasljedstvo Davidova doma na Mesiju, koji se rodio od Marije. Mateja zanima i Kristovo nebesko porijeklo pa ističe njegovo djevičansko začecje po Duhu Svetom. Posebno su mu važni rođenje u Betlehemu i bijeg u Egipat jer se tako ispunjavaju davna proroštva... Sve te podatke dobio je od Isusovih najbližih rođaka. No, budući da je kod njega Josip tako važan, mnogi pisci smatraju da je podatke pobrao »iz Josipova kruga« rodbine. To ne bi isključilo da je štogod doznao i od Marije jer je bio među početnim Kristovim učenicima.

Luka je najviše zanimalo Kristovo djetinjstvo pa ga je opisao s najviše podataka o Mariji. Kroz Mariju promatra dijete Isusa, a sv. Obitelj prikazuje nam kao Jahvine siromahe. Luka, koji ima mnogo pažnje i za žene, donosi nam o Mariji divne podatke da bi pokazao udio najveće Žene u djelu spasenja. Kao liječnik poštuje materinstvo pa nam daje snažne poteze o Isusovoj Majci. Stoga mnogi zaključuju da je Luka podatke o Mariji pokupio iz »Marijina kruga« rođaka i pobožnih žena. Sâm na početku svojeg evanđelja tvrdi da je »pomno ispitao sve od početka«, dakle i od početnoga djetinjstva Isusova. Koga je to ispitao? Neki su bili uvjereni da je od same Gospe doznao »evanđelje djetinjstva«, no to je prilično nevjerojatno, jer bi u doba kad piše evanđelje Gospa morala biti u dubokoj starosti. Nije vjerojatno da bi tako dugo ostala na zemlji Ona koja je toliko čeznula za Sinom na nebesima. Mnogo je vjerojatnije da Luka podatke o Isusovu djetinjstvu doznaje od Ivana kao najbližeg Marijina čuvara nakon uzašašća, te od Jakova, jeruzalemskog biskupa, kao bliskog rođaka Isusa i Marije, a ponešto i od koje još žive rodice i od koje pobožne žene, Isusove sljedbenice. Kleofina žena bila je »sestra Majke njegove« pa je i taj dom vrlo brižljivo čuvao uspomene o Mariji.

Danas bibličari rado spominju dva kruga kršćanâ koji su čuvali uspomenu i predaju o Mariji: glavni u Jeruzalemu, a bliži Mariji u Nazaretu. Luka je iz oba kruga mogao doznati podatke o Majci djetinjstva Isusova. Predaja je bila još svježija i među živim rođacima i među žarkim učenicima, napose u Ivana, koji bijaše uz Mariju sve do kraja njezina boravka na zemlji. Neki bi pisci htjeli da je Luka preuzeo već gotovo napisano »evanđelje djetinjstva« koje bi kao mali spis kružilo u Crkvi. Za tu pretpostavku nema vjerojatnosti, jer se u 1. i 2. poglavlju opaža dvostruki stil: hebrejski u himnima i pripovjedački Lukin u opisu događaja. Himne je Luka mogao lako naći u liturgiji prve Crkve judeo-kršćana, a događaje je sâm ispriповjedio svojim stilom.

3. Završnicu apostolskog propovijedanja predstavlja apostol Ivan, koji pod starost piše Evanđelje i Knjigu Otkrivenja. Čudno je da Ivan, tako bliz Mariji, nije o njoj napisao mnogo više. No ono što je dao o njoj najviši je domet Marijina poslanja: dvije zgode kad sâm Isus naziva Mariju »Ženo!« – u Kani i na Golgoti, te veličajno viđenje o »velikom znamenju« u Otkrivenju (12) u kojem gleda uzvišenu Ženu koja rađa Dijete, »uzdignuto k Bogu i prijestolju njegovu«, odakle napokon pobjeđuje Sotonu, neprijatelja ljudskog spasenja. Ivan je više teolog nego izvjestitelj o Mariji, tako da ga neki nazvaše »osnivač mariologije«.

Nije za čuđenje što nam Ivan ne govori o Mariji u Isusovu djetinjstvu; t<\$Eroman a back 60 up 30 size 8 font 1 šž back 90 žć> imao je pred sobom već gotovo Lukino evanđelje koje je kružilo po Crkvi. Više se čudimo što nam ništa nije ostavio o Marijinu svršetku na zemlji kojem je on, čuvar i »prvo dijete« Marije, naše duhovne Majke, morao prisustvovati. Čini se da je Ivan poprimio od

Marije suzdržljivu šutnju kojom je sebe skrivala od ljudi. Ili je valjda već tada slutio da će Crkva, poučena Duhom Svetim, razmišljanjem doći do Marijina slavnog uznesenja u nebo. Svakako mu Duh nije nadahnuo da zapiše bar nešto o Marijinu svršetku jer se Ivan ne bi opro nadahnuću Duha. Žalimo njegovu šutnju, ali nemamo prava prigovarati.

Apokrifi, za razliku od Biblije, mnogo govore o Mariji. Kao da žele nadopuniti praznine biblijske relativne šutnje o mnogim stvarima koje su zanimale rane kršćane. Isusovo djetinjstvo okitili su čudesima, a uznesenje na nebo cijelom nebesko-zemaljskom dramom. Najviše ih zanima Marijin početak i svršetak. Kao pučka književnost od 2. do 7. st. maštom kite sve što povijest nije dala niti sačuvala. Crkva ih ne priznaje nadahnutim izvorima Objave jer ne donose svjedočanstva očevidaca, niti imaju trijeznost povjesničara. Ti pučki romani ne razlikuju maštovite legende od povijesne zbilje, a žele što konkretnije prikazati ono što je Biblija posve kratko kazala o Mariji. Crkva ih nije zabranjivala jer su bili uglavnom pravovjerni s obzirom na vjerske istine o Mariji. Prepustila ih je slikarima, ali ih nije puštala u liturgiju, osim tu i tamo u nekim istočnim Crkvama.

Ipak, valja u apokrifima cijeniti intuiciju vjere koju je puk imao od propovijedanja Crkve. No, budući da nije znao vjerske istine obrađivati kritičkom telogijom, obradio ih je maštovitom konkretnošću. Taj tip ljudi i danas živi pa se i danas pišu lijepe legende i legendarni »životopisi Marijini«, a i sami pisci uglavnom znaju da pišu za čitanje (legenda), a ne za teološko dokazivanje. Poneka osoba misli da sve što u mašti vidi pripada povijesnoj zbilji, a neka pak dobro zna mnogo toga iz tadašnje povijesti pa sama pravi vješte kombinacije da bi ispunila biblijske praznine (Valtorta).

Ima u apokrifima i zrnaca povijesne istine koje nije lako odijeliti od nepovijesne legende. Napose to vrijedi za Jakovljevo Protoevanđelje koje je nastalo oko 150. god. kršćanskog doba, dakle prilično blizu uspomena prvih svjedoka Isusova i Marijina života. Tu ćemo naći i bliže Marijino rodoslovlje i roditelje i opis njezina rođenja, njene mladosti i zaruka s Josipom... Pletivo »ždogađaja«⁹ dobrano je izmišljeno, ali podloga su uglavnom biblijski povijesni izvještaji. I rodoslovlja treba uzeti dosta ozbiljno jer su Židovi mnogo držali do njih i čuvali ih. Možda će buduća provjera naći u tom apokrifu još koji kamenčić povijesti. Zasada se držimo rezervirano jer ne želimo miješati maštanje i događanje. Poštujemo poruku vjere koja nosi te apokrifne spise, ali klonimo se nepovijesnog nadopunjavanja koje nema kritičke provjere svjedoka.

ARKANĐELOV POZDRAV

Čas navještenja dovodi nas pred povijesnu Mariju, tihu nazaretsku djevojku, zaručenu za Josipa. To je čas kad je napokon nadošla »punina vremena«¹⁰ da se počnu ispunjavati mesijanska proroštva o davno prorečenom Pomazaniku-Spasitelju. U tom času, tako tihom i tako sudbonosnom, gledajmo kako pred Mariju stupa poslanik neba, jedan od sedmorice anđeoskih prvaka, a ime mu Gabriel. Slušajmo pomno razgovor koji se odvija o najvećem događaju ljudske povijesti.

Ima maštovitih pisaca koji događaj navještenja smještaju nekamo u polje, ili kraj nazaretskog zdenca, a poneki moderni htio bi da se sve odvijalo samo u Marijinoj duši bez vanjske prikaze. No Lukin izvještaj kazuje da je Gabriel »ušavši k njoj«¹¹ (Lk 1, 28) progovorio. Grčki izraz »eiselthn prns autcn«¹² znači da je ušavši stao pred nju, nasuprot njoj. Nije kamo god došao, nego »ušao«, što pretpostavlja zatvoren prostor sobe. Jasan Marijin razgovor s arkanđelom pokazuje vanjsko viđenje, ne unutrašnje rasvjetljenje.

Zašto se taj divni događaj zbio u zabitnom Nazaretu, o kojem se prezirno govorilo kao da iz njega ne može ništa dobro doći (Iv 1, 46)? Flavije u svojim »Židovskim starinama«¹³ spominje 219 mjesta po Galileji, ali Nazareta ne spomenu. I ta »Galileja poganska«, koja bijaše tako daleko od svetoga grada Jeruzalema, odakle nijedan prorok nije došao (Iv 7, 52), zar da bude pozornica najvećega događaja? Prezreni Nazaret u prezrenoj Galileji tamo na rubu Zemlje obećanja, negdje »Bogu za leđima«, prema našoj poslovi, bio je izabran za utjelovljenoga Boga. Ipak je taj izbor i predviđen i prorečen: »U prvo vrijeme on (Bog) obescijeni zemlju Zebulonovu i zemlju Naftalijevu (Galileju), ali u posljednje vrijeme on će proslaviti put uz more (Genezaretsko), s onu stranu Jordana – Galileju

pogansku. Narod koji je u tmini hodio svjetlost vidje veliku; one što mrklu zemlju obitavahu svjetlost jarka obasja« (Iz 8, 34 – 9, 1).

Krstitelj bijaše naviješten usred Hrama, u okviru starozavjetne ekonomije, kao završetak proroka koji navješćuje Krista. Naprotiv, Spasitelj je naviješten usred napola poganske Galileje jer s njime počinje novozavjetna ekonomija spasenja za sve narode. Velika novost traži novu pozornicu koja i Izraelcima i poganima donosi i zajedničkog Spasitelja. Oba navještaja o rođenju Krstitelja i Spasitelja donosi isti Gabriel, kojem ime znači »snaga Božja«, jer je imao navijestiti najsnažniji Božji zahvat u povijesti ljudskog roda.

Sad se vratimo k Djevici u kućici da čujemo kako je poslanik s neba pozdravlja i kakve joj glase donosi. Djevica bijaše posve sama tako da je Crkva mogla samo od nje kao svjedokinje doznati kako je Krist došao na svijet.

»Raduj se, Puna milosti!«

Grčki zvuči taj pozdrav: »Haíre, Keharitoméne!« Posve je neobičan, još nikome u Bibliji upravljen. »Hara« je radost, veselje kojim proroci navješćuju Sionskoj kćeri Mesijin dolazak. Sada taj pozdrav znači više nego prijašnja obećanja, jer označuje ispunjenje – Mesijin dolazak. Marija je u tom času poosobljeni Izrael kojoj u najvišem smislu priliči ime Sionske kćeri. Jednako će Gabriel i pastirima u betlehemske noći navijestiti »veliku radost« jer im se rodio Mesija.

Prevažan je naziv »Keharitoméne«, jer dolazi od samoga Boga kao novo ime, iako bez namjere da Mariji promijeni obiteljsko ime Mirjam. Oblik pasivnog participa prošlog od glagola »harítóo« pokazuje da je Marija već otprije u preobilju ljubljena (haris = ljubav). Glagoli koji završavaju sa -oo označuju u grčkom neko preobilje, kao glagolski superlativ. Latinski »plena gratiae« i hrvatski »puna milosti« dobro označuju obilje Božje ljubavi koja se izlila na Mariju. O. Tomić daje mu bliži prijevod »Zamilovana«. Možda bi još bliži prijevod bio »Najljubljenija« ili »Najobdarenija« jer »haris« označuje darežljivu ljubav, kao i latinski »caritas«. Tako bi u anđelovu pozdravu već bilo sadržano tumačenje LG 56 da je Bog Mariju »obdario darovima dostojnima tolike uloge«.

Kroza stoljeća razmišljanja Crkva je iz tog pozdrava izvukla dokaz za iznimnu Marijinu svetost i bezgrešnost već u začecu. Kasnije ćemo to protumačiti jer ovaj divni pozdrav moramo uključiti u kontekst cijelog događaja i Gabrielove poruke da bismo shvatili njegov visoki domet.

Neki auktori predlažu za »Keharitoméne« prijevod »Najdražesnija« ili »Najljepša« jer »haris« kadikad i to znači. No događaj navještenja pokazuje da se prvotno radi o milosnoj ljepoti Marijine duše, ne isključujući ni tjelesnu ljepotu kao izabranu posudu odabrane majke koja ima roditi »Najljepšega od sinova ljudskih« (Ps 45).

U okružnici »Otkupiteljeva Majka« papa Ivan Pavao II. obilno obrađuje »Punu milosti – Keharitoméne« pod više vidika koje ovo »novo ime« od Boga samoga znači, da bih istaknuo tek neke važnije vidike koje papa izvlači iz arkanđelova pozdrava. U tom se imenu nalazi punina »duhovnog blagoslova«, obećanoga patrijarsima, no on se na Mariju izljuje »posebnim i poglavitim načinom« (RM 8). Izvor je tog blagoslova sâmo Trojstvo koje otkriva Sionskoj kćeri »slavu milosti«, a to je poziv u životno zajedništvo s Bogom (2 Pt 1, 4). Milost je »sjeme svetosti« kao Božji dar kojim se posvećuje ljudska duša te ljude čini sinovima posinjenja u Kristu. Mariji se milost daje u punini, u preobilju, jer je od Boga Trojednoga odabrana odvijeka za Majku Sina Božjega (RM 9). Taj izbor, Kristu najbliži, »daleko nadmašuje sve ostale stvorove, nebeske i zemaljske«, a Marija je po njemu »uzvišenijim načinom otkupljena kao Bezgrešna« (RM 10 – LG 53). U tom imenu Bog objavljuje koliko ljubi Mariju jer je »povezana s Kristom i tako od vječnosti ljubljena u Sinu Ljubimcu« (RM 9). To ime objavljuje i Pobjednicu nad Sotonom koja je »postavljena kao u samo središte neprijateljstva« prema zmiji (Post 3, 15 – RM 11). U Punu milosti »stavljena je posebna veličina i ljepota« koja pred Bogom i pred ljudima »postaje nepromjenljiv i nepovrediv znak Božjeg izbora« za sve spašenike (usp. Ef 1, 4-5 – RM 11).

»Gospodin s tobom!«

Ovaj dio pozdrava pripravlja Mariju na veliko poslanje jer joj obećava izvanrednu Božju prisutnost za poslanje koje nadmašuje ljudske sile. Ovako je Bog prozborio i nekima u Starom savezu kad ih je zvao na čudesna djela. Mojsiju Bog obeća kad ga posla da vodi narod pustinjom: »Ja ću osobno s tobom poći« (Iz 33, 12-14). I Gideonu, kad ga šalje u boj, Bog govori: »Ja ću biti s tobom te ćeš pobijediti Midjance kao jednoga« (Suci 6, 16). Slično obećanje prima i Izaija: »Ne boj se, ja ti pomažem... ja sam pomoć tvoja!« (Iz 41, 13-14). Okrijepljeni tim obećanjem uspijevali su slabi protiv jakih.

Marija je pozvana na mnogo teži zadatak pa joj treba mnogo više Božje blizine. Njezin zadatak tražit će sav život i sve Marijino biće. Kod Boga postoji razmjer između poslanja i milosti, između zadatka i snage kojom nas krijepi. Za Bogorodicu to će biti punina milosti jer ima roditi i odgojiti »Puna milosti i istine« (Iv 1, 14). Zato je vjesnik unaprijed krijepi, prije nego će joj otkriti Božji poziv.

»Gospodin s tobom!« bit će za Mariju ne samo prisutnost milosti, nego prisutnost stanovanja Boga utjelovljenoga u njezinu tijelu. S njom će biti bliskije i čvršće sjedinjen nego s ikojim stvorom. U njoj će stanovati kao u živom šatoru, prema Ivanovu izrazu da se Bog »ušatorio među nama« (eksénosen en hemîn) kad se utjelovio (Iv 1, 14).

»Ne boj se, našla si milost kod Boga!«

U prvi mah Marija se uplašila iznenadne pojave nebeskoga glasnika, a i pozdrav je neobično iznenadi. Kad zemaljski čovjek stane oči u oči s nebeskom prikazom, srce mu zadršće. To je posve normalno, no mlada se Djeвица brzo pribrala te »poče razmišljati što taj pozdrav znači« (Lk 1, 29).

Arkandeo želi od Marije odagnati svaki strah jer naskoro mora u potpunom miru donijeti »najvažniju odluku« za svoj život i za sav svijet. Stoga je hrabri: »Ne boj se, Marijo, jer si našla milost kod Boga!« Riječ nije nova jer je više starozavjetnih pravednika »našlo milost u Jahvinim očima« (Noa, Gideon, Daniel...). Marija stoga shvaća da se radi o velikom daru i pozivu. Ono što će naskoro čuti, bit će najviša milost kod Boga, potpuna milost bez ikakvih njezinih zasluga. Pri navještenju Zahariji Gabriel govori: »Uslišana je tvoja molitva...« Ali pri Marijinu navještenju nema priziva na njezinu molitvu i pravednost, jer je utjelovljenje Sina Božjega čista milost koja se ne može izmoliti niti čime zaslužiti. Ni na što svoje ne može se Marija osloniti za ono što će primiti, nego samo na milost, jer je Krist najveći dar neba Zemlji.

Ono što nije rekao Gabriel, možemo se sami domisliti iz cijelog događaja navještenja. Marija je doduše bez zasluge odabrana, ali ne bez kreposti koja je preporučuje Bogu. Iz razgovora s arkandelom očituju se njezina izvanredna poniznost, čistoća, vjera, posluh. Tim krepostima privukla je Božje oči na sebe, iako njima nije mogla zaslužiti ulogu Bogomajke.

Što nam poručuje anđelov pozdrav?

Premda je anđelov pozdrav Mariji bez premca u Božjoj objavi, ima on nešto i nama kazati. Svi su Božji nadnaravni pozivi djelo milosti. Ne mogu se zaslužiti djelima, ali se mogu isprositi molitvama – za sebe i za druge. Gospine kreposti preporučuju dušu za višnji poziv, ali je Bog taj koji poziva koga hoće.

Ako si našao milost kod Boga da i k tebi dođe poziv bliže Kristu, ne boj se poći za glasom ljubavi Gospodnje! Kad Bog poziva, daje i svoju pomoć ustrajnom molitelju. Mi gotovo nikad nemamo tako jasnu objavu da bismo otprve razumjeli kamo Bog zove. Potrebno je da pratimo i proučavamo glas milosti. Treba nam i dobar duhovni savjetnik koji će razmrsiti zamršeno i razjasniti nejasno da neiskusnim početnicima pomogne probiti se na jasnu stazu Gospodnju. Mariji nije trebao duhovni vođa da joj pomogne. T

što bi mogao pri tako uzvišenu pozivu na nečuvenu tajnu, i što bi trebao kad je Mariju vodio najbolji savjetnik, Duh Božji. Ona je primala izravnu Objavu s neba, kako je bilo potrebno na izvoru najvišeg otajstva Utjelovljenja.

U navještenju Marija je postala Majkom Božjom, ali i Majkom duhovnih poziva u Crkvi. Tko se

njoj pobožno utječe, naći će jasnoću i snagu da se uzmgone odazvati glasu milosti koji poziva k svetosti.

ANĐEO GOSPODNJI NAVIJESTIO MARIJI

Kad se Marija pred vjesnikom neba smirila i sabrala, navijesti joj Gabriel veličajnu poruku o Mesijinu dolasku i poziv da će postati njegovom majkom. Ništa veće nije prije čuo nijedan primalac Objave. Nijedna žena neće biti odabrana s tolikom čašću. Ni u jednom času povijesti neće se čuti radosnija novost... Poziv je posve osoban, spada na samu Mariju jer traži njezin pristanak. Prvi put stvor se našao pred zadaćom koja nadvisuje sve stvorene snage, premašuje otajstvom sva zemaljska shvaćanja.

Na današnjoj veličanstvenoj bazilici Navještenja u Nazaretu, podignutoj iznad negdašnje skromne kućice, napisane su izvana nad ulazom tajnovite riječi iz Ivanova Evanđelja: »Hic verbum caro factum est« (Ovdje je Riječ tijelom postala). To nije riječ Objave izgovorena kroz povijest spasenja na usta mnogih proroka, nego je to sama božanska vječna Riječ iz krila Očeva koja silazi u krilo Marijino da se nastani među nama. To se zbilo kad »Sin Boga Oca i Bog sâm s neba na zemlju siđe k nam«.

Sva je objava i cijelo je djelo spasenja sišlo odozgo Božjim nadnaravnim zahvatima. I Krist je sišao odozgo vrhunskim zahvatom Duha životvorca. I Marija je odozgo primila poruku i poziv te snagom odozgo začela Bogočovjeka. Nema tu ništa od ljudske ili zemaljske evolucije snagama prirode, osim pripravljena tla u Djevičinu tijelu. Kristogeneza je djelo elevacije koja snagom odozgo uzdiže ljude na novi život milosti po Kristu. Zato je i navještenje Mariji došlo odozgo kao najviši glas uzdignuća ljudskoga u božansku sferu.

Majka Mesije-Kralja

Iz Gabrielove poruke Marija doznaje da ima postati Majkom očekivanoga Kralja iz doma Davidova: »Bog će mu dati prijestolje oca njegova Davida i kraljevat će u domu Jakovljevu, i kraljevstvu njegovu neće biti kraja« (Lk 1, 33). U toj poruci odjekuju najstarija proroštva o Judinu žezlu (Post 49, 10) i o Davidovu sinu na vječnom prijestolju, kako proreče Natan Davidu: »Tvoja će kuća i tvoje kraljevstvo trajati do vijeka preda mnom. Tvoje će prijestolje čvrsto stajati završna« (2 Sam 7, 16). Jakov je na smrtnom času prorekao sinu Judi: »Od Jude se žezlo kraljevsko ni palica vladalačka između nogu njegovih udaljiti neće, dok ne dođe Onaj kome pripada, kome će se narodi pokoravati« (Post 49, 10). Znala je Marija za te drevne mesijanske glase, ta i ona je pripadala domu Davidovu gdje se brižno pamtilo i bilježilo sve što spada na budućeg Davidova Sina kojem pripada vječno kraljevanje. Zato je odmah razabrala da ima postati Mesijinom Majkom.

Uživimo se u Marijinu dušu u tom času! Toliko je čeznula za Mesijinim dolaskom, no da će k njoj prvoj doći, da će mu ona biti majkom, to nije slutila. Odlukom o djevičanstvu kojom se posvetila Bogu upravo je otvorila put da postane njegovom majkom. A sada upravo nju Bog poziva na to uzvišeno materinstvo. Računajući na prirodno rađanje, ona pita za važnu stvar svoje savjesti: »Kako će to biti kad ja ne poznam muža?« (Lk 1, 34). Kasnije ćemo to pitanje bolje proučiti, a sada tek toliko da vidimo kako Marija nije nikako očekivala ovakav poziv s neba. Već sada pokazuje trijeznu dušu koju nije ni čast zanjela ni strah smutio, nego se prije svega brine za svoju savjest.

T<\$Eroman

“a back 60 up 30 size 8 font 1 šž back 90 žć> Bogu je obećala ostati djevicom. Zar da odstupa od odluke jer Bog želi drukčije?... Ni strahom uplašena ni čašću zavarana ne žuri s odgovorom dok ne dobije razjašnjenje. Opća je napast ljudi da u takvim časovima zagrizu udicu taštine pa se prihvate časnih službi prije nego su provjerili svoju sposobnost, da li čast odgovara zahtjevima savjesti. Kao da su jedva dočekali društveno uzdignuće. Marija je daleko od takve taštine.

Majka Spasitelja svijeta

»Evo, začet ćeš i rodit ćeš sina i nadjenut ćeš mu ime Isus« (Lk 1, 31). Sâm im JEŠUAH znači »Bog spasava« ili »Bog Spasitelj«. Ime bi se moglo shvatiti kao u starozavjetnog Jošue, koji je

posrednik Božjeg zemaljskog spasenja te uvodi narod u Zemlju obećanja. No kontekst navještenja pokazuje da sam Bog dolazi s drukčijim spasenjem: »jer on će spasiti narod svoj od grijeha njegovih« (Mt 1, 21), reče anđeo Josipu... Tako se oba navještenja nadopunjuju u značenju Kristova spasavanja. I Krstitelj će na obalama Jordana navijestiti Isusa kao »Jaganjca koji oduzima grijeh svijeta« (Iv 1, 29). Pravo je bilo da sâm Otac s neba odredi ime vlastitome sinu, ali s imenom i najvažnije poslanje.

Jesu li iz imena žJešuah' Marija i Josip naslutili da će izbavljenje od grijeha tražiti Spasiteljevu Žrtvu? Starozavjetna liturgija znala je da se grijeh iskupljuje žrtvom pomirnicom. Ako iz tog izvora Gospa još nije saznala za značenje žrtvovanog Spasitelja, to je doskora doznala od starca Šimuna, koji joj navijesti »mač boli«. Ne treba odmah u početku Mariji pripisivati duboko shvaćanje Sluge Jahvina iz Iz 53, gdje je Otkupitelj prorečen kao »Janje koje vode na klanje«. Ne običava Bog odmah u početku dati snagu za križ spasenja. No Marija se već od početka pokazala spremnom na sve ono što u sebi uključuje ime Spasitelj.

Majka Božjega Sina

U prvom dijelu navještaja Gabriel imenuje Marijino dijete »Sin Svevišnjega«. Po široj upotrebi te riječi u Starom savezu mogao bi to biti običan čovjek kojemu je dana vlast od Boga: »Svi ste vi sinovi Svevišnjega, ali ćete kao svi ljudi umrijeti« (Ps 82, 6-7). Mogao bi naziv označiti i čovjeka posebne milosti kao novozavjetna »djeca Božja«. No u navještenju ima takvih izraza koji jasno određuju Isusa kao pravog Sina Božjega: »On će biti Velik i zvat će se Sin Svevišnjega« (1, 31). U starozavjetnom rječniku samo je Bog jednostavno »Velik« jer Izraelci nemaju izraza »veličanstvo«. Mnogo je takvih usklika; uzmimo samo jedan: »Velik je Bog naš i velika je moć njegova!« (Ps 146, 5). To je zanosni pozitiv koji jače govori nego nakićeni superlativi.

U drugom dijelu razgovora, nakon Marijina upita, još jasnije biva tko je Isus osobno: »Zato će se čedo od tebe rođeno zvati Sveto – Sin Božji« (1, 29). Za Izraelce je žime' isto što i žbiće', a žzvati se' isto što i žbiti'. Sam izraz »Sin Božji« ne bi bio odlučan za pravoga božanskog Sina, jer se i anđeli nazivaju »sinovi Božji«. No dodatak ispred »Sveti«, u srednjem rodu, jer je »rođeno (to genómenon hágion, čedo u istom rodu) označava samu Božju svetost. Kod proroka je Bog »Svetac Izraelov«, katkad jednostavno »Svetac«, kako čitamo kod Habakuka: »Bože moj, Sveće moj!« (Hab 1, 12; 3, 3). I u Novom zavjetu čut ćemo isti naziv s istim značenjem za Krista (Mk 1, 24; Iv 6, 69; Dj 3, 14).

Dakle, dvije starozavjetne kategorije: žVelik' i žSvetac' određuju isključivo značenje pravoga božanskog Sina Božjega kojeg će Marija kao čovjeka roditi da bi se ispunilo otajstvo Utjelovljenja.

Je li Marija u času navještenja odmah shvatila visoko značenje Sina Božjega, a sebe kao Bogorodicu? U tome se tumači razilaze, a neki smatraju da je dosta kasno došla do spoznaje toga najdubljeg otajstva. Možemo dopustiti neko čekanje i razmišljanje, ali ne zadugo. Znala je Gospa starozavjetni rječnik o Bogu, da je »Kadoš« (= svetac) samo Božje ime. Već pri pohodu Elizabeti pokazuje da je tako shvatila najveštenje jer pjeva »Bogu, Spasitelju mojemu« (1, 46). Kako bi Spasitelj svih mogao biti njoj »moj Spasitelj« ako ne zato što je postao njezin Sin – moj Ješuah... Prema značenju imena Ješuah ona iz navještenja razabire da je postala mati »Boga, Spasitelja mojega«... I starica Elizabeta joj uskliknu: »Otkuda meni ovo da Mati Gospodina moga dolazi k meni?« (1, 43). ADONAI (= Gospod) vlastito je ime Božje kroz cijeli Stari savez. Kad Elizabeta zna da je pred njom Majka Gospoda, pogotovu Marija mora znati što je postala... I Zaharija je pri Ivanovu rođenju nazvao svojega sina »prorok Svevišnjega« jer on će »ići pred licem Gospodnjim da mu pripravi putove« (1, 76). Trebalo je da Isusu pripravlja put, ali Zaharija zna da će to činiti »pred licem Gospoda«.

Kada su manji od Marije shvatili da je njezino dijete Adonai, kako da ona sama ne shvati da neće roditi posinka, nego pravoga Sina Božjega. Čini mi se da neki autori smanjuju Marijino shvaćanje ne samo zbog nepotpune egzegeze teksta nego i zbog pritajene želje da Mariju podvrgnu nekoj sporij evoluciji vjerske spoznaje, jednako ostalima. Ipak je Marija dobro znala rječnik Objave o

Bogu, a imala je, uz to, prvine Duha prosvjetitelja da shvati što joj Bog poručuje. Ne valja Marijin hod u vjeri izjednačavati sa sporim hodom kasnijih učenika kojima je trebalo dosta vremena da stignu do tajne utjelovljenja Sina poslanoga s neba.

Vjerom prihvatiti autentičnoga Krista

Marija je prije svojeg pristanka stajala pred golemom tajnom. No njezina se vjera ne koleba, nego posve prihvaća autentičnoga Krista kakav joj bi s neba objavljen. Dok se u njoj zbivalo tajnovito čudo utjelovljenja, ona ništa ne vidi, ali vjeruje u nedokučivu tajnu djevičanskog začeća i božanskog Utjelovljenja. Potpuna vjera ne traži shvaćanje tajne koju ni kroza cijeli zemaljski život neće umom dokučiti, nego traži pristanak na Božju riječ koja svjedoči za Božja veličajna djela u njoj samoj.

Ni naša se vjera ne bi smjela kolebati zbog neshvatljive tajnovitosti Kristova bića. Nije vjera racionalističko zaključivanje, nego klanjanje pred nedokučivim svijetom Objave koji nadmašuje ljudsko mudrovanje. Nije vjera manje »razumna služba« (Rim 12, 1) zato što se klanja mudrosti Božjoj kad je znakovima Objave potvrđena kao riječ Božja. Iza prihvaćene vjere možemo i moramo umovati, koliko tko može prodrijeti u smisao otajstava, ali s geslom sv. Anzelma: »Vjerujem da razumijem! Credo ut intelligam, dapače i sa spremnošću da vjerujem i kad ne razumijem.«

Pred tajnom Utjelovljenja podjednako stoji i učeni i neuki čovjek. Tajna je nedokučiva i genijima i priprostima jer Božjom neizmjerljivošću nadvisuje sve ograničene pameti. Zato se s poniznom Marijom radije poklonimo Bogu utjelovljenome u njezinu tijelu te prihvatimo otajstvo onako kako ga je ona prihvatila – potpunom vjerom.

DJEVIČANSKA MAJKA

Kad je Marija čula da ima postati Mesijinom majkom, osta joj u duši zabrinuto pitanje te navre na jezik: »Kako će to biti kad je ne poznam muža?« (Lk 1, 34). Dobila je odgovor pun iznenađenja: »Duh Sveti sići će na te i snaga Svevišnjega osjenit će te...« (1, 35). Dakle, kao djevica ima postati majkom: ne po volji muževoj, nego po stvaralačkoj snazi božanskoga Duha. Znajući da Mariji naviješta nečuveno čudo djevičanskoga materinstva, Gabriel joj pokazuje na čudo staračkog začeća neplodne Elizabete koja je već šesti mjesec trudna (36). I potiče Marijinu vjeru završnom riječju: »jer kod Boga nije ništa nemoguće« (37). Radi se o nečuvenom čudu, zato i priziv na Božju svemoć.

Jedinstveno čudo djevičanskoga materinstva posve je povezano s utjelovljenjem Sina Božjega: jer Bog postaje čovjekom, djevica postaje majkom. Anđeo navodi Mariju na takav zaključak: »Zato (jer je po Duhu začeto) čedo od tebe rođeno zvat će se Sveto – Sin Božji« (1,35).

Imamo pred sobom dvostruki vidik na Mariju-Djevicu u času navještenja:

- 1.nadnaravno čudo djevičanskog začeća i rođenja,
- 2.Marijinu djevičansku krepost u pređašnjoj odluci da ostane djevicom, unatoč zarukama s Josipom.

U ovom razmatranju želimo posebno proučiti Marijino pitanje o vlastitu djevičanstvu, a čudo Majke-Djevice proučit ćemo u dogmatskom dijelu ove knjige. Za tu vjersku istinu potrebni su, naime, širi dokazi nego je smo Navještenje.

Djevica u trajnoj odluci

Marijin upit usred razgovora s arkandelom: »Kako će to biti kad ja ne poznam muža?« pokazuje njezinu osobnu teškoću u savjesti. Upit upućuje na to da je Marija pomišljala na Kristovo prirodno začeće jer »spoznati muža« u hebrejskom jeziku znači bračni život. Teškoća je u duši Marijinoj kao trajna zapreka koju ona ima zbog svoje trajne odluke da će ostati djevica unatoč zarukama i ženidbi s Josipom. Grčki glagol ginŕsko = poznajem, pokazuje u prezentu sadašnju odluku koja ima trajno

značenje i za prošlost i za budućnost. Marija osjeća obvezu savjesti jer je Bogu samom obećala djevičanski život. Inače pitanje, radi kratka čekanja zaručnice do svatova, ne bi imalo smisla kao zapreka Kristovu prirodnom začecu.

Shvaćanje Marijina upita kao trajne odluke djevičanskog življenja nalazimo kod Otaca u 4. st. Nakon kolebanja u tumačenju zavladao je jednodušno prihvaćanje Augustinova zaključka: »Sigurno ne bi ovako govorila da već prije nije zavjetovala svoje djavičanstvo Bogu« (PL 40, 396).

U posljednjih 50-ak godina pojavio se kod nekih bibličara tumačenje koja bi Marijin upit htjeli svesti na nešto drugo negoli je odluka o trajnom čuvanju djevičanstva. Marija bi tek iz objave navještenja, da će Krista začeti po Duhu, odlučila ostati djevicom radi čista Sina Božjega. Prije navještenja ne bi na to ni pomišljala... Ima ih koji bi Marijin upit htjeli izvući iz navještenja kao »interpoliran«, tj. kasnije umetnut u tekst. No ozbiljni bibličari dokazuju da je upit toliko srastao s cijelim izvještajem pa ga je nemoguće izbaciti. Bez Marijina upita nema smisla Gabrielov odgovor nakon upita. On smiruje Marijinu savjest porukom da će djevičanski začeti Krista po snazi Duha pa ne treba odstupati od svoje djevičanske odluke.

Kad već nije bilo moguće upit izbaciti iz teksta, htjedoše ga neki protumačiti bez prethodne odluke o djevičanskoj posveti:

Landersdorfer izvrće anđelov odgovor: »Eto, ti već imaš u utrobi sina...«, a Marijin bi upit glasio: »Kako, kad nisam upoznala muža?« (Bemerkungen zu Lk 1, 26-38; BZ 7/1909, 30-48). Takvo izvrtanje smisla pobija anđelov futur: »začet ćeš i roditi ćeš«, a Marijin upit u trajnom prezentu nikako ne podnosi tumačenje u perfektu: kad nisam upoznala muža?

P. Audet htio bi ovako protumačiti upit: Marija prima nebesku odluku da će djevičanski začeti Emanuela, prema Iz 7, 14, pa zato odlučuje ostati djevicom. Njezin bi upit značio sadašnje prihvaćanje, a ne prijašnju odluku: »Kako će to biti kad ja u tom slučaju ne mogu upoznati muža?« (L'annonce a Marie – RB 63/1956, 346-374). Dakle, kanila ga upoznati, ali joj novi poziv to priječi... Ova je hipoteza sasvim zaboravila na činjenicu da je tek nakon svojega upita ona doznala za djevičansko začecje po Duhu. Kako bi, dakle, unaprijed pristala na nešto što još nije čula? K tome pretpostavlja da je Marija znala za grčki prijevod Iz 7, 14 u Septuaginti gdje je »almah« prevedeno s »parthenós« = djeвица, što nije pametno pretpostaviti. Umeće pisac u Marijin upit riječi kojih nema pa one posve mijenjaju smisao izvornog upita.

J. Auer smatra da Marija prihvaća djevičanski život zbog tajne Utjelovljenja, a ne zbog prijašnje odluke. Upit bi glasio: »Kako treba da se to dogodi? Ja zbog toga ne mogu upoznati muža?« (Maria u.d.. christl. Jungfräukeitsideal – Geist u. Leben 23/1950, 411-425). I ovo nasilje nad tekstem umeće riječi kojih nema kod Luke. Marija ne govori ni »treba da« ni »ne mogu« ni »zbog toga«, nego jednostavno: »...kad ja ne poznajem muža?«

P. Gaechter, a slično i D. Haugg, zalazi u pozadinu teksta: Mariji je teškoća duge zaruke s Josipom pa ne može žodmah' živjeti s mužem – dakako prirodnim putem: »Kako će to biti kad ja još ne poznajem muža?« (Gaechter: Maria in Erdenleben, 92-98; Haugg: Das erste bibl. Marienwort – Stoccarda 1938, 36-56). Osim toga što pogrešno umeće u upit riječi »još«, ovo tumačenje nema ozbiljna temelja: nevažno je čekanje zaručnice na ženidbu pred tolikom zadaćom Bogomajke, ako je mislila na prirodno začecje. Rabini su lako dopuštali skraćene zaruke. Zar tako nevažan upit pred tako važnim pozivom?

Geweiss bi htio cijeli Marijin razgovor s anđelom tumačiti kao Lukinu »literarnu obradu« koja bi bila »tipska, a ne povijesna«. Luka bi stil obrade naučio od starozavjetnih navještaja izvanrednih rođenja... Ova ishitrena hipoteza ne bi nikad uvjerila prvu Crkvu judeo-kršćana u Kristovo djevičansko začecje, a Lukin i Matejev izvještaj o tome izrasli su iz judeo-kršćanske predaje. K tome, golema je razlika između starozavjetnih navještaja o porođaju nerotkinja u poodmakloj dobi te navještaja o Djevičinu porođaju. Marijin upit posve je nov, nimalo sličan upitima nerotkinja. Upit prethodi navješčaju djevičanskog začecja i odraz je prijašnje Marijine odluke, neovisne o navještenju.

Ign. Larrañaga uviđa da trajni prezent u Marijinu upitu uključuje trajnu odluku koja vrijedi i za prošlost i za budućnost, no ipak pristaje na Gaechterovu hipotezu da se odlučila na djevičanstvo zbog navještenja »da poda Gospodinu počast« jer je »njeno Tijelo pripalo isključivo Bogu« (Marijina šutnja, hrv. pr., Zgb/1984., 128-129). Takvo spajanje nije logično, jer je Marijin upit postavljen prije objave djevičanskog začeca te obuhvaća prijašnje vrijeme kao i buduće. Da je odluka donesena zbog utjelovljenja Sina Božjega, upit bi morao biti u futuru, ne u trajnom prezentu.

Svi ovi pokušaji nekako mrcvare izvorni tekst te boluju od apriorne želje da Mariju pošto-poto prikažu kao običnu djevojku koja se sprema na običnu ženidbu. Neki od njih kao »povijesni razlog« navode to što židovstvo ne poznaje vrijednosti celibata. No ima i u židovstvu iznimaka, a u Marijino vrijeme već je općenito poznat celibat esena, koji Filon i Flavije hvale kao izvanredno posvećenje Bogu.

Marija upitom pokazuje da izvanredno cijeni svoju odluku pred Bogom jer je do nje došla radi Boga: da mu se sva posveti kao zaručnica Jahvina. Nije njezin upit časovita improvizacija, nego izvire iz promišljene i odgovorne savjesti koja se ne igra s posvetom samom Bogu, ali je ipak otvorena i drukčijim Božjim naređenjima (v. A. Feuillet: *La V. Marie d. I. N. T. – Marie*, 6, 30).

J. Galot dobro opaža kad iskrivljena tumačenja Marijina upita pripisuje želji da se izjednači vrijednost ženidbe i djevičanstva, a zaniječe moralna nadvrijednost celibata... Gospa prije navještenja, spremajući se na obični brak, imala bi biti žpotvrda' takva izjednačenja (Donna, 81-83; 143-148). No Marijina je djevičanska odluka prije navještenja »novost kao preludij onom dragovoljnom celibatu koji je ustanovio Isus« (82). Nekim je autorima razlog moralnog izjednačenja obaju staleža »volja Božja« koja pojedincima nudi različite pozive. No volja Božja nije razlog ni moralnog ni milosnog izjednačenja svih poziva i staleža. Za većinu Božja je volja put ženidbe, a za milosno pozvane djevičanstvo je put k višem pozivu, bližem nasljedovanju Krista. Milosni su darovi različna stupnja, a i usputna je osobna žrtva različne moralne vrijednosti. Pavao snažno ističe nadvrijednost celibata kad piše: tko udaje djevicu »dobro čini«, a tko je očuva djevicom »bolje čini«. I udovicama savjetuje kao »blaženije« da ostanu udovice, premda su slobodne ponovno se udati. Napokon zaključuje: »A mislim da i ja imam Duha Božjega« (1 Kor 7, 36-39).

Krist je za celibat izričito istaknuo viši poziv: »ne shvaćaju svi, nego samo oni kojima je dano« (Mt 19, 11). Dakle, ne po općoj, nego po posebnoj milosti. I Crkva je na Tridentskom saboru negativno definirala protestantske zablude: »Ako bi tko rekao da treba pretpostaviti ženidbeni stalež staležu djevičanstva ili celibata, te da nije bolje i blaženije ostati u djevičanstvu ili celibatu nego se vezati ženidbom, neka je odbačen (anathema sit)!« (D 980). Neki su noviji teolozi to dogmatsko učenje pokušali nategnuti na disciplinski dekret, no Pio XII. pobija ih u enciklici »Sacra virginitas« pridajući tome kanonu dogmatsku vrijednost (AAS 46/1954, 174). Povijesni izvori pokazuju da su tridentski oci imali nakanu da osude krivovjernu nauku, protivnu Objavi.

Zašto se Marija zaručila s Josipom?

Nekim su piscima zaruke s Josipom ždokaz' kako je Marija prije navještenja mislila na običnu ženidbu bez odluke o djevičanstvu. No već u ranih crkvenih otaca nalazimo posve drukčije tumačenje tih zaruka. Njihove razloge nadopunjuju kasniji teolozi.

Glavni je razlog zarukâ bio društvene naravi: mlada žena u tadašnjem Izraelu s odlukom o djevičanskom životu u osamljenosti bila bi i neshvaćena i nezaštićena. Morala se brakom uključiti u društveni redosljed naraštaja. Bez tog uključivanja morala bi svoj rodbini, okolini i vjerskim vlastima tumačiti svoje iznimne razloge. No ti nutarnji razlozi bili su u Marije tako visoki i milosni da bi je društvo smatralo čudakinjom. Bez uključivanja u brak ne bi imala ni zaštitu od nestrljivaca i zamki zavodnika.

Dakle, prosječno društvo ne bi osamljenu Mariju niti shvatilo niti prihvatilo niti zaštitilo, nego bi je opkolila zlobna kritika.

Poseban razlog braka s Josipom bio je mesijanski: Da Isus bude priznat Sinom Davidovim, morao mu je pravno otac dati davidovsko ime i nasljedstvo. Premda je Krist krvno od Davida po Mariji, Matej Kristovo porijeklo izvodi od Davida po Josipu, premda evanđelist dobro zna da je djevičanski rođen od Marije.

Dodajmo i važan odgojni razlog: Kristova ljudska narav treba puni odgoj u obitelji, a taj bi bio nepotpun bez oca. Mati odgaja srce čovječje, a otac njegovo društveno i radno uključuje u zajednicu. Isusu je bilo oboje potrebno da bi se u punoj snazi razvilo njegovo čovječstvo... I za odgoj budućih kršćanskih obitelji bijaše potreban primjer svete Obitelji koja njihovim radom i odgojem i očeve uključuje u Kristovu blizinu. Da u nazaretskoj obitelji nema sv. Josipa, bili bi očevi naših obitelji nekako udaljeni od svetosti doma, od povezanosti s Kristom... Dakle, veliki su razlozi bili u planu Providnosti u vezi s Marijinim zarukama s Josipom.

No kako je Marija našla Josipa spremna za isti ideal djevičanstva? Evanđelja o tome ne pišu, ali možemo razborito pretpostaviti dva načina kako je Josip došao do jednake odluke. Ili je to bilo samostalnim putem nadahnuća i poziva, pa se takav našao na Marijinu putu, ili je pak sama Marija Josipa osvojila za djevičanski život. Guitton je za drugo tumačenje pa lijepom literaturom opisuje kako je Marija Josipa »virginizirala«. Osvojila ga je svojim uzvišenim primjerom i nevinim bićem, svojom zanosnom ljubavlju prema Bogu kojem želi sva pripadati. Njihova zaljubljenost nije bila zatvorenost u dvoje, nego otvorenost skoroj mesijanskoj budućnosti. »Marija je našla a da nije tražila, jedino biće s kojim se mogla slagati.« Kada se susretoše u istoj idealnoj ljubavi i shvaćanju, mogao je Josip Mariju zaprositi s istom odlukom da žive djevičanski (La V. Marie, Paris/1957, 35-37). Iza tog ljudskog pletiva bio je isti Duh koji je u dva izabrana srca ostvarivao Božje namjere da u sv. Obitelji ostvari najviši domet ljudske ljubavi koja se penje na »snježne visine« djevičanstva. Ljubav dvoje mladih u Nazaretu postade kolijevkom utjelovljenog Boga, koji je sebi pripremio djevičansko gnijezdo kao najviši domet Crkve u početku u zametnoj obiteljskoj klici. Tako čisti i nevinu roditelji odgajat će nevinog Jaganjca za žrtvu – žrtvom celibata.

Apokrifi su željeli osigurati Marijino djevičanstvo tvrdeći da se udala za starca Josipa kao zaštitnika vlastita djevičanstva. Ta je pučka naivnost htjela naći prirodno osiguranje Marijina djevičanstva. No Bog je izvanrednim milostima dao natprirodno osiguranje Mariji tako da je mladi Josip bio uzdignut do istog ideala. Na taj nas zaključak navodi Marijina odluka o djevičanstvu prije navještenja koja bi bila neprovediva u braku da Josip nije imao usporednu odluku da je očuva kao djevicu.

Djevičanska posveta Bogu

Tjelesno djevičanstvo nije po sebi vrednije od ženidbe, nego to postaje po moralno-religioznim motivima koji potiču na žrtvu trajne uzdržljivosti. Ima celibata i zbog nevolje, i zbog nemoći za udaju, i zbog društvenog neuspjeha, i zbog fizičke osakaćenosti, i zbog psihičke hladnoće (frigidnosti). Takvi prirodni nedostaci, većinom bez vlastite krivnje, onemogućuju brak. Prava nadvrijednost celibata dolazi od više motivacije: kad se posve sposobni za brak radi Boga odriču braka, radi Krista i njegova kraljevstva odriču tjelesne ženidbe. Isus jasno pokazuje na tu motivaciju kad preporučuje celibat radi »nebeskog kraljevstva« (Mt 19, 12; 22, 30).

U sintagmi »kraljevstvo nebesko« uključeno je mnogo toga: i posveta Bogu, i nasljedovanje Krista, i djelo spasenja po Crkvi, i konačni domet nebeske slave. Dokumenti II. vatikanskog sabora na više mjesta pokazuju i vrijednost ženidbe i nadvrijednost djevičanstva. Nabrojiti ću ukratko te važne vidike:

a) Zaruke Krista s Crkvom ženidba »označuje«, a celibat »nasljeđuje« (LG 44) i »oglašuje« (PO 16). Saborski izrazi govore o »dostojanstvu ženidbe« i o »uzvišenosti celibata« (TO 10) koja je »presjajan Božji dar... za očišćenje srca i za duhovnu slobodu« (LG 46). Celibat daje, nakon krštenja, »novo posvećenje Kristu da ga izbližega nasljeđuju« (PO 16) te postignu »veću ljubav« (LG 44).

b) Izvor duhovnog očinstva i majčinstva za »duhovno preporađanje djece Božje« (PO 16). Nije celibat bez plodnosti, nego djelima celibataraca u Crkvi daje milosnu i širu apostolsku plodnost.

c) Eshatološki znak djevičanstva Crkve u nebeskoj budućnosti (PO 16), tako da već na zemlji ljudima pokazuje anticipaciju Crkve u slavi uskrsnuća: »O uskrsnuću niti će se ženiti niti udavati, nego će biti kao anđeli nebeski« (Mt 22, 30).

Tumači biblijske i crkvene motivacije za celibat nazivaju razloge za celibat »teologijom komparativa« koji pokazuju nadvrijednost evanđeoskih savjeta: »bolje čini«, »blaženije«, »izbližega«, »savršenije«, »intimnije« itd. Svi su crkveni staleži pozvani na svetost, ali bi trebalo da – po namjeri Objave i crkvenog nauka – celibatarci postignu veću svetost.

Kad je Bog Mariju unaprijed osvojio za djevičansko posvećenje Bogu i Kristu koji ima doći, tada je htio da djevičanska Majka bude uzvišeni lik (typos) i poticaj uzornog primjera Crkvi – majci i djevici. Kasnije ćemo izložiti opširnu nauku Sabora o tome. Marijino djevičansko posvećenje spada u »preoblikovanje po Kristu« da unaprijed navijesti i ostvari Kristov put. Zato lik Djevice nužno pripada odgoju svih pozvanih da Krista izbliza slijede na putu celibata. Ako je celibat savjet, a ne zapovijed, onda ni Marija nije morala po zapovijedi poći na taj put. A bilo bi tako da je samo zbog utjelovljenja žmorala' prihvatiti djevičanstvo. Zato joj Bog unaprijed pozva dušu da dragovoljno prihvati djevičanski put prije negoli će biti pozvana za djevičansku Majku Božju. Tako bi trebalo biti i kod pozvanih na svećeništvo i redovništvo u Crkvi: da dragovoljno prihvate savjet prije nego ih zakon Crkve obveže po osobnom zavjetu. Ne zato što moram, nego zato što hoću po osobnoj odluci i dragovoljnoj obvezi, jer hoću radi ljubavi Gospodnje. Takva je bila Marija prije navještenja. Zato u času navještenja, kada pita za svoju djevičansku odluku, pokazuje živu želju da ostane na odabranu putu. Ivan Pavao II. ističe, kako Marijin tako spremni odgovor na poziv neba da prihvati majčinstvo Sina Božjega »prvotno proizlazi iz punog sebedarivanja Bogu danoga u djevičanstvu« (RM 39). Već je prije sebe predala Bogu, a sada spremno prihvaća Božju ponudu da bude Mesijina Majka.

»DUH SVETI SIĆI ĆE NA TE«

Arkandeo je Mariji objavio njezino djevičansko materinstvo kao djelo čudesne snage Duha Svetoga: »Duh Sveti sići će na te i snaga Svevišnjega će te osjeniti« (Lk 1, 35). Kristovo je začće djelo Duha Životvorca, koji izvodi čudo utjelovljenja u Djevici, ne djelo naravnih ljudskih snaga.

Djelovanje Duha u navještenju je posebno proglašeno, ali ono nije tek tada počelo. Kad nam na toliko mjesta Biblija govori o milosnom djelovanju Duha, moramo ga naći u Mariji čim je bila milosno posvećena.

Po Duhu je Milosti puna

Već znamo što znači »Keharitoméne« – Najobdarenija – Milosti puna. Sveto pismo pripisuje Ocu djelo stvaranja, Sinu djelo spasenja, Duhu djelo posvećenja milošću božanskog života. Sve su to djela cijeloga trojednog Božanstva, ali pojedina djela više pripadaju određenoj božanskoj osobi zbog sličnosti s vlastitostima pojedinih osoba. Milost je djelo ljubavi, a Duh je Sveti osobna ljubav Božja pa se njemu pripisuje... No Marija je Puna milosti, preobilno posvećena milošću već od svojeg začća. Zato je u njoj Duh na djelu otkada Marija postoji... Kasnije ćemo proučavati kako je kršćanska teologija izvela zaključak da je Bezgrešno začeta iz pozdrava puna Milosti. Zasada nek nam bude dovoljno da tu istinu vjere pripišemo istom Duhu Posvetitelju, koji svakoga od ljudi želi posvetiti milošću, ali je Mariju više i prije nego ostale milosno posvetio u njezinu početku.

Duh je u Mariji nastavio djelo posvećenja kroz cijeli njezin život. Ona je njegov izabrani hram jer crkveni Oci nazivaju Mariju »svetište Duha Svetoga« (sacrarium Spiritus Sancti). U tom je hramu »bogatstvo darova kojima je Marija ukrašena« (MC 26). Koliko god bila siromašna u stvarima ovoga svijeta, toliko je Marija bogatstvom duše nadvisila sve milosnike Božje. Tako Bog često postupa, a u Mariji baš uzorito.

Pavao VI. u pobudnici »Marialis cultus« piše za Mariju: »Posvetiteljski zahvat Duha kod nazaretske Djevice bio je jedan od vrhunskih trenutaka njegova djelovanja u povijesti spasenja« (MC 26). Samo je u Kristovu stvorenom čovječstvu djelovanje Duha nadvisilo Marijino posvećenje jer u

Kristu bijaše snaga Duha najveća. T<\$Eroman a back 60 up 30

“size 8 font 1 šž back 90 žć> on je vrhovni Poslanik objave i Posrednik spasenja, a, k tome, osobno sâm Sin Božji.

Po Duhu je postala Bogorodica

U navještenju je ta istina sasvim izričito objavljena. Ne radi se više o Marijinu osobnom posvećenju milošću, nego o stvaranju Kristova tijela i duše, o događaju utjelovljenja u krilu Djevice. Tu je nastupila Snaga Svevišnjega da izvede vrhunsko čudo stvorenja. Duh je »učinio plodnim Marijino djevičanstvo« (MC 26) tako da osta djevicom i posta majkom.

Zašto se Duhu pripisuje ovo čudesno stvaranje Krista? Radi se o činu stvaranja koji pripada svim trima božanskim osobama, ali u Duhu je završna snaga toga zajedničkog čina. On je »prst desnice Očeve«, kako slikovito kaže himan Duhu Svetomu. Njemu se pripisuje taj čin jer je Krist najveći dar božanske ljubavi koja je poosobljena u Duhu Svetomu. On je Mariju »osjenio«, što nas podsjeća na starozavjetne događaje kad je Bog zakrilio Šator saveza kao sjena u danu, a svjetlo u noći, kad je kao oblak zasjenio narod da ga zaštiti od Egipćana. I sad je Božji Duh »osjenio« Mariju jer ona je novozavjetni šator Boga živoga među ljudima. Zemaljska majka začne nebeskom snagom onoga koji s neba silazi jer Duh se naziva »snaga Svevišnjega«.

Crkveni oci u starini dadoše Mariji mnogo pjesničkih naslova koji slave čudesno djelo utjelovljenja: Boravište Kralja, Počivalište Riječi, Hram Gospodnji, Šator Saveza... Marijina veza s Kristom po snazi Duha posve je materinska u fizičkom smislu, ali zbog veličine Onoga koga začne dobila je te naslove. Ovo otajstvo usred Marijina tijela ima »nešto zaručničko« (quiddam sponsale – MC 26), ali se crkveni Oci razlikuju u tumačenju toga zaručničkog veza:

1. Krist se zaručio s ljudskom naravi u Mariji, a po njoj s cijelom ljudskom zajednicom koju želi učiniti Crkvom-Zaručnicom...

2. Krist se zaručio s Marijom kao uzornim likom Crkve (Sponsa Verbi). Iako je uze u naravnom redu za majku, u nadnaravnom redu milosti uze je za zaručnicu. Ovu teoriju napose obrađuje Scheben kao spoj Majke-Zaručnice (Mater sponsalis).

3. Duh je postao Marijinim zaručnikom – ova je teorija tek iz 12-13. st. – jer u njoj izvede plodnost koju bi u prirodnom redu izveo muž. Vidjet ćemo u dogmatskom dijelu koja bi od ovih teorija imala solidne razloge, a koje ih ne bi imale.

Duh u Mariji nije izveo samo Kristovo čudesno djevičansko utjelovljenje, nego je zbog njezina uzvišena poslanja nastavio Mariju ispunjavati posebnim milostima poziva da ga do kraja vjerno i sveto izvede. Marija je od tog časa ušla u školu Duha Svetoga, koji je njezino srce oblikovao u najdivnije materinsko srce za tako uzvišena Sina kome treba služiti dostojno kao Bogu.

O. M. Pavelić pjevao je mnoge divne stihove o Mariji, ali baš za tajnu koju sada promatramo odgovaraju lijepi stihovi:

»O golčme sreće naše
kad te u čas blaženi
osjenjenjem Duha Svetog

Djeva-Majka porodi,
kad se kao Dječak divan
za spas svijeta pojavi!«

(Himni)

Još ćemo govoriti o Marijinu sudjelovanju s Duhom Svetim kad budemo razmatrali rođenje Crkve kojoj će Marija biti majkom. No sada ne pristaje da zalazimo u tu temu. Zasad je promatramo u ozračju utjelovljenja kad je sva posvećena osobi svojeg Sina. U to doba razvijalo se u Marijinoj duši pravo Božje tkanje za najuzvišenije zvanje Bogomajke. Od Duha je dolazila osnova, a od Marije potka kojom je razmatrala izvanrednu Kristovu tajnu, za koju Pavao nalazi izraz »neistraživo bogatstvo Kristovo« (Ef 3, 8). Marija je prva na Zemlji koja to bogatstvo istražuje srcem ljubljene majke.

Djelovanje Duha u nama

I za kršćane Pavao piše: »Ne znate li da ste hram Božji i da Duh Božji u vama prebiva?« (1 Kor 3, 16). Božje milosno stanovanje u nama novost je Novoga saveza, koje nam Krist donese otkupljenjem, a Duh posvećenjem. Možda je ova tajnovita stvarnost premalo poznata prosječnim kršćanima koji nisu ušli u »bogatstvo Kristovo« – i za nas bogato. Duh je vrlo skriven u duši, a njegovo je djelovanje nenametljivo – poput kvasca u tijestu ljudske duševnosti. Ima časova kad je glas Duha jači i zamjetljiv, a ima i ljudi koji su upravo zahvaćeni Duhom u milosnoj snazi posebne karizme za izgradnju Crkve.

Teško je čuti glas Duha u sebi ako ne uđemo u sebe dubokom molitvom. U općoj rastresenosti svijeta buče oko nas ljudski glasovi. Moramo se povući u samoću da bi ta buka prestala pa da čujemo nutarnjeg Nadahnitelja i Tješitelja. No kako razabrati glas Duha usred raznih glasova vlastitoga srca? Kako razlikovati Božji glas od katkad nametljivog glasa zloga duha? – O tome nam govori vještina »razlikovanja duhova«, a spominje je Pavao pod tim nazivom (1 Kor 12, 10; Heb 5, 14). Božji Duh radije govori duši kroz lahor tišine nego kroz olujni grom, kako vidimo kod Ilije na Horebu. No ima časova kad on snažno govori kroz vihor Duhova i ognjeve nad apostolima.

Sv. Ignacije Lojolski, vrlo iskusan u duhovnom vojevanju, napisao je u knjižici Duhovnih vježbi posebne upute »za razlikovanje duhova«. Ističe kako Božji duh djeluje bez nemira, poput vode koja nadire u spužvu, dok vražji duh djeluje nametljivo i uznemirujuće, poput vode koja pada na kamen. Dobro je to upamtiti da bismo se snašli kad nas protivni glasovi u srcu razvlače na protivne strane. Apostol Ivan opominje nas: »Nemojte vjerovati svakom duhu, nego rasudite duhove je li koji od Boga, jer iziđoše na svijet mnogi lažni proroci...« (1 Iv 4, 1). Ivan misli na iskrivljivače vjere i čudoređa koji i naše srce žele ispuniti lažima »oca laži«. Tko bude poput Marije pomno razmišljao o svemu što govori Bog, dosta će lako razabrati kada mu On govori.

Sv. Ildefonz iz 7. st. ovako je molio Gospu za rasvjetljenje Duha: »Molim te, molim, sveta Djevice, da od onog Duha primim Isusa od kojeg si ti rodila Isusa! Nek moja duša dobije Isusa po onom Duhu po kojem je tvoje tijelo začelo Isusa!... Da ljubim Isusa u onom Duhu u kojem se ti njemu klanjaš kao Gospodu, a gledaš ga kao Sina!« (PL 96, 106).

Tako se dolazi do žive i potpune vjere u autentičnoga Krista – po Marijinu zagovoru i po nadahnuću Duha... Ali za to treba truda i vremena kao što ih je i Gospa trebala. Rano počni pa ćeš daleko stići!

»EVO SLUŽBENICE GOSPODNJE!«

Kad je vjesnik s neba završio svoju poruku završnom rečenicom: »Bogu nije ništa nemoguće«, nastaje šutnja potrebna slobodi da se odluči. Njezin odgovor očekuju nebo i zemlja, očekuje ga sam Bog. No doskora Djevice prozbori riječi tako jednostavne, a tako pune značenja: »Evo službenice Gospodnje! Neka mi bude po riječi tvojoj!« (1, 38). Ovo samoopredjeljenje spasilo je svijet. U Marijinu odgovoru sadržani su »slobodna vjera i posluš« jer je, »pristajući na božansku riječ, postala Majkom Isusovom te je spasonosnu Božju volju cijelim srcem prihvatila posve se posvetivši osobi i djelu svojega Sina« (LG 56). Nije Marija »samo pasivno od Boga upotrijebljena«, nego se sama predala velikom poslanju »aktivno surađujući na ljudskom spasenju« (LG 56).

Marija u tom času očituje najdublju nutrinu svoje duše: želi još više biti ono što je i dosad bila –

službenica Gospodnja. U novom, uzvišenom pozivu želi nastaviti svoje služenje Bogu, kojem treba da služi svako stvorenje. Zato ćemo najprije promotriti veliko značenje koje cijela Objava daje služenju nebeskom Gospodar. Gospa se već davno uvrstila među ponizne slugu i službenice Božje pa to želi ostati i u novom poslanju Bogomajke. Nije za nju novo to što je kazala, nego je novo to što je prihvatila najtežu suradnju s Bogom u djelu spasenja. U svojem odgovoru definirala je svoju duhovnost koja obuhvaća i njezinu prošlost i budućnost.

Službenica – Sluge Jahvina

Na istom životnom kolosijeku nađoše se skupa prorečeni Sluga Jahvin i njegova majka kao Službenica Božja. Krist je prorečen od Boga Deuteroizajinim perom kao »Sluga moj koga podupirem« (Iz 42, 49; 50, 53). I naravni Sin Božji smatra se kao utjelovljeni čovjek slugom Božjim, a kamoli ostali predvodnici Objave. Ako su i anđeli na nebu nazvani slugama Svevišnjega, pogotovo to onda pristaje ljudima. Zar je onda Gospa rekla nešto izvanredno?

Što rekoh za predodređenje, vrijedi i za služenje: opće predodređenje obuhvaća cijelo stvorenje, a tako i opće služenje Onome koji sve stvori. No u Marije nalazimo najvišu kvalitetu i predodređenosti i služenja, najveći domet izabranja i suradnje s Bogom. Ništa tu nije od straha nego sve iz ljubavi. Ništa žpod moraš, nego dragovoljnim predanjem. Ništa polovično ni privremeno, nego potpuno i zauvijek. Nimalo bijega od prvotne odluke kad nadodoše teškoće, nego ustrajno sve do Golgote. Nikakav opoziv prijašnjeg obećanja, nego uvijek naprijed »nikojim grijehom zaustavljena« (LG 56) ide Marija skupa s Kristom u nepoznatu joj budućnost. Iznimnom vjernošću do kraja preuzela je sve posljedice svoje odluke. Sasvim se srasla s Kristovim poslanjem kao Spasiteljeva majka i Otkupiteljeva družica. I Mariji je, kao i Kristu, postalo svagdašnje »jelo moje da vršim volju Onoga koji me posla« (Iv 4, 34). Takvo raspoloženje pokazuje ona već od početka pri navještenju, a dokazuje kroz cijeli budući život.

Kad bismo razradili Marijino vjerno služenje Bogu, trebalo bi nabrojiti sve zgone njezina životnog puta. Nećemo sada istrčavati u ono što ćemo kasnije promatrati, nego se zaustavimo na duhu služenja kojim joj duša bijaše prožeta.

Vjera u prihvaćanju Božje tajne zbog Božje riječi, a to bijaše prihvaćanje najdublje tajne Utjelovljenja i vlastita djevičanskog materinstva. I kasnije će istom nepokolebljivom vjerom prihvaćati sve što bude čula s neba o Isusu i od Isusa.

Predanje cijele sebe na materinsko služenje Isusu sa svim brigama i teretima siromašne galilejske žene. Bit će za nju i divnih i teških iznenađenja kojima ju je Bog vodio, ali sve ih je unaprijed prihvatila, iako ih nije predvidjela. Posve se predala Očevoj providnosti koji zna što hoće s njom u djelu spasenja.

Promatranje svih riječi Božjih, napose onih o Isusu rečenih u proročkoj, i vlastitoj i tuđoj Objavi. Nije mogla mnogo toga odmah shvatiti jer je okružila najveće tajne vjere, ali je razmišljanjem stalno napredovala i u shvaćanju i u služenju božanskom planu spasenja. Tu Marijinu odliku posebno ističe Luka kada dvaput piše kako je »Marija pamtila sve te događaje i razmišljala o njima u svom srcu« (2, 19) i kako je »sve te događaje brižno čuvala u svom srcu« (2, 51).

Aktivna suradnja s Božjim planovima i s Kristovim djelom da se uspostavi kraljevstvo nebesko. Bila je to tiha suradnja, više iz pozadine nego na fronti javnosti, ali vjerna suradnja koja za svoje služenje ne traži drugu plaću doli ljubav Gospodnju. Nije zbog svoje časne službe doživjela na svijetu ni pljeska ni javnih dočeka ni mjesta na prijestolju uza Sina-Kralja. Ali ona svoje služenje nije mjerila pohvalom svijeta, nego sviđanjem Bogu.

Bolna supatnja na putu služenja Spasitelju morala je doći od grijeha. Marija je za tu bol doznala od starca Šimuna te odmah prihvatila da sebe skupa sa Sinom prikaže na žrtvovanje. Odmah na početku nije znala za sve one strme i trnovite staze kojima će kročiti radi Krista, ali je spremnošću da služi unaprijed prihvatila i bolnu supatnju s Kristom. O. Galot piše: »Marija u tom času nije mogla obuhvatiti sve što je uključeno te proizlazi iz svojstva žslužbenice' koje sebi pripisivaše. No

ona je sve posljedice služenja primala prema božanskom planu. Time se posve uključila u tajnu otkupiteljskog utjelovljenja čiju je prvu sliku u sebi nosila...« (Donna, 78).

Ove oznake duha služenja pripadaju svakom kršćanskom životu. Stoga nam je Marijino služenje svjetionik koji treba da svijetli i na našem putu služenja.

Naše služenje Bogu

Stari katekizam negda nas je učio kao prvu istinu: »Na svijetu smo zato da Boga spoznamo, da ga ljubimo, da mu služimo i tako u nebo dođemo.« I Duhovne vježbe sv. Ignacija počinju na sličan način: »Čovjek je stvoren... da Bogu služi.« Nije ni Marija našla drugi temelj za svoj duhovni rast prema Bogu. U odlučnom času navještenja ona samo pokazuje što joj duša već odavno želi. Tu njezinu duhovnost prihvaća i Crkva, okupljena na II. vaticanskom saboru, kad želi postati »sličnija svojem uzvišenom uzoru neprestano napredujući u vjeri, ufanju i ljubavi, te tražeći i vršeći volju Božju« (LG 65).

Isus nam u evanđeljima tumači dva bitno različna, ali sukladna služenja: služenje Bogu kao Gospodaru svakog stvora kojem se mora pokoravati, služenje ljudima da bismo ih privukli k Bogu i donijeli im spasenje... Promotrimo oba vidika služenja jer ovaj drugi izvire iz prvoga!

Vjerničko služenje Bogu znači posluš volji Božjoj. Isus proglašava svojom braćom i sestrama sve koji »slušaju riječ Božju i vrše je« (Lk 8, 21). Blaženima naziva one koji »slušaju riječ Božju i drže je« (Lk 11, 28). Pokoravati se najvišem Gospodaru praktični je odraz vjere i ljubavi. Isus nas uči da bez poslušanja nema ljubavi: »Ako me ljubite, držite moje zapovijedi!« (Iv 14, 15). »Tko prihvaća moje riječi i vrši ih, taj me ljubi« (Iv 14, 21). Prekorava Isus one koji vjerom samo govore, a djelom poriču svoje pristajanje uza nj: »Neće svaki koji mi govori: Gospodine, Gospodine! ući u kraljevstvo nebesko, nego onaj koji vrši volju mog nebeskog Oca« (Mt 7, 21). Dakle, krupna je varka sebi umišljati da će ga gola vjera spasiti ako se ta vjera ne pretvori u djela poslušanja Bogu u zapovjedima.

Apostolsko služenje ljudima ne dolazi od poslušanja ljudima, nego od poslanja Kristova da ljudima služimo kao što je on služio nama. Ako slušamo ljude koji nad nama imaju vlast, to je zbog poslušanja Bogu koji im dade vlast nad nama od granice: »Više se treba pokoravati Bogu nego ljudima« (Dj 4, 19). Ako služimo ljudima imajući crkvenu vlast nad njima, to po učenju Kristovu ne smije biti žgospodovanje, nego žsluženje njihovu dobru. Krist nudi svoj primjer apostolima, »jer Sin Čovječji nije došao da mu služe, nego da on služi i da dadne život svoj kao otkup mjesto mnogih« (Mk 10, 45). I prilikom posljednje večere pruža svoj primjer pranja nogu da bi naučio apostole da i oni čine takva služenja drugima: »Dadoh vam primjer da i vi činite kako ja učinih vama« (Iv 13, 15).

Između dvaju oblika služenja: poslušanja Bogu i pomaganja bližnjima zna često doći do napetosti. Sukob je načelan kad ljudi traže od pastira nešto što se protivi Božjoj istini i volji. Nije služenje ljudima popuštanje njihovim niskim težnjama. Ni laskavo sviđanje ljudima nije evanđeosko služenje. Krist je apostolima povjerio pravu vlast da služe, ali tako da se služenjem Bogu pokoravaju, a ne da ljudima ugađaju. Tako je Krista shvatio Pavao kad piše: »Kad bih još nastojao sviđjeti se ljudima, ne bih bio sluga Kristov« (Gal 1, 10). Ni biskup ni teolog ni ikoji službenik Crkve ne smiju »ugađati ušima« ni »naukama ljudskim« ako se protive Božjem nauku i Božjoj volji (2 Tim 4, 3).

Služenje Bogu ne smanjuje potrebu svakog apostolata da se prilagodimo ljudima toliko koliko je potrebno da dopru do Božjeg shvaćanja u vjeri i činima čudoređa. To se prilagođivanje tiče raznih dobi, kultura i duševnosti ljudi, a ne samog sadržaja Objave kojem treba da se pokore i vjerovjesnik i njegovi vjernici. Isti Pavao, koji nimalo ne popušta od zahtjeva Kristovih, spreman je »biti svima sve da sve pridobije za Krista« (1 Kor 9, 21).

U povijesti Crkve bila je počesto prisutna oštra dijalektika između služenja Bogu i služenja ljudima. Ako je u feudalno doba u Crkvi bilo previše gospodovanja, današnja Crkva želi se vratiti

evanđeoskom služenju, napose siromašnima i progonjenima. Ako su se nekada pastiri Crkve previše željeli svidjeti vladarima, danas je opasnost da se neki u Crkvi žele više svidati mišljenju demokratske javnosti negoli Božjoj vlasti. Tako se negdašnji cezaropapizam u nekih pretvorio u demopapizam: da mase, dresirane određenom propagandom, traže odstupanje od evanđeoske istine, pravde, čistoće, ljubavi... Nijedan ni drugi pritisak, ni onaj odozgo od vlasti ni onaj odozdo od naroda, ne smiju nas odvući od Kristovih evanđeoskih zahtjeva. Samo slušajući Boga možemo pravo služiti ljudima spuštajući se do njih da bismo ih digli do Boga.

Dvostruka dužnost sluge Božjega: da Boga sluša, a ljudima služi gradi most posredništva kako bi Božje kraljevstvo sišlo do ljudi i doprlo do svih naroda. Na jednom kraju most je utvrđen na stijeni Božje volje, a na drugom kraju u srcu apostola koji prenosi Božju spasotvornu poruku ljudima. Uzorni Posrednik između Boga i ljudi – utjelovljeni Bog u Kristu – bio je najprije Sluga Jahvin da postane službenik spasenja ljudima. U tome ga je iz najbližega slijedila Službenica Gospodnja ulogom Bogomajke koja želi ostati njegova sluškinja. Nije se htjela svidjeti svijetu, nego Bogu, makar ostala zauvijek u zabitim mnogima nepoznata. Njezino temeljno opredjeljenje (optio fundamentalis) bilo je služiti vjerno Bogu i radi Boga služiti ljudima. I nama, podložnicima i poglavarima, mora biti prvotno služenje Bogu da bismo ljudima služili kako Bog hoće, ne kako ljudi žele prilagođivanjem niskim željama. Tek raspoloživost poslušnog sredstva čini nas sposobnima da Bog po nama izvrši velika djela. Tako se oba služenja usklađuju da se i poglavari i podložnici nastoje Bogu svidjeti više nego ljudima.

»NEKA MI BUDE PO RIJEČI TVOJOJ!«

Nastavimo s drugim dijelom Marijina odgovora anđelu! Izriče smisao prvog dijela jer »službenica Božja« želi prihvatiti volju Božju koju joj poručuje riječ poslanika s neba: »Neka mi bude po riječi tvojoj!«

Mnogi su pisci pisali o Marijinu pristanku kao o sudbonosnom »Fiat!« (neka bude) za sve ljude, ali i za Mariju. Pokazala je veličinu duha u zreloj slobodi pred preodgovornim zadatkom. Prihvatila je majčinstvo po kojem svemu svijetu dođe obećani Spasitelj. Pod ta dva vidika želimo odvagati Marijin pristanak koji postaje izvorom njezine veličine i naše spasonosne sudbine. No prije toga promotrimo ono iznenađenje koje je Mariju obuzelo kad je stajala pred svojom odlukom.

Iznenađenje

Predstavimo si tihu nazaretsku djevojku neposredno prije navještenja. Je li bila uronjena u molitvu ili zaposlena kućnim poslom, nije važno. No kada je pred sobom vidjela arkandela, morala je doživjeti golemo iznenađenje jer se u prvi mah prepala pred pojavom nebeskoga gosta. Još veće iznenađenje obuze je kad je čula neobičan pozdrav od Boga samoga. No u prvoj smetenosti nije izgubila glavu, nego se brzo pribrala te »poče razmišljati kakav bi to bio pozdrav« (Lk 1, 29). Pun smisao nije odmah mogla shvatiti, ali da je Bog neobično ljubi, to je odmah shvatila. No najveće iznenađenje bilo je za nju kad je čula poruku da ima postati majkom Mesije-Kralja, kojem je ime Sveto – Sin Božji, a uz to, da će kao djevica postati majkom. Zar može biti većeg iznenađenja i radosnijeg događaja za kći Davidovu prožetu čežnjom za Mesijom?

Je li pomislila na to zašto baš njoj dolazi tako uzvišen poziv? Nije o tome niti sanjala, kamoli očekivala. Ta ona se smatrala neuglednom i nevažnom između većeg broja kćeri Davidovih koje bi mogle primiti isti poziv. Uostalom, Bog bira koga hoće, a razloge ne otkriva čak ako bi to netko i htio doznati.

I visina i težina poziva morala je uzburkati Marijinu dušu. U takvim prijelomnim časovima, kad se sav njezin životni plan ima zaustaviti pred Božjim planom, srce ljudsko postane kao uznemireno more koje je vjetar naglo uzburkao. Protivni valovi straha i nade, straha zbog silnog zadatka i nade poradi Božje izvanredne ljubavi, razdvoje osjećaje na protivne strane. Silna radost da Mesija dolazi, a i silno čuđenje da dolazi u takvu siromaštinu – k njoj, poniznoj i neznačajnoj. Divimo se što je u takvoj uzburkanosti odmah mislila na svoju savjest te pitala za svoju odluku o djevičanskoj posveti Bogu. Kad je od anđela čula za Kristovo djevičansko začecje, morala je iznenađena stati pred

nečuvenim čudom. Ali Bog to poručuje, a Bogu treba vjerovati jer »Bogu nije ništa nemoguće« kako maločas začu od vjesnika... No kako će to drugi shvatiti? Treba li s Josipom prekinuti zaruke? Kako njemu protumačiti svoju trudnoću? Ispast će posve nevjerojatno ako bude prizvala na Objavu neba. Što li će za mnom ljudi govoriti kad me vide trudnu prije vjenčanja? Svašta će se šaputati meni za leđima, a tkogod će mi u lice dobaciti: »Harufa!« – Oskvrnjena! Prijeti li zbog toga Josipova rastava? Prijeti li kazna kamenovanjem zbog prividna preljuba?...

U tjeskobnim časovima mozak neobično brzo djeluje, a bojažljivi upiti zbog velike odluke lete jedan preko drugog, sukobljuju se, komešaju. Ako sva ta pitanja i nisu baš ovako proletjela glavom i srcem Djevice, ipak je njezin dosadašnji položaj već zaručene djevojke nametao mnoga uzbudljiva pitanja. Svakako mora odbaciti svoje dosadašnje planove i posve se predati Božjim. Dakle, skok u neizvjesnost, ali i u Božje ruke. Neka on providi te izvede načistac njezino novo stanje pred starim društvom. Neka se on brine za čast majke svojeg Sina. Neka on vodi ono što je započeo izvoditi. »Neka mi bude po riječi tvojoj!«

Tako je završio burni nutarnji razgovor koji je prešao u mirni izrečeni pristanak. Nećemo umjetno produživati Marijinu šutnju prije odgovora. Trebalo je nešto vremena da um razabere novi poziv, a volja stekne svoju slobodu, jer je iznenađenje bilo silno. Evanđelist ne kazuje koliko je vremena proteklo između anđelova govora i Marijina odgovora, nego donosi zreli plod pristanka.

Potpuni pristanak

Kad je vjesnik s neba iščeznuo, Marija se našla sama pred Bogom sa svojim odgovorom. Uronila je u veliku Tajnu koja se u njoj počela ostvarivati. Preuzela je silnu odgovornost, a onako mlada nema koga priupitati za savjet bar o okolnostima u koje je upala velikim pozivom. Uostalom, tko bi je mogao savjetovati u tako zamašnom potezu gdje sam Bog dolazi da se u njoj utjelovi. Poziv je tako uzvišen da premašuje svačije znanje i bilo čije iskustvo. Zato Marija u dubokoj molitvi sama s Bogom razgovara o novom putu kojim valja poći.

Marijin odgovor bio je odlučan korak koji je baca u njoj posve nesigurnu budućnost s toliko pitanja i novih zadataka, golemih i teških. Nije to bio nerazborit korak jer je poziv došao od Boga, a ona se posve predala Božjem vodstvu. Bio je to korak silne vjere u Božju riječ i povjerenja u njegovu providnost. Bio je to korak poslušna Božjem planu koji nadmašuje sve ljudske planove: dolazi nebeski Kralj da osnuje nebesko kraljevstvo na Zemlji. Bio je to korak savršene ljubavi bez otezanja i odgađanja jer je cijelu sebe, dušom i tijelom, predala na službu Spasitelju svijeta. Odsada samo njemu pripada, a svi drugi neka odstupe u stranu. U srcu Djevice, koja posta Majkom Božjom probudiše se prvi materinski osjećaji neizrecive ljubavi prema Božjem Sinu koji se udostojao postati njezin Sin. Započela je tiha skladba materinskog srca i djevičanskog zanosa za ono Dijete koje se u njoj začinje.

K. H. Schelkle divi se Marijinoj snažnoj odluci: »Kako je mogla tako hrabro podnijeti činjenicu što je baš ona odabrana između svih ljudskih bića a da je to nije oborilo niti se uzdigla drsko i oholo? Povjereni teret mora nositi u potpunoj samoći, nesigurnosti i nejasnoći, jer se tu radi o nečemu što nadilazi sve, što se događa iznenada, prvi put i jedini put. I to nasuprot velikoj razlici između stvarnog siromaštva koje vidi (oko sebe) i kuša (u sebi) te sjajnog obećanja« (Maria – Mutter der Erlöser, Herder/1965, 73). Doista, stan i stanje tako siromašno, a k njoj dolazi Gost s neba. Osjetila je kako Bog dolazi najprije k siromasima među koje se i ona svjesno ubrojila.

Marijin slobodan i potpun pristanak pokazuje neobičnu zrelost duha u mladoj dobi, kakvu je teško naći i u starijih predstavnika Objave. Dok Mojsije stavlja Jahvi pred oči teškoće svojeg poslanja, Jeremija se tuži na svoju mladenačku nedoraslost, Gideon traži čudesne znakove, a tako i Zaharija u Hramu. Marija, međutim, bezuvjetno i bez prigovora prihvaća svoj poziv samo zato što ga Bog hoće i jer se u Boga pouzdaje... A u njoj se ima nevidljivo dogoditi veće čudo i više poslanja negoli u negdašnjim Božjim pozivima. Jedino znam da je Izaija nalik na Mariju prihvatio svoj proročki poziv: »Koga da pošaljem?«... »Evo me, pošalji mene« (Iz 6, 8). Doista, samo je Puna milosti mogla imati takvu zrelost duha pred Božjim pozivom. Drugi su bili nepotpuni u vjeri i spremnosti

na odaziv, jer je i milost bila manja i ranjenost po Adamovoj krivnji prisutna.

Marijin slobodan pristanak bio je nužni preduvjet da se ostvari središnja tajna objavljene vjere – Utjelovljenje: »Htio je Otac milosrđa da prihvaćanje predodređene Majke prethodi utjelovljenju« (LG 56). Marijin je odgovor vrhunski čas Objave sa strane stvorenja, ali je i polazna točka Marijina potpunog predanja, točka »od koje počinje cijelo njezino putovanje k Bogu« (RM 14). U času utjelovljenja nije tek počela biti Božja, jer takva je bila od svojeg početka, nego se svjesno sva predala novom uzvišenom pozivu Bogomajke.

Kad je arkandeo otišao, Marija je uronila u klanjalačku kontemplaciju o Tajni koja se u njoj zbivala. Zaplovila je u beskrajno more Božje prisutnosti da bi počela razmišljati o »provedbi otajstva koje je od vječnosti bilo sakriveno u Bogu« (Ef 3, 9).

Sudbonosni odgovor

Utjecaj Marijina odgovora na sudbinu svih nas, svega čovječanstva u prošlosti i budućnosti, mjeri se spasotvornom snagom Krista. Njezin »Fiat« nije važan samo za nju, nego za sav svijet. Počinje preokret zle sudbine djece Adamove i zle kobi prve Eve prema novom životu milosnog uzdignuća po pristanku nove Eve. Nećemo ponavljati ono što je već rečeno.

Marijin je pristanak za nas sretno sudbonosan već u početnom činu jer po tom pristanku dobismo Krista – Spasitelja od smrti i grijeha. Može se teoretski raspravljati što bi bilo da Marija nije pristala. Bi li Bog našao dugu kći Davidovu za svoj plan, ili bi odbijen odustao od spasiteljskog plana? Objava govori samo o činjenicama, ne o mogućnostima. Naša nagađanja u carstvu mogućnosti tanka su pređa, katkad obična paučina razložića za i protiv koji ne mogu a priori riješiti nametnuta pitanja, jer svi postupci spasenja djelo su Božje slobode.

Marija je stvarno pristala i zato stvarno zadužila sav ljudski rod da joj bude neobično zahvalan za dar Boga utjelovljenoga. Nije ona svojim pristankom proizvela otajstvo, t<\$Eroman a back 60 up 30

“size 8 font 1 šž back 90 žc> to samo Bog može, nego je omogućila Kristu da dođe k nama s božanskih visina u zemne nizine. Marija je toliko svijetu dala Spasitelja koliko je pristala da mu bude majka. U tome je njezina, i samo njezina golema zasluga.

Ipak, sudbonosno značenje Marijina pristanka ne valja mjeriti samo njezinom subjektivnom krepošću i zaslugom nego objektivnim značenjem Kristova otkupljenja koje je činom žrtve spasilo ljudski rod od okova Sotone i carstva smrti. Marijin pristanak bio je velik i bitni preduvjet da se provede djelo spasenja, jer je »primila u srce i u tijelo Božju Riječ te svijetu donijela Život« (LG 53). Posljedice njezina pristanka protežu se na sve ljude, dokle god dopire Kristovo spasenje. Još više: protežu se na sav svemir jer je omogućila Kristu da zahvati stvorenje »obnovom svega« te sva stvorenja »uglavi« u sebi – Glavi i Prvorodencu svega stvorenoga (Kol 1, 17). Zato će na kraju i Marija postati Kraljica svemira kad je Krist uzme u svoju slavu.

Noviji teolozi vole isticati da je Marijin »Fiat« bio ujedno završetak starozavjetnog očekivanja u poosobljenoj Kćeri sionskoj i početak novozavjetnog ispunjenja u poosobljenoj Crkvi kojoj je Marija uzorni lik. Oba su pogleda posve istinita, ali s jednom važnom razlikom: prije nje ništa nije ovisilo o njoj, a nakon nje sve ovisi o njezinu pristanku. Novi savez počinje u Mariji kao prvoj klici, kao prvoj savršeno otkupljenoj, ali sam Savez sklapa Krist u svojoj krvi na križu. Još će nakon navještenja vrijediti stare ustanove dok Krist ne opozove staro i uspostavi novost Pashalnom tajnom. Staro će postupno venuti i ginuti da bi porasla novost Kristova života i kraljevstva. Ne režu se stare grane dok nove ne potjeraju snagom novog života.

Nasljedovanje Marijina odgovora

Nitko ne može nasljedovati visinu Marijina poziva, ali mnogi mogu nasljedovati velikodušnost njezina odziva. Kad Bog poziva na svoje djelo, najprije čeka na naš pristanak. Mi nekako smognemo snagu za početni oduševljeni »Neka bude!«, ali nam klone snaga na putu do završnog »Neka bude po volji tvojoj!« Katkad ne znamo ili nećemo odbaciti svoje prijašnje planove pa se

vraćamo k svijetu, a kadšto ne prihvaćamo kasnije nove Božje zahtjeve jer se bojimo žrtava. Marija nam je uzor kako do kraja ostati vjeran Božjem pozivu. Odziv Božjem pozivu treba dakle iz dana u dan obnavljati da bismo ustrajali u onome što obećasmo. Napose onda kada nas snađu veće teškoće koje odvrćaju od Božjega poziva. Tada treba moliti novu snagu da svladamo teškoće. Mariji se utecimo žarkom molbom da nas prožme njezino potpuno predanje bez pridržaja i bez opoziva.

Marijin »Neka mi bude po riječi tvojoj!« ima za svakoga drukčije praktično značenje... Volja Božja za pojedince vrlo je raznolika: zato i razni milosni darovi i različne službe u Crkvi. No Marijin sjajni odgovor pristaje svakome u usta i u srce kad se god susretnemo s voljom Božjom za naš život. Takav odziv najvažniji je na raskrsnici mladosti kad se bira zvanje, da ga izaberemo po Božjoj volji. Važan je i na ostalim raskrsnicama kasnijeg života kad se Božja volja konkretizira u naš određeni zadatak koji pada na našu savjest. Opet će postati vrlo važan kad nam životni put skrene na križni put, da ne bismo u strahu opozvali ono što smo Bogu obećali. U takvim časovima neka nas krijepi Marijin snažni i neopozivi »Fiat«! Neka bude kako Bog hoće!

»I anđeo otiđe od nje«

Završen je prevažni razgovor i započe veliki događaj, najveći u cijeloj povijesti: Bog posta čovjekom. Sin Božji posta Sinom Marijinim. Naskoro će se roditi božansko Sunce iz krila Djevice... Veliki događaj zavijen je šutnjom koja će ga sakriti od svijeta. Tu će šutnju povremeno prekidati nove objave o Kristu koji je već došao među nas. No neće biti izravno upravljene Mariji, nego preko drugih: preko Elizabete, Zaharije, Josipa, pastira, Šimuna, a kada bude dijete odraslo, preko Isusa. Marija sve te objave prihvaća, vjerno čuva, o njima razmišlja da ih napokon preda Crkvi u posjed. Marija izravno prima samo jednu objavu koja samo na nju spada jer se od nje traži pristanak na poziv Bogorodice.

Važno je to istaknuti! Živimo u zajedništvu i objave i milosti gdje svatko ima svoj poziv i svoj zadatak. Bog je onaj koji sve čini u svima, a ljudi imaju svaki svoj udio. Marijin poziv je najvažniji, za spasenje svijeta najsudbonosniji, a i za našu pouku najrječitiji njen odgovor. Daje nam primjer kako mora svatko odgovoriti pozivu milosti da zauzme svoje mjesto u Božjem planu. Sve drugo primamo od drugih – preko Crkve.

ELIZABETI U POHODE

Marija je u navještenju čula od Gabriela da je njezina rodica Elizabeta već u šestom mjesecu trudnoće. Za Mariju to bijaše poziv da požuri k njoj i da bude na pomoć starici jer »njoj je već šesti mjesec« (Lk 1, 36). Tako je Marijina ljubav prema Bogu odmah prešla u ljubav prema bližnjemu.

Prije nego će otputovati, trebalo je o tome obavijestiti Josipa jer bi teško povrijedila zaručničku ljubav kad on ne bi znao kamo je tako dugo otputovala. Prema židovskom Zakonu, Josip je već bio zaručnici »gospodar« pa mora dopustiti tako dugo izbivanje... Jedno je sigurno: Josip nije s njom pošao u dom Zaharijin, kako neki slikari prikazuju, jer bi u kući pohođenja saznao za tajnu utjelovljenja pa ne bi bio u onolikoj tjeskobi kad se Marija vratila u vidljivoj trudnoći. No čime je Marija Josipu obrazložila potrebu hitnog putovanja k rodici? Ako bi mu rekla pravi razlog, tj. da pomogne trudnoj Elizabeti, morala bi reći odakle to zna. No, kada bi rekla da je to doznala od arkanđela u navještenju, morala bi ispričati sve o Kristovu začecu u sebi. Kad bi Josip od nje tu tajnu doznao, niti bi morao vjerovati tako neobično čudo niti bi kasnije bio tjeskoban kad ju vidje trudnu... Što li je mudra Djevica smislila da ne otkrije tajnu, a da ga ipak uvjeri u potrebu putovanja? Budući da o tome nema izvještaja, ostaje da nagađamo. Možda je kazala da je dočula kako je Elizabeta žslaba' pa joj u nevolji mora pomoći.

Marija kao mlada djevojka nije smjela posve sama na put. U ono doba samcu na putu prijetile su pljačkaške bande, a i moralna iskušenja kakva mahnitog ženskara nisu bila odsutna. Putovanje je bilo dugo – tri do četiri dana – pa se trebalo priključiti nekoj karavani iz Galileje ili kojoj hodočasničkoj skupini koja putuje u Jeruzalem. Štigavši u sveti Grad, lako je mogla sama pobrzati do Ain-Karema koji bijaše 6 km zapadno od Jeruzalema.

U kakvu je srodstvu Marija bila s »rodicom« Elizabetom koju Luka naziva »kćeri Aronovom« u smislu dalekog srodstva s Mojsijevim bratom Aronom, prvim velikim svećenikom u Izraelu? Bibličari se razilaze u tumačenju. Prema rodovskim podacima iz Jakovljeva Protoevanđelja, apokrifa iz 2. st., Elizabeta bi bila sestrična Marijine majke Ane, dakle Mariji tetka. Neki pisci iste podatke tumače kao da bi Elizabeta bila Mariji starija sestrična. To ne bi bilo sasvim isključeno ako je Elizabeta rođena od mladih roditelja, a Marija od starih, no dobna razlika daje manju vjerojatnost takvu tumačenju.

Što je Mariju gonilo da odmah žuri k rodici? Luka naime piše: »Tih dana usta Marija i pohiti žurno u Gorje u grad Judin...« (Lk 1, 39). Pisci nabrajaju više razloga od kojih su neki nategnuti: da se uvjeri je li neplodna starica doista trudna pa da nađe potvrdu za svoje čudesno začće... Nije njezina vjera bila tako slaba da bi tražila brzi dokaz. Da nađe olakšanje u tjeskobi i teretu duše zbog uzvišena poziva. I to ne zvuči vjerojatno za onu koja začu: »Gospodin je s tobom!«... Da u Elizabeti nađe braniteljku svoje nevinosti kad se bude doznalo za njezinu trudnoću, misli Gaechter... Teško bi starica bez objave neba mogla braniti mladu djevojku na tolikoj udaljenosti. Mislim da imaju pravo oni koji Marijinu žurbu dostojno tumače spremnom ljubavlju da odmah pomogne opterećenoj rodici. Bit će nemoćna za kućne poslove jer je i Zaharija starac, a mlade snage nema u kući kada dosad nisu imali djece. Toj osnovnoj želji pridružuje se i njezina materinska želja da od starije žene nauči sve što mati mora znati oko malog djeteta. Nije dosad računala na materinstvo, a naskoro će joj to postati glavna briga kad porodi Isusa.

Neobičan susret u Ain-Karemu

Gospa je stigla pred poznatu kuću i ušla u nju. Uputi srdačan pozdrav svojoj rodici. »Čim začu Elizabeta Marijin pozdrav, zaigra dijete u njenoj utrobi i Elizabeta se napuni Duhom Svetim« (Lk 1, 41).

Neki se čude što Marija nije najprije pozdravila starog Zahariju kao kuće-domaćina. Traže posebno nadahnuće Duha za taj prekršaj pristojnosti. Ne bih rekao da je trebalo nadahnuća. Nijemi Zaharija sakrio se od ljudi u tko zna koji zakutak doma da ne bi morao pred goste, jer ne bi mogao s njima razgovarati. Čim se čuju nečiji koraci, Elizabeta žuri da dočeka gosta jer zna nepriliku svojeg muža.

Nešto je drugo Mariju posve iznenadilo: Elizabeta je znala njezinu veliku tajnu a da joj sama nije rekla ni riječi o tome. Pozdravlja je kao »Majku Gospoda moga«, kao da je bila prisutna navještenju u Nazaretu. Ni Marija još nije znala za ukazanje istoga Gabriela u Hramu kad je Zahariji navijestio rođenje preteče Ivana. To što je Elizabeta doznala od muža o svojem Ivanu, još ne kaže da je upravo Marija postala majkom Mesije. Moralo je nadoći objaviteljsko nadahnuće: kad je Ivan zaigrao u utrobi majke, tad se ispuni obećanje iz Hrama: »napunit će se Duhom Svetim još u majčinoj utrobi« (1, 15). Nije li to bio znak starici da je pohađa Majka Božja? Zato joj kliče »Majka Gospoda moga« jer »čim pozdrav tvoj dođe do mojih ušiju, od veselja mi dijete zaigra u utrobi« (1, 44).

Ovaj veličajni susret pohođenja mnogi nazivaju »prvi Duhovi« ili »anticipacija Duhova« jer je Zaharijina kuća postala mjesto izvanrednih nadahnuća Duha koji odjekuju i u staričinu pozdravu i u Marijinoj pjesmi i u kasnijem Zaharijinu hvalospjevu kraj Ivanove kolijevke. A svi himni ovdjavljaju Mesiju Spasitelja, kako će ga apostoli na Duhove objaviti svijetu.

Guitton gleda na pohođenje kao na proljeće Novoga saveza koje mlada Marija nosi u sebi: »Proljeće čovječanstva počiva skriveno u njoj...« (La V. Marie, 45). Marija je prva donijela to proljeće u dom staraca, a oni ga primaju silnom radošću. Najprije ga nosi najbližima, i po krvi i po vjeri, da bi ga zatim donijela ostalim predstavnicima »maloga stada«.

Promotrimo bogat sadržaj tog slavnog susreta, puna raspjevane vjere u Kristov dolazak.

a) Susret Starog i Novog saveza na najvažnijoj raskrsnici u povijesti spasenja. Stari savez počeo je staračkim porodom: kad Sara rodi Abrahamu Izaka, sina obećanja. Sad, evo, taj savez završava staračkim porodom da Ivan bude zadnja proročka riječ pred Kristom u ime svih obećanja danih praocima... Novi savez predstavlja mlada Marija koja donosi ispunjenje proročkih obećanja i

Začetnika Novog saveza. Zaro starica pozdravlja mladicu Mariju jer starozavjetna je nada pred novozavjetnim ispunjenjem. Unatoč jakim oprekama obaju saveza, ovdje dolazi do izražaja organski nastavak: što bijaše u proročkoj klici sad je procvalo u Mariji; što bijaše kao u sjeni sad izlazi na svjetlo dana. »Zakon je posjedovao sjenu budućih dobara«, a Evanđelje nam donosi »bît dobara« (Heb 10, 1).

b) Susret stare i mlade majke najizravnije opažamo u pohodu. One simboliziraju oba saveza u slavljenju istoga Krista, jer starici je Isus »moj Gospod«, a Mariji »Bog, Spasitelj moj«. Ni traga sukobu naraštaja, jer ih veže ista vjera u utjelovljenoga Boga. Stoga i jednaka slava za Mariju: dok starica kliče »blagoslovljenoj među ženama«, Marija proriče da će je »blaženom nazivati svi naraštaji«.

c) Susret doma Aronova i Davidova pokazuje podrijetlo dviju majki. Starci pripadaju svećeničkom naraštaju: Elizabeta je »kći Aronova«, a Zaharija je levit »iz razreda Abijina«. Pred njima je kći Davidova koja nosi pod srcem obećanoga »Sina Davidova«... Ta dva doma bijahu nosioci starozavjetne objave u jezgri izabranog naroda. I svećenici i kraljevi bili su »pomazanici Gospodnji« kao povijesna priprava na najvećeg Pomazanika Gospoda, koji će u sebi udružiti i svećenički i kraljevski mesijanizam. Marija je prije toga imala u sebi krvno spajanje obiju loza jer je po majci bila od roda Aronova kao Elizabetina rodica, a po ocu Joakimu od roda Davidova. Iz toga krvnog spoja podići će Bog Mesiju kao »rog spasenja iz doma Davida, sluge svojega« (Lk 1, 69).

d) Susret dvaju sinova, obojice još u majčinoj utrobi, ali već pokazuju na mističan način da se međusobno poznaju. Krist posvećuje Preteču, jer veći posvećuje blagoslovom manjega. Od toga milosnog poljupca »zaigra« Ivan u utrobi stare majke, zaigra »od veselja« jer je osjetio Spasitelja. Luka upotrebljava izraz »en egalliásei« (44), a to znači »veliko veselje« koje potiče na klicanje, na razigranost i opojnost duha. Mali Isus nije u tom času zaigrao jer je tek začeo, ali je poslao Ivanu milosno posvećenje Duha da ga od utrobe posveti za preteču radosne vijesti. Kad se kasnije budu susreli na Jordanu kao odrasli muževi, tada će Ivan opet klicati od silne radosti kad kao »prijatelj Zaručnika« bude začuo i zaveselio se »glasu Zaručnika« (Iv 3, 29). Tada će Ivan reći: »Ovo je moje veselje sada doseglo vrhunac« (30). No to je veselje započelo pri Marijinu pohodu.

Boravak u domu Zaharijinu

Radosna drama utjelovljenja imala je pri pohodu svoj drugi čin vrlo raspjevan. Početak čina ukrašava pozdrav starice i »Magnificat« mlade Marije, a svršetak čina raspjevana usta starca Zaharije koji je opet progovorio kad je Ivanu trebalo dati ime. Njegov »Benedictus« slavi Boga što mu daje velikoga sina i što na svijet šalje Krista, Sunce s visina.

Između početka i svršetka tog čina prošlo je »oko tri mjeseca« (Lk 1, 56) što ih je Marija proživjela u Zaharijinu domu. Dakle, sve do Ivanova rođenja i obrezanja kada dobi svoje objavljeno ime. Zbrojimo šest mjeseci staričine trudnoće prije navještenja s tri mjeseca boravka Marijina i s dodatkom dana za putovanje pa ćemo se uvjeriti da je Marija i vidjela i čula slavu Ivanova rođenja. Brižno je kroz tri mjeseca dvorila starce, pogotovo staricu rodilju, i pri tome učila što sve treba da zna mati da bi dijete dočekalo sretno rođenje i dobilo prvu njegu. Vjerno je zapamtila i događaje i hvalospjeve u tom domu prvih Duhova pa će ih jednog dana predati mladoj Crkvi nakon njezinih velikih Duhova. Čini se da je ona ostala jedina svjedokinja i prvog i drugog čina utjelovljenja, jer starci pomriješe prije Ivanova i Isusova javnog nastupa, a od mlađih samo su neki rođaci čuli i prisustvovali Ivanovu obrezanju, kad progovori starac koji bijaše nijem devet mjeseci i odmah zapjeva nad kolijevkom rođenog Ivana.

Ivan je, sigurno, od svoje stare majke doznao i za svoje i za Kristovo čudesno začeoće i rođenje. Njemu je na Jordanu poznato i njegovo i Kristovo poslanje. Dobro zna kome je preteča. Znao je i to da ga je Kristova Majka držala i kupala na dan rođenja. Znao je i za svoje posvećenje i zaigrano veselje u majčinoj utrobi, jer mu je to vlastita mati Elizabeta pomno ispričala. No čini se da nakon svojeg rođenja nije vidio Isusa jer veli na Jordanu: »Ja ga nisam poznavao, ali sam došao krstiti vodom da ga objavim Izraelu« (Iv 1, 31). Ipak, prepoznao ga je kao Jaganjca i kao Zaručnika i kao

Sina Božjega kad se susreo s njim. Prepoznao ga je nadahnućem Duha koji mu govoraše: »Na koga vidiš da silazi Duh Sveti i ostaje na njemu, to je onaj koji krsti Duhom Svetim. I ja to vidjeh i ja svjedočim: On je Sin Božji« (Iv 1, 34).

Važna poruka divnog susreta

Već smo čuli u kako se divnom skladu susretoše starost i mladost pri pohodu. Unatoč razlikama u dobi i u milosnom pozivu, svi se slažu jer jednako vjeruju u istog Krista. Njih Krist ne rastavlja, nego spaja u jedinstven sklad hvalospjeva... Neće tako biti u Izraelu kad Isus bude javno nastupio. Naići će na tešku oporbu narodnih vođa i na simpatiju puka. No i taj puk bit će nestalan pa će na kraju pristati da Krista razapnu. Samo mali broj »malog stada« i proročkog »ostatka« prihvatit će pravog autentičnoga Krista. Ostali će zaglibiti u političke vode i razočarati se kad Krist bude odbio zemaljsko kraljevstvo i tražio duhovni preobražaj srdaca. Neće prepoznati pravoga Krista jer neće imati ispravno srce. Neće prihvatiti sveopće kraljevstvo Božje za sve narode jer su mrzili pogane i prezirali malene.

Ima i u povijesti Crkve skladnih i sukobljenih naraštaja. Ima ih i u istoj obitelji, biskupiji, samostanu i u narodnim zajednicama. Hoće li između mladih i starih doći do sklada ili do sukoba, ne ovisi toliko o godinama i kulturnim baštinama koliko o vrednovanju čudorednih i vjerskih vrednota. Lako je liječiti dobne napetosti i kulturne opreke dok je u srcima i mladih i starih isti Bog sa svojim zapovijedima, isti Krist s evanđeoskim blaženstvima, isto shvaćanje čovjeka kao Božjeg sluga i po milosti Božjeg djeteta. Sukobi postaju teški i često neizlječivi kad se na jednoj strani nađe otpad od vjere i savjesti, a na drugoj vjerno prihvaćanje putova koji vode k Bogu. Zato Krist dođe među svoj narod kao »Znak protivljenja« da se pokažu protivne namisli srdaca. Zato navješćuje »svoj mir« (Iv 14, 27), koji nije ugađanje svijetu, nego Bogu. Ali navješćuje i svoj evanđeoski »mač rastavljanja« (Mt 10, 34), jer će »čovjeku biti neprijatelji njegovi ukućani«. Ne misli Krist na fizički mač ratnika, nego na duhovni mač koji i najbliže po krvi rastavlja zbog vjere ili nevjere, zbog pravde ili nepravde, zbog prihvaćanja ili odbijanja milosnih poziva... Mnogi Kristovi učenici morali su sukobiti sa svojim domaćima zbog vjere u Krista. Mnogi mučenici padoše zbog izdaje svojih bližih po krvi. Neki mladi sveci morali su podnijeti kućno progonstvo od roditelja da bi sebi izborili put do duhovnog zvanja: Franjo Asiški, Alojzije Gonzaga, Stanko Kostka, Edith Stein..., primjeri su u kojima stari nisu shvaćali mlade jer nisu imali Krista u srcu. Danas ima više obrnutih primjera: da mladi preziru stare zbog njihove vjere i čudoredne stege jer im ne daju na putove grijeha, jer su protivni otpadu mladih od vjere i jer se protive njihovim neozbiljnim ženidbama bez čvrste ljubavi i vjernosti do groba...

Susret starih i mladih u domu Zaharijinu bijaše pun mira i sklada, jer su stari roditelji bili »pravedni pred Bogom«, a mlada Gospa puna želje da im donese željkovanoga Krista, koji u njoj dolazi svima poniznima, bogobožnima, siromašnima pred Bogom. Nek nam pomognu izliječiti današnje sukobe naraštaja vjerom u istoga Krista, koji je izrastao iz starozavjetnoga proročkog očekivanja, a donosi novozavjetno evanđeosko spasenje!

»BLAGOSLOVLJENA MEĐU ŽENAMA!«

Čim je Marija stupila na prag Zaharijina doma, dočeka je starica Elizabeta zanosnim pozdravom te klikne jakim glasom: »Blagoslovljena ti među ženama i blagoslovljen plod utrobe tvoje!« (Lk 1, 42). Bio je to kliktaj u Duhu Svetom, izražen patrijarhalnim jezikom »blagoslova«, jer pred staricom stoji Ona koja donosi ispunjenje davno obećanoga blagoslova Abrahamu: »Svi narodi zemlje blagoslivljat će se tvojim potomkom« (Post 22, 18).

Mariju je moralo neobično iznenaditi kad je čula da starica zna njezinu veliku tajnu o kojoj nije njoj još ništa rekla. Kako je Duh objavio starici da pred njom stoji »Majka Gospoda moga«, možemo pouzdano nagađati. U njoj je od radosti zaigrao mali Ivan, još nerođeni prorok Svevišnjega. Budući Krstitelj osjetio je blizinu Spasitelja, jer se ispunilo ono što začu Zaharija u Hramu: »napunit će se Duhom Svetim još u utrobi majke svoje« (1, 16).

Veličanstveno je Elizabetino slavljenje blagoslovljene Majke zbog blagoslovljenoga Čeda.

Promotrimo taj pozdrav pun značenja za sav svijet!

Isus – izvor blagoslova

Blagoslov patrijarsima bio je izražen vremenski neodređeno, kao proroštvo za budućnost. Najprije brojno potomstvo: »Velik ću narod od tebe učiniti.« Zatim kao osobno odlikovanje: »Ime ću ti uzveličati i sâm ćeš biti blagoslov!« (Post 12, 2). Napokon nakon Izakova žrtvovanja blagoslov se odnosi preko »sjemena« na daleku budućnost: »Budući da si poslušao moju zapovijed, svi će se narodi blagoslivljati tvojim Potomkom« (22, 18). Izraz »sjeme« kao potomstvo ima u hebrejskom smisao i jednine i množine, već prema kontekstu. Ovo proroštvo Abrahamu Pavao tumači jedninom: »Ne veli se žpotomcima' u množini, već u jednini: i žnjegovu potomku', a taj je Krist« (Gal 3, 16).

Kad se veliko obećanje počelo ispunjavati dolaskom najslavnijeg Sina Abrahamova, tada Elizabeta slavi blagoslovljenu Majku zbog »blagoslovljenog Ploda utrobe tvoje«. Krist je izvor blagoslova, najprije za svoju rođenu Majku, a onda za sve koji ga prihvate kao Spasitelja. Iz Krista teku svi milosni blagoslovi i za stari Izrael (Lk 1, 68) i za sve smrtnike ove zemlje, jer nam dođe »Sunce s visina da obasja one koji borave u tmini i sjeni smrtnoj te upravi noge naše na put mira« (2, 79). Marija bijaše savršeni početak blagoslova Kristova jer se na nju izlio unaprijed u punini milosti. Već prije dolaska Kristova ona je posvećena mesijanskim blagoslovom jer je bezgrešno začeta »po predviđenim zaslugama Kristovim«, kako nas uči crkvena dogma. Tu stvarnost nekako predosjećajući Elizabeta kad pozdravlja najprije Blagoslovljenu, a odmah zatim Blagoslovljeni Plod po kojem je Mati ispunjena blagoslovom.

I Zaharija će nad kolijevkom novorođenog Ivana zaklikati istim rječnikom zahvale: »Blagoslovljen Gospod Bog Izraelov što pohodi i otkupi narod svoj!« Tako je Stari savez započeo i završio jednakim rječnikom blagoslivljanja, jer je isti Duh Božji bio začetnik i dovršitelj velikog obećanja koje se pretvorilo u ispunjenje.

Blagoslovljena iznad svih žena

Iako Elizabetin pozdrav slavi Mariju »među ženama« (grčki »en«), kao da je izjednačuje s blagoslovljenim ženama objave, ipak sâm događaj Utjelovljenja uzdiže Mariju »iznad svih žena« jer je rodila Izvor blagoslova svim ljudima. Takav prijevod, inače neuobičajen, nadahnjuje čast Bogorodice jer ona svojim dostojanstvom i puninom milosti nadvisuje sve žene svijeta, dapače, sve stvorove. Stoga nećemo popustiti onim minimalistima koji bi htjeli Mariju izjednačiti s pobožnim vjernicima, nego ćemo s Elizabetom uzvisiti Mariju iznad ostalih vjernika jer je Majka Gospoda.

U knjizi »Christusglaube und Mariendogma«, što ju je izdao Karl Binder (Beč, 1967.), više teologa obradilo je Marijine povlastice koje ju uzdižu iznad svih anđela i ljudi. Napose je to snažno opisao Fr. Mittelstedt pod naslovom »Nur Sie allein« – »Samo Ona«, kada do petnaestak puta pokazuje u čemu je Marija iznad svih žena pred Bogom uzvišena. Neću sad iznositi taj dokazni postupak jer ćemo ga čuti u dogmatskom dijelu ove knjige. Tek da podsjetim čitatelja da to nisu glasovi samo nekih teologa nego glas Crkve koja slavi Mariju u dogmi svoje vjere.

No ne treba na temelju Marijine uzvišenosti zaključiti da je odijeljena od ostalih ljudi ili otuđena od mnoštva vjernika, kako neki prigovaraju. Sve su povlastice uzdigle Mariju zbog Krista i radi nas, da i nas uzdignu u Božji nadsvijet. Ako je Marija prva i najveća među Kristovim vjernicima, ona je toliko uzdignuta zato da bi ostale kao uzorni lik povukla u visine milosti. Uzdignuta je iznad ostalih da bi »predvodila« sve vjernike kao »znak sigurne nade i utjehe hodočasničkom Božjem narodu« (LG 68).

Kad sam se jednom vlakom vraćao s proštenja u Aljmašu, napao me neki sektaš zašto molim kronicu kada te molitve nema u Svetom pismu. Samo Očenaš treba moliti, veli on meni. Počeo sam ga uvjeravati kako je i »Zdravo Marijo« satkana od svetopisamskih riječi Gabrielova i Elizabetina pozdrava, kako je i »Slava Ocu« satkan od Pavlovih riječi. No taj se tvrdoglavo opirao da ne prizna kronicu opravdanom molitvom. Njegov ukočeni fundamentalizam nije znao načiniti ni koraka dalje

od doslovnih riječi kojima se ne bi ništa smjelo dodati zaključivanjem iz Evandjelja.

Prastaro kršćansko slavljenje Marije čvrsto se drži Božje objave o Mariji, ali ne pusta slova, nego duha kojim otkrivamo i skrivamo u riječima i događajima Objave. Nije Bog dao u Pismu sve na gotovo, nego je posijao sjemenke iz kojih razmišljanjem raste sve bogatija spoznaja vjerskih tajni, pa tako i Marijine uzvišenosti iznad svih žena, svih ljudi, svih stvorova... Još ćemo snažnih istinâ moći zaključiti iz Elizabetina pozdrava »Majci Gospoda moga«. No sad nek nam o onome što riječi nisu izrekle radije nešto kaže sam događaj pohoda.

Marija – uzor za uzdignuće žene

Elizabetin pozdrav najvećoj Ženi svijeta potiče nas na razmišljanje o položaju žene u kraljevstvu Božjem koje je Crkva. Opet nešto skriveno u objavi što treba otkriti razmišljanjem. Današnji pokret emancipacije ženâ potiče na promišljanje Božje riječi, da bismo vidjeli koje namjere i koje pozive Bog nudi ženskom svijetu u svojem djelu spasenja. U pokretu emancipacije ima i zdravih i bolesnih težnji. Da bismo razlučili jedno od drugoga, valja baciti svjetlo Objave na cijelu problematiku pokreta.

Bog je već u prvom stvaranju izjednačio vrijednost muškarca i žene, jer ih oboje stvori »na svoju sliku«, ali ih stvori u oprečnosti spolova: »muško i žensko stvori ih«. Nije ih stvorio jednake u biološkoj i psihološkoj strukturi, nego ih stvori jednako vrijedne u oprečnosti vlastitoga poziva, ne u izjednačenju obaju spolova... Kad emancipacija ukida oprečnost spolova, ne slijedi Stvoriteljjev plan. Opreke u biću određuju i opreke u životnom pozivu. No opreke nisu za to da jedno isključi drugo, nego da se nadopunjuju u zajedničkom nastojanju oko životnog sklada, u ravnoteži vrednovanja bilo muškog bilo ženskog doprinosa ljudskome životu.

Povijesno gledano, ni matrijarhat ni patrijarhat nisu ostali u ravnoteži vrednovanja obaju spolova. I Stari savez bio je u prevagi patrijarhalnog shvaćanja takve muške premoći da je žena bila manje vrednovana, iako u manjoj mjeri nego kod pogana.

Kristovo spasenje jest vraćanje na prvotni Božji plan prije pada u iskonski grijeh. Krist je uzdignućem svoje Majke na najvišu razinu milosti i materinskog poziva da bude Bogorodica počeo uzdizanje žene. To ispravljanje starih zabluda nastavio je u više bitnih poteza koji izjednačuju dostojanstvo obaju spolova čuvajući njihovu prirodnu oprečnost:

Nerazrješivošću ženidbe moralno je izjednačio muža i ženu, jer oboje, kad rastavom raskinu sveti ženidbeni vez te se za drugoga žene ili udaju, »čine preljub«... (Mk 10, 11-12; Lk 16, 18).

Pozivom milosti na spasenje i posvećenje jednako je počastio muške i ženske članove Mističnog tijela. Zanimljiva je činjenica da je u Crkvi proglašen podjednak broj svetaca i svetica.

Pozivom na evanđeosku suradnju okružio se i učenicima i učenicama. Dok je muškarce postavljao za hijerarhijske voditelje Crkve, ženama je dao prednost u karitativnom djelovanju. Luka ističe kako su Krista slijedile žene koje »ga pomagahu svojim imanjem« (Lk 8, 1-3). Krist nije izjednačio službe, nego ih je podijelio prema specifičnim darovima prirode i milosti. »Služba« je nešto vanjsko za zajednicu, a »služenje« je nutarnji pogon u srcu sluga i službenica Gospodnjih. Službe su različite i oprečne, pa i s obzirom na oprečnost spolova, a služenje je zajednička krepost svih koji nasljeđuju Krista. Ako je Krist odredio neke službe samo za muškarce, a druge pretežno za žene, slijedio je djelo stvaranja u oprečnim svojstvima spolova. Milost pretpostavlja narav (Gratia supponit naturam) jer oboje dolazi od Boga. U čemu je prednost muškarca, u tome je temelj za upravno-učiteljske službe u Crkvi, a u čemu je prednost žene, u tome je razlog da ženama povjerava važno djelo karitativnog apostolata i odgojnih poziva duhovnog materinstva u Crkvi. Krist je Mariju najviše uzdigao kao majku, i fizičku majku Bogočovjeka i mističnu majku spašenika. U tome je uzdignuće žene na njezinu prirodnom i milosnom kolosijeku, a ne u natjecanju s muškarcem na tlu muških prednosti i poziva.

Uzdignuće Blagoslovljene među ženama možemo nazvati najjačim Kristovim doprinosom za opće uzdignuće žene: da žene budu poštovane jednako kao i muškarci, ali u vlastitom ženskom biću i

pozivu. Krist Mariju na zemlji nije društveno uzdignuo do prijestolja, jer ni sam nije osvajao društveno-političku vlast. No zato je uzdiže na nebesima kao Kraljicu svega stvorenja uza se, Kralja i Prvorodunca svega stvorenoga. Stoga Marijin društveni položaj na zemlji nije mjerilo za uzdignuće žene u društvu, već je to Marijin evanđeoski lik u potpunom služenju Kristu i njegovu spasenju prema svojem pozivu Bogomajke i Suotkupiteljice. U tome je ne može preteći nitko od službenika Crkve, ni muški ili ženski.

Dakle, Krist ni Mariju ni ostale žene nije uzdigao da bi se izjednačile s muškarcima, da se nekako pomuškarče – kako želi liberalna emancipacija – nego je kao ženu uzdigne, kao majku uključi u djelo spasenja, kao kraljicu proslavi u vječnoj slavi. Evanđeoski je jednako vrednovanje muškog i ženskog bića i poslanja, a ne brisanje opreka koje daje sam Stvoritelj.

Početak Marijina uzdignuća bijaše Puna milosti, a svršetak Kraljica slave. Time je pokazan Put do uzdignuća svakog čovjeka. Ostaje sporedno je li netko društveno visok ili nizak na ovom svijetu. Zato je među svetim ženama i pastirica Bernardica i genijalna Terezija Velika i skrivena Terezija Mala i kraljica Blanka i Elizabeta, a najviše je među njima karitativnih i kontemplativnih žena koje su slijedile Mariju u svetosti. Za svetost je malo važno građansko zvanje i položaj u svijetu, a prevažna je milost i krepost u kojem god zvanju poštenog čovjekova poziva. Ipak prednost u povijesti Crkve imaju oni koji se djevičanski posvetiše Kristu. Prva bijaše Marija koja u sebi spaja djevičanstvo i materinstvo kao ljestve koje uzdižu k ljubavi prema Bogu i bližnjemu. Na tim je putovima uzdignuće žene pred Bogom, a društvena uzdignuća ostaju sporedna.

»BLAGO ONOJ KOJA POVJEROVA!«

Zadnji usklik Elizabetina pozdrava Mariji bijaše izvanredna pohvala: »Blago onoj koja povjerova da će se ispuniti što joj bi rečeno od Gospoda!« (Lk 1, 45). Ovu sjajnu pohvalu Marija potpuno zaslužuje. Pohvala »ne pripada samo posebnom času navještenja. To je, doduše, glasni čas Marijine vjere u očekivanju Krista, ali je također početak odakle polazi cijeli njezin put k Bogu, cijeli njezin put vjere. A na tom će se putu izvrsnim i doista junačkim načinom... usavršavati njezin žposluh' koji pruža riječi božanske objave« (RM 14).

Elizabeta ima poseban razlog da pohvali Marijinu vjeru jer njezin Zaharija nije imao takvu vjeru pri Ivanovu navještenju. Sumnjao je, tražio znak pa ga i dobi kao opomenu: zanijemio je kroz devet mjeseci. Elizabeta osjeća nijema muža kraj sebe, zato toliko hvali Marijinu potpunu vjeru.

Kroz ovo razmatranje neka nas prati riječ Ivana Pavla II. koji cijelu svoju okružnicu »Otkupiteljeva Majka« iznosi kao razvoj Marijine vjere koja stoji kao »uzor za stoljetni put crkvene vjere«, a Crkva nastavlja njezinim putem. Papa ističe da je rast u vjeri »nutarnja povijest« ili »povijest duša« kome su vanjski događaji u povijesti spasenja nužni okvir, no tek po razmišljanju duha postaju prava »povijest« (RM 6). Marija kroči kao hodočasnica vjere ispred Crkve te njoj posta »stalan znak« za stoljetno hodočašće u vjeri. Kad je sretno završila svoj put k Bogu slavom Uznesene na nebo, tada postaje Crkvi zvijezda mora koja s neba blista da nama svojim primjerom osvjetli putove na uzburkanome moru zemaljskih kušnji.

Krist je u javnom životu često pohvalio vjeru nekih koji spremno povjerovali u njegovu riječ i čudo. Pred Tomom, nakon njegova tvrdoglavog nevjerovanja drugima, a vjere kad je sam opipao Kristove rane, daje opću pohvalu svima koji »ne vidješe, a povjerovali« (Iv 20, 29). Pavao u svojim poslanicama naziva vjeru »korijen spasenja« (RM 11) te u njoj ističe »posluh evanđelju« (2 Sol 1,8). Pisac Hebrejima određuje vjeru kao »dokaz nevidljivih stvarnosti« i »jamstvo za ono čemu se nadamo« (Heb 11, 1). Tako je to s Božje strane, a što se nas tiče vjera je prihvaćanje Božje istine i spasenja povezano s predanjem sebe u služenju Bogu. Zato s radošću pogledajmo kako se sve to savršeno ispunito na Mariji, prvoj hodočasnici novozavjetne vjere. U tom promatranju moramo prekoračiti događaj pohoda da bismo kroz cijeli životni put uočili rast Marijine vjere sve do konačnog dozrijevanja za nebesku slavu.

U svjetlu starozavjetne Objave

Mlada je Marija u obiteljskom odgoju i u katezezi u sinagogi vrlo rano upoznala Boga Izraelova i Mesiju – nadu budućnosti. Kći Davidova posebno se zanimala za sva proroštva koja navješćuju Sina Davidova. Za nju to bijaše domaća Objava, posve bliska njezinu rodu i njenu srcu, jer je osjećala da posve pripada jezgri izabranog naroda. Zanimalo ih je sve što se tiče Mesije koji ima uskoro doći – prema proročkoj najavi i očekivanju tadašnjeg Izraela. Usput se u njoj palio žar ljubavi prema Onome koji će biti kruna svih Božjih obećanja.

Je li mladu Mariju grabio zanos raširenoga pučkog mesijanizma o političkom osnivanju »kraljevstva Izraelova«? Nemamo o tome podataka pa nećemo uzalud nagađati. Ako je u mladosti i imala takvih težnji zajedno s drugima, ipak ih je nadrasla jer je pripadala onim »pobožnima« koji su očekivali prvotno Mesiju kao duhovnog obnovitelja i graditelja sveopćega kraljevstva Božjega. Gospa kakvu nalazimo u navještenju i pri pohodu već sasvim spada u ono »malo stado« i »ostatak Izraelov« koji je od proroka naviješten kao vjernički produhovljen saveznik Mesije kada bude došao. Marija samu sebe ubraja među siromašne, ponizne, neznatne, gladne Božjih dobara. Takvima je politika sporedni okvir, a najvažnija im je Božja istina i spasenje. Marija svojom odlukom o djevičanskom posvećenju pokazuje koliko visoko misli o služenju Bogu... Da li je njezina djevičanska posveta bila već u svjetlu Mesijina dolaska, da bi njemu služila čim bude došao na zemlju? Tako neki misle, ne bez temelja u tadašnjem ozračju općeg očekivanja skorog Mesijina dolaska. Svakako je prije Krista uzljubila nego ga je začela: »Prije začu srcem nego tijelom«, piše nekoliko crkvenih Otaca. Ili, prema riječi E. Y. Alvareza: »Ona je začela Krista najprije vjerom svojom, a tek onda utrobom svojom« (Marija iz Nazareta, Zagreb, 1980, 23).

Ako je starozavjetna Objava bila za sav Izrael odgajateljica za Krista, onda je to posebno bila za Mariju. U njoj, Kćeri Siona, sabire se čežnja svega Izraela prošlosti i tadašnjosti. Marija još nije znala da je i ona u toj objavi »proročki obuhvaćena« kao »Žena« iz Protoevanđelja, kao »Djevica« iz Izaijina viđenja koja ima roditi Emanuela (usp. RM 7). Ona zna da će Mesija imati Majku iz roda Davidova, ali njezina djevičanska odluka kao da je željela prepriječiti da to postane upravo ona. Još nije vidjela određenog cilja izvanrednih milosti kojima je Duh Božji preplavio njezinu dušu.

U svjetlu vlastite objave

Čas navještenja objava je samo Mariji dana. U njemu je »Marija sigurno i konačno utkana u otajstvo Krista« (RM 8). Od nje Bog traži da se u njoj utjelovi. Doznaje da će roditi Velikoga, Svetoga, Sina Božjega, Kralja kojem pripada kraljevstvo Božje. Doznaje da će djevičanski roditi Mesiju-Gospoda. Stoji pred novim, velikim tajnama. Stoji pred neočekivanim zadatkom koji nju samu baca u neizvjesnu dramu, u samo središte drame spasenja. Stoji pred neizrecivom odgovornošću za sebe i za sav svijet. Zna da je krhki stvor koji ne može računati na svoje sile, ali zna da je Bog svemoćan i vjeran onima koji mu vjeruju.

Zato slobodno pristaje, bez prigovora, bez ograničenja predaje se volji Božjoj, da po Njoj ispuni svoje najsvetije planove. Poziv je uzvišen, ali težak. No čula je kako je »Gospodin s tobom«!

Mnogi pisci, pa i okružnica »Otkupiteljeva Majka« uspoređuju Marijinu vjeru s vjerom Abrahama – »praoca naše vjere« (Rim 4, 12). Marijina vjera pokazuje i sličnost i prednost pred Abrahamovom. Sličnost je u tome što patrijarhova vjera stoji na početku Staroga saveza, a Marijina na početku Novoga saveza, a oboje vjeruje u velika obećanja koja se imaju ispuniti u budućnosti »nadam bez nade«. No Marijina je vjera veća jer vjeruje u veće tajne, sasvim nadnaravne i nedokučive. Abraham vjeruje u sina pod starost, a Marija u djevičansko rođenje Sina Božjega. Abraham vjeruje s ustezanjem: »Onome koji ima sto godina zar se može roditi dijete? Zar će Sara u devedesetoj rod roditi?« (Post 17, 17). Marija pita samo za stvar svoje savjesti, za djevičansku obvezu, ne za moć Svemoćnoga. Dok Abraham prihvaća vjeru u Zemlju obećanja za svoj budući narod, dotle Marija prihvaća vjerom Onoga koji vodi u obećano nebo jer »njegovu kraljevstvu neće biti kraja«. Najveća je prednost Marijine vjere što prihvaća utjelovljenje Sina Božjega »u času kad se ono počinje ispunjavati na zemlji« (RM 9). To je najdublja tajna objave, to je »vrhunac među svim darovima milosti u povijesti čovjeka i svijeta« (RM 9). U tom velikom času ona zna samo za vjerno predanje Službenice Gospodnje. »Svoj Fiat! izgovorila je po vjeri. Posve se Bogu predala po vjeri bez ikakva

izuzimanja te je samu sebe kao Službenica posve posvetila osobi i djelu svojega Sina.« (RM 13 – LG 56).

Drugi pisci uspoređuju Marijinu vjeru s nepotpunom Zaharijinom vjerom. Usporedbu nameće Lukin diptih dvaju navještaja: Ivanova i Isusova rođenja. Stari Zaharija sumnja u čudo jer je star, a i žena mu je vremešna (Lk 1, 18). Marija ničim ne ograničava Božju svemoć, nego potpuno vjeruje, premda stoji pred većim čudom djevičanskog rođenja. Savršena vjera na početku savršenijega Saveza.

U svjetlu tuđih objava

Oko Isusova dolaska Marija je čula mnogo toga o svojem Sinu iz usta drugih: Elizabete, Zaharije, pastira, Šimuna, mudraca, pogotovo Josipa kao glavara Sv. obitelji. Sve njihove objave potvrđuju poruku navještenja i utvrđuju Marijinu vezu. Sve one padaju kao sjemenje na pripravljeno tlo u Marijinu srcu. Ona ih povezuje i uključuje u svoju objavu navještenja brižno čuvajući ta odabrana sjemena da u njezinu srcu porastu prema sve višoj i široj spoznaji o Kristu. To nam Luka dvaput ističe u svojem Evanđelju jer je Marija »jedina svjedokinja Isusova skrovitog života« (RM 26), kad je nastupilo hodočašće Crkve.

Kroz dane prvog Isusova djetinjstva Marijina je vjera bila više puta u ozbiljnoj kušnji. Ondje tako slavne objave, a ovdje tako niski uvjeti koje Providnost gomila na zemaljskome putu novorođenoga Kralja: siromaštvo stana, porođaj u staji, bijeg u Egipat, Herodov progon... Od Šimuna sluša o »Svjetlu naroda«, ali i o »Znaku protivljenja« koji će za nju postati »mač boli«. Nebeski znakovi govore o budućoj slavi, a zemaljska je sadašnjica kruta i prijeteća. Čudne li Božje taktike koja i miluje i udara svoje najizabranije. Rano se sjena križa pokazuje nad svjetlom betlehemske svete noći. Trebalo je jake vjere da protivni glasovi sa zemlje ne pomute Marijinu dušu. Dok su velika obećanja bila u početnim klicama, dotle je kruta stvarnost postala njima protivna. Često se tako događalo i opet će se događati kad Bog poduzme ostvarenje svojih velikih djela.

U nazaretskoj tišini

Iza slavnih objava i burnih kušnji napokon se Sv. obitelj smirila u tihom Nazaretu. Teku godine bez osobitih događaja u sivilu svagdašnjice. Isus se razvija u milini ljudskog djetinjstva i u zanosu mladenaštva, a Marija ga neprestance promatra ne bi li u njegovu ponašanju otkrila nešto božansko. Tek je zgoda s dvanaestogodišnjim Dječakom pokazala njegovu nutarnju svijest da posve pripada svojem Ocu na nebu, njegovu Hramu i njegovu djelu. Je li to sivilo običnih dana i godina učinilo, da slavna obećanja Objave o njemu postanu blijeda, ishlapjela, nevjerojatna? Je li Marijina vjera bila sumnjom načeta?

Apokrifni pisci rješavali su to pitanje olakom maštom: mali Isus čini na svakom koraku mala čudesa, kao da bi neprestano morao pokazivati svoju božansku moć. No zapravo se Božanstvo u Nazaretu skrivalo, tako da nitko od stanovnika i rođaka nije mogao pomisliti da bi on s neba sišao. A Marija je čuvala veliku tajnu jer nju o sebi mora otkriti i potvrditi sam Isus.

U protivnu krajnost upadaju neki noviji teolozi koji nazaretske dane pretvaraju u Marijinu golemu kušnju vjere zbog opće sumnje u prijašnje objave: ovaj dugi muk neba nije li poricanje slavnoga početka? Nisu li to bile Marijine autosugestije koje ju sada u dugim godinama potkopavaju sumnjom u njih? No znala je Gospa, mudra Djevica, da su na Mesijin dolazak čekali vjekovi, pa zašto da i ona ne pričeka dok dođe vrijeme Isusove samoobjave? Stoga se ona, kad bi se pojavila koja sumnja, iznova vraćala k izvorima svoje i tuđih objava o Kristu. Tim bi svjetlom raspršivala svaki oblak nejasnoća o Kristu. Nije dopuštala da izvore svjetla u njoj zamagli sumnja, jer Bog se ne može prevariti kad je na toliko usta proslavio Kristov dolazak. Larrañaga lijepo piše o tom Marijinu stanju u Nazaretu: »One riječi (oko Isusova poroda) bijahu svjetiljke. Te je svjetiljke Marija držala stalno zapaljene. Čuvala ih je marljivo i skrbno te o njima razmišljala u svom srcu. Nisu one bile mrtvo lišće, nego žive uspomene. Ako bi joj prvi događaji postali zagonetni te ju zbunjivali, zapaljene svjetiljke prijašnjih uspomena bacahu svjetlo u tamu zbunjujuće stvarnosti« (M. Š., 52).

Nazaretski dani bijahu za Mariju godine dozrijevanja u vjeri. Ono što je čula s neba, sve se više spajalo s proročkom objavom o Kristu koju je redovito slušala u sinagogi ili u Hramu za velikih blagdana. O tome se raspravljalo u Sv. obitelji i novo sa starim spajalo. No jedno ostaje zagonetno: Kada je Isus s Marijom učinio pravi pashalni ugovor da ona bude Žena spasenja kad On bude ušao u smrt »moga Časa«? Na kraju nazaretskih dana, u Kani Galilejskoj, Marija razumije što joj Isus kazuje riječima, za druge nerazumljivima: »Još nije došao moj čas!«

Za javnog djelovanja

Za Isusova javnog života Marija je u zakutku svojeg Nazareta. Došlo je vrijeme da se očituje njegovo mesijanstvo i božanstvo. Gospa je tome pomogla zagovorom u Kani, a zatim se povukla u samoću. Do nje dopiru slavni glasovi o čudesnom djelovanju i divnom propovijedanju Sina. Ona se tome silno raduje jer puk slavi Mesiju. Jednom ga htjede s rođacima pohoditi, ali se nije mogla probiti do njega zbog velike stiske naroda. Tek je čula od Sina važnu pouku da su pravi rođaci Isusovi vršitelji volje Očeve. Prihvatila je pouku i još se više ubrojila među običan svijet koji postaje Božji narod vjerom u Mesiju.

No Marija proživljava nešto o čemu ne mogu slutiti ostali. Dok narod sanja o skorom Kralju u Jeruzalemu, dotle Gospa zna da mu se ondje sprema njegov gorki Čas kad bude postao »znak protivljenja«... Već osjeća da se taj Čas sprema, da sinedrij kuje urotu. Crni se oblaci skupljaju, a u njezinoj duši sve je veća tamna noć, slična onoj koju opisuju mistici, ali za Mariju veća jer je ugrožen njezin Sin, sva njezina ljubav. Sprema se žarkom molitvom da izdrži taj gorki Čas.

U sjeni križa

K Mariji dopiru glasovi o uroti sinedrija, što je donose razni prolaznici, možda i njezini rođaci među apostolima: Jakov Mlađi Tadej. Marija zna da u tom Času koji se tjeskobno približava mora biti uz Isusa jer je to najvažniji čas njegova poslanja i spasenja svijeta. Zato je dobio ime Ješuah – Spasitelj.

Približila se treća Pasha javnog djelovanja. Marija, »ne bez poticaja Duha« (LG 58), žuri u Jeruzalem da bude uz Isusa kad ga glavari budu odbacili, osudili, kad ga rimski upravitelj bude poslao na križ s dvojicom razbojnika. Sve poruge, sva poniženja, sva vika i dreka naroda pada na njezinu izranjenu dušu. Motri Sina u silnoj patnji i sama pati s njim u najtežoj kušnji vjere koju je izdržala jer je do kraja vjerovala: »B. Djeвица tako je napredovala u hodočašću vjere te je svoje jedinstvo sa Sinom vjerno održala sve do križa« (LG 58). Ivan Pavao II. dodaje: »Po toj vjeri Marija se do dna sjedinjuje s Kristom u njegovu poniženju« (RM 18). To je ona »kénosis« o kojoj piše Pavao (Fil 2, 6-8), koja je Krista dovela do krajnjeg poniženja, poništenja, otuđenja svake božanske i ljudske časti. Uz onoga koji bijaše poslušan do smrti na križu i Marija se sva predala posluhu vjere pod križem da kao nova Eva s novim Adamom zasluži novi život milosti svemu svijetu. To bolno kušanje može izdržati jer vjeruje da Bog ne može biti pobijeđen od ljudi. Ta ne može pobijediti privremena smrt sâm Izvor života.

»Tako je blažena Djeвица napredovala na putu vjere sve do križa« (LG 58). U toj vjeri sadržan je i posluš Službenice i ljubav Majke boli. Marijin primjer za nas je dragocjen jer nas čeka kušnja vjere na hodočasničkom putovanju prema vječnom cilju.

U radosti uskrsnuća

Dok su druge žene na uskrsno jutro već u praskozorje požurile prema grobu da pomažu Isusa, dotle Marija ostaje u svojoj sobici čekajući Sina, jer ona vjeruje da treći dan mora uskrsnuti. Prorečeno je od oca Davida: »Svetac moj neće vidjeti truljenja« (Ps 16). Isus je više puta javno rekao učenicima: »treći dan ću uskrsnuti« (Mk 9, 30). Njegova je snažna riječ: »Imam vlast položiti život svoj, imam vlast opet ga uzeti« (Iv 10, 18). Dok je sablazan križa druge rastepla, rasula, izbacila iz kolotečine vjere, dotle Marija nimalo ne sumnja, nego čeka Uskrsloga, jer Mesija mora biti patnički Sluga da postane slavni Pobjednik smrti... Kako je važno prihvatiti cjelovito spasenje, jer se u planovima Božjim po križu dolazi do slave: »Per cruce ad lucem!«

Ovdje se malko zaustavimo, jer Marijina je kušnja vjere prošla. U sjaju Uskrsloga njezina preteška bol nestaje. Još je u sjeni vjere, ali pobjeda je tu jer Pobjednik je pred njom sjajan i slavan. Dovođeno je ono što o njoj veli Ivan Pavao II.: »po vjeri sudjelovala je u Negovu zemaljskom putu cijelim njegovim opsegom« (RM 19).

U ognju Duhova

Slavna Pedesetnica za nju je još na putu vjere, ali posve dozrele za novo poslanje duhovne Majke Crkve koja se rađa. Sad ona zagovorom daje drugima od svoje vjere. Moli za vjeru apostola, novih obraćenika krštenika, posebno progonjenih zbog vjere. Svojom vjerom jača vjeru Crkve koja pred svijetom svjedoči za raspetog i uskrslog Krista.

Marijina vjera još raste u razumijevanju cjelokupne povijesti spasenja. Sad, u osvjetljenju Duha, gleda sav svoj hodočasnički put vjere na završetku, s pogledom u vječne namisli Božje. Osjeća se Majkom milosti u dan kad se otvaraju vode milosnice na široki svijet po Duhu Životvorcu. Njoj samoj sve se više stanjuje koprena koja skriva Boga jer se sve više približava dan kad ima biti uznesena na nebo da ondje pjeva svoj vječni Magnificat pred licem Svetoga nad svetima.

Marija je završila svoje hodočašće vjere kao »slika i početak Crkve koja (isto tako) ima biti dovršena u budućem vijeku« (LG 68). Taj narod Božji, ta Crkva na Zemlji, mi smo ovdje sabrani kao nastavljači Marijina hodočašća. O kad bi i za nas vrijedile riječi: »Blago nama jer smo povjerovali!« Bit će tako ako Mariju slijedimo u njezinu divovskom rastu vjere koju prihvatismo u mlade dane. Nekome je put još dug, nekome kratak, netko je već blizu cilja. Molimo Majku milosti da nakon zemnih kušnja i tmina stignemo k vječnom Danu koji neće imati kraja. »Et hoc erit in fine sine fine!« (Augustin) – Bit će to na kraju bez kraja.

No, da bismo stigli do vječnoga cilja, potrebno je izdržati kušnju vjere s pobjedom nad onim napastima koje u nama izaziva svijet nevjere. Veća je opasnost za vjeru iznutra nego izvana od nevjernika. Naša vjera slabi kad smo nedosljedni: kad sumnjamo u riječ Božju, ili kada je ne ispunjavamo. Spočetka prihvatimo vjeru sa zanosom, a kasnije upadnemo u krize koje prate vjeru. Najveća je kušnja za vjeru kad ne živimo od vjere, jer »pravednik od vjere živi« (Gal 3, 11; Rim 1, 17; Heb 10, 38). Zato Isus veli: »Tko čini istinu, dolazi k svjetlosti« (Iv 3, 21). Ako ne činimo ono što vjera traži, upadamo u sumnje zbog svoje nedosljednosti, pomalo rušimo u sebi vjeru koja postaje tuđa djelu: »Kao što je tijelo mrtvo bez duše, tako je i vjera mrtva bez djela« (Jak 2, 26). Otuda dolazi onaj pad mjesto rasta u vjeri za koji reče abbé Courtois: »Ako čovjek ne živi kako misli, počinje misliti kako živi.« Dakle, živjeti po vjeri, nećemo sumnjati u vjeru koja je po sebi svjetlo radosti na hodočasničkome putu.

»VELIČA DUŠA MOJA GOSPODINA!«

Odmah nakon zanosna pozdrava starice Elizabete mladoj Mariji nastavlja Gospa slavljenje Boga svojom veličajnom pjesmom koju Crkva kroza sva stoljeća zanosno pjeva u liturgiji. To je pjesma Marijine duše u jedinoj zgodi kad se šutljiva Djeвица predala obilju riječi da bi proslavila obilje Božje dobrote. Biser-pjesma i po divnom sadržaju i po ritmu dvostiha kojima je poredala svoje misli. Ritam je to hebrejskih psalama koji je mlada Marija posve usvojila. Da li ju je svu ispjevala pred Elizabetom ili samo prvi dio, o osobnim milostima? Da li ju je do kraja ispjevala kasnije u Crkvi jeruzalemskoj? Da li su je drugi ritmički ždotjerali' za liturgiju? Teško je dokazati bilo koju od tih pretpostavki. Svakako je posve nevjerojatno da bi je sastavio Luka jer su stihovi posve u hebrejskom duhu, različitim od Lukina stila. Smatram nevjerojatnom i hipotezu da je Magnificat sastavila mlada Crkva stavljajući ga u usta Mariji a da sama Marija nikada nije izrekla tu pjesmu. Odviše je osobnog svjedočenja i vlastitog doživljaja u pjesmi, iako je puna izričaja starozavjetnog Pisma. Ako ti kamenčići i jesu iz baštine prijašnjih nadahnutih pisaca, cjelina je novi mozaik Marijine duše. »Marija pjeva razmatrajući biblijsku povijest te u značajnim izbjavljenjima vidi proročki navještaj evanđeoskog spasenja«... (C. Tomić: Magnificat – Veliča, OŽ, 1985/2, 156-165. str.). Pjesma je najsljčnija hvalospjevu negdašnje Ane kad je rodila Samuela (1 Sam 2, 1-10). O. Tomić naziva taj stari hvalospjev »pratip Magnificata« (161. str.). Možda se tu krije utjecaj Marijine

majke Ane koja je negdašnju Anu štovala njezinom pjesmom.

U istom, Zaharijinu domu niknula su tri hvalospjeva: Elizabetin u čast Mariji, Marijin u čast »Bogu, Spasitelju mojem« i Zaharijin u čast Suncu s visina. Nakon Nazareta u toj se kući odvio drugi čin drame Utjelovljenja, koju Tannehill naziva »opera Utjelovljenja«. Marijin hvalospjev naziva »glavna arija u toj operi« (The Magn. as poem – J. B. Lit. 93/1976). Crkva je toj divnoj ariji dala različite koralne i polifonijske skladbe, no same melodije bez dubokog razmatranja ne mogu dostići velik sadržaj ove velepjesme. Magnificat se sasvim lijepo uklapa u tkivo događaja oko tajne Utjelovljenja i bez tih je događaja nerazumljiv. Slabo uvjerava hipoteza da je samo prvi dio pjesme Marijin, a da je ostalo dodatak Crkve. Neki novi tumači ističu organsku vezu cijele pjesme: Marija na sebi pokazuje primjer kako Bog postupuje u cijeloj povijesti spasenja – uzdižući ponižene i neznatne.

Nećemo iscrpno ulaziti u strukturu Magnificata, kako to znalački čine Dupont (NRTH 1980, 321-343. str.) i C. Tomić (OŽ, 1985, 160. str.), ali je dobro zapamtiti da je to tehnika mnogih psalama i himana u Bibliji. Razmatranje ćemo obaviti na temelju triju strofa te pjesme koje očito dijele sadržaj u tri povezane teme.

1. Zahvala za osobne darove

Pjesma je i zahvala i svjedočenje za veliki događaj Utjelovljenja. U njoj »blista osobno Marijino iskustvo« (RM 36). Njezin je duh »zadivljen i začuđen« (ib.) jer se našla u sredini velikoga Božjeg otajstva. Zato kliče iz dna duše: »Veliča duša moja Gospodina... jer mi velike stvari učini Svesilni!« Najprije zahvaljuje »Bogu, Spasitelju mojemu« jer je ona prva primila u sebe nečuveno otajstvo. Nitko od ljudi nije primio većeg dara ni većeg dostojanstva od Bogomajke. Marija ne hvali sebe, poput farizeja u Hramu, nego Boga za njegova veličajna djela, njoj dana i u njoj ostvarena.

U ovom je času Marija »glavna svjedokinja Kristova otajstva« (RM 26) jer su njoj prvo objavljena. Ona je u tom času »karizmatička svjedokinja godine milosti Gospodnje« (C. Tomić) koja započne s navještenjem kad se Isus začeo. Ona sad počinje ali će tek u Crkvi završiti svoje veliko svjedočenje kad bude »jedina svjedokinja godinâ Isusova djetinjstva i skrovitosti u Nazaretu« (RM 26).

U ovom času Marija je proročica o svojoj slavi među narodima. Vjeruje i u Kristovu pobjedu, u pobjedu Mesije-Kralja i zato proročki naviješta: »Blaženom će me zvati svi naraštaji.« Svi koji budu uzvjerovali u Krista-Bogočovjeka, slaviti će Majku-Bogorodicu. Prva je od njih Elizabeta koja slavi: »Majku Gospoda moga«, a za njom će se redati kroz povijest Crkve naraštaji vjernika da je slave među svim narodima kao Blaženu.

No zašto naziva Boga »mojim Spasiteljem« kad je on došao spasiti sve ljude? To Marija čini s posebnim pravom jer je Božji Sin postao njezin Sin kojem kao mati može govoriti »moj Ješuah«, a to ime znači Bog spasava. Tako će i Krist svojim prirodnim pravom govoriti »Oče moj«, a nikad zajednički s nama »Oče naš«. Marija je postala Spasiteljevom prirodnom majkom i zato je on njoj »moj Spasitelj«... Nije to tek majčina nježnost, nego izražaj vjere u Tajnu koja se u njoj ostvarila.

Marija ne šteti snažne izraze o Bogu koje zna: Gospod, Bog, Svesilni, Sveti. Znala ih je iz starozavjetne Objave, ali ih je sve čula iz usta vjesnika Gabriela pri navještenju.

Marija posebno zahvaljuje što je Bog »pogledao na poniznost službenice svoje«. Grčki izraz »tapeínosis« znači i čin poniženja i ponizni položaj u društvu. Ovom drugom odgovara naš prijevod »neznatnost«. Willam je iz tih riječi hvalospjeva pokušao izvući neki događaj Marijina društvenog poniženja: da su je rođaci razbaštinili nakon smrti roditelja. Nema za to nikakve potvrde ni iz Pisma ni iz Predaje pa svoje razmatranje nećemo graditi na tome. Dovoljno je da izraz »tapiínosis« uzmemo kao iskaz da Marija pripada soju »Jahvinih siromaha« koji su pred tadašnjom židovskom javnošću bili neugledni, a Bogu posebno dragi. Oni prihvatiše Kristovu poruku spasenja jer sebe pred Bogom smatraju siromasima koji sve od njega očekuju. Marija sebe svjesno ubraja među njih i sebe pokazuje kao primjer među mnogima koje Bog iz poniženja uzvisi.

Magnificat je uzorna molitva zahvalnica pa se u nju treba ugledati. I naša je osobna dužnost

zahvaljivati Bogu za osobne darove koje baš ja primam, jer me u tome ne mogu zamijeniti. Stoga je ovaj dio pjesme pouka i poticaj svima da u svoje ime zahvaljuju Djelitelju svih darova.

2. Himan maloga stada

Nastavak pjesme s osobnih na zajedničku hvalu prelazi riječima: »Milosrđe je njegovo od koljena do koljena nad onima koji ga se boje.« Gospa u sebi gleda primjer nečega što Bog stalno čini iznenađujućom taktikom svoje providnosti. Bog izvrće ljudska mjerila vrednovanja: bogatstvo, moć vlasti, sitost dobara, jer Bog mjeri ljude po duhovnim vrednotama. Počesto se to dogodilo u starom Izraelu, napose sada, u Kristovo doba. Isus je svoje kraljevstvo ponudio svim Izraelcima, ali ga prihvatiše pripadnici »malog stada« poniznih koji se izjednačuju s proročkim »ostatkom« spašenih u Mesijine dane (Iz 28, 5; Mih 5, 2). Tome stadu Krist govori: »Ne boj se, malo stado, jer je vaš Otac odlučio da vama dadne kraljevstvo!« (Lk 12, 32). U Magnificatu upravo nalazimo predigru tog obećanja. Marija slavi Boga zbog neočekivanih obrtaja ljudskih sudbina u korist malenih. Kao da se stavila njima na čelo da ih ohrabri svojim primjerom i Božjom brigom. Kako li je prva općina vjernika u Jeruzalemu, koju su progonili moćni i ugledni, rado prihvatila Marijin himan Jahvinih siromaha.

J. Dupont u tom drugom dijelu razlikuje tri suprotnosti Božjih preokreta s tri područja, a zajedno čine »spasiteljsku revoluciju«:

1. Na religioznom području Bog iskazuje svoju dobrotu nad »bogobojažnima«. Naš prijevod razrješava particip u »onima koji ga se boje.« Isti Bog »raspršuje ohole u mislima srca njihova« jer se protive Božjim planovima.

2. Na političkom području Bog »baca silnike s prijestolja, a uzvisuje neznatne«. Lukin izraz »dynástas« obično prevodimo s »vladare«, no imenica dolazi od »d<\$Eroman

«y up 30 back 40 size 8 italic font 1 ž>namis« = sila, snaga, pa je bolji prijevod »silnike«. Bog očito ne obara sve vladare zato što žvladaju', nego zbog toga što oholo i silovito vladaju gazeći prava malenih.

3. Na ekonomskom području Bog »napunja gladne dobrima, a bogataše otpušta prazne«. To će područje Krist posebno zahvatiti kad bude propovijedao protiv »Mamone nepravde« koja je Židove često zarobljivala, već onda kad se klanjahu zlatnom teletu pod Horebom. Poklonici Mamone često su pljačkali udovice i siromahe, a u Isusovo doba čak u ime religijskih darova u Hramu (Mk 12, 40; Lk 20, 47). Hram pretvoriše u trgovačku »razbojničku spilju«. Takve lakomce Bog »otpušta prazne«, a obilje duhovnih darova dijeli poniznima i siromašnima.

U sva tri spomenuta područja Marijina pjesma pretječe Besjedu na Gori, jer već od mladosti diše Kristovim dahom blaženstva. Besjeda je »velika povelja novog čovječanstva« (C. Tomić), u njoj je izražen put do boljega svijeta kamo nas vodi Krist. Marija već ide tim putem i pjeva Bogu hvalu koja mnoge poziva na taj put. Besjeda je i »manifest ljudskih prava« (Tomić) jer brani dostojanstvo čovjeka u osudi progonitelja nevinih i potlačenih (OŽ, 1985., 163).

U ovom dijelu opažamo malu antologiju snažnih proročkih i psalamskih izraza koje hvalospjev ugrađuje u novu, mesijansku stvarnost:

»Velika nam djela učini Jahve« (Ps 126, 3 – Lk 1, 49);

»Sveto je i časno ime njegovo« (Ps 111, 9 – Lk 1, 49a);

»Ljubav je Jahvina vječna nad onima koji ga se boje« (Ps 103, 17 – Lk 1, 50);

»Snažnom mišicom rasu dušmane svoje« (Ps 89, 11 – Lk 1, 51);

»Gladnu dušu on nasiti, dušu izgladnjelu on napuni dobrima« (Ps 107, 9 – Lk 1, 53);

»Osiromašiše moćni i gladuju, a koji traže Jahvu ne trpe oskudice« (Ps 34, 11 – Lk 1, 53).

Sv. Pavao i kod prvih kršćana opaža iste znakove izabranja što ih Gospa ističe u Magnificatu:

»Promatrajte, braćo, sebe pozvane! Nema vas ni mnogo po tijelu mudrih, ni mnogo moćnih, ni mnogo uglednih. Naprotiv, što je ludo u očima svijeta izabra Bog da posrami žmudre'; što je slabo u očima svijeta izabra Bog da posrami žjake'; što je neplemenito i prezrivo u očima svijeta izabra Bog te ono što žnije' da poništi ono što žjest', da se pred njim ne bi hvastalo nijedno tijelo« (1 Kor 1, 26-28). U Pavlovu tekstu iste su tri opreke kao u Marijinu Magnificatu. Nije to odgovor ni oponašanje, nego isti evandeoski dah.

Mislim da ne treba mnogo tumačenje kako ni učenost ni vlast ni imanje nisu po sebi zli, nego su pogrešna mjerila vrednovanja za čovjeka, koji se pred Bogom mjeri vagom pravednosti. Bogu su moralna i milosna vrijednost važnija mjerila od svih društvenih iskrivljenja. Ne vrijediš koliko znaš ni koliko možeš ni koliko imaš, nego koliko činiš istinu u ljubavi. Darovi milosti ne idu putem društvenih prednosti, nego putem ponizna služenja Bogu i ljudima... Bog nepravdu svijeta izravnava tako da najljepše milosne darove daje malenima u društvu. Upravo uživa u tome da ponizne uzdiže, a ohole ponižava. Ima i povijesnih spomenika takve Božje revolucije: Herodianum, grobnica nekad moćnog i slavnog Heroda »Velikog«, strši danas kao jazbina šakala, a betlehemska spilja mjesto je hodočašćenja vjernika sa svih strana svijeta. Nekoć sjajna palača s mauzolejem Dioklecijana, žestokog progonitelja kršćana, a danas mu u grobnici kosti mučenika koje je pogubio u Saloni. Božji mlinovi sporo melju, ali dobro samelju ljudsku oholost da bi uspostavili kraljevstvo Božjih svetaca.

J. Dupont ističe Gospino shvaćanje Boga koji je i milosrdan i jak. Milosrdan prema poniznima i pokajnicima, ali moćan i silan (El Šadaj) kad obara silnike (NRTH, 1980, 339). Gospa ne slavi ishlapljeli lik udaljenog i nemoćnog Boga, nego mili i snažni lik prisutnoga Boga koji se u njoj utjelovio da bi postao Izbavitelj »maloga stada«.

3. Zahvala za dobra iskazana Izraelu

U zadnjem, trećem dijelu pjesme Gospa prelazi na molitvu za svoj narod, Izraela »slugu svoga«, kojem »službenica Božja« pripada. Slavi Boga što se »sjetio« obećanja svojih i dobrote svoje »prema Abrahamu i njegovu potomstvu«. Mesijansko obećanje, dano u davne dane Abrahamu, u Mariji se napokon ispunilo jer je začela »Potomka u kome će biti blagoslovljeni svi narodi zemlje« (Post 22, 18). Ona koja nosi u sebi ispunjenje slavi davno obećanje jer je i ona rod Abrahamov po krvi i po vjeri. U njegovo ime i u ime njegova naroda Izraela Gospa zahvaljuje Bogu. Nastupa kao prava Izraelka koja je izrasla iz jezgre izabranog naroda. Nastupa kao kći Siona jer je prva dočekala i prihvatila Kralja kojem pripada žezlo na Sionu (Ps 110, 3). To je čin svetoga rodoljublja u zahvali za duhovnu baštinu Izraela kojem je Mesija u prvome redu poslan.

Osjećamo u ovoj kritici jeku proroka Miheje: »Udijeli... dobrotu svoju Abrahamu, kako se zakleo ocima našim od dana iskonskih« (Mih 7, 20). Osjećamo jeku psalmista: »Spñmenu se dobrote i vjernosti prema domu Izraelovu« (Ps 98, 3 – Lk 1, 54). Pjesma je doista dobro usklađena s glasovima starozavjetne mesijanske nade. Svi ti glasovi kao da su uskrsnuli u Marijinoj duši kad se u njoj zbilo najveći događaj ljudske povijesti – Kristovo Utjelovljenje. Na putu od Nazareta do Ain-Karema imala je više dana vremena da razmišlja o tim glasovima iz proročkih daljina. Stoga je Magnificat pred Elizabetom smišljeni hvalospjev, pripravljan na dugu putovanju, ne nagla improvizacija onoga časa.

Zaustavimo se na Marijinu svetom rodoljublju koje i nas nadahnjuje velikom zahvalom za baštinu vjere kroz 13. stoljeća hrvatske kršćanske i katoličke povijesti. Kao što je uz grešni Izrael postojao i sveti Izrael koji je radosno dočekao Mesiju, tako uz grešnu Hrvatsku postoji i sveta Hrvatska koja je častila Krista i Gospu i svece Božje kroz stoljeća ustrajne vjere. »Croatia sacra« nije laž ako je ograničimo na Božji udio u našoj povijesti, na svetački udio usred grešna naroda. Sveto rodoljublje traži da na prvome mjestu slavimo svece našeg naroda, proglašene i neproglašene, poznate i većim dijelom nepoznate mučenike vjere i ljubavi. O tome nam govori i poruka pape Ivana Pavla II. za narodni euharistijski kongres 8. rujna 1984.: »Poseban plod ovih slavlja treba da bude dublja svijest

poziva na svetost. U vašoj dugoj kršćanskoj povijesti imate divnih primjera svjedočenja vjere vaših sunarodnjaka: mučenika, svetaca, navjestitelja evanđelja. No najveći dio njih treba još otkriti i predložiti za nasljedovanje i čašćenje...« Spomenuvši kanonizaciju sv. Leopolda Mandića, doziva nam u pamet »revne i uzorne pastire i laike koji su svojom svetošću i apostolatom ispisali najljepše stranice katoličkog pokreta u vašem narodu«. Ne spominje ih imenom, ali ih znamo iz bližega povijesnog iskustva. Oni su najveći velikani naroda koji narod približuju Bogu velikome:

ŽLINE 1/2 =

»Sveci Božji najljepše zvijezde,

Sveci Božji prvi su mudraci

Sveci Božji najveći junaci.«

(M. Pavelić)

MARIJINA ŠUTNJA U JOSIPOVOJ TJESKOBII

Nakon tri mjeseca u Zaharijinoj kući, pošto se Elizabeta oporavila od porođaja, vratila se Gospa u svoj Nazaret. Rodici je išla tako radosna, ali sad se vraća s tjeskobom u srcu. Josip još ništa ne zna o tajni Utjelovljenja, a na njoj se već vidi da je trudna... Putem razmišlja kako li će Josip shvatiti njezinu trudnoću? Hoće li sav zbunjen planuti? Hoće li je smatrati preljubnicom? Hoće li je optužiti i otpustiti sramotnom otpusnicom?... Ne, neće on to učiniti. Odviše je plemenit... A da mu sve otkrijem kako je bilo? No čime dokazati tako golema čudesa i objavljenja? Ne mora on vjerovati samo na njezinu riječ. Čak bi u takvu prihvaćanju bio nerazborit... Ako budem šutjela, a drugo mi ne preostaje, on će biti do kraja zbunjen, pa i osramoćen. Ako mu sve ispričam, još će ga više zbuniti prevelika tajna... Što da učinim? O Bože veliki, ti si započeo svoje veličajno djelo! Ti se moraš pobrinuti da mu dokažeš svoja čudesa.

Obuzeta tim i sličnim mislima, tiho se vratila svojem domu. Bit će da je i s Elizabetom razgovarala o svojoj zabrinutosti za Josipa, jer ona je dobro razumjela njezinu dušu. Možda je i od nje primila koji savjet da sve prepusti Bogu, jer nijedno djelo nije toliko njegovo kao ovaj veliki događaj. Je li u svojem domu našla koga da se posavjetuje? Neki bi htjeli da je majci Ani ili ocu Joakimu sve ispričala, ali o tome nema nikakva traga u Objavi pa nećemo nagađati.

Matej nam donosi samo činjenicu Marijina stanja u Nazaretu: »I pokaza se da je trudna po Duhu Svetom« (Mt 1, 18). Bezlični govor očituje da se izvana vidjelo pa je i drugima postalo očito, bar onima bližima, da je trudna. Bibličari se razilaze u tumačenju: jedni misle da je Marija sve otkrila Josipu, a on – videći otajstvo – smatra sebe nedostojnim Marijine blizine pa je nakani otpustiti i razriješiti zaručničke veze. Drugi su uvjereni da Marija nije ništa Josipu kazivala o navještenju jer nije imala čime dokazati istinitost objave, a vjerovati bez dokaza bilo bi nepametno. Zatvorila se u poptunu šutnju i Bogu prepustila da on razmrsi zamršeno klupko. Josip bi pojavom trudnoće, o kojoj ga izvijestiše rodice, bio toliko zbunjen da početka nije smogao rješenje. Nije Mariju mogao smatrati krivom jer je poznašao kao savršeno poštenu, nevinu, Bogu posvećenu. Morao bi spontano pomisliti na nečije nasilje nad zaručnicom. Zato smisli da je potajno otpusti neka slobodno ide za djetetovim ocem. On će se nekamo daleko povući da spasi njezinu društvenu čast... Mislim da je ovo tumačenje bliže Matejevu izvještaju: »Nato Josip, muž njezin, jer bijaše pravedan i jer je ne htjede javno osramotiti, naumi je potajno otpustiti« (1, 19). Javno otpuštanje pred sudom osramotilo bi Mariju kao grešnicu, a to Josipova savjest ne može dopustiti jer ne zna za njezin grijeh, uvjeren je u njenu nevinost. Kad bi Josip od Marije doznao za tajnu Utjelovljenja, ovakav postupak nije razumljiv s motivacijom: »jer je nije htio javno osramotiti«. Znajući za veliku Tajnu, morao bi čekati da sam Bog uredi stvari. A ni anđeo mu ne bi donio novost objavom: »jer ono što je u njoj začeto, od Duha je Svetoga« (1, 20). I početak Matejeva izvještaja pokazuje da su drugi opazili Marijinu trudnoću, jer bi pasivni aorist »heuréthe« bolje bilo prevesti kao »bî nađena da je trudna«, a ne da bi sama otkrila Josipu razlog svoje trudnoće. Tako drugo tumačenje Marijine

potpune šutnje pred Josipom dobiva znatnu prevagu, pa ćemo razmatranje graditi na tome.

U tjesnacu savjesti

Ljudi koji nemaju tankoćutnu savjest ne mogu shvatiti duševno stanje Marije i Josipa u te dane. Oni bi to grubo riješili bez obzira na tuđu savjest i dobar glas. No Marija i Josip imaju nježnu ljubav i brižnu savjest pa su oboje morali upasti u teškoću kojoj jedva ima ravne. Marija osjeća Josipovu muku, ali mu ne može bez dokaza govoriti o Tajni koju sama dozna s neba. Josip joj ne bi smio otrpve vjerovati, to bi bilo posve nerazborito. Tajna je tako velika, tako uzvišena, da bi prije pomislio na obmanu duha nego na objavu neba. Vidljiva trudnoća nije po sebi nikakav dokaz, a sama Marijina tvrdnja o čudesnom začecu izgledala bi naivna, da ne reknem nečasna isprika za stečeno dijete... To Marija živo osjeća i zato o Tajni šuti pred Josipom... No, ako mu ništa ne kaže, prepušta ga najgorim sumnjama. Mora pomisliti na prekršaj ili na nečiji nasrtaj na zaručnicinu nevinost. A zakonske su posljedice za Mariju posve neugodne: ili bi bila kamenovana kao preljubnica, što se tada nije izvršavalo po običaju, ili razglašena kao »oskvrnjena«. Dakle, jednako je Mariji mučno kazati ili ne kazati ništa o Tajni. Kazivanje o Tajni još bi bilo pogibeljnije za Božju stvar, jer nitko je ne bi razložno prihvatio... Kamo da pođe iz toga preuskog tjesnaca? O Bože, samo ti to možeš riješiti jer ja sam potpuno nemoćna...

Josip je brzo doznao da mu se zaručnica vratila iz Ain-Karema, jer mu se Marija morala predstaviti kao »gospodaru zaručnice«. Da li je odmah sam opazio, ili mu drugi rekoše za trudnoću?

Vjerojatnije su to opazile proodne i znatiželjne oči žena, pa to rekoše Josipu... Matejev izrau »bî nađena« trudnom ne kaže od koga. U oba slučaja, ili doznajući sâm ili preko drugoga, Josip se prenerazio. Kao da ga je grom ošinuo. Ne zna kud bi gledao, što bi rekao, što bi mislio. Zatvorio se i on u šutnju da razmišlja kroz bol srca: Ne, nemoguće da je sama kriva. To je anđeosko stvorenje koje savršeno ljubi Boga, koje neće svojom krivnjom posrnuti... No činjenica trudnoće očita je, a naskoro će postati svima očita. Po kukavnom Nazaretu svašta će se naklapati. Mora brzo nešto poduzeti da spasi Marijin dobar glas, pa bio krivac tko zna gdje.

Josip razmišlja u neprospavanim noćima, a što god misli, sve je nezgodno: Povuci Mariju na sud kao krivu – to je nepravda, a on je pravednik koji takvo što nikad neće poduzeti. Priznati sebe ocem djeteta – to je neistinito, to ne može govoriti svijetu. Ako je javno otpusti, to pred svijetom znači da je kriva Marija. Sebe bi obranio, ali bi nju osramotio. Da je jednostavno otpusti, a da nikom od vlasti ništa ne rekne, to je protiv važećeg zakona. K tome, to znači da prekida zaruke, da Mariju ne voli, da kani s drugom u brak. Što li će sve rodbina misliti, a ima je u Nazaretu, kako pokazuju kasnija izvješća evanđelista. Što da učini a da nju ne osramoti?

Josipova odluka

Dok su nemirni dani i besane noći mučile Josipa, a svako odgađanje povećavalo opasnost od razglašenja, on je u tjeskobnoj savjesti smislio nešto što Boga ne vrijeđa, Mariju ne sramoti, a s njime kako bude. Matej nas izvještava: »Nato Josip... naumi da je potajno otpusti« (1, 19). Time otpada sudski postupak pred rabinima i pred javnošću, a Marija postaje slobodna da pođe kamo hoće i da živi gdje hoće. Sebe žrtvuje da nju spasi pred društvom. Rješenje je, doduše, kržljivo, ali mu drugo ne preostaje. On će se nekamo odseliti, kao što se ovamo i doselio. Poći će sa svojom ranjenom dušom, a Bog neka Mariju zaštititi jer se njemu posvetila.

Josipovo herojsko žrtvovanje u tom tjeskobnom času pokazuje plemenitog viteza ženske časti. No očituje i to koliko je plemenito o Mariji mislio, jer je poznavao njezinu čistu iskrenu dušu. Nešto je u njoj tako visoko, tako smireno, da je plemenitu zaručniku nemoguće smatrati je krivom. Dok Marija uporno šuti, iz nje i dalje zrači krasna duša. Možda je bila u napasti da Josipa oslobodi muke otkrivanjem Tajne iz navještenja. Ali zar ne bi time – onako bez dokaza – još više smutila njegov duh i savjest? Osta joj samo žarka molitva da Bog providi i dokaže svoje veliko djelo.

Božji odgovor

Tek što je Josip u noćnom razmišljanju donio svoju odluku koju će sutradan provesti, evo u snu

glasa s neba. Anđeo mu progovori: »Josipe, sine Davidov, ne boj se dovesti kući ženu svoju Mariju, jer ono u njoj začeto od Duha je Svetoga! Rodit će ti sina, i nadjeni mu ime Isus, jer on će izbaviti narod svoj od grijeha njegovih« (Mt 1, 21).

Josip se sav zadivljen trgnu oda sna. Dakle, to je ta Tajna o kojoj Marija šuti! Nije kriva, nego je blagoslovljena Majka Spasitelja svijeta. U njoj je Božje čudesno djelo koje Bog povjerava mojem očinstvu... Ne, ne treba otpusnice, nego treba spremati svadbu da u svojem domu kao svoju ženu čuvam divnu Mesijinu Majku.

Ustao je hitro, sjajnih očiju od nutarnje sreće. Razbuđen klicao je u duši od radosti i zahvaljivao Bogu za izvanredan poziv. Kako li se divno riješila njegova tjeskoba. Nikakva rastava, nego zajedničko stanovanje u najčistijoj ljubavi za Onu koja u sebi nosi Nadu Izraelovu i Spas za cijeli svijet... Da, napokon dolazi Mesija – u Marijinu krilu! U mojem će domu stanovati. Naskoro ćemo ga ugledati! O kolike sreće nakon tolike tjeskobe!

Sutradan ujutro žurno je dohitio k Mariji sav ožaren od radosti. Ona je odmah naslutila Božji zahvat. Kad joj ispriča svoj san, i poruku neba da je dovede u svoj dom, tada i Marija ispriča kako se dogodila velika Tajna navještenja i kako se objavila pri pohodu Elizabeti. Udružite se dvije radosti, dvije duše preplavljene srećom, kao dva bistra potoka s visokih gora koji sad imaju zajedno teći prema velikoj budućnosti. Nastaviše još dugo hvaliti Boga čije spasenje već započe.

Dogovor za vjenčanje više nije bio velika briga, makar je siromaštvo bilo poveliko. Možda je Josip kod rabina požurio s datumom vjenčanja da bi što prije utihnuli jezici spremni na kojekakva sumnjičenja i govorkanja. Svadba će prekriti ono što pokoji bablji jezik naklapa po Nazaretu, jer, eto, Josip se »požurio« pa sad prekriva ono što je »prerano započelo«... Marija i Josip i dalje će čuvati veliku Tajnu. Tako će Nazarećani biti uvjereni da je Isus prirodni Josipov sin kad nastane prepirka pri Mesijinu prvom javnom nastupu u svojem vlastitu zavičaju. Isus će za njih ostati »sin Josipov« (Lk 3, 23) i »sin tesarov« (Mt 13, 54), što je u pravnom smislu doista i bio.

Važna pouka za nas

Zadivljuju nas Marijina šutnja i Josipova tankoćutna savjest. Samo ljudi velika duha i plemenita srca sposobni su za tako dugo i vjerno čuvanje velike Tajne. Što Bog zapečaćuje, to oni neće otpečatiti dok Bog ne bude htio otkriti Tajnu javnom objavom svemu svijetu.

Ljudi su slabo sposobni čuvati tajnovito skrovište savjesti. Lako razglase zlo, a dobro ocrne. Radije će blišnjega prikazati gorim nego boljim. Tuđi pad radije će strogo suditi nego se ispričati kad ima mjesta za ispriku. Odakle ta zla sklonost koja blebetanje okreće u klevetanje? Katkad je to naglost koja ne razmišlja o posljedicama. Kadšto glupa taština koja želi sebe prikazati »dobro informiranim« kad se radi o tuđem zlu. Ponekad nagla revnost protiv grijeha koja bi s kukoljem iščupala i pšenicu. Drugi put nepriznata oholost koja želi sebe izdići nad druge pa se zlrado vesele kad su drugi gori od njih. Katkad pak i zavist što je drugi bolji pa ga treba što više ocrniti...

Gdje nema poniznosti i ljubavi, nema ni tankoćutne savjesti za blišnjega u nevolji i tjeskobi. Gdje tražimo svoju nadutu slavu, tu volimo blišnjega poniziti, a sebe kao revnitelja uzvisiti, makar i ne znali pravo o čemu se radi. Ima ljudi kojima je jezik brži od pameti, pa što smisle, to bez krzmanja izbace na jezik: »Što na um, to na drum«, veli naša poslovice. Nisu takvi za čuvanje ni ljudskih ni Božjih tajni. Nedostaje im ozbiljna savjest koja odmjerava riječi što će ih reći drugome, pazeći pritom gdje i kada će ih reći.

Bez obzira na to koji je uzrok naše brbljave nerazboritosti, to je uvijek znak da s nama nešto nije u redu kad rado čačkamo po tuđim životima i rado metemo pred tuđim pragovima. Jezik je ubojito oružje kad je srce naduto ili zamrznuto mržnjom. »Jezičina – hajdučina«, veli narod. Zato srce treba oplemeniti da bismo jezik obuzdali.

Za velike stvari Bog traži ljude koji znaju dugo šutjeti i fino postupati s tajnama savjesti. U Marijinoj šutnji i u Josipovu tankoćutnu postupku prema zaručnici Mariji našao je Bog pravo mjesto za čuvanje najveće Tajne ove Zemlje koja se morala dugo kriti, da bi izbila na javu kada za

to stigne vrijeme što ga je Bog preodredio.

BOGORODICA U BETLEHEMU

U zabitni Nazaret kasno su dopirale vijesti iz bučnoga širokog svijeta. Morao ih je netko donijeti sa sajma u susjednim gradovima. Stoga je Nazarećane neobično iznenadilo kad im stiže carski teklič, sazva narod na trg i pročita im naredbu cara Augusta da se popiše sav svijet. K tome doda odredbu legata Kvirinija, koji upravljaše Sirijom i Palestinom, da se svaki ima popisati u svojem rodnom mjestu. Tako tesar Josip dozna da mora s Marijom u Betlehem na popis. Je li to značilo da se odande doselio ili da je, jednostavno, pripadao domu Davidovu, iz Lukina teksta nije posve jasno: »Svi su išli, svaki u svoj grad da se upišu. Tako i Josip, jer bijaše iz Davidova doma i porodice, uzide sa svojom ženom Marijom koja bijaše trudna, iz Galileje iz grada Nazareta, u Judeju u grad Davidov zvani Betlehem, da se upišu« (Lk 2, 3-5). Svakako je bio Betlehemac ili rođenjem ili boravkom ili samo podrijetlom iz Davidova doma.

Za razmatranje to nije važno, ali nam Luka označuje popis kao Kvirinijev »prvi popis«, jer je taj legat i kasnije popisivao stanovništvo. Kad uzmemo u obzir pogrešku Dionizija Malog koji je u 6. st. pogrešno obračunao godinu Isusova rođenja pogriješivši za oko 6 god. unaprijed, treba taj »prvi popis« staviti otprilike 6 god. unazad od našeg današnjeg računanja godina »po Kristu«. No evanđelistima nisu važni točni datumi, nego približni okviri tadašnjih događaja.

Josip je morao brzo izvršiti naredbu jer bijaše hitna. Pođe k Mariji s tom neugodnom viješću jer je bila blizu porođaju. U kući sve spremljeno za skori Mesijin dolazak. Josip je istesao lijepu zipku, Marija spremila prvo ruho za Dijete, a sad zagonetna Providnost mrsi njihove planove naređenjem svjetovnih vlasti. Treba se pokoriti jer i to je volja Božja. Josip je pokupio glavno oruđe svojeg tesarskog obrta, Marija spremila putnu hranu i nužno rublje. Natovariše magare, a Josip posadi trudnu majku na živinče. Tako krenuše na put, a Josip vodi korakom pješaka preko već poznatih putova. Nisu bili sami jer mnogo je svijeta moralo na put zbog popisa.

Na putu do Betlehema

Putovanje od Nazareta do Betlehema trajalo je u ono doba tri do četiri dana. Ako je danas taj put dugačak oko 150 km, u staro doba bio je još duži jer je bilo više zavoja oko brda, pa je putovanje moglo potrajati i do pet dana. Osim toga Josip se nije smio žuriti zbog trudne majke. Ne zaustavljaju se bez potrebe, ali su zabrinuti što će ako se dijete rodi na putu.

Gaechter je ovo putovanje smjestio u peti mjesec Marijine trudnoće da bi Josip sakrio pred Nazarećanima Marijinu trudnoću. Carski ukaz bio bi mu isprika da jednostavno pobjegne iz Nazareta odmah nakon svadbe. Ovo usamljeno mišljenje ne da se spojiti s Lukinim izvještajem da su Marija i Josip na kraju putovanja našli sklonište u spilji u kojoj se Isus iste noći rodio. Da su došli u Betlehem već u petom mjesecu trudnoće, imali bi napretek vremena da se okuće, a ne da u svratištu traže konak, kako čine putnici koji tek stigoše da prenoće.

Na putu su bili tihi jer osjećaju da s njima putuje Božanska prisutnost u Djevičinu krilu. Zaronjeni u veliku Tajnu, ne zanimaju ih sitni događaji u okolišu. Dok Majka pobožno razgovara sa Sinom pod srcem, dotle Josip široka pogleda motri uokolo da ne bi izbila kakva neprilika, kakvi nezgodni ljudi, ne daj, Bože, kakvi razbojnici. Bilo ih je u to doba, ali su radije napadali trgovačke karavane negoli siromahe s magaretom kao jedinim tovarom.

Nekako prije noći, u sumrak, stigoše pred vrata Betlehema. Jesu li imali vremena posjetiti kuće nekih rodaka da potraže konačište? Nije isključeno, premda Evanđelje o tome ne govori, nego piše: »u svratištu nije bilo mjesta za njih« (Lk 2, 7). Da li zato što sve bijaše prepuno, ili stoga što ih gospodari svratišta odbiše, ili jer se Gospa stidjela takva mjesta u slučaju porođaja? Može se nagađati, no zadnji je razlog najvjerojatniji. Tko zna kakvi su istočnjački hanovi: otvoreni, natrpani, životinje skupa s ljudima, naokolo nečistoća? Josip ne bi dopustio da stidna žena ondje rodi. A Gospa je vrlo stidna, pogotovo kad ima roditi tako uzvišeno Čedo. Ne našavši pristojna mjesta u konačištu, Josip se sjetio onih spilja ispod gradskih zidina gdje bi pastiri za nevremena sklanjali

stada. Tamo podoše jer drugdje ne nađoše mjesta.

Sveta noć rođenja

Noć je pala, a s njom gusti mrak. Josip je naložio vatricu da spremi večeru, a Marija se ogleda po spilji pa kupi ono slame i sijena što porazbacano leži uokolo. Tu su jaslje za stoku. U njih može položiti novorođenče. Umorni su od duga putovanja, ali ove noći san neće na oči. Marija osjeća da na vrata već kuca Život svijeta.

Luka nas izvješćuje vrlo jednostavno i bez trunke senzacije: »No dogodi se, dok bijahu ondje, ispuniše se dani da ona rodi. I porodi sina svoga, prvorođenca, i povi ga u pelene i položi u jaslje« (2,7). Sve su okolnosti bijedne, najniže, ponižavajuće. Bogati Bog rađa se kao čovjek u najvećem siromaštvu. Izabra za rođenje zadnje mjesto da se poistovjeti sa posljednjima u društvu. Kralj neba dolazi u bijedu zemaljsku da ljude izbavi iz duhovne bijede.

Marija rodi Čedo bez primalje, sama ga povija i polaže u jaslje. Je li to neobična živost mlade žene ili znak djevičanskog rađanja? Nema iskustvenih dokaza, kako su tražili apokrifi, nego tišina vjere. Ni teološki se tumači ne slažu u vezi s tim, pa ćemo o tome raspravljati kasnije.

A sad zađimo u srca, napose u srce Majke. Unatoč izvanjoj bijedi, Marija je preplavljena radošću. Rodila je Spasitelja, Pomazanika, toliko priželjkivanoga Kralja Izraelova i od proroka naviještanoga. Pozva Josipa da pogleda rođeno Čedo u slabom svjetlu vatrice. Skupa se dive, klanjaju, razdragani motre Dijete koje plače kao svako novorođenče, dok se nije smirilo u Majčinu krilu. Prvi put zemaljske oči gledaju onoga o kome pjeva naša božićna pjesma:

»Sin Boga Oca i Bog sâm

s neba na zemlju siđe k nam!«

Klanjanje puno šutnje, molitva puna ljubavi. Neizreciva glazba budi se u srcima pred najdražim Djetetom. Nikakvo mudrovanje ne može opisati tu sreću, koliko jednostavna pučka poezija nadahnute vjere:

»Ti si nada, spas i sreća svijeta tog!

Ti si sinak Oca vječnog, pravi Bog!«

Priprosti je naš puk Majku svete noći počastio dragim uspavankama. Jedna je od njih:

»Sklopi blage očice tu na krilu Majčice!

Tebe Majka ogrijeva, tebi milo popijeva:

Oj Djetešce moje drago, ti si svega svijeta blago,

ti si dobrog neba dar, za te gori srca žar!«

Božić je radost djetinjih srdaca jer je Bog postao malešno Dijete, ali je i posebna radost materinskih srdaca jer je Bogorodica vrhunac posvećenog materinstva. To osjeća naša najstarija božićna pjesma kad o Mariji pjeva:

»U jaslje ga stavljaše, Majka mu se klanjaše

ter ga slatko ljubljaje, sveta Djeva Marija.«

Još Betlehem ne zna tko se u njemu rodio. Još Izrael ne zna da mu je u ovoj noći došao Mesija. Još ni narodi svijeta ne znaju u tom času da su dobili Spasitelja. No netko je u toj svetoj noći doznao za najveći događaj ljudske povijesti, o kojem Izaija prorije: »Sam Bog doći će da vas spasi!«

Pastiri kod Isusa

Podalje od grada, tamo u polju, bdjeli su pastiri nad svojim stadima. Nije bilo baš studeno jer »noćivahu pod vedrim nebom bdijući nad svojim stadom« (Lk 2, 8). Često se tako nađoše pod zvjezdanim nebesima u uspomenama na slavnoga Betlehemca kralja Davida koji je na istim ovim poljanama prije tisuću godina čuvao stada. Možda su znali i za Mihejino proroštvo da se i novi David Mesija mora roditi u Betlehemu. U ovoj divnoj vedroj noći nisu baš morali o tome misliti. No na njih je Netko mislio i pozva ih k sebi za prve pohodare.

»Najednom« – priča Luka – »pristupi im anđeo Gospodnji i sjaj Gospodnji ih obasja pa se vrlo uplašise. Anđeo im reče: »Ne bojte se, jer – evo – javljam vam veliku radost koja će biti svemu narodu: Danas vam se u gradu Davidovu porodi Spasitelj koji je Pomazanik, Gospod! Nek vam je znak: Naći ćete Djetešce povijeno u pelene i položeno u jaslje« (Lk 2, 9-12). Tek što prvi vjesnik završi, kad »odjednom se anđelu pridruži mnoštvo nebeske vojske hvaleći Boga i govoreći: »Slava Bogu na visinama, a na zemlji mir ljudima dobre volje« (13-14).

Zadivljeni pastiri čuli su divnu objavu s neba i, tek što se pribraše, rekoše jedan drugome: »Hajdemo dakle do Betlehema i pogledajno taj događaj koji nam obznani Gospod« (15). Usput pokupiše nešto priprostih darova: sira, mlijeka, masla i pokoje runo od ovaca da se Djetešce ogrije. Nije im bilo teško odgonetnuti gdje bi bile jaslje s Djetešcem jer su dobro znali svoja zakloništa pod gradom. Luka nastavlja: »I žurno odoše te nađoše Mariju i Josipa i Dijete gdje leži u jaslama« (16).

Kakva li prizora! Potiho ulaze ta bradata djeca prirode, puna poštovanja. Lica im razdragana, oči širom otvorene, srca im ražarena, a usta pitaju: »Gdje je novorođeni Mesija?« Darove položiše pred Josipa pa se naguraše oko jaslja da u slabu svjetlu od vatre promotre lišce Djeteta koje ih motri blistavim očicama kao svoje prve pohodare... Tada ispričaše Mariji i Josipu što su maločas čuli od anđela i kakvu im krasnu pjesmu ispjevaše anđeoske čete... Još jednom dobro pogledaše Djetešce da mu lik upiju u dušu, pa se opet vratiše svojim stadima da ih čuvaju. Jesu li kasnije razmišljali o tome, zašto »prvoga pastira Gospod bira vidjet Spas«? Već je drevni Miheja prorekao Mesijino rođenje kao dolazak Dobroga pastira koji će »na pašu izvoditi svoje stado silom Jahvinom« (Mih 5, 3). Bilo je to rečeno više od sedam stoljeća prije, a sad se ove noći ispunilo.

Pastiri odlaze, a Gospa se raduje što je priprostima i malenima najprije objavljena velika Tajna Boga utjelovljenoga. Vjerojatno nisu ni opazili da im nebo objavljuje ne »pomazanika Gospodnjega«, kao negda Davida, nego samoga »Pomazanika Gospoda« (Hristós K<SEy up 30 back 40 size 8 italic font 1 ž>rios). Ne čudi se Gospa što priprosti dobivaju prvu objavu o rođenju Spasitelja Gospoda, nego se više čudi kako je poniženje betlehemske staje brzo prešlo u proslavu anđeoske pjesme. Dobro je zapamtila što rekoše pastiri, pa Luka upravo na ovome mjestu zapisuje: »A Marija je sve te događaje pamtila razmišljajući o njima u svom srcu« (2, 19).

Kad je jutro svanulo i sunce granulo, pastiri se vratiše domovima i svima pričahu o čudesnoj objavi te, svete noći: »I svi koji čuše divili su se nad onim što pred njima ispričaše pastiri« (2, 18). Jesu li slušatelji povjerovali da im je te noći došao Mesija? Je li tko od Betlehemaca požurio do spilje da bi siromašnu obitelj pozvao u svoj stan? Takva pitanja naviru sama od sebe, ali Luka nam ne daje odgovor. Moglo se dogoditi da je tko u početku povjerovao i otišao do spilje, ali se još lakše moglo dogoditi da je većina slegla ramenima dobacivši: »Ah, tko zna šta su ti nezalce čuli i vidjeli. Mesija, pa da se u staji rodi?«

Josip se slijedećih dana pobrinuo da u Betlehemu nađe stan i posao za sebe. Trebalo se odmah latiti posla jer sad valja brižno hraniti Majku koja hrani Čedo, a u njemu se skriva Hranitelj svega svijeta.

Tih dana obavio je dužnost popisa kazivajući činovnicima Carstva ime svoje, ime žene svoje, napokon ime Ješuah za rođeno Dijete koje će jednoga dana, nakon više od tri stoljeća, zavladati i carskim Rimom da u taj središnji grad smjesti središte svoje Crkve. To, sigurno, carski zapisničari nisu ni slutili.

Josip je nakanio stalno ostati u Betlehemu, jer vidimo da se nisu vratili u Nazaret sve do pohoda mudraca, a to je bar koja godina kasnije. Bit će da si je Kristov rođendan u gradu Davidovu protumačio kao znak Providnosti da Sin Davidov treba da ostane u gradu svojih otaca.

Marija je sve te događaje primala i prihvaćala kao Božja sirotica koja u svemu traži da se pokori Očevoj providnosti. Sad ona sasvim pripada Sinu Svevišnjega, pa kud Isus, tud i ona. Sva je uronila u svoje materinstvo posve se predajući brizi za Dijete koje je njoj prvo i najveće blago, draže od svega svijeta. Odsada u njezinu krilu počiva mali Božić u kojem se skriva veliki Bog.

Naš poklon novorođenome Kralju

I dosad smo bili duhom prisutni slavnom rođenju Kristovu, a sad na kraju približimo se i mi kao poklonici vječne Riječi koja tijelom posta u Djevičinu krilu. Sveta noć za svakoga je kršćanina rasvijetljena noć Bogojavljenja iz Bogorodičina krila. To je noć koja svima propovijeda kako je Bog došao na Zemlju da uđe u našu mukotrpnju povijest i postane nam brat i suputnik u zemaljskoj sudbini od kolijevke do groba. To je noć koja naviješta siromaštvo u tijelu, a bogatstvo u duhu, da bi ljudi shvatili kako je čovjek važniji od stvari, a Bog veći od svega blaga ovoga svijeta: »Evo čuda novoga, vidjet Boga uboga!«... To je noć koja pokazuje djevičansku moć, kad se rodi »jedno nebesko Djetešce u krilu Majke Djevice«... To je noć koja slavi djetinjstvo jer je Bog postao dijete da svu ljudsku djecu učini Božjom djecom... To je noć koja slavi materinstvo na najvišem dostojanstvu Bogomajke da sve majke shvate svoju veličinu po rađanju djece... To je noć kad se svijetu naviješta mir, jer nam dođe »Knez mira« s himnom anđela o miru za sve ljude dobre volje. Dolazi k nama da nas pomiri s Bogom i među sobom. Zato već za rođendan naviješta svijetu svoje geslo mira... To je sveta noć, jer se rodio Sveti nad svetima da nas posveti božanskom milošću. Zato nek ova noć bude i nama preporodna noć puna zahvalnosti i Bogu i Gospi kojoj pjeva o. M. Pavelić:

»Koliko je na nebu zv'jezdica,
koliko je u moru kapljica,
toliko ti izričemo hvala,
što na riječi vječnog Oca prista
i rodi nam Spasitelja Krista!«

PRIKAZANJE U HRAMU

Kad je prošlo četrdeset dana od Kristova slavnog rođendana, pođoše Marija i Josip iz Betlehema u Jeruzalem da obave dvostruki obred što ga određuje Mojsijev zakon: za Mariju obred očišćenja, a za njezina Prvorodca obred »prikazanja«, kako se izražava Luka. Isus je obrezanjem postao član izabranog naroda, a otkupnim prikazanjem uključio se u starozavjetnu liturgiju... No u toj prilici dogodilo se nešto što je visoko nadvisilo starozavjetni smisao obreda. Cijeli događaj rasvijetli proroštvo Šimuna koji navijesti da Dijete neće biti otkupljeno, nego će postati Otkupitelj koji sebe prikazuje za žrtvu, ne oslobađa se od žrtve. To će i biti razlog zašto Luka taj događaj naziva »prikazanje« (parast<\$Ee bar>sai = prikazati).

Značenje starozavjetnog obreda

Luka djelomice navodi levitski zakon koji potpunije glasi ovako: »Kad koja žena zatrudni i rodi muško čedo, neka je nečista... Osmog dana neka se dijete obreže, a ona neka ostane još trideset i tri dana da se očisti...« (Lev 12, 1-5). Tako je za muško čedo išla četrdeseti dan, a za žensko čedo osamdeseti dan na obred očišćenja. Za žrtvu je trebalo prinijeti svećeniku »jednogodišnje janje za

žrtvu paljenicu i jednoga golubića ili grlicu za žrtvu okajnicu« (6). Ako su roditelji siromasi, prinijeli bi dvije grlice ili dva golubića – »jedno za žrtvu paljenicu, drugo za žrtvu okajnicu« (8). Luka kao žrtveni prinos spominje dar siromaha: »dvije grlice ili dva golubića« (Lk 2, 24), jer su Marija i Josip bili doista siromašni.

Neki se pisci pitaju: Je li Marija morala poći na taj obred kad je rodila djevičanski? Razlozi su jači da je morala, jer iznimno čudo ne ispričava od zakonskog propisa. I sam Isus podvrgao se Zakonu kad je pošao na obred prikazanja premda kao Sin Božji nije bio podvrgnut starom obredu.

Za otkup prvorodenaca glasila je odredba Zakona: »Meni posvetite svakog prvorodenca! Prvenci materina krila kod Izraelaca, i od ljudi i od životinja, meni pripadaju« (Izl 13, 1-2, 22, 28). Taj obred označavao je Božje vrhovno vlasništvo nad svim stvorenim, ali je imao i društveno značenje, jer je u Izraelaca prvorodenac imao povlašten položaj s dvostrukom baštinom... Prema obredu, prvorodeno je od stoke bilo žrtvano na oltaru, ali prvorodeno od ljudi nitko nije smio ubiti, nego samo otkupiti od žrtve (Izl 13, 15). Taj otkup kao obred ima svoj povijesni korijen u Abrahamovoj žrtvi, kad je morao prinijeti Izaka, no Bog je žrtvovanje zaustavio i zamijenio žrtvenim ovnom (Post 22, 13). Kod Mojsija nalazimo i ovaj razlog: da se narod sjeti kako je Bog pri izlasku iz Egipta poštedio izraelske prvorodence, a pogubio egipatske (Izl 13, 14-16).

Za Isusa se bitno mijenja smisao tog obreda. Nije došao u Hram da bude otkupljen od žrtve, nego da bude prikazan za buduću žrtvu, jer će svijet otkupiti žrtvom Jaganjca koji oduzima grijeh svijeta. Jesu li Marija i Josip nešto slutili od toga Mesijina poslanja na temelju imena Ješuah koje mu dade sam Bog »jer će on otkupiti narod svoj od grijeha njegovih«? Ako još nisu spoznali da će žrtvujući sebe spasiti svijet, evo starca koji će im to proročki navijestiti.

Šimunovo proroštvo

Pred vratima koja vode u ženski predio Hrama čekao je časn timerac kojeg danas u Hram dovede poticaj Duha. On je primio obećanje božanskog nadahnuća, jer »mu Duh Sveti objavi da neće vidjeti smrti dok ne vidi Pomazanika Gospodnjega« (Lk 2, 26). Već dugo on dolazi u Hram, ali danas je došao »potaknut od Duha Svetog«. Luka točno opisuje kako se susreo s Kristom: »Upravo dok su roditelji unosili djetesce Isusa da izvrše nad njim propis Zakona, uze ga (starac) na ruke...« (28). Izraz »ên tô eisagageîn« kazuje istodobnost časa kad uvode Dijete i kad ga starac uzima na ruke. Dakle, prije nego je Marija s Djetetom ušla u hramski prostor i obavila obred. To je važno uočiti jer starčevo proroštvo osvjetljava smisao Isusova prikazanja koje neće biti otkup od žrtve, nego prinošenje za žrtvu. Tako je i Marija unaprijed rasvijetljena jer i ona je uključena u buduću Isusovu žrtvu.

Vratimo se k starcu kojem Evanđelje daje izvanrednu pohvalu: »Bijaše pravedan i pobožan te iščekivaše utjehu Izraelovu« (25). On je u ovom času proročki karizmatik koji govori u Božje ime. Zanima nas kako je usred mnoštva odmah prepoznao Mesiju u Marijinu krilu. Može se to protumačiti samo nadahnućem odozgo, nikakvim prijašnjim poznanstvom. I kako je Gospa neznanom starcu dopustila da joj uzme Dijete iz naručja? Mora da je u njegovim crtama lica i zanosnom pogledu osjetila da ga vodi snaga Duha. Cakle mu se oči od duboke radosti, ruke nježno prihvaćaju Dijete, oči se dižu k nebu, a usta mu prozbore kratku, ali predivnu zahvalu Bogu za ovaj izvanredni trenutak: »Sad otpuštaš slugu svoga, Gospodaru, po riječi svojoj u miru, jer vidješe oči moje spasenje tvoje koje pripravi pred licem svih naroda: Svjetlo za rasvjetljenje pogana i Slavu puka svoga Izraela!« (Lk 2, 29-32).

Himan nabijen smislom koji papa Ivan Pavao II. naziva »drugo navještenje« (RM 16) jer nadopunjuje smislom ono prvo u Nazaretu pojavom patničkog Mesije. U njemu je i osobna zahvala za vrhunsku milost vlastita života, i kratki sažetak proročkog mesijanizma... Svaku riječ valja odvagati jer iza njih stoje godine i stoljeća očekivanja. »Sad otpuštaš u miru slugu svojega« – postignut je smisao starčeva života koji je postao utjelovljeno očekivanje Izraela u času kad Mesija dolazi. Nazvaše zahvalu »labuđi pjev«, prema priči da bijeli labud šuti kroza sav život, a da pred smrt zaklikta. I Šimun bijaše skriven Jeruzalemac čiji je šutljivi duh potkraj života zakliktao Mesiji

koji dolazi... Kao što agava u kamenju Sredozemlja kroz duge godine skuplja snagu u debele listove da samo jednom procvate i ugine, tako i ovaj starac skupljaše u sebe svjetlo proročke objave da jednom procvate pred Suncem s visina i zatim umre u miru, razdragan što je vidio Mesiju... O Isusu je rekao dva izraza u kojima se glas proroka sazeo u divnu definiciju: »Svjetlo za rasvjetljenje pogana« i »Slava Izraelova«. Tako kratko, a tako važno.

»Znak protivljenja« i »mač boli«

Nakon svojeg hvalospjeva Šimun je vratio Dijete u Majčino naručje. Lice mu se uozbilji i na njemu se pojavi duboka tuga dok je nastavio riječi koje tumače smisao današnjega prikazanja: »Ovaj je postavljen za propast i uzdignuće mnogih u Izraelu, za znak protivljenja. A tebi samoj probost će mač dušu da bi se otkrile namisli mnogih srdaca« (Lk 2, 34-35).

Očita je veza između »znaka protivljenja« i »mača boli«. Gospa, evo, čuje da će skupa sa Sinom trpjeti prolazeći kroz gorčinu koja se sprema Isusu. Izrael će se razdijeliti za i protiv njega, tako da će Mesijin dolazak jednima biti na propast, drugima na uzdignuće. Šimun ne proriče konkretni oblik strahote koja čeka Sina, ali u Marijinu dušu uđe spoznaja da će radi Sina podnijeti najtežu bol. Bog je izdaleka odgaja za čas velike žrtve koju ima podnijeti: »Janje povedeno na klanje« (Iz 53, 7). Pogledala je starca rastvorenih očiju, a onda se tužnim pogledom zagledala u Isusa. I dok se starac udaljavao, ona je pošla u predio Hrama za žene zagledana u zagonetnu budućnost koja joj se smračila crnim oblacima slutnje na ono što ima doći. Obred otkupa pretvorio se za nju u obred prikazanja i Sina i sebe za buduću žrtvu koju navijesti nadahnuti starac.

Starica – proročica

Još se netko našao kraj Šimuna kad je izricao svoj hvalospjev i proroštvo o Mesiji. Neka starica, imenom Ana, kći Fanuelova, iz plemena Ašerova – tamo sa sjevera Palestine. Već je dugo udovica koja s mužem proživi sedam godina, a sad joj teče osamdeset i četvrta. Više je u Hramu nego kod kuće »služeći Bogu noću i danju postom i molitvom« (2, 37). I ona pripada Jahvinim siromasima koji željno očekivahu dolazak Mesije.

Kako li se upravo sada našla kraj Šimuna? Bit će da se odavna znaju kao česti posjetioci Hrama, kao bliske duše koje uz prijateljstvo povezuje ista sveta čežnja da vide Mesiju. Starica ovom zgodom nije ništa proricala o Isusu, a ipak je Luka naziva »proročica Ana«. No ona je razglasila dolazak Mesije kojeg danas vidje vlastitim očima, i to kao presretnu vijest svojim znancima koji su također »očekivali otkupljenje Jeruzalema« (2, 38). Bio je to stariji naraštaj blizak njezinim godinama. Ana nije znala reći više nego što je vidjela u Hramu i čula od Šimuna. A ipak je nazvana proročicom jer je mnogima razglasila radosnu vijest Mesijina dolaska. Nisu proroci samo navjestitelji budućnosti, nego i širitelji Božje objave.

Blistavi je čas prošao. Minuo je sjaj veličajnog susreta. Oni koji su još željeli vidjeti novorođenoga Mesiju nisu ga s Marijom i Josipom našli u Hramu jer se oni brzo nakon obreda vratiše u Betlehem. Koliki su od »pobožnih« željeli od Šimuna i Ane doznati gdje su, kako izgledaju, gdje stanuju. No starac je mislio samo na svoje nadahnuće i poslanje, a ostala pitanja navriješe kad je divni susret već prošao. Stari je naraštaj pred vratima Novoga saveza vidio Mesiju u dvoje svojih starih predstavnika koji mnogima preniješe početak Radosne vijesti. Oni neće čuti odrasloga Krista ni njegov nauk, nego će u osami svoje starosti ostaviti ovaj svijet utješene duše koju obasjaše prve zrake izlazećeg Sunca s božanskih visina. Živjeli su od proročke vjere koja ih dovede do početnog ispunjenja Nade Izraelove.

Na povratku u Betlehem Marija i Josip šute i zamišljeno gledaju u nesigurnu budućnost što ju je navijestio Šimun. Dani su to Herodove strahovlade, kad sve pošteno misli na otkupljenje Izraela. Svaki po svome misli i želi Mesijino oslobođenje. Većina politički misli, ali Šimun je govorio nešto drugo: sam Izrael će se podijeliti za i protiv Mesije, a Isus će svojem narodu postati »Znak protivljenja«. Mjesto divnog susreta sa starcem, nastupit će sukob s razdijeljenim narodom, a u tom sukobu Marijinu Sinu sprema se teški Čas otkupljenja koji će Majci probosti dušu. Na radosnu stazu Bogomajke pala je tužna sjena Suotkupiteljice. Za Majku prikazanja piše o. Galot: »noseći Krista u

Hram želi pokazati koliko svojega Sina smatra vlasništvom Gospodnjim« (Donna, 255). No Bog je njoj po Šimunu pokazao koliko će ona trpjeti zbog Sina koji će trpljenjem nâs učiniti Božjim vlasništvom, djecom posinjenja.

Krist je postao »Znak protivljenja« ne samo u svojem narodu nego na različite načine kroza sva stoljeća Crkve. Kao što je Bog Mariju rano odgajao za »sablazan križa«, tako je i Krist apostole rano odgajao za teški »moj Čas« i za progone od sile ovoga svijeta. Da Krist nama ne bi postao znakom protivljenja, a da bi postao snagom uskrsnuća, potrebno je rano upoznati snagu njegova križa kojim je Spasitelj imao spasiti narod svoj od grijeha njegovih. Tko se rano prikaže Bogu, spreman na svako žrtvovanje koje Otac traži, taj će zajedno s Marijom prihvatiti mač boli koji u nekoj mjeri čeka svakoga kršćanina kroz vjeran kršćanski život.

MUDRACI PRED PRIJESTOLJEM MUDROSTI

Pohod maga s Istoka novorođenom Kralju judejskom kod Mateja je opisan skupa s bijegom i povratkom iz Egipta. Oba su događaja povijesno povezana, ali ćemo ih promatrati razdvojeno. O »magima« među znanstvenicima ima više pretpostavki i tumačenja. Čini se da su medijsko pleme koje je ušlo u perzijsko carstvo s nekom svećeničkom službom, a bavili su se i astronomijom za računanje kalendara. Kasnije su, u sukobu sa Zaratustrinim kultom, bili potisnuti pa se naseliše po zapadnim rubovima Carstva koji su graničili s Mezopotamijom. Tu su došli u dodir sa Židovima i njihovim svetim knjigama koje iz upознаše s mesijanskim očekivanjem Izraela. Svakako nisu bili »kraljevi« u vladarskoj moći, nego najviše savjetnici kraljeva kao ljudi znanosti i religije. Kasnije apokrifne legende načiniše ih kraljevima s različitih strana svijeta, od raznih rasa, ali njihov zajednički naziv »magi« pokazuje zajedničko podrijetlo, možda čak iz istoga mjesta ili kraja. Ne znamo ni koliko ih je došlo u Betlehem, jer legenda je od njih načinila »Tri kralja«, po svoj prilici zbog tri dara koje prinijеше Isusu. Možda su kao pogani doznali od Židovske dijaspore ne samo za vrlo rašireno očekivanje Mesije – Kralja, nego i za staro proroštvo poganskoga žreca Bileama koji na moapskom brdu izreče nad Izraelom neobično proroštvo: »Vidim ga, ali ne sada... Motrim ga, ali ne iz blizine: od Jakova zvijezda izlazi, od Izraela žezlo se diže...« (Br 24, 17).

O pojavi čudesne zvijezde ima raznih mišljenja koja nećemo ovdje razmotriti (v. C. Tomić *Evangelje djetinjstva*). Svakako, bez milosti vjere i bez snažnoga poziva iznutra nikad ne bi pošli tražiti novorođenoga Mesiju radi neke neobične zvijezde na noćnom nebu. Oni dolaze kao prvi predstavnici pogana koje će obasjati »Svjetlo za rasvjetljenje pogana«, kako proreče starac Šimun. Naći će ga kao djetesce u krilu Majke, ali će se pokloniti njemu kao mudraci pred Mudročću koja dolazi s neba, a oni ga nađoše u krilu Djevice – prijestolja Mudrosti.

Poziv i odziv maga s Istoka

Matejev izvještaj ne ulazi u događaj od početnog poziva upućenog magima, nego od njihova dolaska u Jeruzalem s velikim pitanjem: »Gdje je novorođeni Kralj židovski? Vidjesmo, naime, gdje izlazi njegova zvijezda i dođosmo mu se pokloniti« (Mt 2, 2). To pitanje baca nas na početak događaja kad ih Božja providnost pozva po znaku njihove astronomske znanosti da pohode novorođenog Spasitelja. Nije nam toliko važno kakva je to bila zvijezda, nego je važno da su ti tražitelji istine očekivali znak spasenja s neba, jer sama ljudska znanost ne može nas spasiti. Bog se otkriva iskrenim tražiteljima istine. Bdjeli su počesto noću promatrajući zvijezde, pa je budnima Bog progovorio na njihov način. Divno reče sv. Ambrozije: »Ne pospalcima, nego budnima otkrivaju se božanske tajne« (Non dormientibus, sed vigilantibus divina mysteria revelantur). To vrijedi i za budne pastire u svetoj noći, i za budne mudrace na Istoku, i za nas u duhovnoj budnosti koja pazi na »znakove vremena« kad ih Bog otkriva.

Spremni odziv mudraca lijepo izražava naša bogojavljenjska pjesma:

»Kada zvijezda divna nebom planu i svoj prosu sjaj,
kraljevi se sveti spremat stanu u daleki kraj...«

Valjalo je pripremiti karavanu za dalek put kojim je negda Abraham došao u zemlju Kanaan. Put je trajao mjesecima, možda i koju godinu. To je onaj put od Perzijskog zaljeva preko Palestine do Egipta, kojim se kretahu patrijarsi, a i mnogi narodi onog starog vremena, pa i mnoge vojske starih velesila na Istoku. U pravom smislu put narodâ kojim sada krenuše predstavnici pogana k Svjetlu svih naroda. Lako su se na putu služili aramejskim jezikom koji je već stoljećima prije bio međunarodni govor Bliskog istoka.

Pošto stigoše u Jeruzalem, ništa prirodnije nego da »novorođenoga Kralja« potraže u Herodovu kraljevskom dvoru. Ne znaju oni kakva je to zvijer na prijestolju i kako su mu krvave ruke od ubijanja da sebi osigura oteto prijestolje. Kad je Herod doznao za njihov dolazak i traženje, »uplaši se, a s njim i sav Jeruzalem« (Mt 2, 3). Ovo je važan podatak, jer kad se krvnik plaši za svoje prijestolje, tada padaju glave. Znaju to Jeruzalemcima iz iskustva pa dršću skupa pred drhtavim kraljem. Znade kruti vladar da to novorođenče nije njegov sin jer već je ostario, ali zna da sav Izrael očekuje Mesijino rođenje koje je za njega prijetnja. Zato pozva k sebi mudrace da se raspita za pojavu zvijezde. Zatim sazva vijeće glavara svećeničkih i književničkih »te se kod njih stade propitkivati, gdje se ima roditi Mesija?« (2, 4). Odgovor je brzo dobio iz proroštva Miheje koji sedam stoljeća unaprijed kazuje: »I ti, Betleheme, zemljo Judina, nipošto nisi najmanji među kneževstvima Judinim, jer iz tebe izići će vođa koji će pasti narod moj – Izraela« (Mih 5, 1). Vijeće je odahnulo kad je moglo što dalje od Jeruzalema odvratiti Herodovu pažnju, jer teško njima kad bi po gradu tražio novorođenoga Kralja, a ne bi ga našao.

Zatim Herod »potajno dozva mage i pomno od njih istraži kad im se ukaza zvijezda« (7). Iz njihova kazivanja odlučio je kasnije ubiti svu djecu u Betlehemu mlađu od dvije godine, »prema vremenu za koje se pomno raspitao kod maga« (16). To još ne znači da se zvijezda ukazala prije dvije godine, nego krvnici povećavaju vremenski prostor ubijanja protežući za svaku sigurnost i na dvostruko vrijeme godine novorođenčadi.

Herodova lukavost povijesno je poznata, pa se i ovdje pokazala. Mudrace htjede učiniti svojim uhodama glumeći želju da se i on pokloni: »Idite i pomno se raspitajte za dijete! Kad ga pronađete, javite mi da bih i ja došao i poklonio mu se« (8). Magi ne slute što krvnik snuje, nego se uputiše na jug od Jeruzalema prema Betlehemu. Na putu se opet pokazala »zvijezda koju vidješe na njezinu izlasku; išla je pred njima dok se ne zaustavi nad mjestom gdje bijaše Dijete« (Mt 2, 9). Neki bi tumači htjeli da je ta zvijezda čisti simbolizam njihove vjere. No takvi simboli u duši ne dovode do određena mjesta. Na pojavu zvijezde »magi se vrlo obradovaše« jer se nisu morali raspitivati u ljudi gdje bi bilo novorođenče.

Mudraci pred božanskom Mudrošću

Kako li se Gospa iznenadila kad u kuću udoše neobični gosti iz daljine, obučeni u svečane odore, a traže »novorođenoga Kralja«. U rukama im kutije, lijepo izrezbarene, s dragocjenim darovima. Matej ne spominje Josipovu prisutnost, nego samo Marijinu: »nađoše Dijete s Marijom, majkom njegovom«. Važan izraz koji je u istom poglavlju četiri puta upotrijebljen (Mt 2, 11, 13, 20, 21). Možda je Josip bio odsutan negdje na poslu, a možda Matej propušta njegovu prisutnost da istakne djevičansko rođenje Djeteta.

Mudraci su morali imati veliku vjeru, jer ništa vanjsko nije označavalo veličinu kraljevskoga poroda. Pred njima divna mati, ali posve siromašna. U naručju joj krasno Dijete, ali nalik na ostalu ljudsku dječicu. Ipak oni »padoše ničice i pokloniše mu se« (2, 11). Bio je to istočnjački poklon, tzv. prostracija, kada čovjek polegne po tlu, jer su magi u Djetetu gledali nebesko čedo božanskih obećanja... »Zatim otvoriše svoje blago te ga obdariše zlatom, tamjanom i smirnom« (11). To su dragocjeni kraljevski darovi koji se daju onima na prijestolju, ne onima u kolijevci. No mudraci

gledaju očima vjere pa darivaju Isusa prema primljenoj objavi o njemu.

Tako se zemaljski mudraci nađoše pred nebeskom Mudrošću u dubokom poklonu. Ne smeta ih ni djetinja dob ni siromaštvo stana ni priprosta mati, jer gledaju na Tajnu koja se ne vidi. Još ne znaju da se u Djetetu utjelovio sam Bog, ali vjeruju da ga nebo objavljuje i šalje... Kršćanska je liturgija kasnije protumačila simbolizam njihovih darova kao »zlato velikom Kralju, tamjan pravome Bogu, mirhu njegovu ukopu«...

Biskup Scheen opaža da se Kristu pokloniše dvije krajnosti ljudskoga društva: pastiri na dnu i mudraci na vrhu društvene ljestvice. Oboji su puni poklonstvene vjere jer su ponizni: prvi jer »ništa ne znaju« od ljudskih znanosti, drugi jer »mnogo znaju« pa vide granice ljudske pameti (usp. »Vječni Galilejac«). Tajne vjere nadvisuju i priproste i učene. Treba da ih prihvati i učen i neuk samo radi Božje objave, ne radi svoje dovitljive pameti. Zato se ponizna mudrost uvijek klanjala božanskoj Mudrosti. Nadute pameti i ohola srca odbijaju božansku objavu i misterij vjere.

Mudraci s Istoka još nisu znali da se u djetetu krije božanska Mudrost o kojoj mudrosne knjige pišu: »Izidoh iz usta Svevišnjega... Prije vjekova, od iskona, on me sazda i neću prestati dovijeka« (Sir 24, 3, 9). Ta je mudrost »Prvorođena prije svih stvorenja« i »prisjednica prijestolja božanskog« (Mud 9, 4). Ali su magi znali da poklonici mudrosti »postaju prijatelji Božji« (Mud 7, 14).

Marija – prijestolje Mudrosti

Mudraci nađoše u Betlehemu božansku Mudrost u krilu Djevice – Majke koja im pokaza Djetetice – Mudrost Božju. U tom času ona je bila prijestolje Mudrosti. Taj naslov Crkva joj trajno daje u Lauretanskim litanijama. Najbliža Kristu bila je najviše obasjana svjetlošću njegove Istine.

U poklonu mudraca ne nalazimo da Isus govori mudre besjede, a ni njegova Majka. Još je malešno djetetice, ali On već jest ono što će kasnije pokazati, makar sada šutio... Velika pouka za nas: svaka prava mudrost počinje šutnjom da u svoje vrijeme progovori glasom promišljene mudrosti. Doći će vrijeme kad bude progovorio Sin Božji iznoseći svoju mudrost koju je primio od Oca: »Od usta mojih bitak je mač načinio, sakrio me u sjeni ruke svoje; od mene je oštru načinio strijelu, sakrio me u svome tobolcu« (Iz 49, 2).

Marija nam pokazuje kako da se ponašamo u školi božanske Mudrosti. Ona najprije šuteći sluša i prima Božju objavu potpunom vjerom: »Blago čovjeku koji me sluša i bdije na mojim vratima svaki dan te čuva dovratnike moje« (Izr 8, 34)... Ona pretvara u djelo svoj poziv da živi po mudrosti, prema onoj Pavlovoj »čineći istinu u ljubavi« (Ef 4, 15). I Krist će pohvaliti one »koji slušaju riječ, primaju je i donose plod« (Mk 4, 20). Marija je u tome prva učenica vječne Mudrosti koja zavrijedi da postane »prijestolje Mudrosti«. Neka nam pomogne zagovorom da i mi postanemo učenici Mudrosti koja s neba siđe da nas obasja vrhovnom mudrošću Objave.

Liturgija Crkve i na Mariju primjenjuje slavne riječi mudrosnih knjiga o božanskoj Mudrosti. One prvotno pripadaju Kristu, jer nam je On »dao shvaćanje da upoznamo Istinitoga. On je Istiniti – Bog i vječni život« (1 Iv 5, 20). On je »Kralj istine« i »svaki koji je od istine sluša njegov glas« (Iv 18, 37). Kad liturgija na Mariju primjenjuje ista čitanja o Mudrosti božanskoj, onda je to prilagođeni niži smisao (sensus accomodatus), jer ona najviše sudjeluje u Kristu-Mudrosti.

Završimo riječima Pavla VI. u »Marialis cultus« gdje nas papa potiče: »Dok vjernici Kristovi štiju prijestolje Mudrosti, neka sami budu usput rasvijetljeni svjetlom božanske Riječi te privedeni da se ponašaju prema zapovijedima utjelovljene Mudrosti!« (MC 30). To je Onaj o kojem Pavao piše da je u njemu »sve blago mudrosti i znanja« (Kol 2, 3).

U EGIPATSKOM IZAGNANSTVU

Herod je, čuvši za odlazak maga a da se nisu svratili k njemu, odlučio ubiti Krista pokoljem sve dječice u Betlehemu. Bezazleni tuđinci bili bi upali u njegovu zamku, ali je Bog zamku raskinuo objavom magima »da se ne vraćaju k Herodu«. U rano jutro spremiše karavanu i »vratili se drugim putem u svoju zemlju« (Mt 2, 12). Ako su željeli što prije izmaknuti očima Herodovih uhoda, vratili su se preko Jordana i moapskih brda da što prije izmaknu iz njegove države.

Kad su uhode ipak Herodu javili da magi netragom nestaše, a kralju ne dođoše, razbjesni se Herod i smisli pošto-poto uništiti Mesiju. Pošalje četvu vojnika s naredbom da pokolju svu mušku dječicu »od dvije godine naniže«. Napad mora biti iznenadan da mu nijedno dijete ne izmakne, negdje pred zoru kad se nitko ne nada pa nema vremena pobjeći.

Možda iste noći kad i mudracima, Bog je i Josipu u snu dao zapovijed po anđelu: »Ustani, uzmi Dijete i njegovu Majku pa bježi u Egipat i budi ondje dok ti opet ne rekнем, jer će Herod tražiti Dijete da ga ubije« (Mt 2, 13). Kakve li neugodne zapovijedi! A opet je krajnje potrebna. Tek što se nekako smjestiše u Betlehemu, valja sad bježati od Herodove ubojite ruke. Nema ni časa za odgađanje. Čak je pogibeljno ikome išta reći o objavi u snu i o smjeru puta.

Josip je brzo probudio Mariju, rekao joj viđenje i pozvao na hitno spremanje za put. U kući ostaviše sve osim nužne hrane, odjeće i obrtničkih pomagala kojima Josip zarađuje kruh. Opet natovariše pouzdano magare na koje uzjaši Gospa s djetecom, a Josip ga povede poljskim putem prema jugu. Dok je gluha noć prekrivala gradić, dok je još sve spavalo, nestade svete Obitelji. Kako su naglo došli u Betlehem zbog popisa, tako ga sad još naglije ostavljaju zbog bijesa Herodova. Josip traži kojekakve stranputice i kozje staze samo da se na javnoj cesti ne bi susreo s brzim kraljevskim konjanicima.

Na putu u tuđinu

Legenda apokrifa i kasnijih narodnih priča iskitila je taj bijeg dramatičnim čudesima. I naša narodna pjesma »Sretna jelica« opjevala je bijeg u Egipat kazujući kako je sve drveće uskratilo svoju zaštitu bjeguncima osim lijepe jelke koja ih je gustim granama sakrila od očiju krvničkih vojnika. Zato jelica dobi pravo da slavi Božić po kršćanskim kućama.

Bez obzira na potrebnu brzinu bijega, bilo je to četrnaestodnevno mučno putovanje. Glavna muka bio je strah da se negdje ne pojave Herodovi vojnici. Trebalo je izbjegavati naselja da ih ne bi uhode ispitivali jer je u naseljima bilo kraljevskih službenika. U Judinom gorju ima mnogo prirodnih zaklona pa je sveta Obitelj mogla nekako prenoćiti po pojatama i sjenicima. Kad se spustiše u ravnice Beeršebe, u davno boravište partijarha, lako su ih mogli opaziti i izdaleka. No tko da mari za siromahe s jednim magaretom. Ako ih je susrela kakva straža, uvijek su mogli reći da su Nazarećani koji traže posla u Egiptu. To nije izgledalo nimalo sumnjivo pa ih propustiše preko granice.

Uživimo se u srce Majke bjegunke! Nije lako malom svijetu ostaviti dom i rod, pa bježi u tuđinu. Pogotovo ne Mariji koja je cijelim srcem srasla sa Zemljom obećanja, kamo je Bog smjestio svoj izabrani narod. Sad kad je Mesija došao, mora bježati iz domovine u onaj Egipat koji je negda bio »kuća ropstva« za Izrael. Būde joj se na putu materinski strahovi za Djetešce čim odnekle čuje topot konja koji jezde cestama. Već sada osjeća da se ostvaruje Šimunovo proroštvo o »znaku protivljenja«. U strahu je zbog Djeteta jer njega traže krvnici. No kad se sjetila da je njezino dijete Sin Svevišnjega, probudila bi živu vjeru u Očevu providnost, a strah bi je ostavio.

Tako je Gospa s Isusom i radi njega pošla u izgnanstvo. Ne radi znatiželjnoga turističkog putovanja ni radi ekonomskog probitka u bogatom Egiptu. Goni ih vladarska tiranija od koje najviše pate mali ljudi bez obrane. No ovom zgodom Bog im je obrana i prate ih nevidljivi anđeli. Možda Marija tada i nije slutila kolikim će izbjeglicama njihov bijeg biti utjeha kad se sjete izbjegličke Majke i Sina u egipatskom izgnanstvu.

Boravak u Egiptu

Matej nije zapisao mjesto gdje se smjestila sveta Obitelj za vrijeme izbjeglištva. Stara egipatska predaja smjestila je njihov boravak u mjestance koje se danas naziva Matarieh, 10-12 km sjeveroistočno od Kaira (Baldi: Guide di Terra santa, Milano, 1965, 70). Proštenište u tom mjestu čuvaju isusovci jer su i sami često morali bježati i bili progonjeni zbog Imena Isusova.

Josip se u Egiptu dosta lako mogao zaposliti kao tesar kod kojega Židova slična obrta. Bilo je tada u Egiptu mnogo Židova, u samoj Aleksandriji i do 100 000. U početku su im pomogli darovi maga

kojima su mogli kupiti prvo boravište i ono najnužnije za život. Nije se želio trajno okučiti jer je slutio da će se dosta brzo vratiti u domovinu.

Marija je u tuđini bila sva zaokupljena Djetetom koje je prohodalo i radosno trčkaralo po kući i oko kuće. Tu je Isus učio svoj materinski jezik iz usta drage Majke, onaj pučki aramejski kojim će propovijedati Evanđelje. Tu se na radost roditeljstva i svakome tko bi ih pohodio rascvalo njegovo milo djetinjstvo. Tuđina je mnogo teža kad obitelj nije na okupu. No članovi svete Obitelji svi su na okupu jer žive jedni za druge, sretni kad mogu drugoga usrećiti. Bilo je tu posla i za majku, jer uz ostale domaćinske poslove valja tkati i šiti ruho, pa tako i nešto zaraditi.

Egipat je bio posebna prilika da roditelji Isusu ispričaju svu povijest patrijarha koji su onamo zalazili, pa povijest Josipa egipatskog, pa slavnu povijest izlaska pod Mojsijevim vodstvom. Taj izlazak iz ropstva bio je prototip izlaska koji će Krist ostvariti pashalnom tajnom svoje smrti i uskrsnuća. Sad mu kao djetetu sjeda u dušu davna prošlost izabranog naroda Božjega kojem kao čovjek i on pripada.

Je li Josip u Egiptu doznao za pokolj betlehemske dječice? Tada nije bilo ni novina ni radija, ali je bilo putnika koji su prenosili teške vijesti o zadnjim trzajima Herodove strahovlade. Možda za pokolj doznaše tek pošto se vratiše iz Egipta. Imali su za što zahvaljivati Bogu koji je jači od zemaljskih silnika i onda kad slabošću bijega zaštititi od njihova bijesa. Malim sredstvima može Bog oboriti silnike, kao i staroga Heroda koji je umro shrvan bolešću dok je spremao pokolj vodećih ljudi u svojem kraljevstvu. Nije mu uspjelo izvršiti zadnje krvološtvo. Umro je u Jerihonu, a svečano ga pokopaše u mauzoleju koji si je sam sagradio blizu Betlehema. Danas je taj Herodion napuštena gradina po kojoj se ganjaju šakali, a betlehemska spilja posta bazilikom svijeta kamo narodi hodočaste da bi počastili Rođenoga u staji kojega je Herod gonio... Tako Bog okreće ljudske veličine u sramotu, a ponižene uzvisuje svojom slavom. No trebalo je dugo čekati da se izmijene vremena i pobijedi Kristovo djelo spasenja.

Povratak iz Egipta

Jedne noći opet Josip usni nadnaravni san i primi anđeosku zapovijed: »Ustani, uzmi Dijete i Majku njegovu pa se vrati u zemlju izraelsku, jer umriješe koji su tražili život Djeteta« (Mt 2, 20). Ponovno Josip spremno sluša, ovaj put radosno, jer ga srce vuče nazad u domaju kamo Mesija pripada i rodnom i proroštvom.

Matej ovom zgodom kao potvrdu donosi Hošejino proroštvo: »Iz Egipta dozvah sina svoga« (Hoš 11, 1). Mislio je na cijeli Izrael kojeg Bog dozva iz Egipta u Zemlju obećanja. No Matej gleda teološki i u Kristu vidi poosobljeni Izrael, jer će on osnovati novi Izrael kao novi Božji narod i Božje kraljevstvo. Vidi se Matejeva namjera da Isusa predstavi kao novog Mojsija koji nas izbavi od sužanjstva paklenoga. I sam je Mojsije prije smrti najavio takva proroka Novog saveza: »Podignut ću im proroka između njihove braće, kao što si ti!...« (Pnz 18, 18).

Povratak svete Obitelji nije više bio u strahu ni naprečac. Mogli su za povratak spremati sve što im je trebalo, bar onoliko koliko magare može ponijeti. Radosno se vraćaju u domovinu otaca. Ovdje u Egiptu tek je nešto tužnih uspomena, a ondje u Zemlji otaca svaki kamen govori o nečemu iz svete povijesti Izraela. Sada ta povijest ide k svojem vrhuncu jer Mesija već hodi Zemljom otaca. Iako je još malen, zanima ga sve što podsjeća na davne događaje božanske Objave kojoj će on biti kruna.

Kada stigoše blizu Betlehema, kamo se Josip kanio vratiti, pomno se raspitaše za novog vladara koji je naslijedio Heroda. Od ljudi su čuli da je Arhelaj okrutnošću sličan svojem ocu, a sad je na prijestolju. Toliko se pokazao okrutan da ga Rimljani skinuše s vlasti, a car August posla ga u progonstvo daleko od Palestine – u Galiju. No to je bilo poslije povratka svete Obitelji. Josipu je postalo jasno da ne smije ostati u Betlehemu jer je preblizu središtu vlasti okrutnog vladara. Mogle bi se probuditi gorke uspomene na pokolj nevine dječice pa bi netko za Isusa postavio pitanje: A kako je ovaj ostao živ kada druga djeca bijahu poklana? Nečija zavist mogla bi to javiti Arhelaju koji bi poput Heroda tražio život »novorođenoga kralja«. Zato se Josip »poboja ići onamo« (Mt 2, 22) te namisli vratiti se u Nazaret, daleko od očiju i ušiju vladarevih ljudi. Ondje ionako ne znaju za

ono što se dogodilo u Betlehemu.

Jesu li se usput navratili u Ain-Karem Zaharijinu i Elizabetinu domu? Nije bilo daleko, tek kojih 6 km zapadno od Jeruzalema. Mnogi slikari zamislili su taj posjet i oslikali ga kako se Isus igra s Ivanom dok dvije majke razgovaraju... Nema nikakva izvještaja o takvu pohodu pa se nećemo upuštati u takvo razmatranje.

Opet se nebo umiješalo i anđeo naredi Josipu povratak u stari zavičaj: »Pošto primi u snu opomenu od Boga, ode u pokrajinu Galileju. Tamo dođe i nastani se u gradu zvanom Nazaret...« (22-23). Tako se Marija i Josip nadoše na početku, na izvoru Utjelovljenja. Isusa će svuda nazivati Nazarećanin, premda je rođenjem Betlehemac. Tu nitko ništa ne zna o slavnom rođenju u Betlehemu. Jesu li kome od rođaka što ispričali, bar o okvirnim događajima Isusova djetinjstva? Nakon duge odsutnosti moralo je rođake zanimati što su sve proživjeli u posljednje tri-četiri godine. Ipak je glavna tajna Nazarećanima ostala skrivena: Bog u tijelu po zemlji već hodi. Mesija je već među njima.

Majka izagnanika

Marijin položaj u tim događajima izgleda posve pasivan, dok je Josip u središtu pažnje jer preko njega Bog vodi svetu Obitelj. No nije Marija bila tek puka igračka, pa ni u Božjim rukama, jer sve što se izvana događalo odjekivalo je u njezinu srcu. I divni i teški časovi Isusova prvog djetinjstva odvijali su se vanjskom dramom koja se u Majčinu srcu pretvarala u nutarnju dramu neprestanog podlaganja volji Očevoj koja ih je toliko iznenađivala križajući njihove planove da bi provela svoj plan. Sad su napokon u Nazaretu, željni mira koji je bio tako potreban Isusovu normalnom ljudskom razvoju. Došlo je doba velikog i dugog razmišljanja o svemu što se dogodilo.

Bijegom u Egipat Marija je postala Majkom izbjeglica jer je okusila i tjeskobe i gorki kruh izgnanika. Mnoge izbjeglice mogu u njoj naći i primjer i zagovor, a jednako tako i u Josipu koji je podnio vanjsku brigu i ekonomske terete izbjeglištva. Dok očevi nose vanjski teret siromaštva radničkih emigranata, dotle majke nose više nutarnji teret strahova i briga oko djece. Ljudska je povijest puna izbjeglištva. Zato Bog na zemlji htjede okusiti taj križ već u djetinjstvu, skupa sa svojim roditeljima, da bi vjernici beskućnici imali uzor i pomoć od njihova primjera, od njihova zagovora.

No nisu sva izbjeglištva od Boga nametnuta kao križ zemaljskoga progonstva. Neke od rodne grude u tuđi svijet ne tjera bijeda, nego lakomost za bogatstvom, avanturizam Eldorada – zlatnih brda »devizomanije«. Božje oko s ljubavlju prati žrtve nevolje i tiranije, ne žrtve vlastite požude za novcem. U današnjem svijetu ima na milijune izbjeglica od nevolje i progonstva. Zato je Crkva uspostavila Dan izbjeglica da bi primjerom i zagovorom svete Obitelji okrijepila tužne izgnanike naše povijesti.

Mnogi bi emigranti mogli naučiti od članova svete Obitelji da se zbog izbjeglištva ne trga obiteljska zajednica, jer iz toga prijeti golema šteta za bračnu vjernost i odgoj djece. Ako već zbog nužne zarade moraju u tuđinu, nek se drže skupa da ne strada ono najvažnije što duhovno i tjelesno povezuje obitelj. Mnogi bi od svete Obitelji morali naučiti da se treba što prije vratiti u domovinu otaca, čim to prilike dopuste. Siromašni to bolje shvaćaju od bogataša kojima je domovina zapravo puni džep i puna banka, a ne duša naroda i zemlja u kojoj odživješe svoj život pradjedovi. Čovjek bez korijena u domovini lako postaje probisvijet, iščupan iz baštine duhovnih dobara što mu ih domovina pruža. Sv. Obitelj primjer je kako je težnja za domovinom konačno motivirana Božjom baštinom kojom Bog pojedine narode ukorjenjuje u svoju povijest spasenja. Marija, majka izgnanika, dobro je to shvaćala i zato se radovala kad je smjela nazad u zavičaj gdje se odvijala sveta povijest Izraela kojem je njezin Isus vrhunac božanskih obećanja.

MAJKA TRAŽI IZGUBLJENOG SINA

Svi su odrasli Izraelci po Zakonu morali hodočastiti k središtu Jahvina kulta, k Hramu u Jeruzalemu, da bi obnovili svoj savez s Bogom. Tri su blagdana bila određena za opća hodočašća:

svetkovina Pashe, Pedesetnice i Sjenica. Luka nas izvješćuje da je i sv. Obitelj hodočastila: »Svake godine njegovi su roditelji išli u Jeruzalem o blagdanu Pashe« (2, 41). Dok je Isus bio još malen, ostavili bi ga kod rodbine u Nazaretu, no kad je dorastao do dvanaeste godine, i njega je zahvatila časna obveza Zakona pa ga prvi put povedoše na hodočašće u sveti Grad. Kasnije to bijaše redovito. No prvo njegovo hodočašće ostavilo je dubok trag u Marijinoj duši jer ga je morala izgubljena tražiti. Promotrimo tu zgodu punu pouke i za Mariju i za nas!

Prvo hodočašće

Dok se Nazarećani skupljahu da se uvrste u povorku za Jeruzalem, svi su bili pobožno razdragani. Isusa je također zahvatio zajednički zanos vjere jer će sad prvi put svjesno krenuti k velikoj svetinji cijeloga Izraela koja je za njega »kuća Očeva«. Povorka se poredala po starom običaju: naprijed skupina dječaka i momaka, u sredini žene, pozadi muževi. Na putu povremeno pjevaju hodočasničke himne i psalme koje svi znaju napamet.

Kad je nadošlo vrijeme odmorâ i noćenjâ, opet bi se obitelji našle zajedno. Gdje se noćivalo, o tome ima slabo podataka. Išlo je to prema ustaljenom običaju svakog mjesta, već prema dužini puta. Ujutro bi se, nakon okrepe, opet razvrstali u povorku prema dobi i spolu da krenu naprijed s pjesmom otaca na usnama. Ti običaji tumače nam činjenicu kako se Isus pri povratku mogao izgubiti a da to ne primijetiš ni Marija ni Josip. Pretpostavljali su da je naprijed među dječacima, prema ustaljenom običaju na hodočasničkom putu.

Što bliže Jeruzalemu, to je gužva na cestama bivala veća. Navire mnoštvo iz drugih mjesta, a potoci hodočasnika slijevaju se u snažnu rijeku. U tom šarolikom mnoštvu iščezava četa Nazarećana. Nitko od tog svijeta ne sluti da u njoj već korača željkovani Mesija... Eno ih na gorskom visu poviše Grada. Tada bi srca hodočasnika ustreptala od zanosa, a zrakom se prolomila pjesma kojom su ulazili u Grad:

»Eto, noge nam već stoje na vratima tvojim,

Jeruzaleme!

Jeruzaleme, grade čvrsto sazdani i kao u jedno
saliveni!

Onamo uzlaze plemena, plemena Jahvina, po
zakonu Izraelovu da slave ime Jahvino...«

(Ps 122, 2-4)

Blagdan je trajao tjedan dana da bi se sve čete hodočasnika mogle izredati pred žrtvenikom svojim prinosima i molbama. U međuvremenu kupe se mladići i dječaci u Salomonovu trijemu da slušaju rabine koji tumače Zakon i Proroke. U toj svečanoj katehezi nadopunjavala se pouka iz sinagoge. Mladi su mogli pitati učitelje za ono što ne shvaćaju. Slušatelji bi stajali ili sjedili, a učitelji bi govorili sa svojih katedri. Tako se baština vjere Starog saveza prenosila na mladi naraštaj, a blagdansko slavlje utvrđivalo je vjerski odgoj cijeloga izabranog naroda.

Izgubljen u Hramu

K rabinima u Salomonov trijem dolazio je i dječak Isus. Pri kraju hodočašća tu se zadržao: »Po svršetku tih dana, kad se vraćahu kući, dječak Isus ostade u Jeruzalemu bez znanja svojih roditelja« (Lk 2, 43). Kako se to moglo dogoditi poslušnom Isusu? Kako da to nije opazila brižna majka? Treba se uživjeti u tadašnje običaje: Kad bi četa hodočasnika prikazala žrtvu zahvalnicu za oproštaj, uputila bi se pjevajući iz Hrama i Grada prema svojem mjestu. Red je bio isti kao pri polasku: na

čelu povorke dječaci i mladići, u sredini žene, otraga muževi. Marija je po svoj prilici vidjela Isusa pri oproštajnoj žrtvi i računala da je s ostalima pošao na put. Ali nije vidjela kako je Isus pri izlasku iz Hrama opet pošao k Salomonovu trijemu gonjen jakim nutarnjim pozivom ne rekavši ništa roditeljima. Dok su Marija i Josip putovali nazad, nisu opazili da ga nema. Tek podvečer, kad se obitelji opet skupljaju na počinak, oni traže Isusa, a ne nalaze ga... Raspituju Nazarećane, no nitko ništa ne zna o njemu.

Kakve li tjeskobe za Majčino srce! Sva zabrinuta pita, no odgovora ni od koga jer nitko nije opazio kada je Isus nestao... Pa gdje bi mogao biti?... Da se nije izgubio negdje na putu? Luka izvješćuje: »Misleći da je među suputnicima, odu dan hoda te ga počnu tražiti među rođacima i znancima. Ne nalazeći ga, vratiše se u Jeruzalem da ga potraže« (2, 44-45). Taj »dan hoda« bio je dan vraćanja u Jeruzalem, koliko su bili prevalili od Grada. Usput susreću rođake i znance iz susjednih sela pa ih ispituju jesu li vidjeli Isusa. Kad stigoše u Grad, već je pala noć. Možda su još obišli koju poznatu obitelj, ali Isusa nigdje. Sutradan nastaviše tjeskobno traženje i napokon odluče potražiti ga u Hramu.

»Tri dana« znače dakle i odlazak i vraćanje do Grada, i napokon ga treći dan nadoše... Majčino je srce patilo od silne brige: da se dječak nije negdje zaigrao s vršnjacima? Da ga netko nije privukao u svoj dom očaran njegovom bistrom pameću? Da ga nije tko oteo, sakrio? Istražuje s Josipom sve mogućnosti, no sve se slutnje izjaloviše... Je li sebe prekoralava što nije dovoljno pazila na Dijete? Jednostavno je računala da će poslušni dječak biti skupa s povratnicima iz Nazareta. T<\$Eroman a back 60 up 30 size 8 font 1 šž back 90 žć> on nikad nije bio neposlušan? Što se to dogodilo? Narodni bi guslar tu tugu opjevao ovim ili sličnim stihovima:

»Gdje su bile oči materine,
ne vidješe da te nema, sine!?
Gdje su bile uši materine
pa ne čuše da ne zboriš, sine!?
Gdje je bilo srce materino
pa da nije odmah osjetilo
kako nema sinka mi jedinka?...«

Napokon pronađen

Napokon svih propalih pokušaja uputiše se Marija i Josip u Hram. Približavajući se Salomonovu trijemu, začu mati poznati glas – njegov glas. Požuri do trijema i ugleda premilog Sina među dječacima oko rabina. Luka piše: »Nakon tri dana nađu ga u Hramu gdje sjedi među učiteljima, sluša ih i pita« (2, 46). Zanimljiv glagol je upotrijebio u participiju »epert<\$Eo bar>nta« što znači »uporno ispitivati«, upit za upitom postavljati dok ne bude jasno ono što želi znati... Učitelji se skupiše da čuju toga neobičnog dječaka koji postavlja tako pametna pitanja: »Svi njegovi slušači bijahu zaneseni njegovim shvaćanjem i odgovorima« (Lk 2, 47). Glagol »existanto« znači upravo »biti izvan sebe«, dakle vrhunac čuđenja, zanosnog divljenja. Toliko je Isusova mudrost iznenadila stare učitelje. Možda im se Isus učinio kao »čudovišno dijete« (Wunderkind) koje rano pokazuje svoju genijalnost. No to bijaše prosvijetljeno Dijete koje u sebi nosi nebesku Mudrost, koja se sada u Hramu prvi put neobično pokazala.

Marija se tiho probila kroz četvoro dječaka, a za njom Josip. Uхватила je Sina za ruku pa ga zaplašeno zapita, a suze joj na očima: »Sinko, što nam to učini? Gle, otac tvoj i ja žalosni smo te tražili« (Lk 2, 48). Iz Majčina pitanja probija nakupljena bol i briga, ali je Gospa suzdržana pa ne pada u oštrinu prekoralavanja. No dobila je neobičan odgovor:

»Zašto ste me tražili? Zar niste znali da ja moram biti u onome što je Oca moga?« (49). Taj

zagonetni odgovor nisu odmah razumjeli ni Marija ni Josip. Zato Luka piše: »A oni ne razumješe riječi koju im reče« (50). Još manje su razumjeli rabini i prisutni slušači. I danas se tumači razilaze u raspletanju Isusova odgovora. Evo nekih tumačenja:

1. Isus roditeljima otkriva svoje Božanstvo – sebe kao Sina Očeva, što oni dosad nisu znali.
2. Isus otkriva svoje mesijansko-proročko poslanje pokazujući probuđenu svijest da je pozvan na ono što spada na Boga.
3. Isus otkriva svoju pashalnu tajnu kad ga Mati bude posve izgubila, pa će ga treći dan naći kao Uskrsloga.

Rekao bih da u Isusovu odgovoru ima nešto od svih triju tumačenja, ali nas prvotno zanima ono što on izričito kaže, a ne ono što slijedi iz njegova odgovora. Važno je uočiti početak rečenice: »Zar niste znali...?« Što su to morali znati već otprije? Što li su morali zaključiti iz dosadašnjeg znanja? Znali su tko je On, pa su mogli i zaključiti gdje se sad nalazi! Znali su da je pravi Sin Božji pa je trebalo zaključiti da je u domu Očevu. Otac na nebu njegov je pravi Otac, jer na zemlji nema zemaljskoga oca. Kao da im veli: Kad biste pravo mislili do kraja, ne biste me uzalud tražili naokolo, nego u Hramu. Tu je moj dom jer tu je kuća Očeva!

Takvo shvaćanje Marijine vjere potvrđuju i riječi enciklike »Redemptoris Mater« kad iz najveštenja izvlače Gospinu osnovnu vjeru u Božjega Sina: »Tako je od navještenja duh Djevice uveden u najvažniju žnovost' objave kojom je Bog sama sebe objavio te postade svjesna otajstva... Majka, dakle, ovog Sina, sjećajući se što joj bi rečeno u navještenju i idućim događajima, nosi sa sobom najvažniju novost vjere: početak Novog saveza« (RM 17).

Nakon mirnih godina svagdašnjeg života s Isusom, u Mariji je ponešto izbljedadjela početna objava koju je primila o Sinu Svevišnjega... Zna ona tko je Isus, ali nije na temelju toga zaključila gdje je Isus. Možda je u taj čas pomislila da Isus mora ostati trajno u Hramu jer je pokazao da mora »biti u onome što je Oca moga«.

Te riječi imaju i šire značenje: Kristovo poslanje za sve ono što spada na Božje kraljevstvo. Isus već pokazuje i samosvijest da je pravi Sin Očev i proročku svijest mesijanskog poslanja. Majku već izdaleka sprema na rastanak kad bude pošao na djelo Očevo. Daje joj da razmišlja o onome što će neminovno doći.

Isusov odgovor krije u sebi i daleko upozorenje na pashalnu tajnu, ali ta je objava još u povojima. Po svoj prilici Isus kao dijete još u taj čas ne zna ljudskim znanjem ono što ga čeka na kraju zemaljskog puta: smrt i uskrsnuće, a nakon toga slavno uzašašće. Ali osjeća da se ima »vratiti k Ocu«, kako će kasnije govoriti učenicima, jer on posve njemu pripada kao Sin Božji. Vrlo vjerojatno upotrijebio je u Hramu riječ »Abba« kako je i kasnije kroz javni život nazivao Oca.

Marija i Josip imali su o čemu razmišljati. Vraćajući se u Nazaret, Isus je pokazao da još nije došao čas rastanka i polaska na Očevo djelo spasenja, ali im je dao naslutiti taj rastanak. Pokazao im je i svoje biće i svoje poslanje jer ga oboje silno vuče u dom Očev... Ta rana svijest duboka je tajna u srcu dvanaestogodišnjeg Isusa: on iskustveno kuša da je u Ocu, da izlazi od Oca, da je sav Očev.

Luka završava opis događaja: »Tada siđe s njima u Nazaret i bijaše im poslušan« (51). Još će primati ljudski odgoj od svojih roditelja, ali već je i on počeo njih odgajati za božansko djelo spasenja. Plod nazaretskog odgoja bio je divan: »napredovaše u mudrosti, dobi i milosti kod Boga i kod ljudi« (52). Još jednom Luka podsjeća na prvi izvor predaje za zgodu u Hramu: »Njegova Majka sve te događaje brižno čuvashe u svom srcu.«

Velika pouka za kršćane

Ovaj zanimljiv događaj, tako drag djeci u vjeronauku, ne daje nam naturalističku pouku: Roditelji, pazite na djecu da se ne izgube! Naprotiv, daje evanđeosku pouku: Roditelji, spremite se da svoje dijete izgubite kad ih Božji glas pozove na više zvanje!... Bog je više vlasnik djeteta nego roditelj tjelesnog očinstva i materinstva jer on im stvori dušu. Dijete je više Božje nego njihovo. Neka su

duhovna zvanja propala zbog otpora roditelja. Bog je zvao, a roditelj nije dao. Nisu svi mladi jaki poput sv. Alojzija, Stanka Kostke, Edit Stein i drugih koji raskinuše obiteljske srdačnosti radi Kristova poziva. Može katkad biti opravdano odgađanje da zvanje sazrije, ali ne opiranje roditelja kad je zvanje jasno.

I mladi koje Bog poziva moraju shvatiti kako je važnije slušati glas nebeskog Zaručnika nego zemaljske ljubavi. To im poručuje dvanaestogodišnji dječak Isus iz jeruzalemskoga Hrama, kad je radije slušao Očev glas nego zabrinutost roditelja. Bio im je poslušan u svemu, osim u onome što spada na Oca nebeskoga.

Marijin primjer u ovoj zgodi daje nam također važnu pouku. Ako je tako rano Isus pokazao svijest svoje božanske osobnosti, to je i zato što ga Marija odgajaše u punom poštovanju njegova odnosa prema nebeskom Ocu. U ovoj, za sebe mučnoj zgodi nastupila je tako obazrivo: ni preoštrim prekoravanjem ni neumjesnim upletanjem u ono što spada na odnos Božjeg Sina prema vlastitome Ocu. Samo je pitala ono što nije shvaćala, i to posve suzdržanim riječima pred neobičnom tajnom: »Sinko, zašto nam tako učini?« Naše bi obične majke mnogo žešće planule, neumjesno pred svima izgrdile, čak istukle dijete koje se izgubilo a da se prije toga ne bi zamislile nad razlogom djetinje duše, koji može biti veći i jači od roditeljskih razloga.

Isus je na granici djetinjstva i mladenaštva pokazao neobično jasnu svijest svoje božanske osobnosti. I ljudska se osobnost budi u to doba kad »mali čovjek« prerasta u »velikog čovjeka«. To je zdrav razvoj koji treba poštovati. Neki roditelji ne shvaćaju to buđenje osobe u mladosti pa koče djetetov razvoj prema zdravoj osobnosti. Žele ga zadržati da ostane dijete ne bi li ispalo po njihovu kalupu. Treba dati dovoljno prostora postupnom razvoju mladenačke slobode dok ih ona ne zavodi na zle putove. Prostor slobode mjeri se razvojem pameti koja postaje sposobna za samoodgoj i gospodstvo nad sobom. Koliko je mlado biće sposobno živjeti po savjesti, toliko mu slobode treba dati. Stoga ne valja ni pretjerana roditeljska stega koja koči zdravu slobodu, ali ni prerana sloboda koja se lako pretvara u raspuštenost na širokim cestama strasti. Nije lako pogoditi zlatnu sredinu, ali upravo ona vodi u zdravu slobodu djece Božje koja se prvotno pokoravaju Božjoj vlasti. Eto, to je pouka i za roditelje i za djecu koju nam daje Isusovo ponašanje u Hramu.

MARIJA – ODGAJATELJICA KRISTOVA

Marija je već u navještenju prihvatila golem zadatak da odgaja Božjeg Sina kao čovjeka. S Božje strane bijaše to znak velikog povjerenja, a za Mariju zadatak najvišeg odgojnog dometa za koji se traži izvanredno profinjena duša.

U Kristu, u kojem je »sakriveno sve blago mudrosti i znanja« (Kol 2, 3), treba razlikovati što ima kao Bog, a što kao čovjek. Kao vječna Riječ i Mudrost ima božansko sveznanje u suživotu Trojstva. Kao vrhovni prorok objave ima uliveno znanje koje mu daje pomazanje Duha Svetog. Kao čovjek sličan nama ima stečeno znanje po iskustvu i roditeljskom odgoju. Isus je naučio materinski jezik od majke, tesarski obrt od Josipa, pismenost od pouke u sinagogi, jer ga vidimo za javnog propovijedanja kako piše u pijesak. Čitao je u Nazaretu iz knjige Izaijine. I o prirodi koja ga okruživaše stjecao je znanje od ljudi, ali je vlastitom pronicavošću opažao divote i značenja što ih drugi ne otkrivaju u prirodi. O tome svjedoče njegove divne prispodobe uzete iz prirodnih pojava i ljudskog rada.

Marijin odgoj spada na ovo stečeno znanje i ponašanje Isusa kao čovjeka. Ona mu kao mati utiskuje u srce plemenitu osjećajnost zajedno s poukom o onome što djeca dobivaju s majčinih usta. Dok je Isus bio malen, Josip je često bio odsutan zbog rada u mnogim kućama, pa i u susjednim selima. Glavninu Isusova ljudskog odgoja treba pripisati Mariji koja je neprestano uz Isusa. Tek u momačkim godinama odlazi on s Josipom i podalje da zajednički obave tesarske poslove.

Važnost Marijina odgoja

Izvana je Marijin odgoj sličio odgoju svake dobre majke. Tijelu i duši malenoga Isusa dala je sve ono što daje plemenita majka. Ali je, gledano iznutra, taj posao bio i uzvišen i težak jer je neobično

uzvišen Onaj kojega odgaja. Bio je to zadatak do krajnosti odgovoran i pred Bogom i pred zadatkom Spasitelja svijeta. Trebala joj je stalna milost božanskog nadahnuća da dostojno odgaja ljudsko biće Božjeg Sina. Uz milost Bogorodice ona je primila posebnu milost odgajateljice Isusove.

Koja je to bila uzvišenost i težina Marijina odgojnog zadatka? O tome evanđelja šute, a nama prepuštaju da se na temelju veličine osoba i poziva domislimo kakav je morao taj odgoj biti.

Gospa je u svojem ponašanju morala spajati dva vrlo oprečna raspoloženja prema Isusu: nježnu bliskost majke i poklonstveno štovanje Boga, skrivenoga u Isusu. Morala je uzeti u obzir i slabost ljudske naravi u razvoju i uzvišenost Isusove osobe. Neki pisci čak misle da Marija nije u djetinjstvu znala za Božanstvo svojeg Sina jer bi je to zbunilo u odgoju čovjeka Isusa. Ne vidim da je takav zaključak opravdan. Za nas bi to bila vratolomija, ali ne za Onu koja je obdarena puninom milosti. Svakako je Mariji bila potrebna savršena duhovna ravnoteža da bi u svojem ponašanju spojila poniznu klanjateljicu i milu Isusovu Majku.

Gospa je u svojem odgoju morala paziti na razvojne stupnjeve Isusove djetinje i mladenačke dobi. Svaka mati mora na to paziti da u pravi čas nastupi s pravom poukom prema dobi djetetovoj. No za Mariju je bilo zagonetno što je Isus brže napredovao u mudrosti od ostale djece, kako nam pokazuje zgoda u Hramu kad se izgubio i zadivio učitelje. Ona je o Isusu znala tolike tajne iz objave, dok je dolazio na ovaj svijet. Kada da mu to otkrije? Mnogo toga mogla mu je kazati rano: da je Sin Davidov, da se rodio u betlehemske spilji, da ga pohodiše pastiri... A kada da mu otkrije objavu s neba o velikim imenima i zadacima koje je čula o njemu već oko porođaja. To će nam ostati tajnom jer iz evanđelja ništa ne doznajemo za Marijin odgojni postupak. Svakako, nije išlo bez nadahnuća Duha Svetoga.

No Marija je imala i nekih olakšanja u Isusovu odgoju. Nije nailazila ni na kakav otpor zlih izraslina poradi iskonskog Adamova grijeha. Nikakve strasti ni nesklada u njegovoj duši. Nikakva otpora samovoljna prkosa. Nikakve zavisti ni osvetljivosti u igri s djecom. Nikakvih ludih ispada u onim pubertetskim godinama koje ljudi nazvaše »lude godine«. No kako god bio olakšan odgojni zadatak zbog plemenitosti Isusova srca, toliko je bio i otežan zbog savršene svetosti Božjeg Sina. Ni Marija nije smjela sebi dopustiti nikakva odgojnog promašaja, nikakvih naglih i ljutih postupaka. Bijaše joj potrebna neprestana budnost duha da savršeno odgaja »Svetoga«, kako ga nazva Gabriel u navještenju. Mariji je bila potrebna sasvim skladna duša za savršeno skladan odgoj.

Marijin odgoj morao je postajati sve oprezniji što je Isus više pokazivao samostalnost svojeg duha i poziva. Nailazila je u njemu na nedokučive visine mističnog sjedinjenja s Ocem. Opažala je da duge sate provodi u samotnoj kontemplaciji. Kad su neki sveci znali već u djetinje dane pokazivati glad za molitvom, koliko je to više činio Isus kojem bijaše najveća slast razgovarati s nebeskim Ocem. Dok obična mladost u pubertetu glavinja amo- -tamo za zabavama, dotle se Isusova mladost uspinje u stalnom istraživanju božanskih visina... Tada je Marija puštala Isusa i tihom šutnjom promatrala njegov let u visine duha. Tada se divila i nije ga više poučavala. Učila je od njega živjeti u ozračju velike Tajne.

Uspjeh Marijina odgoja

Luka vrlo zgusnuto iznosi plod odgoja kojim Isus »napredovaše u dobi, milosti i mudrosti kod Boga i kod ljudi« (2, 52). I opet: »Dijete je raslo i jačalo i napunjalo se mudrošću, a milost Božja bijaše na njemu« (2, 40). Napose ističe napredak u mudrosti i milosti, ono što će se tako snažno pokazati u Kristovu javnom nastupu.

Ako mati dublje utječe na odgoj djeteta, potražimo Marijin odgojni utjecaj u Isusovu javnom djelovanju. Svuda se isticalo Spasiteljevo milosrdno srce prema siromasima, patnicima, bolesnicima, pokajnim grešnicima. Majka je odgajala takvo srce, izatkala takve ljudske osjećaje u kojima se očitovala velikodušna Božja ljubav. Ideali Magnificata nalaze se i u Kristovu srcu. Briga za zapuštene i zabačene i prezrene prožima Isusovo propovijedanje. I u tom postupku Marijin odgoj odjekuje kroz Kristovo ljudsko srce. Za vodeću kastu Židova bila je to »neuka svjetina«. Nimalo

drukčije nego za poganske Rimljane koji bi govorili: »Odi profanum vulgus« = Mrzim prostu svjetinu!... Za Isusa to su bile »zapuštene ovce doma Izraelova« nad kojima se ražalilo njegovo srce: »Žao mi je naroda!« (Mt 15, 32; Mk 8, 2; Mt 9, 36; Mk 6, 34). Kroz Isusove riječi i djela odjekivao je i Marijin odgoj milosrdne majke.

Već smo govorili o tome kako se spremnost Sluge Jahvina spojila sa Službenicom Gospodnjom. Ta spremnost na izvršavanje volje Božje sve do strašnoga trpljenja za spas svijeta struji iz poslušnosti Sina prema Ocu, tako da je »jelo moje da vršim volju Onoga koji me posla i da dovršim njegovo djelo« (Iv 4, 34). No na takvu spremnost odgajala ga je i Majka kao službenica Gospodnja. Tako se dvije savršene poslušnosti udružuje kao dvije usporedne tračnice koje dovedoše ljude do spasenja. I dva se srca udružuje da jednako kucaju za kraljevstvo Božje. U tom duetu slave Božje Krist pjeva »više pojuć«, a Marija »niže držeć«, kako se izražava naš Hektorović za dvoglasno pjevanje narodnih pjesama. No u Nazaretu radilo se više o šutljivoj molitvi negoli glasnoj pjesmi, jer je potkraj odgoja Krist već znao da ga čeka križ, a Marija da je čeka mač boli pod križem. To ćemo naskoro razmatrati.

Marijin odgoj u vjernicima

Nakon Isusova odlaska uzašašćem na nebo Marija je postala odgajateljica za Krista i u mladoj Crkvi još na Zemlji i dalje s neba za sva vremena Crkve. Ta tema spada na Marijino duhovno materinstvo, o čemu ćemo razmišljati kasnije. Zasad pogledajmo što Marijin odgoj u Nazaretu poručuje svim majkama i svim odgajateljima Božje djece. Ona je odgojila Krista kao uzor svih kreposti; zato je i sama postala uzorna odgajateljica svih koji slijede Krista.

Ne odgaja prvotno učena pamet, nego plemenito srce i skladna duša. Ima pedagoga koji poznaju pedagošku znanost, a ipak ne odgojiše plemenitu djecu jer sami nisu bili plemenita srca. A ima nepismenih majki koje odgojiše djecu u dobre i skladne ljude jer je u njima bila skladna duša, puna žive vjere, velike ljubavi, dosljedna primjera. Majka kardinala Alojzija bila je nepismena seljanka, ali je pobožnu sinu odgojila krasnu dušu kao uzorna mati brojne djece. Za majku sv. Ivana Zlatoustog reče poganski retor Libanije: »Kako divne majke imaju kršćani!« Tu pozadinu svetaca često zaboravljamo. No Crkva je u mnogim svetim majkama koje slavimo na oltaru pokazala da sveci rastu iz posvećenih materinskih srdaca kao plodna stabla iz plodne zemlje. Na čelu je takvih majki divna Marija dobrog Pastira koji život svoj dade za ovce svoje.

Za odgoj je potrebno odgajati same roditelje... Čuo sam za jednu kinesku zgodu kad je društvence raspravljalo zašto djeca ne valjaju. Stari je Kinez na to rekao: »Djeca se odgajaju dvadeset godina prije rođenja.« Jasno je što htjede time reći: Najprije valja odgojiti roditelje da budu dobri odgajatelji djece. Na to nas upozorava enciklila »Familiaris consortio« Ivana Pavla II. kada toliko ističe potrebu katehizacije roditelja, napose prigodom krštenja djece. Ne odgaja prvotno snažna stega, nego svijetla spoznaja i topla ljubav koje daju životnu motivaciju mladome ljudskom srcu. Danas je na sve strane pretjerana znanstvena kultura, a zapuštena kultura srca bez koje nema dobra odgoja. U tome nam treba pomoć najbolje odgajateljice iz Nazareta koja je predivno Srce Bogočovjeka odgajala za našeg Spasitelja.

KRIST – MARIJIN ODGAJATELJ

Pošto promotrisimo nazaretsku Majku kao Isusovu odgajateljicu, prelazimo na obrnuti odnos: Kako je Isus odgajao svoju Majku? Ne odgajaju samo roditelji nego i djeca na svoj način odgajaju roditelje. O tome enciklika »Familiaris consortio« daje važnu pouku: »Za izgradnju obiteljskog zajedništva temeljni je zahtjev odgojna razmjena između roditelja i djece, u kojoj svaki od njih daje i prima« (21). Dakle, i roditelji primaju neki odgoj od djece. Kako je to bilo u nazaretskoj obitelji?

Mali Isus odgaja Majku

Djeca odgajaju roditelje ne toliko poukom koliko svojim dragim bićem i nevinim srcem. Bezazleno djetetovo srce, anđeoske oči, iskrena otvorenost i glad za ljubavlju nekako spontano prizivlju roditelje k izvornoj slici Božjoj koju dijete odražava. Starije godine raznim požudama koje treba

liječiti iskvare tu prvotnu sliku Božju. »Po djeci se duša liječi«, rekao je Dostojevski. Dijete ne žudi za bogatstvom kao stariji jer mu je dovoljno ono što sada ima. Dijete začas oprost, a mi smo stariji skloni da postanemo zlopamtila koja teško praštaju. Dijete je mnogo iskrenije od dvoličnih starijih osoba. Dijete ljude sudi po dobroti, ne po odijelu i položaju. Djetetu je draža smežurana baka koja dobrotom skuplja unučice nego »našminkana« dama koja je puna taštine. Još bismo štošta mogli nabrojiti u počast djetetu što se lako gubi u starijim godinama.

Nadasve je divno djetetovo raspoloženje pred tajnama vjere. Lako ih prihvaća jer mu je sve tajnovito. Doduše, nema potrebne kritičnosti da prosudi što je Božje, a što ljudsko, ali nema ni naduvena razuma koji bi se opirao tajni odozgo jer je ne shvaća. Dijete je tajnovitosti nadsvijeta otvorenije od starijih. Ono je »connaturaliter supernaturale« (Pio XI.) jer je prirodno sklono nadnaravnosti... Stoga se ne čudimo što je Krist djetinjtu dob postavio kao uzor starijima, a ne starije djeci, kad reče: »Ako ne postanete kao djeca, nećete ući u kraljevstvo Božje« (Mt 18, 3). Krist time nije pohvalio djetinjtu pamet, nego djetinje srce koje ne posjeduje duboku zloću da se opre Božjim zahvatima milosti i objave. Stariji imaju krupne pogreške i strasti koje teško priznaju i teško se popravljaju. Zato Krist starije godine kori zbog lažne maske tobožnje »pravednosti« koja misli da ne treba obraćenja. Djetetovo srce, a pamet odraslog – to bi bilo pravo raspoloženje za kršćansko obraćenje k Bogu. »Zloćom budite djeca (= nemajte zloće), a shvaćanjem budite dovršeni (= zrele dobi)«, piše Pavao (1 Kor 14, 20). To ne znači da u djeci nema korova Adamova grijeha, nego da je on još sitan pa se odgojem lako čupa. U starijih se zloća zakorijeni pa ne možeš iz korijena iščupati zlo, osim velikim trudom svladavanja.

Marijinu dušu nije trebalo liječiti od nadutih požuda starijih godina jer se u njezinu bezgrešnom srcu nikakvo zlo nije prihvatilo, a kamoli ukorijenilo. Isusovo milo djetinjstvo njoj bijaše uzdizanje k Bogu, ne liječenje od zloće. U Isusu je gledala najljepši odraz božanske dobrote koja se iz svega njegova bića zrcali pred njezinim očima. Imala je od njega naučiti nešto što druge majke ne mogu od svoje djece. Iznenađivao je rastom »u mudrosti i milosti« ne samo »kod Boga« nego i »kod ljudi«. Tek jedna takva zgoda zapisana je u Evanđelju, ona u Hramu gdje se pokazao učiteljem učiteljâ koje je zadivio mudročću. No bilo je sličnih zgoda i u druge dane, premda nisu zapisane.

Odrasli Isus odgaja Majku

Kad je Isus odrastao, sve se češće povlačio na samotna mjesta da bude s Ocem u molitvi. Majka ga pušta i s njime uranja u Božji nadsvijet da bi bolje shvatila kako njegova ljudska duša raste prema budućem poslanju Spasitelja. S njim katkad razgovara o toj tajnovitoj zadaći na koju su zajedno upućeni, prema tjeskobi Šimunova »znaka protivljenja« i »mača boli«.

Ne znamo kad je Josip umro, ali se ne spominje za javnog Isusova djelovanja. I ta je smrt potresla Marijinu dušu kao smrt najdražeg pravednika s kojim je vezaše zaručnička ljubav dvaju djevičanskih srdaca. Nakon Josipove smrti Isus preuzima sav posao tesara da hrani sebe i majku. Već je muž, već se približava ozbiljan čas rastanka s Majkom da bi pošao na svoje poslanje. S Majkom razgovara o svojem Času jer ona razumije kad joj Isus u Kani govori o tome »Času... Tu je Otkupitelj odgajao svoju Majku za teški zadatak Suotkupiteljice. Njoj prvoj otkriva ono što će i učenicima unaprijed otkriti o tajni križa (tajni svoga časa).

U javnom životu malo je zgoda kad se spominje Isusov susret s Majkom. No svaka je od njih za Mariju važan čas kad nju Isus odgaja za tajne Božjeg kraljevstva, napose za njezino duhovno materinstvo. I. Larrañaga točno opaža kako Isus prema Majci »zauzima – izgleda hotice – hladan i neljubezan stav«, dok se Marija u istim zgodama ponaša pokazujući »vrhunac finoće i dobrote« (MŠ 159). Pisac se pita: »Isus nije bio nezahvalan sin. Zašto se onda tako ponašao?« Taj postupak tumači kao »posebnu pedagogiju« kojom odgaja Majku »za novu trudnoću« da duhovno porodi novo čovječanstvo. Neke njegove misli iznosim s više sustavnosti:

Isus pokazuje Majci, a i svima drugima da je duhovno rodbinstvo veće i vrednije od tjelesnoga, da je i njezino duhovno materinstvo iznad tjelesnoga. To izričito pokazuje u dvjema zgodama. Prva je zgoda kad je pohodila Isusa s rođacima, a Isus proglasi svima prisutnima: »Tko je moja majka i tko

su moja braća?» Pokaže rukom na učenike i reče: »Evo moje majke i moje braće! Tko god, naime, vrši volju Oca moga nebeskoga, taj mi je brat i sestra i majka« (Mt 12, 49-50). Druga je zgoda kad žena iz puka prozva »blaženom« Majku koja je rodila i dojila Isusa. Isus odgovara: »Još blaženiji koji riječ Božju slušaju i čuvaju!« (Lk 11, 28). U obje zgode Isus duhovno rodbinstvo uzvisuje nad tjelesnim, a time i Marijino duhovno materinstvo iznad tjelesnoga. Na taj novi, viši kolosijek Isus upućuje i svoju Majku da joj proširi srce za ljubav prema svoj djeci Božjoj, jer je htjede odgojiti za sveopću Majku spasenja. Tako će i Pavao govoriti kad bude proglasio da za spasenje nije važna krv Abrahamova, nego njegova vjera (Gal 3, 6-9).

Isus je Majci u Kani pokazao da će biti »Žena« u njegovu »Času«, kad joj reče: »Ženo, što ja imam s tobom? Još nije došao moj Čas!« (Iv 2, 4). O tome ćemo iscrpnije raspravljati u slijedećem razmatranju. Ovdje neka bude dovoljno spomenuti da se u Kristovoj rečenici krije »nova trudnoća« suotkupiteljske Majke spasenja za koju je on odgaja. Tvrđ je to bio govor, ali svrha mu nije bila poniziti Majku, nego je uzvisiti do zadaće da postane Majkom svijeta kao Žena spasenja u času otkupljenja.

Marija se u toj tvrdoj školi odgoja pokazuje poniznom učenicom koja prima od Sina novi nauk i poslanje jer ga smatra Gospodom kojem je službenica. Shvaća i prihvaća onu pouku koju su apostoli tako mučno shvaćali: da bez križa nema otkupljenja, nema spasenja.

Tako Marija postade »prva učenica Kristova« (RM 20) koja prva shvaća i prihvaća Isusov poziv: »Slijedi me!« Već od navještenja ona to čini, ali u nekim zgodama prima nove pouke i poticaje kako da to čini.

I nas Krist želi odgajati

U odgoju učenika Isus pokazuje sličnu zahtjevnost i čvrstoću koja se katkad čini tvrdoćom. Pozivom na duhovno poslanje postupno ih otkida od krvnih veza s roditeljima. Napokon ih načelno poučava: »Tko više ljubi (Luka: Tko ne mrzi) oca ili majku nego mene, nije mene dostojan. Tko više ljubi sina ili kćer nego mene, nije mene dostojan. Tko ne uzme križ svoj i ne ide za mnom, nije mene dostojan« (Mt 10, 37-38). Za potpuno pripadanje Kristu treba biti spreman na kidanje veza s najbližima da apostolski poziv ne bi ovisio o krvnim vezama. Kidaju se krvne veze, katkad bolno, da bi se ojačale duhovne veze za duhovno očinstvo i materinstvo.

Isus odgaja učenike i za vlastitu žrtvu na križu, premda im to bijaše nerazumljivo, strašno odbojno. Kreše njihove častohlepne želje i nadmetanja da ih nauči služiti i žrtvovati se, kao što se i on za njih i za sve žrtvovao kao Sluga Jahvin... Sve su to teški zahtjevi za naravnog čovjeka, ali su potrebni za nadnaravno uzdizanje čovječanstva. Tko je na više pozvan, od njega se traže veće žrtve.

Isusov odgoj i prema majci i prema učenicima pokazuje velike zahtjeve koji nalikuju na tvrdoću, ali odgajaju za junaštvo. Bilo je to posebno potrebno za učenike da ih izliječi od taštoga karijerizma i političkoga trijumfalizma kojim bijaše omamljen opći pučki mesijanizam. To je ona »ludost križa« koja postaje spasotvorna »mudrost Božja i snaga Božja« (1 Kor 1, 21-23). Njome je svijet spašen pa se i nastavlja djelo spasenja po križu za koji Isus odgajaše najprije svoju Majku.

Zar to nije čudno: Isus, tako blag prema pokajnicima i patnicima, postaje tako tvrd prema najbližim ljubiteljima. Nije to tvrdoća srca kao nedostatak ljubavi, nego čvrstoća zahtjeva kao uspon ljubavi. Isus mnogo zahtijeva od onih koje na visoko zove, kojima daje izabrane milosti, koje želi izgraditi za temeljne stupove svojega kraljevstva. »Komu je mnogo dano, od njega će se mnogo tražiti; komu je mnogo povjereno, od njega će se više iskati« (Lk 12, 48). Ta Isusova riječ pokazuje da su zahtjevi žrtve razmjerni veličini poziva i milosti koje Bog namjenjuje pojedincu. Ne nameće Krist veće žrtve nego bi ih čovjek mogao podnijeti. Žrtva na koju on zove razmjerna je milosti koju on daje. Zato veli: »Jaram je moj podnošljiv i breme je moje lako« (Mt 11, 30). Kad se udaljujem od uobičajenog prijevoda »jaram moj je sladak«, to je zato što grčki izraz »hr<\$Ee bar>stós« dolazi od glagola »hráomai« koji znači »upotrijebiti«, »služiti se«, »podnositi«, »postupati«, dakle, nešto razmjerno snagama, a za križeve i bremena »podnošljivo«... Misli Isus na našu slabost kad šalje križeve i zahtijeva žrtve, ali nas ipak poziva da križ nosimo s Njime skupa, jer bez njega je nepodnošljiv, bez

milosne snage neizdržljiv. Ni Marija ne bi izdržala na putu križa da je Isus nije unaprijed odgajao i milošću napunio za teški uspon prema Golgoti.

ZAGOVORNICA U KANI

Nakon slavnoga krštenja na Jordanu, poslije izbora prvih učenika uputi se Isus u Galileju i povede četu učenika ravno u svatove jednog mladog para u Kani Galilejskoj. Taj događaj donosi nam samo ljubljenu učenik Ivan kao prisutni svjedok događaja u kojem se Marija pokazala moćnom zagovornicom za prvo Isusovo čudo.

Kana je bila 14 km sjeveroistočno od Nazareta, a zvali su je »Galilejska« da se razlikuje od druge Kane blizu Tira u Feniciji. Mladi svadbeni par ničim nam nije označen pa ne znamo jesu li bili Isusovi rođaci, prijatelji ili Josipovi suradnici u tesarskom obrtu. Na svadbu pozvaše Isusovu Majku kao vrsnu domaćicu, a kad naiđe Isus, »bijaše pozvan sa svojim učenicima« (Iv 2, 2). Pokazalo se da su to siromašni ljudi jer im ponestade vina, a i svatovi su bili u proljeće kad siromasima staro vino doteče, a novoga još nema. Vrlo neugodno za mladence pred gostima, jer bi se ta neimaština daleko razglasila. Marija kao brižna domaćica nadgledala je podvorbu stolova i opazila da nestaje vina. Kako i ne bi kad je nepredviđena četa žednih učenika koji stigoše s daleka puta dosta popila. Fina Marijina duša unaprijed osjeća nepriliku mladenaca. Da bi ih izbavila od te »sramote«, odluči zamoliti Isusa da im pribavi vina. Dakako, ne novcem koji Isus nema, nego čudom, u što Marija vjeruje jer zna tko je Isus.

Kako je Marijin zagovor uspio, zna svako dijete s vjeronauka. No ni mnogi stariji vjernici ne znaju veliko značenje tog zagovora za Marijinu buduću ulogu u kraljevstvu Božjem koje se približava. Zato potražimo to dublje značenje koje se ne zadovoljava površinom događaja, nego želi prodrijeti u pozadinu tajnovita smisla.

Svadba – slika mesijanske svadbe

Već je Izaija u davnini prorekao mesijansko doba u slici svadbe koju Jahve priređuje svim narodima na svojoj gori: »gozbu od pretiline, gozbu od izvrsna vina; od pretiline sočne, od vina staložena« (25, 6). Isus je u više prispodoba usporedio svoje kraljevstvo sa svadbenom gozбом koju Bog pripravlja svojem Sinu, a na nju poziva sve narode. On je Zaručnik kojeg navješćuje Krstitelj: »Tko ima Zaručnicu, taj je Zaručnik. Ali prijatelj Zaručnikov, koji stoji i sluša, od srca se raduje glasu Zaručnikovu« (Iv 3, 29). Isus također navješćuje sebe kao Zaručnika, kad reče farizejima koji prigovoriše učenicima što ne poste: »Mogu li tugovati svatovi dok je s njima Zaručnik? Ali doći će vrijeme kad će im biti ugrabljen Zaručnik, i tada će oni postiti« (Mt 9, 15).

Kad je, dakle, Isus došao na svadbu u Kanu, htio je označiti svoju svadbu s Crkvom-Zaručnicom koju već počinje skupljati. Njegovo je kraljevstvo radost spasenja koju će raznijeti Radosna vijest, pa se prikladno označuje svadbenim veseljem. Zato sv. Augustin zaključuje: »Došao je na svadbu jer sâm započne svadbu s Crkvom svojom.« Tako je na početku pokazao što je na kraju namjeravao: pozvati ljude na svoju nebesku svadbu sa slavnom Crkvom spašenika. Isti Ivan, prisutan u Kani, to će nam opisati u svojem Otkrivenju (21, 1-4). Konačna svrha pokazuje se već na početku djelovanja, prema glasovitoj izreci sv. Tome Akvinca: »Što je prvo u namjeri, zadnje je u izvedbi.« Tu prvotnu namjeru pokazuje svadba u Kani.

I Marija pripada toj svadbi jer ima postati Majkom učenikâ, kao što bijaše Majka Zaručnika. Već u Kani zauzima svoj položaj koji joj pripada u Crkvi: Zagovornica, da bi učenici uzvjerovali u njezina Sina i Gospodina. Tako je po Marijinu zagovoru započela u Kani vjera Crkve koju Isus počinje skupljati. Što je to Marija započela, to je i nastavila moleći za sve koji će uzvjerovati u Spasitelja.

Marijin zagovor ispraša čudo

Videći da nedostaje vina i osjećajući zbunjenost mladenaca, Marija se tiho približi Isusu i rekne mu da drugi ne čuju: »Vina nemaju!« Kratka riječ, ali dovoljna za zagovor, jer u maloj riječi zvuči velika molba. No gle što začu iz Isusovih usta: »Ženo, što ja imam s tobom? Još nije došao moj čas!« (2, 4). Isus kao da odbija Majku, kao da uskraćuje uslišanje. Ipak je Gospa drukčije shvatila

Isusove riječi. Nije klonula duhom, nego pođe k slugama i reče im: »Što vam god rekne, učinite!« (2, 5).

Vani pred kućnim ulazom bilo je šest povećih posuda s vodom, namijenjenih za uobičajeno pranje Židova, a svaka je obuhvaćala dvije do tri »mjere« (metrétas), što bi bilo oko 100 litara... Naskoro je Isus ustao od svatova, pošao k slugama i naredio im: »Napunite posude vodom!« Čim ih napuniše, Isus opet zapovjedi: »Sad zahvatite i odnesite stoloravnatelju!« (2, 8). Posve jednostavan postupak koji nimalo ne sličići čudesnom djelu. Nema znakova ni tumačenja, nego se odmah otkrio čudesan učinak. Ni sluge ne znaju što se događa ni što nose. Kad ravnatelj stola okusi sjajno vino, ne znajući odakle je, pozove zaručnika pa će mu: »Svatko najprije iznosi dobro vino, a kad se ljudi ponapiju, ono slabije. Ti si sačuvao dobro vino dosada« (2, 10). Prigovor ima oštricu: Sebičan si jer želiš da ti dobro vino ostane... Škrt si prema gostima.

Kad su sluge raznijeli vino po stolovima, začula se pohvala sa svih strana: Lijepo vino! Odlično vino! Nikada takvo nisam pio!... Raspituju se odakle je, a sluge svima ispičaše kako je nastalo na Isusovu riječ. Oči se svih okreću prema rabiju iz Nazareta koji »očitova svoju slavu i povjerovalaše u njega njegovi učenici« (2, 11). Dok se naokolo širi divljenje, tamo u zakutku stoji Gospa i cvate od sreće. Uslišana je njezina molba puna jake vjere. Svatovi su spašeni od neugodne sramote, a učenici počinju vjerovati u svojeg Učitelja kao Božjeg poslanika.

Marija se skrila u pozadinu kao da o njoj nije ništa ovisilo. Tražila je samo slavu svojega Sina kao Objavitelja slave Božje. No i njoj pripada slava Zagovornice kojom započne njezino majčinsko djelovanje u Crkvi. Već u prvim koracima učenikâ prema nebeskom Učitelju postaje Majkom mističnih udova Kristovih.

Kako su se svatovi razilazili, tako se razglasilo i prvo Isusovo čudo. »Poslije toga siđe Isus sa svojom Majkom, s braćom i učenicima u Kafarnaum i tu ostade neko vrijeme« (12). Odatle je započeo djelo evangelizacije po svoj Galileji. Kad Ivan spominje »braću« Isusovu, znamo da je to u širem smislu rodbina sličnih godina, ne Marijina djeca.

Zagonetni Isusov odgovor

Namjerno sam ostavio za kraj vrlo zagonetne Isusove riječi: »Ženo, što ja imam s tobom? Još nije došao moj Čas?« Zagonetka se rješava kad naziv »Ženo« spojimo s »moj Čas«. Skrivena objava u tim je izrazima. Čujmo najprije razna mišljenja tumača, pa ih odmjerimo snagom ovoga ključa.

1. Naziv »Ženo« u običnom građanskom smislu shvaćaju oni koji smatraju da Isus želi prekinuti s Marijom odnose majka – sin te Mariju svesti na istu razinu s ostalim ženama. Isus bi, prema njima, odbijao njezin majčinski zagovor, a uslišanje bi došlo od njegove dobrote, ne od Marijina zagovora...

Ovakvo tumačenje protivi se židovskom običaju koji u društvenom govoru nikada majku ne naziva »ženo«. Tako nam pokazuje izvanbiblijska rabinska književnost. K tome, građanski smisao »žene« ne bi imao nikakve veze s »moj čas«, a tu vezu Isus ističe. Zato naziv »ženo« mora premašivati obično društveno značenje.

2. »Ženo« bi bio izraz kojim Isus Mariju uzdiže kao »idealnu ženu« da bi bila uzor svim ženama. Uslišava njezinu molbu da bi joj povećao čast te prihvaća njezin zagovor da bi pokazao na buduću veliku Zagovornicu...

U tom tumačenju ima istine, ali to nije sva istina Isusovih riječi, jer ne kazuje vezu s »moj Čas«. Nije to samo idealizacija nego i teologizacija Žene koja je uključena u »moj Čas«.

3. »Ženo« ide skupa s »moj Čas« koji bi bio čas početka Isusova čudotvorenja. Isus bi rekao da još nije došao čas da čini čudesa. Ipak bi joj uslišao molbu kao anticipaciju »mog Časa« koji je Marijin zagovor požurio. Slično je na molbu Kananejke požurio s čudom među poganima, premda je na početku odbi jer bijaše »poslan izgubljenim ovcama doma Izraelova«, još ne poganima (Mt 15, 21-28; Mk 7, 24-30).

Ovo bi mišljenje bilo prihvatljivo kad bismo samo na tom mjestu našli izraz »moj Čas«. No nalazimo ga na mnogo mjesta u evanđeljima. Zato Isusov odgovor u Kani valja mjeriti širim značenjem tog izraza koji u Isusovim ustima označuje čas žrtve na križu.

4.»Ženo« i »moj Čas« međusobno se tumače jer za Isusa »moj Čas« znači pashalnu tajnu, kad Marija ima biti u visokom teološkom smislu Žena spasenja u času otkupljenja. To je Isusov naziv za »novu Evu« koja ima popraviti krivnju prve Eve. Stoga naziv »Ženo« ima veze s Protoevanđeljem kad je Bog navijestio »Ženu« čiji će porod satrti zmiji glavu. Kad u Kani to govori Isus, želi Majci reći: Kad bude došao moj Čas, onda ćeš ti biti Žena koja stječe moć zagovora za djecu spasenja... Ipak Isus uslišava njezinu molbu anticipacijom onog zagovaranja kojem je izvor na Golgoti.

Ovo tumačenje potvrđuje sâm čas otkupljenja kad Isus Majku pod križem opet naziva »Ženo!« dajući joj Ivana za sina: »Ženo, evo ti sina!« A Ivanu: »Evo ti Majke!« Dakle, na Golgoti se ispunjava ono što se u Kani navješćuje: Žena koja postaje milosnom majkom te stječe pravo zagovora za svu djecu spasenja. Nova Eva novoga života! (usp. A. Škrinjar, Teologija sv. Ivana, Zagreb, 1975, 412-441).

O. J. Galot naslov »Ženo« tumači kao navještaj za »Majku Crkve«: »Još su važniji čudo u Kani i Isusova izjava s križa. Evanđelist ističe Marijinu prisutnost na početku i na svršetku javnog života. Dva časa odgovaraju naslovu početka i svršetka djela (spasenja) što ga učini Krist. Ovaj međuodnos nastoji uputiti na to kako Marijina majčinska uloga obuhvaća Spasiteljevo cjelokupno javno poslanje« (Donna, 357). Isus, dakle, odgaja Majku za duhovno materinstvo Suotkupiteljice, da bi je u času otkupljenja proglasio Majkom svih otkupljenih. Svojom vjerom u Kani isprosila je vjeru učenika, a svojom supatnjom pod križem isprosila je život milosti. Naziv »Ženo« izravna je objava iz Isusovih usta o novoj ulozi Majke spasenja, o novoj Evi milosnog života. Korijen tom nazivu nalazi se u Protoevanđelju, cvijet u Kani, a plod na Golgoti.

U istom smjeru ide tumačenje Kane u okružnici »Otkupiteljjeva Majka«. Ivan Pavao II. upozorava kako ne valja rastavljati Isusov upit i odgovor, jer je »moj Čas« u vezi s Pashalnom tajnom: »znači isto vrijeme od Oca predodređeno u kojem Sin dovršava svoje djelo te ima biti proslavljen« (RM 21). Zato Marija ne shvaća Kristovu riječ kao odbijanje zagovora, nego kao pouku, jer slugama reče: »Što god vam bude kazao, činite!« Dalje se Papa pita: »Koji je bio skriveni sporazum između Isusa i njegove Majke? Kako se može istražiti njihova tajna skrivene duhovne povezanosti?« Papin poduži odgovor dade se zbiti u kratku formulu: Krist naviješta Majci »novu snagu i novi smisao materinstva« u vezi s kraljevstvom Božjim, a to će biti »novo majčinstvo po duhu, ne samo po tijelu« (RM 21). Zato se u Kani događa »prednavještenje Marijina zagovora koje se posve okreće Kristu i teži da otvori njegovu spasonosnu moć« (22), U 23. broju Papa povezuje Kanu s Golgotom kada Isus s križa »potvrđuje ovo Marijino materinstvo u spasonosnoj ekonomiji milosti« (RM 23). Dakle, u pashalnom otajstvu Marija je postala milosnom majkom i stekla moć zagovora.

Poruka iz Kane za sve nas

Marija je u Kani pokazala smionu i jaku vjeru koja ide ispred vjere učenikâ da bi zagovornički rodila njihovu vjeru. I za Mariju onda vrijedi pohvala Kananejki: »O ženo, velika je vjera tvoja!« (Mt 15, 28). Neka Marija i primjerom i zagovorom bude majka i našoj vjeri!

Marija je pokazala brižljivu ljubav za siromašne vjernike da bi ih izbavila iz neprilike. Uzor nam je kako da i mi pomazemo u tuđim potrebama i nevoljama, kako da nevolju opazimo i da se zauzmemo za druge...

Marija zagovara: »Vina nemaju!« Preneseno, to bi bilo za mnoge značilo: Vjere nemaju! Mudrosti nemaju! Ljubavi nemaju!... Toga nedostaje u mnogim brakovima koji se sklapaju svečanom svadbom, a rastavljaju svadljivom neslogom. Od Gospe treba isprostiti ono čega nema u našim obiteljima.

Marija veli slugama: »Što vam god rekne, učinite!« I nama to poručuje. Slušajući Isusa, doći ćemo do obnovljene vjere i ljubavi, do mesijanske radosti, do vječnog spasenja... Prva je zapreka naših

neuspjeha slaba vjera, slaba molitva, slaba suradnja s Bogom u posluhu zapovijedima. I u Nazaretu je Isus naišao na tu zapreku: »Zbog njihove nevjere tu ne učini mnogo čudesa« (Mt 13, 58). Marija želi pomoći našoj nevjeri, ali tako da slušamo njezina Sina.

Marijina moć zagovora u Kani nije plod diplomatske vještine, nego savršene kreposti. Nije plod vješte rječitosti, nego vjerne suradnje s Kristom. Shvaćala je njegovo srce, njegove namjere, njegove riječi pa je znala u pravi čas pravim riječima zagovarati. Iskoristimo taj moćan položaj Majke milosnog zagovora! I mi pripadamo uzvanicima na gozbu Kraljevstva nebeskog, ali počesto ne pripadamo dvorbenicima oko bratskih stolova ni molbenicima oko Prijestolja milosrđa.

Marija pripada Kani. Bez nje bi ta svadba bila beznačajna, redovita, a ne iznimna... Marija pripada svakoj kršćanskoj obitelji da sve vjenčanike privede Kristu ako žele živjeti životom vjere i vjerne ljubavi. Obitelj je »škola čovječstva«, a po Isusu i Mariji treba da postane »škola kršćanstva«. Tko bude Gospu uveo u svoj obiteljski život, znat će što je radost vjere i plodnost ljubavi. Ona će im donijeti Isusa u kuću, a s njime sve potrebno blago milosti.

MARIJA U SAMOĆI – ISUS U JAVNOSTI

Jednog dana Isus je Majci jasno rekao da uskoro polazi na djelo Očevo za spasenje svijeta. Oproštaj s Nazaretom bio je tih i skroman kao i dosadašnji život u Nazaretu. Nema o tome izvještaja, ali možemo pretpostaviti da je Marija spremila Isusu ruho za novo poslanje »rabija« prema običaju tadašnjeg društva. Dala mu je onu izatkanu donju haljinu za koju će ispod križa vojnici bacati kocku da je ne deru diobom, jer bijaše izatkana od vrha do dna. Spremila mu je nešto hrane za put i u tihom zagrljaju oprostila se od njega. Gutala je bol duše radi Božje volje koja traži Sinovo poslanje da osnuje kraljevstvo Božje među ljudima.

M. Valtorta pokušala je vještim perom izraziti osjećaje Majke i Sina pri tom rastanku. Teško je naći riječi koje bi izrazile dubine duše, pogotovo u odabranim dušama. Ne vidim da bi Valtortin opis bio viđenje povijesnih događaja ni slušanje izgovorenih riječi u nazaretskom rastanku, nego je to književno uživljavanje dobrog apokrifa koji ipak ne može dosegnuti svoj uzvišeni predmet... Na predstavama Muke u Oberamergau (Bavarska) jedan prizor snažnom intuicijom pogađa Marijine osjećaje u trenutku rastanka. Ona pita Isusa: »Smijem li biti s tobom kada ti bude najteže?« Ona već zna što znači Isusov »moj Čas« pa želi biti u tom času. Isti prizor pokazuje u predstavi kako je Isus poziva u taj sudbonosni Čas.

Dok je Isus javno propovijedao, Marija se skrila u svoju samoću. Sva je uronila u molitvu za ono isto djelo Božje koje će Isus naviještati. Uživimo se u te njezine mjesece i godine, u srce samotne Gospe!

Marije nema u javnosti

Nakon svadbe u Kani izvješćuje Ivan: »Poslije toga siđe Isus u Kafarnaum s majkom, braćom i učenicima i tu ostade kratko vrijeme« (2, 12). Brzo je pošao naokolo propovijedajući: »Obratite se, jer je blizu Kraljevstvo nebesko!« (Mt 4, 17). Nigdje se nije duže zadržavao, ali dok je trajala galilejska evangelizacija, najčešće se vraćao u Kafarnaum. Je li Marija ostala u kući neke rodice u tom gradu ili se, vjerojatnije, vratila u svoj nazaretski dom? Svakako nije slijedila Isusa dan za danom na njegovim neprestanim putovanjima.

Luka nam opisuje četru pobožnih žena koje su išle skupa s Isusom naokolo te ga »pomagale svojim dobrima« (Lk 8, 1-3), ali u toj četi ne nabroja Mariju, Isusovu majku, nego neke druge Marije: Mariju iz Magdale, Mariju Jakovljevu i Mariju Kleofinu. Prema predaji, jedna Marija je mati Jakova Ml., a žena Alfejeva; druga je žena Kleofe, a rodica Gospina jer je Ivan naziva »sestra Majke njegove«. Od Isusovih rođaka dvojica su apostoli: Jakov Ml. i Juda Tadej kao »braća Isusova« (Mk 6, 3). Luka spominje Ivanu, ženu Kuze s dvora Herodova, te Suzanu »i mnoge druge«. Nijedan evanđelist ne spominje u toj pratnji Isusovu Majku, ali je spominju u dvjema iznimnim zgodama: Matej i Marko opisuju pokušaj da Majka s rođacima pohodi Isusa u Kafarnaumu (Mk 3 – Mt 12), a Ivan opisuje Mariju pod Isusovim križem (Iv 18, 25). To je sve o

Gospinoj prisutnosti u Kristovu javnom djelovanju.

Marija je u svojoj samoći, ali ne tako da ništa ne zna o onome što Isus čini i uči. Čuje ona i živo se zanima za sve što se tiče Sina. Od naroda, od rođaka apostola, od pobožnih žena doznaje za slavna čudesa i krasne propovijedi. Za zbivanja u Galileji lakše doznaje, a za ona iz udaljene Judeje tek kad do nje stignu glasnici.

Zašto Marija ne prati Isusa u javnom djelovanju? Zar to ne bi bilo prikladno kad se sva posvetila osobi i djelu svojeg Sina? Pisci štošta nagađaju, ali nisu svi sretne ruke. Marijinu povučenost ne možemo tumačiti sociološkim razlozima: kao da »žena ne spada u javnost«. Kako su se onda druge žene pridružile Isusu dok je putujući propovijedao Kraljevstvo? Neke su svojim imanjem mogle pomoći siromašnu četvorku oko Isusa, a neke su više pratile Isusa jer im sinovi postadoše apostoli, npr. Saloma, majka Ivana i Jakova St., Marija, majka Jakovljeva, a možda i Kleofina Marija, majka Jude Tadeja... Razlog Marijine odsutnosti treba tražiti drugdje. Možda Isusove riječi u Kani »Što ja imam s tobom?« daju ključ za neki odgovor kojim je Isus Majci pokazao da njezina prisutnost u javnom djelovanju nije pogodna za evangelizaciju. Ona ionako poznaje Isusa. Njoj samoj nije potrebno čudesima dokazivati da je Krist Mesija, Kralj i Božji Sin, jer sve to zna od časa navještenja. Za djelo spasenja potrebna je njezina molitva. Kad Isusu bude došao »moj Čas«, tada će biti potrebna njezina prisutnost.

Pohod s rođacima

Već spomenuh zgodu kad je Marija s rođacima pohodila Isusa. Nađoše ga u kući kako poučava, a mnoštvo naroda nije im dalo da se probiju do njega. Ljudi jave Isusu: »Evo, vani stoje tvoja majka i tvoja braća te žele s tobom razgovarati« (Mt 12, 14). Isus ih nije pozvao k sebi niti izišao pred njih, nego dade svima prisutnima veliku pouku koja se ticala i majke: »Tko je moja majka i tko su moja braća?« Pruži ruke nad učenike i reče: »Evo moje majke i moje braće! Tko god vrši volju moga Oca, on je moj brat, moja sestra i majka« (50). Već smo čuli kako Isus tim riječima duhovno rodbinstvo proglašava vrednijim od tjelesnoga. Za Mariju to znači da nije najveća pred Bogom jer je Bogorodica nego zato što je htjela biti Službenica Gospodnja... Nekome se to čini preoštro rečeno. Radi se o dvjema veličinama: da je Bogomajka, čisti je Božji dar; da je spremna na svako služenje Bogu, njezina je zasluga. Prvo je nezasluživo, drugo je i te kako zaslužno. A Bogu je draža naša spremna volja nego visoke karizmatičke milosti.

Tertulijan je tu skupinu rođaka s Majkom povezao s drugom skupinom ljudi koja se tu našla »da bi se domogla Isusa« jer da je »izvan sebe« (Mk 3, 21). No Marko između tih ljudi i rođaka stavlja Isusovu pouku zlobnim književnicima, koji govorahu da »pomoću Beelzebuba izgoni đavle«. To bi bio Isusov odgovor prvoj skupini »onih kraj njega« (hoi par'autoū), dakle blizu Isusu, a ne rođacima s Majkom koji stajahu »vani«, a nadolaze nakon tog obračuna s protivnicima. Nisu isti ljudi koji govore da je Isus »izvan sebe« i rođaci... Ovo Tertulijanovo poistovjećivanje prešlo je u naslijeđe mnogih pisaca koji kušaju ispričati Gospu što se pridružila rođacima da tobože odvrte Isusa od javnog propovijedanja. Nepotrebno ispričavanje, jer ni rođaci ni Marija ne spadaju među »one kraj njega«, već oni čekahu »vani«. Čini se da je Tertulijana prevario netočan prijevod s grčkoga na latinski: »oni kraj njega« prevedeno s žnjegovi' (sui). Sasvim drukčija pouka i opomena ovima u blizini o Sotoninu kraljevstvu te velika pouka rođacima o duhovnom rodbinstvu pokazuje kako se tu radi o dvjema različitim skupinama koje imaju protivne namjere. Zato dobivaju posve drukčiju pouku...

Pohvala žene iz puka

Ovu zgodu u svojem Evanđelju donosi nam samo Luka (11, 27-28). Nakon Isusove propovijedi o đavlu uskliknu neka žena iz puka: »Blažena utroba koja te nosila i prsi koje si sisao!« (27). Na tu doista pučku pohvalu u čast Mariji kao tjelesnoj majci, odgovori Isus: »Većma blaženi oni koji slušaju riječ Božju i drže je!« (28). Ta je pouka posve slična onoj kada Isusa pohodiše rođaci s majkom. Uzdiže duhovno rodbinstvo nad tjelesno jer je po zaslugi vrednije za Božju slavu i za spas ljudi.

Za obje pouke koje uzdižu duhovno nad tjelesno rodbinstvo papa Ivan Pavao II. piše da su »isto prenošenje u područje duhovnih dobara« (RM 20). Isusov stav Papa dovodi u vezu s Božjim očinstvom koje Isus kao dvanaestogodišnji dječak naviješta u Hramu: »Ove izreke čini se da su povezane s onim odgovorom koji dvanaestogodišnji Isus daje Mariji i Josipu... u jeruzalemskome Hramu« kad govori da »ima biti u onome što je Oca moga«. Za Isusa je važnije bratstvo i materinstvo »u planu Božjega kraljevstva, u okviru Božjeg očinstva« negoli u krvnoj vezi rodbinstva. No Isusova pohvala slušateljima i izvršiocima Božje riječi »nikako se ne protivi« nego »se slaže« s Marijinim blaženstvom, jer je ona prva u slušanju i obdržavanju riječi Božje. Zapravo je žena iz puka prva glasnica one proročke najave iz Magnificata: »Blaženom će me nazivati svi naraštaji« (RM 20).

Isus ne poriče vrijednost tjelesnoga materinstva nego mu duhovno rodbinstvo pretpostavlja kao veće. To, novo vrednovanje posve pripada novome Kraljevstvu koje neće biti građeno na krvnim, nego na milosnim vezama. Prestaje vrijediti Stari savez krvnih veza, jer u Novome savezu vrijedi duhovno nad tjelesnim. No Marija i u tjelesnome i u duhovnom rodbinstvu ostaje najbliža Isusu jer pripada obama savezima.

U očekivanju zadnje Pashe

Gusti oblaci počinju se nadvijati nad Isusovim životom. Majka čuje vijesti o vrebanju protivnika, o smicalicama farizeja, o uroti sinedrija, o tvrdokornoj nevjeri vođa u Jeruzalemu... Dok Isus učenike priprema za svoju tragediju, Majku je već prije pripremio za bolni »moj Čas«. Majka osjeća da se taj Čas približava. Ne varaju je trijumfalna klicanja puka, jer dobro zna što mora doći. »Znak protivljenja« već se ostvaruje, a »mač boli« već se približava. Pomno bi oko na Marijinu licu moglo vidjeti sve veću tugu jer joj srce obuzima velika tjeskoba. No ona šuti i dugo moli za vjernost do kraja.

Nastupilo je proljeće u trećoj godini Isusova propovijedanja. Isus je uglavnom u Judeji. Čudesna se umnožavaju, ali je otpor nevjere i mržnje u vođa sve tvrdokorniji. Približava se treća Pasha Isusova javnog djelovanja. Galilejski puk sprema se na hodočašće u Jeruzalem onim zanosom koji će probiti u klicanje »Hosana« kad Isusa na Cvjetnicu budu uveli u Grad. I Marija se sprema, ali sa zebljom u srcu. Nadahnuće Duha upravo je goni u Jeruzalem. Kao što je Abraham morao srcem žrtvovati dragog jedinca Izaka, tako se i Marija sprema da žrtvuje jedinca Sina za spasenje svijeta. Bog od najdražih traži da radi božanskih najviših planova žrtvuju ono najdraže. Osjeća Gospa: ta će žrtva biti rađanje kraljevstva Božjega, a njezina duhovna »nova trudnoća« postaje sve teža za rađanje novoga života. U toj žrtvi klica je velike budućnosti za preporod svijeta.

Marijina životna staza bila je uvijek uska, a sad postaje i strma, sve strmija. Trnja je bilo počesto, a sad kao da hoda po trnju. Ne zna ona do u pojedinosti što će se Isusu dogoditi, ali zna da Jaganjac mora biti žrtvovan za život svijeta. Hrabro ide u tu tamu jer je zove ljubav iznad svake ljubavi – prema Jedincu Očevu i svome.

Je li u Jeruzalem stigla u klicanju Galilejaca na Cvjetnicu, ili nekoliko dana kasnije, uoči sudbonosnoga Petka, ne znamo. Nju nikakvo klicanje nije moglo prevariti. Već od Šimunova proroštva zna što mora doći, jer je Bog prorekao: Sluga Jahvin predat će se na smrt za otkupljenje mnoštva (Iz 53).

I od nas Bog traži spremnost za križni put što ga pred nama stvaraju ili različiti događaji, ili bolesti, možda razočaranje u ljude ili pak stvarnost vlastite smrti... Od nekih traži da žrtvuju »svoga Izaka« kao Abraham, svoje najdraže kao Gospa. I od sv. Leopolda Mandića tražio je žrtvu za žrtvom, dok ovaj, napokon, nije saznao da za jedinstvo kršćana neće moći raditi u domovini. Bog remeti naše planove da bi u naš život ucijepio svoje. Naravnog čovjeka to boli, ali vrhunaravni čovjek od toga raste.

U časovima takvih žrtava nitko nam nije bliži od žalosne Gospe koja putuje na zadnju Isusovu Pashu. Njezin primjer spremnosti na najteže bit će nam svjetlo, njezin zagovor bit će uz nas kao snaga odozgo.

ŽALOSNA GOSPA POD KRIŽEM

Smrt je nemili događaj za ljude, a najteže ih pogađa smrt najdražih. Smrt je m<\$Eroman o back 60 up 30 size 8 font 1 šž back 90 žć>ra nad svijetom, ali smrt najdražih teža je i od vlastite. I Marija je prolazila kroz dolinu smrti gledajući je na sve strane oko sebe. Doživjela je i smrt dragih roditelja, i Josipovu smrt, ali smrt predragoga Sina za nju postala je mōre boli. Toj smrti morala je neposredno prisustvovati, ali joj se ona već dugo približavala još od Šimunova proroštva u Hramu. Bog ju je upravo odgajao za taj sudbonosni čas jer u tom Času mora ona postati »družica Otkupitelja« (socialis Redemptoris – LG 58). Ne samo izvana prisutna, nego iznutra povezana sa Žrtvom otkupljenja. Svoju povezanost sa Sinom »vjerno je održala sve do križa, gdje je – ne bez božanskog savjeta – stajala, žestoko sa Sinom supatila i njegovu se žrtvovanju pridružila materinskom ljubavlju pristajući na uništenje žrtve od sebe rođene« (LG 58). Ove jake riječi svojim jakim glagolima izražavaju Marijinu suotkupiteljsku ulogu pod križem. Ove dogmatske izraze Crkve pretvara u lirsku poeziju poznata srednjovjekovna pjesma »Stabat Mater« koju svi znamo iz pobožnosti križnog puta kad pjevamo »Stala plaćuć tužna Mati«. Nek nam i ta pjesma pomogne u razmatranju o žalosnoj Gospi.

Prema Golgoti

Teško je odrediti u kojem je času Marija ušla u dramu Muke. Razbježani učenici iz vrta Getsemanija svojim su poznatima nekako javili da je Isus uhvaćen, ako su do njih stigli. Da li je Ivan javio Mariji tu bolnu vijest, kako nam dočarava naš »Gospin plač«? Tada još nije bio predan Mariji za sina ni ona njemu za majku. Zato nam ova pjesnička tvorba izgleda kao preuranjena anticipacija. No brzo su pobožne žene doznale da je Gospodin uhvaćen, a od njih i njegova Majka.

Vrlo je vjerojatno da se Marija našla blizu Pilatove sudnice kad je sav Jeruzalem bruja o uhićenju i suđenju Proroku iz Nazareta. Iz nekog zakutka slušala je bar tok drugog preslušavanja, a mogla je ugledati Sina kako ga u luđačkoj haljini vodaju od Heroda do Pilata. Pred Pilatovom sudnicom odjekuje urnebesna vika »Raspni ga!« dok se vođe i narod odriču Mesije-Kralja. I u Majčinu činu ta vika odjekuje kao strašan udarac protiv »Znaka protivljenja«. Gledala je Sina izranjena bičevima, okrunjena trnjem, ogrnuta plaštem sa smetišta s trskom u ruci, a Pilat ga naziva »Evo čovjeka!« Narod traži razbojnika, a odriče se Mesije. Poganin brani Nevinoga, a osuđuje ga na smrt. Nije Marija čula što se zbivalo u sudnici, ali je vidjela i čula što se događalo pred očima svijeta. Pred njom stoji Sin kao »Čovjek boli«, prezren od svih: »Ne bijaše na njemu ljepote ni sjaja da bismo se u nj zagledali, ni ljupkosti da bi nam se svidio« (Iz 53, 2). No Majci je obruženi Sin draži od svega jer zna da pati za grijeha svega svijeta: »Prezren bijaše, odbačen od ljudi, čovjek boli, vičan patnjama, od koga svatko lice otklanja, prezren bijaše, odvrnut« (Iz 53, 3). I dok narod urliče: »Nemamo kralja, osim Cezara!« (Iv 19, 15), Gospa se snebiva što je njezin narod tako nisko spao pa se odriče Nade Izraelove. I dok se iz Sinova srca izvija bolni »Puče moj, što učinih tebi?«, i u Majčinu srcu plače Kći Siona zbog odreknuća naroda. Na pjesnički način izrazio je tu bol pjesnik Parsifala:

»Na dvoru Pilatovu

Djevu gle međ' svjetinom:

Kriste, mili Sine moj!

Kakvo zlo učini im?

Zašto viču: Na križ hajd' s Njim?

Kriste, mili Sine moj!«

Kad je nakon Pilatove kukavičke osude mnoštvo svijeta krenulo prema Golgoti, a usred gomile tri osuđenika s križevima na ramenima, Majka se probija da očima vidi Sinovo lice. Da li se mogla

probiti kroz neopisivu gužvu da se susretnu suzne oči Majke s okrvavljenim očima Sina? Tako prikazuje pobožnost »Križnog puta« a mi to ne možemo niti dokazati niti poreći. Ako se uspjela probiti i ugledati Isusa, oči su joj govorile: Tu sam da patim s Tobom! Jedno sam u žrtvi s Tobom!

Na Golgoti

Nijedan sinoptik ne spominje Marijinu prisutnost na Golgoti, premda sva trojica spominju žene iz Galileje koje »izdaleka gledahu« krvav prizor (Mt 27, 55; Mk 15, 40; Lk 23, 49). Vjerojatno Mariju ne spominju zato što nisu bili svjedoci očevici na Golgoti. T<\$Eroman

«a back 60 up 30 size 8 font 1 šž back 90 žć> svi se razbježani posakrivaše, osim Ivana, ljubljenog učenika, koji se pri kraju golgotske drame našao skupa s Marijom pod križem. On donosi izvještaj: »Kod Isusova križa stajahu njegova Majka i sestra njegove Majke – Marija Kleofina i Marija Magdalena« (Iv 19, 25). Za Ivana je ta Marijina prisutnost izvanredno važna jer pod križem postaje njezino duhovno dijete.

Prema okolnostima časa Marija nije mogla biti pod križem odmah čim razapeše i podigoše Isusa, jer to vojnici ne bi dali. No kroz tri sata gorke muke popustila je vojnička stega čim razgrabiše Isusovo odijelo. Stotnik je uzvjerovao diveći se Isusu u patnji. Pustio je najbliže Isusove pod križ jer se ustrašena svjetina već počela razilaziti.

Otačka teologija u trima ženama pod križem vidi simbol triju stanja Crkve: grešnu Crkvu koja se daje u Magdaleni, toj »novozavjetnoj Rahabi« (Urs v. Balthasar, Sponsa Christi, 219-220); pravedničku Crkvu u čestitoj Kleofinoj ženi; djevičansku Crkvu u majci Kristovoj, Suotkupiteljici...

I trojica raspetih na križu simboliziraju tri križa koje nosi čovječanstvo: lijevi razbojnik pati u očaju jer se, pravedno kažnjen, ne kaje. Desni razbojnik pati u nadi jer se u pravednoj kazni kaje i moli Spasitelja da ga se sjeti u svojem kraljevstvu. Dobio je utješan odgovor preko svakog očekivanja: »Još danas bit ćeš sa mnom u raju!« U sredini pati božanski Pravednik za tuđe grijehove, za grijeh svijeta kao Jaganjac otkupljenja da »opravda mnoštvo« žrtvom naknadnicom (Iz 53 10-12). Nije svejedno koji križ nosimo, jer svetački trpi tek pravednik koji pati za druge. Takva je i Majka žalosti koja se prva pridružila patnji svojeg Sina.

Koji jezik i koje pero može izraziti ono što je Marija propatila u tom Času Isusova trosatnog umiranja? Sada do kraja proživljava Šimunovo proroštvo:

»Dušom njenom razboljenom,
rastuženom, ražaljenom,
prolazio mač je ljut.«

Njezina supatnja nije s bilo kim i radi bilo koga, nego suosjeća s Jedincem, najdražim, najljepšim, najsvetijim. Isus joj je sve blago srca, vjerničkog i materinskog, draži od sveg svijeta. A sad evo ga gubi posve:

»O koliko uciviljena
bješe ona uzvišena
Majka Sina jedinog!«

Što je muka duža, i patnja je teža. Isus osjeća i zadnju bol da ga napušta Otac u doživljaju ljudske duše: »Bože moj, Bože moj, zašto si me ostavio?« I Majka mora ispiti kalež do dna u krajnjoj zapuštenosti koja je teža od smrti:

»Bol bolova sve to ljući
blaga Mati gledajući
muke slavnog Čeda svog.«

»Tužaljke« iz knjige Jeremijine sad pristaju u usta Kćeri sionske koja ne gleda ruševine Grada, nego ruševine Sina: »Svi vi što prolazite putem pogledajte i vidite, ima li boli kakva je bol kojom sam ja pogođena?« (1, 12). Nitko tada na Golgoti, osim Isusa i Marije, nije shvaćao da se u ovoj smrti prikazuje žrtva sveta za preporod svijeta. Stoga Gospa zna zašto trpi, i predano trpi, i čvrsto stoji pod križem, a ne pada ridajući na zemlju. Uspravna je u patnji jer zna zašto pati. Kako je to važno za vjerom prožetu supatnju svih pravednika s Kristom! Marija je pod križem slična Makabejki koja je žrtvovala sedmero sinova jer vjeruje u pobjedu Božju poslije uskrsnuća (2 Mak 7, 23). I Marija čvrsto stoji jer vjeruje da će Raspeti treći dan ustati iz groba. Tada će biti pobijeđen pakao a »sadržana glava zmiji«. Nova Eva zna da je ovaj strašni Čas poraza početak vječite pobjede »Prvorodenca iz mrtvih« (Kol 1, 18). I njoj i nama uskrsnuće je zadnje svjetlo u tamnoj noći samrtničke povijesti. Na Golgoti je samo u Marijinu srcu gorjelo to svjetlo.

Kod Isusova pokopa

Kad su Nikodem i Arimatejac došli s platnima i pomastima da dostojno pokopaju Isusa, jer im to dopusti Pilat, Marija je još stajala pod križem uz mrtvoga Sina na križu. Vidjela je probadanje presvetog Srca kad mu »jedan od vojnika kopljem probode bok te odmah poteče krv i voda« (Iv 19, 34). Narod se već bio razbježao jer se zemlja potresla i tama pala od pomrčine Sunca. I savjest naroda potresla se. Svjetina se »vрати kući udarajući se u prsa« (Lk 23, 48). Golgota se ispraznila. Jos su tu samo ukopnici i sažalnici pod križem.

Kad Isusa skinuše s križa, jesu li položili mrtvo Tijelo u Majčino krilo? Neki noviji pisci bune se protiv toga jer bi to bilo »okrutno« prema rastuženoj materi. Ističu da nije bilo ni vremena za oplakivanje, jer je pokop požurivao »veliki šabat«... Ne pitaju je li Majka zaželjela ogrliti izranjeno Tijelo koje je rodila te izljubiti ono popljuvano lice. Pustimo taj dirljiv prizor slobodi raznih shvaćanja, jer je teško iz okolnosti onog časa izvući siguran zaključak. Nije zapisano sve što se zbilo, a nije ni moguće sa sigurnošću izvesti zaključke o svemu.

Blizu, podno Golgote bio je Arimatejčev tek nedavno isklesani grob koji je pripremio za sebe. Ponudio ga je za Isusovo tijelo. Nikodem prekriva tijelo platnom pa ga ponesoše do bliskoga groba. U sprovod se uvrstila i žalosna Majka, poduprta Ivanovom rukom. Sva je shrvana od boli. Teško se dovukla do groba. Još zadnji pogled kroza suze na lice Onoga koji je Mariji bio SVE, najdraže na ovom i na onom svijetu.

Malo je tko imao tako skroman sprovod kao Najveći u povijesti svijeta. Tri-četiri muškarca i pet-šest žena prati Kralja mučenika uz kojeg je Kraljica mučenika ispatila neiskazanu bol. Blizu je večer kad počinje pashalni šabat koji je Židovima »veliki šabat«. No za Mariju je prava »Pasha naša žrtvovani Krist« (1 Kor 5, 7). Ona se žalosna vraća u Grad uz Ivanovu pratnju. Grobni muk prešao je i na sprovodnike. More boli prekrilo je srce najsvetije Majke. No nema ni ridanja ni kidanja od boli, nego samo tihe suze za razapetom Ljubavlju.

S Marijom na svojem križnom putu

Žalosnu Gospu kršćanski je puk prihvatio kao Tješiteljicu žalosnih, koja u srednjem vijeku dobi naziv blagdana Gospa od sedam žalosti. Uz blagdan procvata je i pjesma »Stala plaćuć tužna mati« koja se pripisuje raznim autorima. Ta nas pjesma pozva da s Marijom suosjećamo u njezinoj boli kad razmatramo Kristovu muku, da nam ne bude svejedno što naši grijesi razapeše Krista i što divna Mati i radi nas pati. Od nje moramo učiti kako bi Krista trebalo do kraja ljubiti:

»Daj mi s tobom suze livat,
Raspetoga oplakivat
dok na svijetu budem ja.«

Žalosna nam je Gospa potrebna i u našim žalostima kad nas pritisne smrt najdražih. A to nije rijetko. I mladi plaču za umrlim roditeljem, i zrele godine za umrlim prijateljem, i stari plaču za umrlim djetetom. Dokle god bude ova zemlja bila dolina suza, bit će joj potreban lik Gospe od sedam žalosti. I svakome od nas bit će potreban kad mu dođe smrtni dan:

»Kada dođu smrtni časi,
Kriste Bože, nek nas spasi
Majke tvoje zagovor!
Kad mi zemlja tijelo primi,
dušu onda uzmi ti mi
u nebeski blažen dvor!«
»EVO TI MAJKE!«

Kad ljudi prije smrti ostavljaju svoje oporuke, uglavnom raspoređuju kome će pripasti njihovo imanje. Krist nije imao imovine da bi je svojim oporučio, jer se odrekao svakog posjeda kad je pošao na propovijedanje Evanđelja. No nije stoga umro bez oporuke. Dao je Crkvi- -Zaručnici sama sebe u Euharistiji na posljednjoj večeri, a dade nam i svoju Majku da bude nama Majka u onoj milosti koju je zaslužio na križu. Svjedok te oporuke bio je ljubljani Ivan koji je na svoje uši čuo riječi umirućeg Učitelja: »Ženo, evo ti sina!«, a njemu reče: »Evo ti Majke!« I od toga časa »uze je učenik k sebi« (Iv 19, 27) prihvativši dar svoje nove Majke.

Prva stoljeća kršćanstva shvatiše ove riječi kao zemaljsko zbrinjavanje Marije: da ne ostane sama, da se Ivan za nju brine u svojem domu, jer Marija osta i bez muža Josipa i bez sina Isusa. Ivanovu riječ da je »uze pod svoju« (eis tñ židia) shvatiše kao zemaljsko zbrinjavanje. No taj izraz ima mnogo šire značenje, koje ćemo prepoznati na kraju. Neki od Otaca uzimaju te riječi kao dokaz kako Marija, osim Isusa, nije imala druge djece da se za nju brinu nakon Isusove smrti. Tek u 10. st. počinju teolozi dublje shvaćati Isusovu oporuku kao objavu Marijina duhovnog materinstva ne samo za Ivana nego i za sve Kristove učenike, za sve otkupljenike po križu, dapače, za sve ljude. Teolozi tog vremena otkrivaju u Isusovoj oporuci objavu »Žene« kao Suotkupiteljice i kao Majke milosti koja je »na sasvim poseban način sudjelovala u djelu spasenja« da nam pribavi »nadnaravni život duša. Zbog toga posta nama Majka u redu milosti« (LG 61).

Sada nam je promotriti taj saborski zaključak koji izlazi iz objave Krista Otkupitelja. Isusovu oporuku valja uključiti u cjelovito djelo otkupljenja da bismo shvatili njezin pravi smisao. Riječi su oskudne, jer umirući malo govore, ali su nabijene smislom koji daje »moj Čas« Isusova pashalnog žrtvovanja.

Nije zemaljska oporuka

Kad bi se radilo o zemaljskom zbrinjavanju, tada bi Isus rekao: »Majko, evo ti mjesto mene sina!«, a Ivanu: »Evo ti moja Majka!« No Isus govori majci: »Ženo, evo tvoga sina!«, a zatim Ivanu: »Evo tvoje Majke!« (Iv 19, 26). Obična oporuka ne mijenja rodbinske veze, ali ovdje ih mijenja u nekomu višem smislu nego što znači prirodni ili pravni odnos majke prema sinu. Ako bi Isus Ivana svojoj Majci »posinio« u pravnome smislu, s pravom bi se bunili i Ivan i njegova živa majka Saloma, koja također stajala pod križem (Mk 15, 40). No Krist ne misli na pravno, nego na milosno posinjenje, jer svoju Majku sada proglašava Ženom otkupljenja kojoj predaje Ivana kao prvog sina

svoje otkupiteljske ljubavi.

Kad bi Isus svoju Majku predao na skrb drugome izvan rodbine, na tuđu brigu, povrijedio bi »sestru Majke njegove« koja također bijaše prisutna pod križem – Mariju Kleofinu (Iv 19, 26). Prema židovskom zakonu, udovica ima pravo na skrb odrasloga sina, a Marija, jer gubi i tog Sina, treba da padne na brigu najbliže rodbine. Ona ima dosta rodbine iz Davidova doma koju evanđelisti spominju kao »braću« ili »sestre« Isusove. Marija Kleofina očito nije Marijina sestra od istih roditelja, jer se u istoj obitelji dvije kćeri ne bi zvale istim imenom, nego se radi o židovskom nazivlju koje rodbinu pobočnih loza naziva »braća i sestre«.

Dakle, pravno posinjenje i zemaljska skrb ne dolaze u obzir u Isusovoj oporuci, jer Isus zapravo proglašava Marijino novo materinstvo za novi život milosti.

Nije za utjehu ožalošćenju Majci

Neki pisci pokušavaju Isusovu oporuku protumačiti kao utjehu ožalošćenju Majci pa joj mjesto sebe daje ljubljeno Ivana. Zar to nije slab smisao za ljudsku psihologiju? Zar bi tuđi sin mogao zamijeniti Majci rođenoga Sina, i to predivnoga božanskog Sina? Zar bi mogao zamijeniti prisutnost Božjega Sina? Ne bi li to bio prije mač boli koji bi stalno podsjećao Mariju na nezamjenljiv gubitak Isusa? – misli sv. Bernard... Valja se uživjeti u razboljeno srce Majke i u njezine izranjene osjećaje da bismo osjetili promašaj ovakve »utjehe«.

Kad bi vrijedilo tumačenje takve »utjehe«, tad bi Isusove riječi za Ivana značile da dobiva Mariju umjesto ljubljeno Učitelja. No Ivan ima živu majku Salomu, pa ga ne treba tješiti novom »majkom«. Opet promašaj.

Uživimo se u podvostručenu utjehu s obiju strana. Zar bi dvije teške žalosti mogle jedna drugu tješiti? Bila bi to podvostručena žalost prebolnih uspomena na izgubljenog Sina i na pogubljenog Učitelja, na neusporedivoga Gospodina... Uostalom, skoro uskrsnuće jedini je lijek koji može utješiti žalosnu Gospu i ožalošćenog učenika. Nakon tri dana nitko više neće biti potreban da tješi ožalošćene zbog Isusove smrti, jer će se njihova žalost pretvoriti u radost Kristove uskrsne pobjede.

To je objava Majke milosti!

Sjetimo se istaknute veze između »Ženo!« i »moj Čas« u Kani Galilejskoj! Sad je na Golgoti taj Čas došao pa Isus ponovno naziva neuobičajenim imenom Majku kao »Ženu« spasenja jer »moj Čas« za Isusa svuda znači golgotski Čas, a to je spasiteljska smrt na križu. Prema Pavlovoj nadahnutoj teologiji, Isus je »novi Adam« koji popravljiva krivnju starog Adama. Teologija Otaca, počevši od Justina i Ireneja, s istog vidika naziva Mariju »nova Eva« koja popravljiva krivnju stare Eve. U sudbonosnom Času, kad se zmiji satire glava, kad je »knez ovoga svijeta zbačen van« (Iv 12, 31), Marija je uz njega Otkupitelja Suotkupiteljica koja s njime pobjeđuje Sotonu, kneza ovoga svijeta. Nazivom »Ženo!« pokazuje Isus da je Marija ona Žena iz Protoevanđelja koju proroštvo iz davnina navješćuje u »neprijateljstvu« sa Sotonom (Post 3, 15).

U ovom širokom kontekstu otkupljenja Marija za nas postaje Majkom milosti, onog života koji se zaslužuje na križu. Kristova otkupiteljska smrt tumači Marijino milosno materinstvo. Događaj tumači riječi oporuke. A to je »novi život« koji nam zaslužuje »novi Adam«, a s njime udružena i »nova Eva« našega milosnog života.

No zašto onda primjena na samog Ivana? Zar je samo njemu postala milosna Majka? – Isus Marijino novo materinstvo primjenjuje na prisutnoga Ivana, ali na njega kao na predstavnika mnogih učenika i otkupljenika, a ne samo na njega jedinoga. To je konkretna primjena koju određuje Ivanova prisutnost, ali u sebi uključuje opću primjenu: Kome sam ja Otkupitelj, tome je Marija Majka otkupiteljske milosti. A to je po božanskoj nakani sav rod Adamov, a po spasonosnoj snazi svi koji uzvjeruju u Isusa kao Spasitelja, pa i oni neznalice u poganstvu koji čeznu za spasenjem odozgo. Dimenzije Kristove otkupiteljske ljubavi određuju dimenzije Marijina milosnog materinstva. Dokle dopire moć križa, dotle se proširuje i Marijino materinstvo. Sam Ivan tako gleda na Ženu koja nam rodi Dijete-Pobjednika nad sotonom. Ne samo Ivan nego su i »ostali iz poroda

njezina« pod njezinom sumaterinskom zaštitom, a to su vjernici i svjedoci Jaganjca (Otk 12, 17).

O. Larrañaga zaključuje svoj izvrstan prikaz oporuke s križa: »Ovaj niz točnog određivanja smisla dovodi nas do zaključka, da je Isus u ovom prizoru dao Majku čovječanstva svim ljudima« (Marijina šutnja, 174). Tom zaključku vode nas i završne riječi umirućega Krista: »Nakon toga (što dade Ivanu majku), znajući da je već sve svršeno, reče: žŹedan sam! Svršeno je!« (Iv 19, 28-30). Isusov zadnji čin jest darivanje svoje Majke nama, a završne riječi predavanje Ocu svojeg ljudskog duha: »Oče, u ruke tvoje predajem duh svoj!« (Lk 23, 46).

Ugodno me iznenadilo kad sam u papinoj okružnici »Otkupiteljeva Majka« našao upravo ovakvo tumačenje oporuke s križa. Ivanu je Marija dana »osobno« jer je odnos između majke i sina nešto što posve spada na osobu. Dana je Ivanu kao »slici Crkve« koju predstavlja njegova prisutnost. Dana je Ivanu kao »čovjeku« koji predstavlja »svakog čovjeka pojedinačno«, jer je Gospa pod križem postala »Majkom ljudi« budući da njezin Sin na križu umire kao Otkupitelj svih ljudi (RM 23, 45). U istoj okružnici papa je usvojio noviju teologiju o Źeni spasenja koju Bog naviješta sve tamo od Protoevanđelja preko Kane i Golgote, a Ivan joj daje svečanu završnicu u Velikom znamenju Otkrivenja. Za golgotski Čas papa piše: »Nalazimo se usred ispunjenja onog obećanja koje sadrži Protoevanđelje... Velika je stvar što Isus s povišenog mjesta križa, okrenuvši se k Majci, nju naziva »Źeno!«... Uostalom, istim je nazivom naziva u Kani Galilejskoj. Tko, dakle, može sumnjati u to da, osobito sada na Golgoti, ovaj govor ne prodire do najvišeg otajstva Marije i da ne dopire do jedinstvenog mjesta koje ona ima u cijeloj ekonomiji spasenja« (RM 24). Papa njezino »novo materinstvo« povezuje i s Protoevanđeljem i s Apokalipsom, kad Bogorodica bude zasjala »u posljednje vrijeme povijesti spasenja« (RM 24).

»I uze je Ivan pod svoju«

Ne mislim zaniijekati da Ivan nije uzeo Mariju pod svoj krov, nego Źelim istaknuti šire značenje izraza »eis tŹ Źidia« koje kazuje više od toga: Ivan prihvaća Mariju kao svoju Majku. Uzima je i u dom i u srce i u svoj život. Papa u okružnici kaže da te riječi znače izravno »brigu za Majku ljubljenog Učitelja«, ali uključno znače da Ivan Mariju »uvodi u sve što određuje njegov nutarnji život« (RM 45).

Uzeti Mariju u tom smislu »pod svoju« znači priznati je svojom milosnom Majkom i prepustiti se njezinu duhovnom odgoju. To je zapravo bitni smisao posvete Srcu Marijinu. Svi bi kršćani morali to shvatiti jer svima je ona postala Majkom spasenja.

Imamo Majku milosti kao Kristov golgotski dar! Ona je posljednji dar raspete boŹanske ljubavi u samom času otkupljenja. Dar Srca koje će naskoro biti kopljem probodeno, u času kad je Majčino Srce probodeno mačem boli... Gospa u Fatimi Źeli da se posvetimo njezinu Srcu jer nas je duhovno rodila u bolima toga Srca. I svu Crkvu poziva na takvu posvetu jer Crkva je izrasla iz golgotske Źrtve kao »Crkva Boga koju stječe krvlju svojom« (Dj 20, 28). Crkva je nastavak Krista kao njegovo Mistično tijelo, ali i nastavak Marije kao Majke i Djevice. Njezino »novo materinstvo« prešlo je na Crkvu »iz dubine pashalne tajne Otkupitelja svijeta« (RM 44).

Još nešto možemo pronaći u oporuci s križa vaŹno za Bogu posvećene osobe: djevičanski Jaganjac predaje djevičansku majku svojem djevičanskom učeniku. Jedan od zaređenih svećenika na posljednjoj večeri postaje prvim Marijinim sinom... U tom potezu krije se Isusova nakana da u posebnu Marijinu zaštitu preda one koji se Bogu posvetiše celibatom, jer nikome Djevica nije toliko potrebna kao djevičanskom staleŹu Crkve. Crkvi-Djevici djevičanske duše bit će glavna snaga apostolata, pa neka ih Majka milosti uzme pod svoju prvu brigu i odgoj. A svećenicima, koji se radi Krista i kraljevstva odrekoše svoje zemaljske Źene, presveta je Źena potrebnija kao odgajateljica njihovih srdaca. Oni treba da Mariju posebno »uzmu pod svoju« jer im je milosnim materinstvom najbliŹa.

Koliko je malo riječi u oporuci s križa, a kako im je golemo značenje! One su ključ za razumijevanje cijeloga konteksta spasenja, jer Marija spada u središte BoŹjih spasotvornih namjera kao Źena spasenja, najveća Źena svijeta.

SUSRET S USKRSLIM SINOM

Evandjelja opisuju kako je uskrsli Krist svojim ukazanjima sebe živa očitovao pobožnim ženama i vjernim apostolima, a poslije u Galileji i mnogim učenicima (1 Kor 15, 6). No nigdje spomena da bi se ukazao Majci. Tu šutnju neki smatraju dokazom da se njoj uopće nije ukazao. No mnogi teolozi i sveci od otačkih dana izražavaju uvjerenje da se Isus Majci prvoj ukazao, ali tom događaju nitko nije bio svjedok pa ga nije zapisao. Sv. Ignacije Lojolski u knjižici Duhovnih vježbi daje posebno razmatranje o ukazanju Majci uz dodatak: »kako se pobožno vjeruje« (ut pie creditur). Nije to izraz podcjenjivanja, nego zaključivanja mudrih i svetih vjernika čiju vjeru u taj događaj Ignacije usvaja. Njegov je razlog ovaj: Uskrsli se ukazuje onima koji su zbog njegove smrti bili teško ožalošćeni, koji su ga do križa pratili u mucu. No njegova Majka prva je u supatnji i žalosti zbog Isusa pa se njoj prvoj ukazao.

I mi ćemo po tom načelu prihvatiti pobožno uvjerenje mnogih teologa i svetaca. Nekako u praskozorje uskrsnoga jutra zavirimo duhom u Marijinu sobicu koju obasja uskrsli Sin. Susret neopisive radosti koju riječi više zamagljuju negoli objašnjavaju.

Zašto Pisma šute o tome?

Poznat nam je zanos uskrsnih svjedoka koji iz vlastita iskustva pričahu ostalima: »Vidjesmo Gospodina!« (Iv 20, 18, 25). Kasnije će to iskustvo zapisati i prenijeti Crkvi kao »očevici i sluge riječi« (Lk 1, 1). No zašto nitko od njih ne opisuje ukazanje Majci? Domislamo se nekim razlozima!

Sama šutnja Pisama nije dokaz protiv nekog događaja. Dosta toga iz Kristove objave nije zapisano u Evandeljima, ali je prenošeno Predajom: »A ima i mnogo drugoga što učini Isus, pa kad bi se sve redom popisalo, mislim da ne bi ni u cijeli svijet stale knjige koje bi bile napisane (Iv 21, 25).

Iz ove hiperbole jasna je misao pisca zadnjega poglavlja Ivanova evandelja da je Ivan mnogo toga znao što nije zapisao u svojem Evandelju, i o Isusu i o Mariji i o drugim osobama iz tog vremena. Sam Ivan najviše je znao o Mariji, a nije nam ništa zapisao o djetinjstvu Isusovu ni o Marijinu uznesenju na nebo. O Mariji više saznajemo od Luke nego od Ivana. Nekako čudno, ali jest tako. Nije lako dokučiti razloge Ivanovoj uzdržanosti.

Šutnja o ukazanju uskrslog Sina žalosnoj Majci ima prilično razumljive razloge. Nisu tom događaju bili svjedoci, a propovijedaju i pišu kao svjedoci uskrsnuća. Ako su htjeli potkrijepiti vjeru slušalaca u Uskrsloga, nisu ni smjeli pozivati se na ukazanje Majci jer su, naime, i ukazanje ženama kod groba apostoli slabo prihvaćali. Pavao kod Korinćana ne spominje Isusova ukazanja ženama, nego kao svjedoke nabraja same muškarce jer njima je opće mišljenje bilo sklono kao svjedocima. Stoga Pavao radije šuti o ukazanju ženama da ne bi naškodio prihvaćanju vjere tek pokrštenih pogana. U tom ozračju ukazanje Majci ne bi pojačalo uvjerenja da je Isus doista ustao živ iz groba.

Ipak tom šutnjom Pismo nekako posredno upućuje na nešto posebno kod Marije. Nabrajajući žene koje idu do groba da mažu Mrtvoga, ne spominje Mariju. Da Majka nije išla do Sinova groba kada druge žene s Golgote pođu, to je važno. Propušta pohoditi grob jer očekuje nešto kudikamo veće. Ona je posve vjerovala u prorečeno uskrsnuće »treći dan«, dok drugi od puste žalosti zaboraviše na to. Očekuje ga u svojem domu, zato ne ide do groba. Očekuje Živoga, pa ne ide pohađati Mrtvoga.

Morao se ukazati Majci

A što ako je Marijina čvrsta vjera u uskrsnuće bila bez potrebe da joj se ukaže, misle neki. Marija bi doista bez dvojbe vjerovala drugim svjedocima uskrsnuća, ali ima i drugih razloga za ukazanje Majci.

Možda bi se tako moglo misliti kad bi Marija bila posve privatna osoba. No ona je sasvim uključena u djelo spasenja kojem bitno pripada i Isusovo uskrsnuće. Do početka utjelovljenja pa do kraja pod križem sudjeluje s Kristom u tom djelu, a da ne sudjeluje u pobjedi, to je nekako nedopustivo za »družicu Otkupitelja«.

Isus je svoje najdraže, ožalošćene zbog njegove smrti, utješio upravo svojim uskrsnućem. Zar bi svoju Majku, koja je s njim najviše supatila i uronila u najdublju žalost, smio ostaviti bez radosti uskrsnog susreta? Ukazao se čak i onima koji sumnjahu, apostolima koji se razbjegoše, a kako onda da se ne ukaže najvjernijoj pod križem? To osjećamo kao promašaj.

Tome treba pridodati važan psihološki razlog: u Marijino srce slilo se more boli jer je iskustveno gledala njegove rane i gorku smrt. Za toliku bol izranjene duše lijek je samo iskustveno gledanje Uskrsloga. Znao je to Isus, zato se njoj prvoj požurio na uskrsno jutro.

Marija je uzorni lik Crkve koja živi od događaja pashalne tajne i od susreta s Uskrsnim. Zar da ona ne živi od susreta s Uskrsnim u radosti prve Crkve? Zar da ne bude svjedokinjom među samim svjedocima uskrsnuća, a tih je bilo »preko pet stotina braće od kojih većina još i sad živi« (1 Kor 15, 6), piše Pavao... Nije, dakle, ukazanje Majci pobožna izmišljotina, nego normalan zaključak iz cjelovite Marijine veze s Kristom i s Crkvom.

Marijino uskrsno jutro

Vrativši se s Golgote, Marija se povukla u potpunu šutnju. Svi je pustiše na miru jer su shvaćali njezinu neizmjernu bol. No to se more boli, toliko uzburkano pod križem, počelo stišavati odbijajući se od njezine stamene vjere koja zna da ništa nije propalo, nego da sve nanovo počinje. I u Mariji počinje nešto novo: ona je sa Sinom sjedinjena na nevidljivoj strani onoga svijeta.

Sutradan, dok u Hramu sumorno i suhoparno slave staru Pashu jer nađoše razderan zastor usred Svetinje, Marija je mistično uronila u onaj nevidljivi svijet duša kamo je otišla Isusova duša, prema opisu Petrove poslanice: »duhom otiđe propovijedati dušama koje su boravile u tamnici« (1 Pt 3, 19). Isusov silazak u »žpodzemlje«, koje Židovi nazivaju Šeol, kršćansko vjerovanje opisuje izrazom »sašao nad pakao«. Bijaše to boravak Isusove ljudske duše među dušama umrlih kojima je njegovo spasenje jednako potrebno kao i živim pozemljarijama. Tu su i starozavjetni pravednici i proroci koji nekad navješćivahu ili očekivahu Mesiju kao Spasitelja. Još su u »tamnici« jer im još nije otvorena »kuća Očeva«. Kad im dolazi Otkupiteljeva duša da ih obasja nadom skorog ulaska u Očev dom – u nebesko gledanje Boga. Bit će to na dan uzašašća kad ih bude uveo u konačnu slavu. Tako i Crkva vjeruje kad na usta pape Benedikta XII. god. 1336. definira vjersku dogmu: duše umrlih koje su posve opravdane i očišćene »vide božansku bit izravnim gledanjem (visione intuitiva) i licem u lice«, a početak toga gledanja jest »nakon uzašašća Spasitelja Gospoda« (D 530).

I Marija je svom dušom uz Kristovu dušu koja dušama na onom svijetu donosi svoje spasenje. Među njima su i njezini roditelji, i zaručnik Josip, i pradjedovi sve do Davida, sve do Abrahama, sve do prvog Adama i Eve. Tamo gdje je sada njezin Isus i ona je pridružena onostranom djelu spasenja koje odjekuje u Šeolu.

Prošla je i sumorna subota. Svanuo je u prvoj zori i »treći dan«. Ona spremnom dušom čeka Uskrsloga vjerujući proroštvu. Kad se pred njom pojavio Sin u slavnom tijelu, Majka opet cijelim srcem pjeva svoj Magnificat, svoj prvi Aleluja! Ako se glas i nije čuo, srce je pjevalo od pobjedne sreće zbog Kristove pobjede. Bio je to mistični »fortissimo« kojem nije potrebna pratnja ljudskoga glasa.

Ne bih rekao da je razgovor između Sina i Majke u tom času bio dug. Pogledi su govorili više od riječi. Srca su osjećala više nego usne mogu kazati. Isus joj govori nešto slično onome što kazuje naša uskrsna pjesma: »Nek mine, Majko, s lica tvog ta tuga golema!...« Dok je u Kani govorio »Još nije došao moj Čas!«, sad može reći »Prošao je moj Čas!«. A ona koja bijaše pod križem Majka stradanja sada postaje Majka nadanja jer će i njoj uskoro svanuti uskrsna slava.

Mogli bismo nastaviti s nagađanjem: Je li Isus najavio Majci skori silazak Duha za rođendan Crkve? Je li zamolio Majku da ostane s Crkvom i da joj bude materinska tješiteljica s Duhom-Tješiteljem? Je li Majci obećao njezino tjelesno uznesenje u vječnu slavu? Ili je možda Gospa sve to domislila iz dosadašnje objave? Ne želim nuditi sigurne odgovore tamo gdje je ostao veo tajne. No treba imati na pameti: ono što je osobno spadalo na Mariju, to joj je Bog osobno otkrivao ili

vanjskom objavom ili nutarnjim rasvjetljenjem. Tako opažamo od navještenja pa do oporuke s križa. To vrijedi i za ono nezapisano u Pismima, a važno za Marijino poslanje u Crkvi.

S uskrsnim jutrom počinje povijest slavne Gospe. Još je ta slava skrivena svijetu, pa i samoj Crkvi. No u Marijinoj duši ona je već prisutna jer je njezin Sin i Gospod u slavi. Kasnije će i Crkva spoznati radost i slavu uskrsne Gospe pa će joj pjevati: »Kraljice neba, raduj se!« Već je posve zapečaćeno njezino kraljevanje s Kristom jer je s njime ustrajala do kraja gorke muke...

I nama to Bog priprema kad nam poručuje po sv. Pavlu: »ako zbilja trpimo s Njime, da budemo i proslavljeni s Njime!« (Rim 8, 17).

DUHOVSKA MAJKA MILOSTI

Na dan uzašašća učenici zadnji put vidješe uskrsloga Isusa. Njegov je vidljivi boravak među zemaljskim ljudima završen. Apostoli se povukoše u dvoranu u kojoj bijaše Posljednja večera da se s ostalim učenicima i pobožnim ženama pripreme na silazak Duha koji će im doći kao Očevo obećanje iz Isusovih usta... U duhovskoj devetnici, tim prvim duhovnim vježbama za rođendan Crkve, sudjeluje i Marija kao »majka Isusova«. Među 120 prisutnih u »gornjoj sobi« Luka između poimence nabrojanih apostola te žena i rođaka stavlja Mariju baš u sredini sabranog zbora.

I mi ćemo sada Gospu promatrati kao suradnicu Duha u djelu posvećenja, napose u ovom sabranju za rođendan Crkve, kad počinje njezina nova uloga Majke Crkve. Gledamo je »kako svojim molbama ispraša Duha Svetoga koji nju već bješe osjenio u navještenju« (LG 59).

Posebno nas zanima zašto Luka Isusovu Majku stavlja točno u sredinu između hijerarhijske Crkve i prvoga vjerničkog puka. Nije to slučajno, nego namjerno. Postavljena je u središte Crkve kao srce u središte organizma. Mističnom tijelu Crkve glava je Krist, a srce je Marija. Ona je i Majka Glave i Majka udova, fizička majka Kristu, a mistična majka vjernicima. Sada to mistično-milosno materinstvo postaje djelotvorno.

Suradnica Duha Posvetitelja

Dosad je Marija bila Kristu suradnica i supatnica jer se posve posvetila osobi i djelu svojeg Sina. Odsad ona kao Majka milosti ulazi u posebnu suradnju s Duhom Svetim za djelo milosnog posvećenja.

Luka ističe da su svi sabrani bili »jednodušno ustrajni u molitvi« (Dj 1, 14). I Marija je zajedno s njima uronila u žarku molitvu, puna prošnje za Crkvu koja se ima naskoro roditi pred očima javnosti. Na vrhuncu je moleće Crkve kao Djevica koja moli (Virgo orans) i Majka koja zagovara (Mater impetrans). Moli za neuke i plahe apostole da ih snaga Duha rasvijetli i ohrabri za veliko svjedočenje. Napose moli za Petra jer je on poglavica svjedoka, na smjelo vodstvo Crkve. Moli za sve sabrane učenike i učenice da posve prionu uz Krista i prihvate se zanosne suradnje za evangelizaciju svijeta. To je naime Kristova zapovijed koja je odmah od kolijevke Crkvi dala misijsko obilježje – poslanje u sve narode do krajeva zemlje (Mt 28, 19-20).

Učinak te molitve bio je snažan: toliko toga neshvatljivoga u Kristovoj nauci, toliko nerazumljivoga u Kristovim djelima sada postaje razumljivo u rasvjetljenju Duha, povezano u veliki smisao sveopćeg spasenja. Kao rasuti krasni kamenčići koji se sabiru u kaleidoskop, tako se sada Kristov divni nauk i snažna djela sabiru u veličanstven plan spasa za sve narode. U dušama prisutnih nastaje preobrazba: uski ljudski planovi zemaljskoga mesijanizma za »kraljevstvo Izraelovo« uzdižu se do širokih i visokih Božjih planova za »Kraljevstvo nebesko«. Prijestolje Davidovo neće biti tu u Jeruzalemu na Zemlji jer se s Kristom preselilo gore »s desne Očeve«. Crkva neće biti carstvo zemaljsko, jer »kraljevstvo moje nije od ovoga svijeta«.

Kad je na Pedeseticu ujutro planuo duhovski oganj u razdijeljenim jezicima nad glavama apostola, a čudesni vjetar skupio ljude pred kuću, iziđoše Kristovi svjedoci puni hrabrosti i svjetlosti da započnu evangelizaciju svijeta. Pred njima su predstavnici »iz svih naroda pod nebom«, a oni su zastupnici Kristovi. Pokazaše se velike karizme u znakovima prisutnoga i djelotvornoga Duha Posvetitelja... No, dok apostoli glasno govore, Marija u taj dan šuti i moli kao Posrednica milosti.

Novorođenoj Crkvi dala je unutrašnji pečat zanosnog početka, kao što joj Petar daje vanjski pečat duhovske propovijedi pred skupljenim mnoštvom.

Kako su apostoli i vjernici prve Crkve gledali na Gospu? Za njih je ona jednostavno »Majka Isusova« koja dolazi i odlazi, tiha i svakom nasmiješena. Tu je s njima u »lomljenju kruha«, na zajedničkim »agapama« dvoreći s drugima svadbenike Kristove svadbe, kao nekad u Kani. Posebno je zauzeta za udovice i sirote, što je i sama bila. Njezina nenametljiva prisutnost svima doziva u pamet nevidljivog Isusa.

Kad govorimo o Marijinoj suradnji s Duhom, treba pripaziti na prikladan rječnik. Milosne darove ona nije mogla proizvoditi, nego ih isprositi. Nije nastupala kao čudotvorka, ali je apostolima mogla isprositi dar čudesa da bi uzvjerovali novi vjernici. Njezin položaj u Kani sada se nastavlja: moli za čudo duhovnoga vina kojim Duh radošću zanosu nove vjernike. Na početku Crkvi bijaše potrebna znakovita čudesnost da bi porasla kao nebesko novorođenče. Tom rastu bila je potrebna Majka milosti, na početku vidljivo prisutna.

Ivan Pavao II. uspoređuje Duhove s Navještenjem da bi istaknuo vezu Majke Krista i Majke Crkve, jer oboje »izvodi djelovanje Duha Svetoga«. Kristovo rođenje i rođenje Crkve ima istu Majku po istom Duhu koji »povezuje vremena« u Nazaretu i u Jeruzalemu. Ova je djelatna prisutnost Duha »nužna da označi put rađanja po Duhu« (RM 24). Tako je Marijino fizičko bogomajčinstvo prešlo na milosno bogooblikovanje vjernika snagom istoga Duha uz suradnju iste Majke. U tome je »posebno usklađenje između vremena utjelovljenja Riječi i rođenja Crkve« (ib.).

Majka Crkve

Blagdan »Majke Crkve« uveo je papa Pavao VI. i stavio ga na duhovski ponedjeljak. Htio je time označiti Marijino preuzimanje te časne uloge. On sam nadvladao je neslaganja teologa na II. vatikanskom saboru u vezi s tim naslovom više puta proglašivši Mariju »Majkom Crkve«. Srž neslaganja bijaše u tome što su neki smatrali da je Marija prvotno Majka pojedinih vjernika pa stoga unesoše naziv »Majka udova Kristovih«. Ostalo je međutim neriješeno je li Marija prvotno Majka zajednice – Crkve kao Mističnog Tijela, pa zbog toga i Majka svakom pojedinom vjerniku. Biblijske i teološke razloge za oba mišljenja promatrat ćemo kasnije. Ovdje želim reći tek toliko da je proglašenje Pavla VI. stavilo u prvi plan presvetu Bogorodicu kao prvotno Majku zajednice – Crkve Kristove. Svakako je rodila Krista fizički, a Crkvu mistički, dakle ona je Majka cjelovitoga Krista. Prilikom Kristova rođenja poziv neba dozvaio je pastire k Isusu, a pri rođenju Crkve nebeski znakovi dozivaju ljude »od svakoga naroda pod nebom« da se priključe Kristovu spasenju. Bio je to neobičan poziv svim narodima da bi Crkva od početka postala sveopća – katoliké. U tom okviru i Marija postaje sveopća Majka spasenja svim narodima jer ona je Majka Crkve za sve narode. No na prve Duhove Crkva je tek novorođenče koje treba da uzraste u sve narode. Zato Krist ostavlja svoju Majku na zemlji da bi to novorođenče po njoj dobilo život i po njoj uzraslo. Uznesena na nebo s neba će nastaviti svoje milosno materinstvo nad Crkvom koja dalje raste u vremenu i prostoru dok ne obuhvati sve krajeve Zemlje.

Svjedokinja za Krista

Svjedočenje pred svijetom bijaše glavni zadatak što ga je Krist povjerio Crkvi, napose apostolima: »Bit ćete mi svjedoci u Jeruzalemu, u svoj Judeji, u Samariji i do kraja zemlje« (Dj 1, 8). Isus je dao prvi nacrt i redosljed evanđeoskog svjedočenja. Za tu zadaću oni se kroz devet dana pripravljaju i molitvom, i čitanjem starozavjetne objave, i razmatranjem pročitano, pa i razgovorom o Isusu. Trebalo je proučiti proročki dokaz za Krista kako ga je on zacrtao tumačeći dvojici na putu u Emaus, a zatim i Jedanaestorici navečer. U pouci iz proroštva u Mojsijevu Zakonu, u Prorocima i Psalmima... otvorio im je pamet da razumiju Pisma, kako se to sve na Njemu ispunilo, »Vi ste svjedoci toga« (Lk 24, 27, 44, 48). Taj Kristov dokaz iz starozavjetne Objave sad apostoli razrađuju, a nama napose odzvanja u Matejevu i Ivanovu evanđelju... No trebalo je nadopuniti i podatke o Kristovu javnom djelovanju, jer nije svaki apostol sve čuo i vidio, pogotovo ne ostali učenici. Sjetimo se da je Isus zabranio razglasiti trojici vidjelaca i svoje preobraženje na Taboru i uskrišenje

Jairove kćeri »dok Sin Čovječji ne uskrsne od mrtvih«. Ivan je imao što pripovijedati ostalima o mucu Isusovoj kako je sam vidio, jer se učenici razbježaše na sve strane. Nadam se da je i prisutni Nikodem ispričao svoj razgovor na krovu u noći kad je primio Isusa. Imala je što kazivati i Lazarova kuća ostalim učenicima. Ta nadopuna informacija o povijesnom Isusu bila je bogata tema duhovske devetnice. Ta svi oni moraju navješćivati »sve što sam vam Ja zapovjedio« (Mt 28, 20). Zato živim zanimanjem slušaju jedan od drugoga ono što tko zna o Kristu, a drugi još ne znaju.

Ima li Gospa što reći o Isusu a da to drugi još nisu znali? – I te kako! Ona je »jedina svjedokinja godinâ Isusova djetinjstva i skrovnosti u gradiću Nazaretu« (RM 26), a sve te događaje »brižno čuvaše u svom srcu« (Lk 2, 19; 2, 51). Svakako je trebalo da Crkvi preda te svete uspomene. Da li već u duhovskoj devetnici ili kasnije? Da li najprije znatiželjnim ženama ili glavarima Crkve ili svojim rođacima Jakovu i Tadeju? O tome se može raspravljati unedogled jer izravni podaci niti su zapisani niti usmeno preneseni do nas. Već smo čuli što pisci o tome nagađaju. Jedno ostaje sasvim sigurno: Marija je unutar Crkve bila prva, a vjerojatno i jedina svjedokinja tajni Isusova početka i djetinjeg rasta. Tko je sve to kasnije zapisao i prenio do Lukina pera, ne spada u okvir Duhova, nego u kasniji navještaj Radosne vijesti.

Marija je u prvoj crkvi bila i djelotvorna svjedokinja Kristove ljubavi... Kad nam Djela apostolska svjedoče o karitativnoj brizi za udovice i siromahe, kad nam spisi apostola donose šture izvještaje o »agapama«, mirne duše i Mariju možemo uključiti u taj karitativni zanos Crkve. Ne da bi ona upravljala tim poslom, nego da bi ga djelom prihvaćala kao nekad na svadbi u Kani. Tada je njezin zagovor bio da »uzvjeruju učenici«, a sada je to djelo ljubavi da uzvjeruju narodi.

I raspjevana Crkva u liturgiji dobila je nešto od Marije: njezin Magnificat postade pjesma zanosne Crkve koja je od Marije naučila slaviti »Boga, Spasitelja svoga«. Prenijela je Gospa Crkvi i himan Zaharijin, Elizabetin, Šimunov, ali Magnificat je pjesma njezine duše, koju Crkva nastavlja kao što nastavlja i Mariju kao majku. Doista, i Njoj i Crkvi »velike stvari učini Svesilni«. S pravom zaključuju teolozi da su u Zaharijinoj kući bili »mali Duhovi« i »predigra velikih Duhova«.

Što da mi naučimo izdaleka slušajući o veličajnim Božjim djelima na početku novozavjetne Crkve? I na nas spada zadatak duhovskog svjedočenja. No prije toga potrebno je slušati navještanja Pisama i propovijedi Crkve da bismo upoznali autentičnoga Krista, proroka i apostola. Potrebno je da razmatranjem uronimo u tajnu spasenja da bi nas proželo duhovsko Svjetlo i Snaga s visina. I naše će svjedočenje biti uvjerljivo kad nas same uvjeri istina koju otkriva Duh istine i ljubav na koju nagoni Duh ljubavi. Neka nam u tome svojim zagovorom pomogne duhovska Gospa – Majka svjedoka Kristovih i prva svjedokinja za Krista!

EUHARISTIJSKA GOSPA

Prenesimo se duhom u one sastanke Pracrkve u Jeruzalemu, kada su kršćani Euharistiju proslavljali kao »lomljenje kruha«. U početnim godinama i Marija bijaše prisutna među njima. Dok su apostoli obavljali veliko otajstvo, eno Ivana kako pričešćuje Majku Isusovu tijelom i krvlju njezina Sina pod prilikama kruha i vina.

Kad je to počelo? Da li već na Duhove podvečer ili sljedećih nedjelja? Svakako ubrzo nakon prvih Duhova, jer je već i Cenakulum u kojem su apostoli boravili podsjećao na ustanovu Euharistije: »Ovo činite meni na spomen!« Budući da se broj vjernika umnožio, obavljalo se »lomljenje kruha« po kućama jeruzalemskih kršćana. Vjerojatno svoje domove ponudiše Nikodem, Arimatejac, Lazar i mnogi drugi, nama nepoznati vjernici. Kad se broj vjernika u Gradu povećao na kojih pet tisuća (Dj 4, 4), moralo je biti na desetke takvih domova u kojima se uz agapu služila i Euharistija.

Sad pustimo po strani ostale, a radije se zagledajmo u Marijinu dušu dok se pričešćivala. Krist je u slavi Očevoj, ali je među svojim prisutan ispunjavajući svoje obećanje: »Evo, ja sam s vama u sve dane do svršetka svijeta!« (Mt 28, 20). Osobno je prisutan u otajstvu Euharistije pa je zato i ona od početka bila središte i vrhunac zemaljske Crkve. Marija nije imala svećeničke vlasti da sama pretvara kruh u tijelo, a vino u krv Kristovu, ali je od svih bila bliža »Žrtvi od sebe rođenoj« (LG 58) koja se nekrvno obnavlja na oltaru.

Nesposobni smo doživjeti ono što je Marija proživljavala u časovima pričesti. Ipak smo sposobni u svjetlu vjere dokučiti što za Mariju znači euharistijski susret s proslavljenim Sinom. Naše razmatranje bit će slično tepanju Marijine djece koja kušaju ući u tajne njezine duše.

Susret s utjelovljenim Bogom

Euharistija je nastavak Utjelovljenja, ali se ono dogodilo u Marijinu krilu. U njoj »Riječ tijelom postade i nastani se među nama«. Ivan u svojim spisima i za Utjelovljenje i za Euharistiju upotrebljava izraz »sarx«, što je prevedena hebrejska riječ »basar«, a naznačuje pravo fizičko tijelo, dušom oživljeno. Ivan to čini da bi opovrgnuo tadašnje gnostike koji su učili da je Isus imao prividno tijelo. Evo što piše: »U svijet iziđoše mnogi zavodnici koji ne priznaju Isusa Pomazanikom koji dođe u tijelu (en sarkē). Takav je zavodnik i antikrist« (2 Iv 7).

Istu poruku donosi nam Isus u svojem euharistijskom govoru u Kafarnaumu: »Pravi kruh Božji je onaj koji siđe s neba i daje život svijetu« (Iv 6, 33). Kad su na to Židovi mrmljali, Isus potvrdi što maločas reče: »Ovo je onaj kruh koji s neba silazi da ne umre onaj koji ga blaguje« (Iv 6, 50). S neba je sišao u onom času kad se u Mariji utjelovio da bude s nama Bog – Emanuel.

Marija je predobro znala da je Isus pravi Mesija i Bogočovjek, jer se utjelovljenje Sina Božjega zbilo u njoj pošto je prvo njoj naviješteno... Ona je svjesna da je Euharistija Tijelo od njezina tijela i Krv od njezine krvi. Živo se sjeća kako ga je nosila, rodila, hranila, vodila, s njime bježala u Egipat, njega, izgubljena, tražila u Hramu... Dok se pričešćuje, živo se sjeća svega toga. Tiho razgovara s njim kao nekad na zemlji – majčinskom nježnošću i vjerničkim poklonom. To je obiteljski razgovor, kao nekada u nazaretske dane. Razlika je u tome što je Isus onda bio Majci pred očima, a sad joj je u srcu; onda je malen rastao, a sad je muž u slavi nebeskoj. Sve što je nekad bilo izvanje sad je postalo nutarnje. Sada spoznaje ono što joj tada bijaše toliko tajnovito. Majčinske radosti opet bi u njoj procvale kad bi se sjedinila sa Sinom u pričesti. Nijedna uspomena nije izbljედjela. Sve je oživjelo u srcu svete Majke. Kakve li joj divne stvari učini Svesilni koji se u njoj nastanio i iz nje postao čovjekom!

Susret s Jaganjcem otkupljenja

Euharistija je poglavito nastavak otkupljenja jer je spomen-čin žrtve na Golgoti. To je Tijelo koje se predalo i Krv koja se prolila za mnoštvo. A u otajstvu mnoštvo ga smije blagovati... Nitko bliži toj Žrtvi od Marije jer je na Golgoti ona prikazivala svojeg Sina kao Žrtvu svijeta, zajedno s njime koji se prikazivao Ocu za nas. Tada je za duhovnog sina primila Ivana i on je sada pričešćuje.

Strahota križa je prošla, ali u materinskoj duši ona je toliko živa uspomena koju opet proživljava u časovima pričesti. I Euharistija je »Žrtva od nje rođena«, nekad prebolno podnesena... Kako li je Gospa te uspomene pretvarala u razgovor: O premili Sine, koliko si podnio jer si toliko ljubio jadni svijet! Nismo badava trpjeli, jer tvoje spasenje već se razlijeva svijetom. I još će se dalje razlijevati tvoja otkupiteljska ljubav. Nek se i moja ljubav s tvojom razlijeva u duše otkupljenih! Do kraja zemlje i do kraja vjekova! Neka podržava novi život što si ga ti zaslužio i ljudima otvorio!

Gospina se molitva produžila za napredak Crkve koja također mora iskusiti progonstvo zbog Isusova imena... Moli za učenike koji stradavaju, za apostole koje zatvaraju, bičuju, ubijaju... Ne znamo što je Marija na zemlji dočekala od onih progona koje opisuju Djela apostolska, jer ne znamo kako je dugo ostala na svijetu. No već se rano pokazalo da je i Crkva, kao i Krist, postala »Znakom protivljenja«.

Znala je Gospa da je Crkva plod ljubavi raspete na križu, pa i sama mora putem križa. Prvaci Crkve moraju najviše okusiti kalež koji je Isus pio. Za njih Majka posebno moli da budu junaci koji se ne boje zastrašivanja i progona ovoga svijeta.

Susret s uskrslim Pobjednikom

Euharistija je i nastavak uskrsnuća jer u njoj blagujemo sada slavnoga i uskrsloga Gospodina. On je pričesnu gozbu učinio predigrom nebeske gozbe i zalogom uskrsnuća svojih vjernih kad reče: »Tko jede moje tijelo i pije moju krv, ima život vječni, i ja ću ga uskrisiti u posljednji dan!« (Iv 6, 54).

Kad bi se Gospa sjetila uskrsnog jutra, zablislale bi joj oči od blažene sreće. Kakve li ljepote Kristove u veličajnom sjaju pobjednog uskrsnuća! Kakve li sigurnosti za nas u njegovoj pobjedi! I Mariji bijaše osigurana uskrsna pobjeda zbog vjernosti pod križem. I nju čeka ista slava s uskrsnim Sinom... Je li Gospa već znala za svoj nebeski uskrs? Ili je tu tajnu Isus čuvao za kraj? Teško je dati siguran odgovor na ta pitanja. No svakako su euharistijski susreti odgajali Majku spasenja za slavu s uskrsnim Spasiteljem. Trebalo bi da i nas odgajaju tako da prisutnost Uskrsloga sve naše poglede upravi prema zadnjoj meti naše vjere – tamo prema kraju povijesti, kad bude došao dan sveopćega uskrsnuća. Marija neće čekati, nego će, ostavivši ovaj svijet, početi ravno na svoj vlastiti uskrs kao Uznesena i tijelom na nebo.

Euharistija i Marija za jedinstvo Crkve

Luka ističe da su prvi kršćani bili »jedno srce i jedna duša« u zajedništvu vjere, molitve, djelotvorne ljubavi. Euharistija bijaše najsnažnije središte tog jedinstva u zamahu velikog svjedočenja: »izvor i vrhunac cijele evangelizacije« (PO 5)... Po njoj se mistične loze sjedinjuju s božanskim Čokotom da bi postale rodne i složne rastući iz istoga Krista.

No ima Crkva i drugih središta jedinstva koja nas okupljaju u zajedništvo vjere i ljubavi. Njima pripada i Marija kao majčinsko središte okupljanja oko zajedničke Majke spasenja. Pripada im i Petar kao hijerarhijsko središte koje sve stado Kristovo okuplja u jedan ovčinjak pod jednim pastirom Kristom na nebu i Petrom kojem Krist sve ovce i janjce svoje povjeri na pastirsku brigu.

Zaustavimo se na Marijinoj ulozi za jedinstvo Crkve. Kao što bi i naše zemaljske majke rado okupile svu svoju djecu oko zajedničkog stola, toliko bi Marija željela okupiti svu djecu Božju oko stola Gospodnjega i oko svojega materinskog srca. Mati je da okupi i pomiri zavađenu braću i sestre. I Gospa nam je dana da okuplja i pomiruje zavađene kršćane. I ona s Kristom moli: »Da svi budu jedno!«, ali mi premalo molimo za takvo jedinstvo. Marija ne želi drukčije jedinstvo nego ga odredi Krist: u cjelovitoj vjeri i uredbi vlasti kakvu Isus dade kraljevstvu Božjemu... Treba nadvladati mnoge ljudske zapreke, cijele naslage povijesnih zabluda i nepovjerenja. Majka Crkve želi pomoći, ali je treba zazivati složnom molitvom za slogu kršćanskih crkava da opet srastu u jednu, Kristovu Crkvu.

Ivan Pavao II., prikazavši povijesnu usklađenost marijanske i euharistijske pobožnosti, završava važnim riječima: »Marija vjernike privodi k Euharistiji« (RM 44). Kako i ne bi, kad je u Euharistiji njezin Sin i naš Spasitelj, a ona svu svoju djecu privodi Kristu kao izvoru spasenja. Isus je i njoj samoj Začetnik spasenja jer je unaprijed sasvim otkupljena »predviđenim zaslugama Kristovim«. Kad je i nama svima izvor spasenja, zar može Gospa propustiti da nas ne privodi k njemu u otajstvu kruha i vina? Ako marijanska pobožnost vodi Kristu, prema staroj poslovice: »Po Mariji k Isusu!«, onda mora dovesti vjernike do živoga Isusa među nama – u Euharistiji. Zato prigodom naših marijanskih svečanosti želimo Božji narod privesti k sv. Misi da blaguju u sakramentu – Sina Marijina.

Na kraju sve ove vidike saberimo u poznatoj pjesmi nepoznata pjesnika koja divno spaja Euharistiju i Mariju. U prijevodu o. M. Pavelića ona glasi:

»Zdravo, Tijelo, porođeno ko plod tijela Djevinog,
ispaćeno, prineseno zarad ljudstva čitavog,
koje livaš – probodeno – krv i vodu s Boka svog,

Budi nama podijeljeno u čas boja samrtnog!

Isuse slatki, prepun miline,

Isuse, Marijin Sine!«

DOZRIJEVANJE ZA NEBO

Pri kraju svoje knjige »La Vièrge Marie« Guitton nas poziva da promatramo Gospu potkraj zemnog puta kako dozrijeva za nebo. Źeljela je višom spoznajom obuhvatiti BoŹje djelo spasenja po Kristu i svoje poslanje u tom divnom djelu. Nakon duge »evolucije« njezine vjere nastupila je »involucija« uranjanja u cjelovit smisao svojeg poziva... Dodao bih da je iznad oba duševna procesa stajala »elevacija« milosti koja Mariju visoko uzdiŹe iznad prosjeka ostalih vjernika. Ona se penje na vrhunac prosvjetljenja i sjedinjenja s Trojedinim Bogom prije no èe poèi s ovog svijeta u slavno gledanje Boga.

Amadej Loznaski piše o tim zadnjim danima Marijina zemaljskog Źivota: »Dolièno bijaše da se rasprostire u niŹim stranama da bi u svetoj punini ušla u nebesko, prenošena od Duha Gospodnjeg iz kreposti u krepost, iz jasnoèe u jasnoèu« (7. hom. – SC 72, 188).

Guitton nam za uŹivljavanje u Marijino dozrijevanje daje zlatno pravilo: »Najuzvišenije razjašnjava najniŹe, najtajnovitije razjašnjava najobiènije.« To pravilo primjenjuje na nekoliko kontrastnih primjera: »Svetac razjašnjava grešnika, duša razjašnjava tijelo, Bog razjašnjava èovjeka... Ima, bez sumnje, više otajstva, ali i više svjetla u najuzvišenijem nego u najobiènijem... Tako i u Marijinoj pojavi, povlaštenoj i otajstvenoj usred povijesti spasenja, ima više svjetla za shvaèanje našeg postojanja nego ako to postojanje ispitujemo na razini èovjeka« (V. M. 232). Marija je »sam uzor ljudskog Źivota« (type d'une vie humaine – 234) visoki kljuè razumijevanja za naše obiène Źivote, utopljene u grubu povijest na zemlji, ali usmjerene u divnu natpovijest iznad zemaljske stvarnosti. Potkraj Źivota, osobito u starosti, svi doŹivljavamo neko vraèanje u sebe da bismo sebe shvatili, pred Bogom odvagali i pripremili se za konaèan odlazak s ove zemlje. Kao sunce koje na zapadu gleda u svoj istok da bi od poèetka do kraja obuhvatilo svoje putovanje prije nego ima zaèi ispod obzorja. Guitton ima drugu sliku: kao plod koji doŹivljava svoj cvijet da se vrati u svoje sjeme. Starost gleda u mladost da bi završila tamo gdje je poèela: u jezgri smisla koji krajem tumaèi poèetak, plodom tumaèi sjeme. A jezgra je smisla slika BoŹja u nama koja treba da se dovrši u kušnji i prijeđe u gledanje Boga nad nama.

Vratimo se Gospi u jesen njezina Źivota, pri kraju hodoèašèa vjere! Nakon dovršene Kristove pashalne tajne, nakon silaska Duha u Crkvu, Marija je uzdignuta na vrhunac s kojega unazad promatra svu prošlost i unaprijed svu budućnost povijesti spasenja. Ne na naèin povijesnih podataka, nego na naèin natpovijesnog smisla, slièno Ivanu na Patmosu kad piše knjigu Otkrivenja. Marijin pogled još je viši od Ivanova jer je bliŹa Bogu i Kristu njegovu. BliŹa nego itko od stvorova.

Pogled unazad – retrospektiva

Cijeli je Źivot Gospa razmišljala o svemu što je doŹivjela s Isusom. A sad, pri kraju, pronièe u ono najvaŹnije što treba da preda Crkvi za propovijedanje Krista. Kao i apostoli, tako još više Marija, u svjetlu Duhova, shvaèa puno otajstvo Krista i njegova kraljevstva. Kako li su poèeci bili zagonetni! A sad su ti poèetni cvjetovi razgovjetni kao zreli plodovi otkupljenja.

Rana mladost! – Veè u oèinskom domu bila je obasjana proroèkom vjerom Izraela. Silno ju je zanimalo sve što spada na Mesiju. Kliknula je od sreèe kad je pomišljala na njegov dolazak. Htjela mu je sva pripadati da bi ga dostojnim srcem doèekala, jer on mora naskoro doèi. I tako se posvetila Bogu da bude djevièanska Jahvina sluŹbenica. Nije tada slutila da Bog sprema srce Kèeri Sionske za Źivu kolijevku svojem utjelovljenom Sinu.

Èas navještenja! – Kako li se uplašila pred anđelom! A on joj donio divan pozdrav od Boga: »Raduj se, milosti puna!« Još više se iznenadila kad je èula anđelovu poruku: Rodit èeš Mesiju-Kralja, Sina Svevišnjega! Pred njom puèe obzorje neèuvene tajne: Veliki i Sveti dolazi na zemlju. Sin BoŹji u njoj se utjelovljuje. »Sam Bog dolazi da vas spasi!« (Iz 35, 4)... Još jedna tajna da potvrdi veèu Tajnu: ima ga zaèeti i roditi kao Djevica... Klonula bi pred tolikim otajstvom da nije èula od Gabriela: »Bogu nije ništa nemoguèe.« Zato je svim srcem odgovorila: »Evo sluŹbenice Gospodnje! Neka mi bude po rijeèi tvojoj!« Anđelov pozdrav sad postaje jasniji: od Boga Zamilovana, obilno

Obdarena! Otkada to? Ne nalazi svjesni početak u svojoj duši. Mora da je to već prije svijesti jer je preodabrana za Majku Boga u tijelu ljudskom... Ono što je Crkva dosta kasno teološki zaključila, to je Marija dosta rano mistično doživljavala – svet joj bješe bezgrešni početak.

Čas pohoda! – Kakva li klicanja u tom domu himana. Svi bijahu radosni preko mjere, jer Mesija dođe. Tu je među njima! Sunce s visina već ih grije. Duh Gospodnji sve ih nadahnjuje. Radosna vijest započela je svoje putovanje kroz izabrane duše. U Mariji od toga susreta ključa neprestani »Veliča duša moja Gospoda!« Sad je sve jači kao pjesma vlastite duše koja nikada ne kani prestati.

Čas porođaja! – Sve je ispalo drukčije od ljudskog predviđanja. Bog se htio roditi u krajnjem siromaštvu staje da bi anđeoskom pjesmom pastirima najavio bogatstvo nebeske slave. Neopisiv ushit kad je ugledala milo Čedo na svojim rukama. Naskoro je od pastira čula tri imena za novorođenče: Spasitelj, Pomazanik, Gospod! Čula je i za himnu Kristova rođendana: »Slava Bogu! – Mir ljudima!«... One sjajne oči, ona razdragana lica priprostih pastira – kako Bog ljubi malene!

Čas prikazanja u Hramu! – Iznenadila se kad pred nju stade starac Šimun kao oličenje starozavjetne vjere. Oči mu blistahu od radosti kad je na drhtave dlanove uzimao Dijete. Taj prodoran pogled koji gleda u daljinu i proročki naviješta buduću slavnu i bolnu tajnu! Navješćuje da će »Svjetlo naroda« i »Slava Izraelova« postati »Znak protivljenja«, a njoj »mač boli«. Divan, veličanstven starac, obasjan proročkim svjetlom... Ali ono što reče o Isusu postade joj tjeskobna briga pred tamom koja ima doći prije nego sine svjetlo.

Mudraci u Betlehemu! – Dostojanstveni tuđinci pali su na koljena pred Djetetom u kojem gledaju Mudrost s neba. Njihov poklon do zemlje, njihovi kraljevski darovi, njihova djetinja vjera – sve ju je to zadivilo... Osjetila ih je kao prethodnike i predvodnike mnogih koji će se klanjati njezinu Sinu... Digoše se i vratiše se a da se nisu ni predstavili imenom. Iz daleka su, a tako blizu vjerom. Doživjela ih je kao glasnike velike budućnosti Mesijina Kraljevstva.

Bijeg u Egipat! – Kad je od Josipa čula kamo moraju bježati i tko želi ubiti Čedo, silno se prestrašila. Brzi bijeg kroz tamnu noć u nepoznatu zemlju staroga ropstva: stislo joj se srce od brige za Dijete kojem silnici već prijete. Ali evo, Gospodnja ih ruka štiti i vodi, jer je u njezinu naručju Sin Svevišnjega... Sada shvaća da je novorođeni Kralj htio biti progonjen kao i njegova tek rođena Crkva kad je Herodov unuk Agripa I. zatvorio Petra u tamnicu da ga pogubi. Bog je silnike izigrao dok ne dođe dan da ih obori s prijestolja.

Nazaretski dani! – Bili su to obasjani dani u skrovitu domu. Sva se posvetila Dječaku koji je divno napredovao. Svakom žilicom svojeg bića srasla je s njime da bi mu služila kao mati... No iz njega je izbijalo nešto neshvatljivo, dubina nedokučiva. Pozornom Majčinu pogledu nije izmaknulo da je Isus često srcem bio »drugdje« – u tajnovitim visinama. Jednog dana šutljiva je tajna probila u Hramu: »Zar niste znali da je meni biti u onome što je Oca moga?« Sin je tražio Očev dom jer njemu sav pripada.

Javni život! – Nakon nezaboravnog rastanka odijelila se od Isusa da bi naskoro bila s njim u Kani. Čula je od njega svoje novo poslanje: Žena moga Časa! I dok je Mudrost sebe objavljivala propovijedanjem, a Svemoć potvrđivala čudesima, ona je iz svojega zakutka sve pratila i čekala na njegov sudbonosni Čas. Dok je puk zanosno klicao, ona je znala kakvi se oblaci gomilaju nad Sinom: »K svojim dođe, a njegovi ga ne primaju.« Teško je podnosila to čekanje jer joj se sve bliže primicao »mač boli«. Zadnja Pasha bit će strašna. Mora biti prisutna kad je Sinu najteže.

Pod križem! – Svi kao da pobjesniše protiv Sina: sinderij osuđuje, Herod se ruga, Pilat se nagađa, a pobješnjeli narod odriče se svojeg Kralja. Presuda na križ! Isus postaje sramota i strahota pred svima – kao da ga je Bog ostavio. Ali u njemu bijaše Bog koji ljudski život žrtvuje da bi ljude priveo k sebi. Ona ga je u boli priznala svojim Sinom. Stala je kao nova Eva uz novoga Adama da bi se rodio novi svijet. U teškoj trudnoći posta Majkom spasenja. Izranjenom dušom rodila je duhovnu djecu koju joj Raspjeti preda kao Majci milosti... Strahota je prošla, a plodovi križa ostaju, umnožavaju se, obuhvaćaju svijet, preporučaju duše... Nije uzalud propatila njegov i svoj najteži Čas.

Pred Uskrslim! – Kad se pred njom živ pojavio slavni Sin, s njim je iz ruševina izrastao novi Božji svijet. Iz Pobjednika smrti poteći će Život; već teče, sve jače protječe, podiže palo čovječanstvo. Cijelom rodu Adamovu svanula je nada uskrsnuća. Po Crkvi već se svijetom razglasa slava Uskrsloga. Majka moli da pobrzaju noge glasnikâ Radosne vijesti, jer je Uskrs zadnji smisao pogaženih života na Zemlji.

Uzašašće! – Pobjednik smrti uspeo se na nebesko prijestolje s desne Boga. Otvorio je kuću Očevu za sve spašeničke. Vječni je život započeo da nikada ne završi. Majka je tijekom još na zemlji, ali srcem sva kod Sina u slavi, čekajući svoj poziv u vječni život...

Pogled u budućnost

Otkako je Marija na Duhove materinskom ljubavlju ogrlila novorođenu Crkvu, osjeća se predvodnicom novoga Božjeg naroda na hodočašću prema nebeskom Jeruzalemu. Dosad je htjela biti slična Kristu na zemnom putu, a odsad se kao životvorna Majka milosti želi suobličiti Duhu-Životvorcu. Sva se predala novom pozivu s pogledom u budućnost Crkve kojoj postaje uzorni lik.

Sam je Duh u Mariji dovršavao svoj najljepši hram dižući visok toranj njezina mističnog sjedinjenja s Bogom Trojedinim. Ukrašava hram iznutra do zadnjih pojedinosti vrhunske savršenosti. U Marijinoj duši sve se uzdiže do Božjih pogleda i pojednostavljuje u sklad, sličan božanskoj jednostavnosti. Sve u Mariji postaje razgoreno višnjom ljubavlju. U svemu se poistovjećuje s Božjim nakanama. Jasno joj postaje njezino mjesto i poslanje u daljnjem djelu spasenja. Guitton piše da Marija u to doba postaje »slika ne samo raja zemaljskoga, nego i konačnog raja nebeskoga« (V. M. 243).

Gospa je zadnjih dana nazirala i svoju skorbu nebesku slavu. Je li svojom intuicijom vjere već na zemlji shvatila da će biti sva uznesena k Sinu u slavu? Zna da je bila stalno suobličena slici Sina. Hoće li biti naskoro suobličena i njegovoj slavi? Zna da je njezin Isus sada Svevladar svemira. Hoće li i Majku pozvati na kraljevanje u nebo? Da, to napokon mora doći. Zato čeka svoj poziv u vječnu budućnost nebeske Kraljice. Zastor vjere postaje sve tanji. Mariji se otvaraju nebeski vidici. Sve je bliža zvonjava nebeska, dok jednog dana u duši nije čula pjesmu: »Dođi, dođi sa Libana! Dođi, dođi, bit ćeš krunjena!« Kad je to bilo, gdje je to bilo, kako je to bilo? Nema povijesnog izvještaja pa nećemo nagađati o tome.

Naše dozrijevanje za nebo

Ako je Marija uzor za shvaćanje našeg postojanja na zemlji – kako veli Guitton – onda je i uzor za naše dozrijevanje do konačne svrhe spasenja. Mnoge su postaje njezina životnog puta slične našim postajama na stazi vjere. To smo opažali pri kraju dosadašnjih razmatranja o povijesnoj Mariji. I posljednje postaje Gospe savršeni su nam uzor i poticaj da se dostojno pripravimo za putovanje u vječnost.

Marijin životni put ne poznaje društvene senzacije ni trijumfalizam, ali je pun milosnih i objaviteljskih senzacija Božjim zahvatima u njezin život. Marija je društveno obična i skromna žena usred zabačenog Nazareta, ali je iz te skrovite poniznosti uzrasla do najveće Žene svijeta. Mnogi misle da su toliko vrijedni koliko su važni u očima drugih. No Marija svoju vrijednost traži u Božjim očima... Tek u Crkvi ona će postati poznata i čašćena kao Božja i naša Majka. Ta spoznaja o Mariji kroz vjeru Crkve raste i još će rasti onoliko koliko kršćani shvaćaju, da je čovjekova veličina iznutra, a ne izvana, u pljesku i priznanju. U tom smislu Marija je uzor i mladima i starima gdje da traže svoju pravu veličinu.

Starost je doba kada se ruši vanjski tjelesni čovjek, kada se smanjuje i onaj društveni čovjek, ali treba da poraste unutarnji, duhovni čovjek. O tome divno piše Pavao Korinćanima: »Naprotiv, ako se i raspada naš vanjski čovjek, ipak se naš unutarnji čovjek obnavlja iz dana u dan. Uistinu, naša nam sadašnja, ali kratkotrajna i mala nevolja, donosi izvanredno veliku i vječnu slavu; nama koji ne smjeramo na vidljivo, nego na nevidljivo, jer je vidljivo prolazno, a nevidljivo vječno« (2 Kor 4, 16-18). I Gospa je stigla do svojih starijih godina kad se nakon Duhova nekako povukla u nutrinu

svoje duše da u njoj sazriju svi plodovi savršenosti.

I nas će stići, ili nas je već stigla jesen života. Valja pobrati i duhovne plodove prije nego nastupi samrtna zima... Ima svijetlih životâ koji u stare dane mogu sabirati zrele plodove vjerne pravednosti. No ima starih koji moraju popravljati ruševine prošlog života: da grešno okaju i promašeno oplaču. Ako je mladost ludovala, obično starost mora tugovati. No mnogi stari tuguju i zbog tuđih ruševina duše jer im najbliži otpadaju od vjere i pravde. Samo nemojmo tugovati zato što treba ostaviti ovaj svijet. To je bio nedostatak vjere u vječni život.

Ima danas, na žalost, ostarjele mladosti koja je izgubila sve ideale, a idoli svijeta razbiše ih sve do očaja, do samoubojstva. No ima i pomlađene starosti koja radosno svjedoči i vjerno kroči prema smrtnoj noći jer vjeruje u vječni Dan. Tako je i Marija kročila k vječnoj Budućnosti. Mogu je nasljedovati oni koje krijepi vjera »slatkim zanosom Marijinim, a navješćuju je upornošću apostolskom« (D. Ange: Ton Nom de braise, Paris, 97).

MARIJIN ODLAZAK U NEBO

Životopise svetaca završavamo opisom smrti i njihove proslave u Crkvi. Možemo li jednako tako dovršiti i zemni životopis Kraljice svetaca? Prema prastarjoj predaji Marijin završetak na zemlji i početak nebeske slave toliko je izniman da nadvisuje sve svece Božje, a posve se suobličuje slavi uskrsloga Krista. Ona je iz naše povijesti otišla u nebesku natpovijest cijela savršeno otkupljena, posve spašena, dušom i tijelom uznesena na nebo.

Marijin rastanak od ovog svijeta nije opisan ni u jednom izvoru (Biblija, Predaja) kao povijesni događaj koji bi potvrdili svjedoci. Ono što vjerujemo o slavnoj Gospi zaključak je vjere iz drugih objavljenih istina. Taj zaključak nošen je jakim Predajom i u liturgiji i u otačkim spisima. Ono što je kasnije napisano o Marijinoj smrti i njezinu uznesenju u apokrifima nema pouzdana izvora za povijesnu provjeru. Ni apostol Ivan, koji bijaše najbliži svjedok Marijinih zadnjih godina na zemlji, nije nam ništa zapisao o njezinu odlasku s ovog svijeta, premda ju je u svojem stanu čuvao i pazio jer je s Golgote »uze pod svoje«. Ni Luka, tako znatiželjan i poman za sve što se tiče Marije, nije ostavio ništa pismeno o njezinu svršetku među ljudima. Ni apostolski učenici ne pišu o toj temi... Da li kasniji apokrifni opisi imaju koje zrnice povijesne predaje o tome, kao da se ne da provjeriti. No već u 3. st. niče vjersko-dogmatska predaja o Marijinu uznesenju na nebo... Možemo nagađati o razlozima zašto sveti pisci šute o Marijinu završetku, no takva nagađanja ne probijaju veo tajnovitosti oko Marijina odlaska s ovog svijeta.

Apokrifne žrekonstrukcije

Vjera kršćana u Marijino uznesenje na nebo pojavljuje se već u 3. st. pa se oko tog događaja splela pučka književnost koja je konkretnom dramom željela nekako dočarati ono što povijesna predaja nije sačuvala. Možda u tom pučkom prikazivanju ima koje zrnice povijesne istine, nošeno judeo-kršćanskom strujom, no ništa ne možemo povijesno provjeriti jer u tim spisima nema dodira sa svjedocima Marijina svršetka. Glavnina apokrifa o Marijinu uznesenju između 3. i 7. st. toliko je maštovita i neusklađena da trijeznom čitatelju ne ostavlja dojam pouzdanih izvještaja. Apokrifi obiluju scenarijima koji bi željeli žnadopuniti ono što nisu našli u Bibliji, jer pučka mašta želi potpunu konkretnost pa i neprestanu čudesnost oko Marije. Crkva je pouzdane spise apostola i njihovih pratilaca dobro razlikovala od nepouzdatih apokrifa koje nije stavljala u kanonske svete knjige. Ipak su neki apokrifi imali jak utjecaj na liturgiju lokalnih crkava, osobito na Istoku. Neki od Otaca vjerovali su u povijesnost asumpcionističkih apokrifa, bar djelomice, dok je većina odbacivala apokriffe kao povijesna vrela.

Odbacujući apokrifna maštanja, ne smijemo odbaciti intuiciju vjere u njima koju je puk izražavao na svoj način. Iako nije imao kritičnosti, živio je u vjeri Crkve koja ga je nadahnjivala.

a) Pseudo-Melitonov spis »Prelazak svete Marije« s kraja 3. st. bilo bi navodno djelo nekog apostolskog učenika Leukija iz 2. st., no taj »Transitus« ne očituje povijesnu ozbiljnost, nego neko oponašanje Isusova uskrsnog događaja. Opisana je Gospina sveta smrt u Maslinskom vrtu, pokop

podno Maslinske gore kako je Petar odredio. No Toma je zakasnio, a kad je prispio, otvoriše mu grob da vidi Gospu, no grob je bio prazan, a u njemu mnogo svijeća... Kasnija izdanja donekle mijenjaju scenarij, no uvijek je Marijino tijelo uzneseno na nebo, a grob prazan... Spis je nadahnuo mnoge umjetnike: Marijina duša izlazi iz tijela u liku djeteta, ispod toga prizor apostola oko praznog i žrascvaloga' groba, a iznad Krist u slavi postavlja Majku sebi zdesne na prijestolje slave.

b)Pseudo-Ivanov spis iz 4. st., pogrešno pripisan apostolu Ivanu, opisuje Marijino uznesenje u nedjelju, ali ga nitko osjetilno ne opaža. Ne govori se u njemu o pravom uznesenju žive Gospe na nebo, nego anđeli njezino neraspadnuto tijelo odnose pod ždrvo života' da ondje čeka na konačno uskrsnuće u dan općega suda. Dakle, bez vjere u tjelesno uznesenje odmah nakon Marijine smrti.

c)Spis Ivana Solunskog iz 7. st. spaja prijašnje apokriife u jednoj homiliji kao Usnuće-Prelazak-Uznesenje. Prilično se promijenio scenarij mašte u kojem iščezava pravo tjelesno uznesenje...

Nećemo se upuštati u nepouzdana dramske scenarije iz kojih će možda buduće kritičko ispitivanje izvući pokoji povijesni kamenčić. No neće to biti zato što ih pričaju apokrifi, nego stoga što ih potvrđuju drugi povijesni izvori.

žMarijin grob' podno Getsemanija

U dolini Kedrona, zvanoj Jošafatska dolina nalazimo davno štovan »Marijin grob« gdje se najprije slavilo Marijino Usnuće-Uznesenje. Povijesno je dokazano to štovanje s kraja 3. st. prema izvješću sirskeg dokumenta »Usnuće Marije«. Nad tim grobom podigoše Bizantinci u 5. st. osmerokutnu crkvicu na čast Usnuća-Prelaska (Koimesis- -Analepsis). Kamenom pločom prekriše sarkofag »Marijina groba« da hodočasnici s njega ne bi otkidali kamenčiće. Premda su muslimani u 9. i 13. st. dvaput rušili crkvicu nad grobom, on nije oštećen. Današnja crkvica što je sagrađeno franjevcima, a čuvaju je armenski kršćani, krije u kripti taj grob. Nakon jedne poplave Kadrona god. 1972. arheolozi su pod vodstvom B. Bagattija istražili sarkofag u kripti, ali nisu pronašli da je u njemu netko istrunuo, kao da u njemu nitko i nije ležao. No, kada je sarkofag onamo donesen i otkada se štuje na tom mjestu, još nije dokazano.

Je li štovanje »Marijina groba« povijesni dokaz njezine smrti i pokopa na tom mjestu? Dok se ne dokaže starost sarkofaga i štovanje toga groba do 1. st. kršćanske povijesti, ne bismo smjeli ništa sigurno tvrditi. Možda je taj grob dio apokrifnih scenarija jer je njegovo štovanje poznato u isto vrijeme kada izlazi i Pseudo-Melitonov spis. Možda je netko htio žlokalizirati' Marijinu smrt i uznesenje naknadnim donošenjem sarkofaga. Sv. Epifanije u 4. st. ispituje po Palestini predaju o Marijinu završetku na zemlji, ali tada nije ništa doznao o povijesnoj predaji o Marijinu usnuću i pokopu, nego ostaje nesigurno, je li prije odlaska s ovog svijeta umrla ili nije. Tek oko 500. god. nastaje apokrifna lokalizacija Ivanove kuće u Getsemaniju gdje je navodno Marija umrla. No u 7. st. pojavljuje se nova apokrifna legenda da se Marijino žusnuće' dogodilo na gori Sionu, ondje gdje se danas nalazi divna bazilika Dormitionis Mariae. Takve prekasne i protivne lokalizacije ne pružaju nimalo uvjerljive dokaze o povijesno utvrđenoj istini. Prema mojem mišljenju – a nije usamljeno – te kasne žpotvrde' apokrifnih scenarija dovode u sumnju i autentičnost žMarijina groba', sve dotle dok se ne dokaže da je taj grob štovan kao Marijin znatno prije pojave asumpcionističkih apokrifa.

Predaja Crkvenih otaca

Glavnina Otaca ne prihvaća apokrifna maštanja kao povijesna, nego se teološkom refleksijom zadubljuje u vjersku predaju o Uznesenoj. To se otajstvo ne može dokazivati arheološki, nego samo Božjom objavom o Mariji. Ako bi smrt i pokop bili povijesno provjerljivi, samo otajstvo Uznesene tek se provjerava vjerom u Božju objavu.

Početak 4. st., nakon doba mučeništva, širi se u Crkvi štovanje mučenika i svetaca koje ulazi i u liturgiju. U tom ozračju nastaje i živo zanimanje za Marijin početak u bezgrešnom začecu i za njezin završetak u nebeskoj slavi. Na sve strane vrve pučki apokrifi o tim dvjema temama. Biskupi i teolozi opažaju u apokrifima vjersku intuiciju koju treba teološki obraditi, jer maštoviti prikazi ništa ne dokazuju. O Marijinoj smrti i pokopu nema u to doba jednodušne predaje, ali o njezinu

uznesenju na nebo sve je snažnija vjerska predaja koja se ponajviše pokazuje u homilijama o Marijinu prelasku u onaj svijet, a drže ih Oci za blagdan 15. kolovoza.

Kad su Epifaniju (4. st.), biskupu Salamine na Cipru, arapski kršćani postavili pitanje o Marijinu svršetku, otputuje on u rodnu Palestinu da bi ispitao tamošnju predaju judeo-kršćana. Arapskim kršćanima odgovara u spisu »Panarion« iz god. 337. te veli da palestinski kršćani ne znaju »ni smrt Marije, ni da li je umrla, ni da li bijaše pokopana, ni da nije bila pokopana« (PG 42, 716 AD). Ne našavši jasnu predaju, Epifanije se zadovoljio šutnjom: »Pismo je zadržalo potpunu šutnju zbog veličine čuda da ne bi zbunilo ljudski duh prevelikim čuđenjem. S moje strane ne usudim se govoriti. Sve to čuvam u svojoj misli i šutim« (PG 42, 716 D).

Theoteknos de Livias (6. st.) ne govori o smrti kad slavi Uznesenu na nebo: »...tijelo koje je nosilo Boga te postalo Kovčeg Božji, pobožanstvenjeno, nepokvareno, prosvijetljeno božanskim svjetlom, bilo je uzdignuto u slavu skupa s dušom k Bogu putujućom« (izd. Wenger 1955, 227).

Modesto iz Jeruzalema (6. st.) smatra da Mariju kao Bogorodicu »sam Bog podiže iz groba i uze k sebi« da je »obdari tijelom u vječnoj neraspadljivosti« (PG 86, 2, 3312).

German Carigradski (8. st.) odbija od Bogorodice i smrt i grob i prah, ali nejasnom formulom koja ne kaže da nije okusila moć smrti i groba: »Neka odlazi od tebe smrt... grob... prah jer si postala Gospodaricom onima koji su iz gliba tvari podložni pokvarenosti« (PG 97, 1321). Takve riječi mogu se shvatiti i kao bez smrti i odmah nakon smrti...

Gotski misal (7. st.) u predslavlju o Uznesenoj ne spominje smrt, no ističe da je Marija »sigurna uznesenjem, uzvišena mirazom raja« (PL 72, 245).

Ivan Damaščanin (8. st.) pod jakim je utjecajem Pseudo-Melitonova apokrifa koji smatra povijesnim izvještajem. U svojim homilijama kaže da je Krist majku svoju »iz groba oteo« te zatim »prenošenjem proslavio prije općeg uskrsnuća« (PG 96, 741, 748). Ipak drukčije opisuje Marijin svršetak negoli smrt ostalih: »Tvoj sveti prelazak zato nećemo nazvati smrću, nego snom ili putovanjem, ili još bolje – dolaskom. Tvoja duša zapravo nije sišla u Had (Šeol) i tvoje tijelo nije bilo podložno raspadljivosti... nije bilo ostavljeno na zemlji, nego si Ti, Kraljice, Gospođo i Gospodarice, bila uznesena u kraljevske nebeske odaje« (PG 96).

Kasnije ćemo u dogmatskom dijelu proučiti razloge iz objave i riječi crkvenog Učiteljstva o Marijinu slavnom Uznesenju, dok će mišljenja o smrti ostati podijeljena sve do danas...

Što nam poručuje Marijina slava na nebu?

Marija je iz naše mučne povijesti prešla u nebesku natpovijest slave kao posve otkupljena, sasvim spašena. Ona više nema što za sebe očekivati na sudnji dan. Otišla je pred nama da nama, djeci svojoj, pokaže put do vječne slave. Pavao VI. poručio nam je to za marijanski kongres u Mariji Bistrici 15. kolovoza 1971.: »To je blagdan slave za nju, ali također blagdan radosti i nade za nas.«

Tako je ponizna službenica postala nebeska Kraljica uz Krista Kralja svega stvorenoga. Stari su je Oci nazvali ikona eschatologica = završna slika slavne Crkve. Taj lijepi naziv u cijeloj Crkvi budi nadu u našu buduću slavu. Zasad naše tijelo mora čekati u prahu zemlje, a samo opravdana i očišćena duša može k Bogu u nebo. Uznesenjem cijelog Marijina bića na nebo povećana je naša nada u našu konačnu pobjedu nad smrću. Stoga joj putujuća Crkva na zemlji pjeva:

»Ti slavo Jeruzalema (nebeskoga),

Ti radosti Izraela (i novozavjetnog),

Ti uzvišena diko roda našega!«

ŽENA »VELIKOGA ZNAMENA«

Nije dovoljno upoznati samo Marijinu povijesnu osobu na temelju povijesnih izvora Evandjelja.

Treba se uzdići iznad povijesti da bismo upoznali natpovijesno gledanje Ivanova Otkrivenja o uzvišenoj Ženi usred »velikoga znamenja« u 12. poglavlju vidioca na Patmosu.

»I velik znamen pokaza se na nebu: ŽENA suncem ogrnuta, i mjesec pod njezinim nogama, i oko njezine glave vijenac od dvanaest zvijezda. Trudna je i više u bolovima, u mukama rađanja. I pokaza se drugi znak na nebu: veliki ognjeni Zmaj sa sedam glava i deset rogova, a na njegovim glavama sedam kruna. I njegov rep povlači trećinu nebeskih zvijezda te ih surva na zemlju. Zmaj stade pred Ženu koja ima roditi da joj, čim rodi, proždere njeno DIJETE. I porodi sina muškića koji ima vladati nad svim narodima željeznim žezlom. Njezino Dijete bi uzeto k Bogu i prijestolju njegovu. A Žena pobježe u pustinju gdje joj Bog ondje pripravi sklonište da je ondje hrani kroz tisuću dvjesta šezdeset dana...« (Otk 12, 1-7).

Pisac zatim opisuje uzašašće Djeteta Ženina, i tom prigodom nastaje rat na nebu, kada anđeli pod vodstvom Mihaela Zmaja i njegove poslanike oboriše s visina na zemlju. Tada nebom odjeknu jaki glas: »Sada nastaje spasenje i snaga i kraljevstvo Boga našega i vlast Pomazanika njegova, jer zbačen bi tužitelj braće naše koji ih dan i noć optuživaše pred Bogom našim. Ali oni ga pobijediše po krvi Jaganjca i po riječi svog svjedočenja jer ne ljubiše života svoga – sve do smrti« (10-11).

Nakon slavnog prizora na nebu slijedi tužan prizor na zemlji, jer zbačeni Zmaj »poče proganiti Ženu koja porodi muško Čedo. Ali Ženi biše dana dva krila velikoga orla da odleti od lica Zmajeva u pustinju, u svoje sklonište, gdje se ondje hrani kroz vrijeme i dva vremena i pola vremena (= 3 i pol godine). Tada Zmaj izbacila iz usta svojih za Ženom vodu poput rijeke da je potopi. No zemlja priteče u pomoć Ženi i otvori zemlja usta svoja te popi rijeku koju izbacila Zmaj iz usta svojih. Tada Zmaj, razbješnjen na Ženu, počeo ratovati protiv ostalih iz poroda njezina, protiv onih koji vrše Božje zapovijedi i čuvaju Isusovo svjedočanstvo« (13-17).

Ovo veličanstveno i zagonetno viđenje puno je starozavjetnih boja i novozavjetne poruke. Mnogostruko korijenje ima u simbolizmu starih mesijanskih proroštava. Autori ga katkad smatraju središtem Knjige Otkrivenja, iako tih središta ima više: slava zaklanog Jaganjca, Žena suncem ogrnuta, nebeski Jeruzalem... Viđenje je višeslojevito: otrpne nas podsjećajući na Protoevanđelje, gdje mu je najdublji korijen jer su iste uloge: Bog, Zmaj, Žena i njezino Dijete. No bitna je razlika u tome što Protoevanđelje naviješta buduće spasenje Ženina Potomka koji »će satrti zmiji glavu«, a u Otkrivenju se opisuje već postignuto spasenje uzašašćem Ženina Djeteta koje izaziva obaranje Sotone s vlasti i moći: »Sada nastaje spasenje...« Viđenje je Ivanovo obogaćeno proročkim elementima iz Danijela i Ezekijela kojih nema u Protoevanđelju. Treba shvatiti smisao simbola koji imaju određeno teološko značenje da bi se razjasnila cjelina poruke u »velikom znamenju«. Za nas je najvažnije pitanje tko je ta Žena u znamenju. Što znače simboli poredani oko nje? I zašto Zmaj toliko bjesni na Ženu i njezin porod?

ŽENA u velikom znamenju

Malo je koja stranica Objave izazvala toliko rasprava kao ova tajnovita stranica. Tumači se stoljećima razilaze jer su simboli višeznačni. Svakako je to ista Žena kao u Protoevanđelju, u istom »neprijateljstvu« sa Sotonom koji je oličen kao »ognjeni zmaj«, a pisac ga otvoreno poistovjećuje sa »starom zmijom« iz raja: »sotonom, zavodnikom cijelog svijeta« (9). Svakako da je njezino Dijete Krist, kao Spasitelj od Sotone, jer samo je on »uzdignut k Bogu i prijestolju njegovu« (5), samo je on izvor pobjede nad Sotonom: »Sada nastaje spasenje i snaga i vlast Boga našega i Pomazanika njegova« (10). Ova pobjeda istovjetna je sa »satrt će mu glavu«, jer glava znači moć i vlast.

Veće je razilaženje u vezi s tim tko je Žena u znamenju. U prvim stoljećima više Otaca u Ženi vidi prvotno Crkvu koju Sotona progoni. Marija ne bi bila u znamenju jer se spominje bolno rađanje, što ne bi odgovaralo Kristovu djevičanskom rađanju. Malo kasnije, počevši od Epifanija (4. st. – Haer. 78, 11), prihvaća se Žena kao Marija jer je samo ona rodila Pobjednika nad Sotonom, a Crkva je uključena u lik Žene kao Marijino produženje. Neki noviji htjeli bi da je lik Žene i Marija i Crkva, ali se ne slažu u tome što je prvotnije. Neki najnoviji tumače lik Žene kao Božji narod koji je u oba

saveza zaručnica Božja. Neki liberalni modernisti htjeli bi da je to idealizacija žene bez korijena u povijesti spasenja.

Treba početi od onoga što je jasno da bi se lakše shvatilo nejasno. Vrlo je biblijski jasno tko je Bog, tko je Sotona-zmaj, tko je Dijete uzeo k Božjem prijestolju, a »ima vladati svim narodima« kao Pomazanik-Mesija. Ako je sigurno da je Dijete Krist jer mu pripada Božje prijestolje (Ps 110, 1-2), jer je on pobijedio Sotonu (Iv 12, 30-31), onda je sigurno da je Žena koja ga rodi Marija u prvotnom planu, jer Crkva ne rađa Krista. Sjetimo se potvrde koju daje sâm Isus kad u Kani i na Golgoti Majku svoju naziva »Ženo«, a to u vezi s »mojim Časom« kad se pobjeđuje Sotona: »Sad će poglavica ovoga svijeta biti zbačen napolje. A ja, kad budem podignut od zemlje, sve ću privući k sebi« (Iv 12, 30). Isti Ivan, koji u svojem Evandjelju zapisa Isusov »Ženo«, sad u Otkrivenju istim nazivom označuje istu Ženu spasenja. Tu je ključ za shvaćanje Žene velikoga znamenja.

Što onda znači bolno rađanje na početku viđenja? Treba ga shvatiti šire od Kristova fizičkog rađanja: kao rađanje cjelovitoga Krista – i Glave i udova. Tada je u bolno rađanje uklopljena Marijina »nova trudnoća« na Golgoti, kada posta Majkom spasenja. Zanimljivo je u daljnjem opisu da rađanje Djeteta-muškića nije opisano kao bolno (12, 4). Otpao bi prigovor starih Otaca protiv Marije u znamenju zbog djevičanskog rađanja.

Znamen spominje i »ostale iz poroda« iste Žene koji su, očito, kršćani jer »čuvaju Isusovo svjedočanstvo« (17), pa i svi ljudi vjerne savjesti jer »drže Božje zapovijedi«. No »ostali« pretpostavljaju prije toga nekog Prvorođenoga koji je već opisan kao »uzdignut k Bogu«, da »vlada svim narodima«. Dodani simbol »željeznog žezla« ne znači silovitu tiraniju, nego neslomljivu Pomazanikovu vlast. Dakle, »ostali« su duhovni porod Žene kao Majke milosti. Mogu se smatrati i sakramentalnim porodom Majke Crkve. No Prvorođeni nikako ne može biti porod Crkve, nego samo Marije, jer Crkva ne rađa Krista – Pobjednika nad Sotonom, nego je rođena iz njegova probodenog boka. Smatram da cjelovit kontekst Objave opravdava prvotno Mariju kao Ženu velikog znamenja.

No nije Marija u znamenju osamljena Žena, nego je zajedno s Božjim narodom označena kao predvodnica te zajedno s Crkvom kao njezin pralik. Tu vezu krasno označuje dvanaest zvijezda oko njezine glave – simbol dvanaest plemena Izraelovih koje predstavlja Kći Siona, i simbol dvanaest apostola koje predvodi Majka Crkve. Dakle, starozavjetni i novozavjetni Božji narod označen biblijskim počecima? 12 sinova Jakovljevih i 12 apostola Kristovih. Sve ih pred Bogom predstavlja Žena usred znamenja jer je prihvatila i rodila Spasitelja svih, smisao obaju saveza.

Važan je simbol suncem ogrnuta. U biblijskoj simbolici označuje Sunce ili Božju pravednost koja opravdava i Bezgrešnu; ili Božju dobrotu koja sve obasjava, napose Punu milosti; ili samoga Krista kao »Sunce s visina« koje obasja sav svijet te i Mariju ogrnu slavom svojom. Koje god značenje uzeli dobro pristaje Mariji kao velikom znamenju... Nasuprot Suncu stoji mjesec pod nogama njezinim koji svojim mijenama simbolizira promjenljivost vremena i svijeta, a Mariji pristaje pod noge jer je prezrela taštinu svijeta zbog vječnih Božjih planova.

Iz jezgre velikog znamenja treba tumačiti rubne simbole koji su dosta nejasni, neki još neodgonetnuti. Zagonetan je simbol »pustinje« kamo Bog sklanja Ženu da je obrani od Zmaja i hrani oko 1260 dana, a to se izjednačuje s tri i pol vremena, tj. godine. Tim brojem Danielova knjiga označuje progon Antioha Epifana (Dan 7, 25; 12, 7; 13, 5). Je li to navještaj progona Marije ili Crkve ili pak obiju? Ipak, ne valja tri i pol godine uzeti točno matematički, nego simbolički: pola od sedam, od broja punine; dakle neko »ograničeno vrijeme«, privremeno zlo.

Nejasan je i simbol potopnih voda koje Zmaj riga na Ženu, ali je ne uspijeva potopiti. Možda je to znak neprijateljske sile ili znak opće grešnosti u koju Sotona uvaljuje svijet, ali Mariju ne može jer nju Bog čuva kao Bezgrešnu. Dao je Ženi »krila velikog orla«, što bi u Starom savezu označavalo Božju zaštitu nad izabranim narodom (Izl 19, 4), a ovdje nad Ženom. No orlovi imaju i negativnu simboliku u Bibliji (Jer 49, 22; Mt 24, 28).

Simboličko značenje zemlje koja »otvori usta svoja i proguta rijeku« da pomogne ženi posve je

nejasan simbol koji različito tumače. Nekima je ta zemlja samo nadopuna slike bez posebnog značenja. No nećemo zbog nejasnih rubnih elemenata te veličajne slike nijekati njezino središnje značenje: veliki znamen Apokalipse nadopunjuje poruku Protoevanđelja o Ženi koja rodi Pobjednika nad Sotonom, a i sama ostaje netaknuta od sotonske poplave zla.

Zmaj protiv Žene

Jasno je Zmaj u Otkrivenju poistovjećen sa Sotonom kao »starom zmijom« iz praroditeljskog raja koji posta »zavodnik svega svijeta«. Ali opisan je strašnije nego u Protoevanđelju. To je užasna spodoba napadačke moći sa sedam okrunjenih glava i deset ubojitih rogova. Nalikuje na Danielovu četvrtu neman (7, 7). U Zmajevoj službi i dvije su zvijeri: »Zvijer iz mora« predstavlja političku velesilu kao sjedište svjetske oholosti koja ratuje »protiv svetih« (13, 7). »Zvijer s kopna« predstavlja ideološko- magijsku velesilu koja izgleda »kao janje, a govori kao zmaj« nagovarajući ljude da se klanjaju prvoj Zvijeri iz mora (13, 13-14). Nju jaše velika Bludnica, antitip svete Žene velikog znamenja. Bludnici se ulagaju trgovci raskoši, njezina je »zlatna čaša puna odurnosti i nečistoće« (17, 4), a »pijana je od krvi svetih i od krvi Isusovih svjedoka« (17, 6)... Koliko ova tri simbola zla u Zmajevoj službi odgovaraju tadašnjim prilikama Ivanova pisanja, a koliko budućim progonima Crkve od sila ovoga svijeta, posebno je pitanje koje ne bi spadalo na sam znamen, nego na njegovu povijesnu primjenu, odnosno proročku dimenziju. Nećemo u to ulaziti, jer sada je važnije pitanje: Zašto Zmaj-Sotona toliko progoni Ženu i njezino Dijete? Triput napada: najprije da proždere Dijete, zatim da potopi Ženu, a kad mu oboje nije uspjelo, zaratio se s ostalima iz »poroda Ženina«, vjernicima Kristovim... Za zadnji napad Ivan piše: »Jao vama, zemljo i more, jer siđe đavao k vama s velikim gnjevom, svjestan da ima još samo malo vremena« (12, 12). Tu je označena teška povijest Crkve koju će skriveni đavao progoniti da bi uništio djelo Jaganjčevo, a pomagat će mu protuvjerske snage političkih i ideoloških zvijeri, zajedno s Bludnicom koja zavodi bogataše svijeta. Ovi simboli zla nisu toliko natpovijesni da ne bi bili ostvareni u povijesti. U njima je prikazana snaga ovoga svijeta udružena protiv kraljevstva Božjega što ga je osnovao Krist na zemlji, a cilj mu je nebesko kraljevanje. No ono na ovom svijetu mora iskušati teška progonstva, kao i njegov Osnivač kad bijaše među ljudima.

Nimalo čudno što Sotona kao Božji neprijatelj posebno mrzi i progoni Krista koji mu svojim spasenjem ote grešno ljudstvo. Najprije je htio Spasitelja u pustinji odvratiti od spasiteljskog nauma ponudivši mu ono što je nudio silnicima i zavodnicima svjetskih kraljevstava. Kad u tome nije uspio, digao je na Krista »sinagogu sotone« (Otk 2, 9) da ga »proždere«. No time je srušio svoju moć jer ga je Kristov križ oborio s vlasti nad ovim svijetom. Uzašašćem na nebo Krist je oborio Sotonu s visina moći. Sad Sotoni osta borba protiv Kristova djela – Crkve na zemlji.

Sotona nije mogao naškoditi ni Kristu ni Mariji, premda ih je želio uništiti napastima i patnjama. No može mnogo naškoditi vjernicima Crkve dok su u kušnji na zemlji. Zato je upeo sve sile jer osjeća da »ima još malo vremena«... Za vjernike pobjeda nad Sotonom jest »vršenje Božjih zapovijedi« i »svjedočenje za Krista«. U tome je i snaga Crkve protiv ovoga svijeta koji Sotona zavodi da ne bi prihvatio Krista, progoneći njegovu Crkvu. I Crkva pobjeđuje svijet držeći se čvrsto velikog znamenja – Krista i Marije. I svatko od nas tako će doći do pobjede. »In hoc signo vinces!« – U tom ćeš znaku pobijediti!

Suvremeni znamen

Grignon de Monfort u svojim spisima naviješta da će pobožnost prema Djevici-Bogorodici rasti u Crkvi posljednjih dana, dapače, da je porast marijanske pobožnosti znak posljednjih dana... Pojam »posljednja vremena« (tempora novissima) prilično je rastezljiv u Bibliji. U proroka označuje mesijansko doba (Iz 2, 2; Dan 2, 28), a često i kod apostola (1 Pt 1, 5; Jud 18). Katkad i mesijansko doba ima svoje »posljednje vrijeme«, kada će se pojaviti mnogi zavodnici, lažni proroci, otpadnici od vjere, antikrist kao »čovjek grijeha« u »suradnji sotone« (2 Sol 2, 3-10; 1 Tim 3, 1-9; 2 Pt 2, 2). Redovito izraz »posljednji dan« (dies novissimus) označuje sudnji dan zajedno s općim uskrsnućem od mrtvih (Iv 6, 40, 44, 45; 11, 24; 1 Kor 15, 52).

Uzmimo drugo značenje »posljednjih vremena« crkvene povijesti što ih sam Krist označuje crnim bojama: »Ustat će mnogi lažni proroci i mnoge će zavesti. Razmahat će se bezakonje i ljubav će kod mnogih ohladnjeti« (Mt 24, 11-12). U tom bismo smislu naše doba mogli smatrati znatno obojenim takvim zavodjenjem i otpadom od vjere, takvim ohlađenjem ljubavi. U takvo naše doba u Crkvi raste marijanska pobožnost. Gospina ukazanja u Lurdu i u Fatimi postaju znak »Marijina stoljeća«, u kojem je vrhovno Učiteljstvo definiralo početnu i završnu svetost Marijinu – Bezgrešnu god. 1854. te Uznesenu na nebo god. 1950. Porast moćne nevjere sa »sedam glava« ideologijâ danas se očituje u raznim oblicima »ateističkih humanizama«, a »deset rogova« pokazuje se u nasilničkim progonima Kristovih vjernika. Sotonino zavodjenje svodi se na apoteozu čovjeka koji ne želi Boga nad sobom ni kao Stvoritelja ni kao Spasitelja. Opažamo da je porasla i zavodnička moć apokaliptične »Bludnice« ne samo u značenju vjerskog otpada nego i kao raširena seksomanija koja je zahvatila našu visoku civilizaciju. Ohladnjela ljubav ima u današnjem stoljeću opipljivo očitovanje u mržnji koja naučava i prakticira: teški ratovi klasne, rasne i nacionalne mržnje, užas koncentracionih logora i genocida, oslabljena bračna ljubav, opći pomor nerođene djece itd... Sve su to znakovi da smo već upali u »posljednja vremena«, prema Kristovu i Pavlovu opisu.

Veliki znamen Žene koja rodi Pobjednika nad Sotonom nije samo na izvoru kršćanstva – u tajni otkupljenja, nego dobiva i posebnu suvremenost. Protiv poplave općeg zla iz Zmajevih usta potreban je Crkvi bliski lik Žene iz velikog znamenja koja označuje i Mariju i Crkvu, veliku temu II. vatikanskog sabora. Dok u ovome svijetu raste Zmajeva moć s protoevanđeljem nevjere i mržnje, dotle u Crkvi mora porasti prihvaćanje Marijine ponizne vjere i vjerne ljubavi sve do golgotskog Fiat! Evanđelje je divno u sebi, ali je djelotvorno onoliko koliko ga kršćani ostvaruju. Gospa je savršeno ostvarila kršćanstvo u svojem zemaljskom životu. Našim današnjim kršćanima uvelike nedostaje ostvarenje evanđelja u obiteljskom i društvenom životu. Crkva na Zemlji ne stradava toliko od progonitelja koliko zbog izdaje i zatajenja vlastitih sinova i kćeri. I ateizam uspijeva toliko koliko negdje malakše vjerski život. Širenju ateizma nisu krive samo doktrinalne varke nego i nevaljali kršćani. Gaudium et spes upozorava nas na taj uzrok: »Stoga u ovom rađanju ateizma nemali dio krivnje mogu imati vjernici ako, zanemariivši vjerski odgoj, ili pogrešnim iznošenjem vjerskog nauka ili također propustima svojeg religijskog, čudorednog i društvenog života – pravo lice Boga i religije radije skrivaju nego otkrivaju« (GS 19). Kad bi svi kršćani živjeli dosljedno prema Evanđelju, brzo bi se otapalo ledeno doba mržnje i nevjere.

Kad je sv. Bernardicu god. 1870. posjetio general francuske vojske koja je ratovala s Prusima, pitao ju je ima li za Francusku kakvu poruku iz Lurda. Redovnica u Neversu reče da ne zna ni za kakvu poruku. Nato će general: »Prusi su pred vratima Neversa.« A Bernardica odgovori: »Ja se ne bojim Prusa, nego zlih katolika.«

Slično nam poručuje i bezgrešna Žena iz velikog znamenja: Ne bojte se Zmaja dokle god stojite čvrsto uz Krista i njegovu Crkvu! Zlo vara one koji nemaju kraljevstvo Božje u sebi. Zmaj je toliko jak u zavodjenju koliko ste vi slabi u prihvaćanju Evanđelja mojega Sina.

Treći dio

4MARIJA U VJERI CRKVE

Majku Boga velikoga
slavi, dušo, pjevaj njoj!
Odabrane svetkuj dane
posvećene Prečistoj!

Uzvišenu ovu Ženu
diveći se promatraj,
punoj sreće ponajveće
Majci-Djevi čestitaj!

Majko sveta, što vrh svijeta
novu radost razlivaš
i po vjeri rajske dveri
svima nama otvaraš...

S Tebe divne, milostivne
sja zemaljski ovaj put,
što je cio prije bio
crnom tminom pritisnut!

(Bernardo Moles)

VJERA CRKVE – JEKA OBJAVE

Oni koji promatraju Crkvu izvana, a ne poznaju iznutra njezinu vjeru i život, redovito misle da ona novim blagdanima i dogmama »izmišlja« pojedine članke svojeg Vjerovanja. No vjera je Crkve u cijelosti proizašla iz primljene Objave, prenošene Biblijom i Predanjem. Crkva u svoju vjersku i čudorednu nauku ne dodaje novotarije, nego postupno razmišljanjem razvija sjeme riječi Božjih do punog cvata i roda. Ono što je uključeno u Božjoj objavi postaje izrično u nauci Crkve. Kad razmišljanje nad Objavom stigne do zrenja, vodstvo Crkve izriče ga po svojem Učiteljstvu kao svoje službeno tumačenje pravog smisla Objave. Tom je Učiteljstvu, kad govori u ime Kristovo, dana nezabludivost jer Isus je obećao Crkvi »Duha istine« koji će s njom ostati zauvijek i »uputiti je u svu istinu« (Iv 14, 17; 15, 26).

U nauku Crkve valja razlikovati sadržaj vjere, koji je uvijek isti i ne smije se mijenjati jer je primljen od Boga, i izričaj vjere, koji se može mijenjati prema raznim jezicima i s obzirom na sve veću jasnoću spoznaje. Sadržaj je star koliko i Objava, a Pavao ga naziva »poklad vjere« (1 Tim 6, 20). Izričaji mogu biti noviji i stariji kao sve šira i sve glasnija jeka objave. Zato je prvotni izvor vjere u Crkvi Objava riječi Božje kao određujuće pravilo (norma normans), a učenje Crkve kao određeno pravilo (norma normata).

To vrijedi i za vjeru Crkve o Mariji koja se nalazi sasvim blizu središtu Objave – Kristu. Crkva nastavlja Mariju u čuvanju i razmišljanju Božje riječi te poput Marije napreduje u vjeri sve jasnije spoznajući smisao objave. Kada razmišljanje o Mariji stigne do zrelosti, tada ga Crkva običava izreći marijanskim blagdanima i dogmama. Na takve čine Crkvu potiče ne samo pobožnost vjernika nego i napadi heretika. Učiteljstvo brani vjeru od zavođenja krivih učitelja. Već nas apostolski spisi upozoravaju na krive učitelje koji iskrivljuju smisao Božje riječi. U tome Crkva nastavlja apostole kad osuđuje krivovjerja.

Crkva je mnogo razmišljala o Mariji, propovijedala njezine odlike i povlastice, liturgijski slavila njezine blagdane, više puta dogmatski odredila vjerski nauk o njoj. Teolozi su o njoj napisali mnoge knjige i mnogim dokazima iz uključne u izričnu vjeru proučili njezina odličja. Tako je rasla spoznaja o Mariji, a usput i štovanje Marije, jer je »Crkva njezinu tajnovitu svetost premišljala i ljubav nasljedovala« (LG 64). Želja je Crkve da postane »što sličnija svojem uzvišenom Uzoru neprestano napredujući u vjeri, nadi i ljubavi« (LG 65). Tako se kroz povijest Crkve ispunjavalo proroštvo koje Marija o sebi izreče pred Elizabetom: »Blaženom će me nazivati svi naraštaji« (Lk 1, 48). Ni današnji naraštaj vjernika ne zaostaje u tome, dapače odlikuje se time.

Putovi spoznaje o Mariji

U živom povijesnom razvoju nema one sustavnosti koju nalazimo o znanstvenoj obradi dogmatike, pa i mariologije. Vjera je više nego određena nauka, ona je život koji spontano raste. Znanost nakon toga pobire plodove žive vjere iz života Crkve da bi ih poredala u sustavni red. Tako je napredovala i spoznaja o Mariji: najprije vjerskom intuicijom koja se dokazima raščišćavala i utvrđivala dok nije došla do sustavne teološke znanosti.

Kao što biolog mora proučavati život prirode kakav mu se otkriva, tako i teolog mora proučiti život

Crkve kakav se kroza stoljeća otkriva u pokladu vjere. Život je prije biologije, a vjera je prije teologije. Bez vjere nema prave teologije jer radi se o istinama koje su nam došle odozgo kao otajstva vjere, ne kao plod prirodnih znanosti. Ako je prava vjera Crkve jeka Objave, onda je svaki pojedinac u Crkvi dužan poštovati, istraživati, proučavati vjeru Crkve koja teologa obvezuje jednako kao i vjernika. Nije duh istine obećan svakom pojedincu napose, nego zajednici Crkve koja ima svoje od Boga određeno Učiteljstvo.

Unutar toga velikog ozračja vjere otvoreni su raznoliki putovi spoznaje za svaku vjersku istinu. Učiteljstvo je zadnja norma u Crkvi, a Objava je prva norma pred Crkvom. Ali mnogi pojedinci u Crkvi mogu primiti i steći krasne spoznaje već prije nego progovori Učiteljstvo. Katkad su prve spoznaje o Mariji došle od teologa, kadšto pak od pastira, kadikad od pobožnoga puka. Zato evo nekoliko riječi o tim putovima.

a) Vjersku intuiciju kao prvi prodor do neke zaključne istine nalazimo i kod vođa i kod vjernika. U početku nema jasnih dokaza, to je kao slutnja koja je uhvatila cvijet bez korijena. Često je u vjerskoj intuiciji primiješana i zabluda, kao troska uz kovinu koja još nije istaljena. U puku vjerska je intuicija pomiješana s maštanjem apokrifnih opisa bez povijesne vjerodostojnosti. Puk je bio skloniji lijepoj legendi negoli povijesnoj kritičnosti. Ipak je u tim spisima početna vjerska intuicija ispravna jer je bila nadahnuta Božjom riječju. Zato Crkva apokrifne nije niti potvrđivala niti osuđivala, nego ih je prepustila umjetnicima i slikarima. Ipak su ti spisi tjerali teologe na razmišljanje da vjersku istinu odijeli od maštanja puka i da je zatim dokažu izvornim dokazima prave znanosti.

b) Refleksija teologa tražila je na izvorima objave prave dokaze, pa i o marijanskim istinama. Refleksija je bila sporija od pučke mašte, ali solidnija zbog ozbiljna dokazivanja i tumačenja. Njome je obilnija partristička književnost, a najjači umovi na tom su putu crkveni Oci, od kojih su mnogi proglašeni »crkvenim naučiteljima«. Njihova spoznaja nije bez zablude, bez mutnih i krivih shvaćanja. No u toj refleksiji bilo je ozbiljna raspravljanja koje je postupno razlučivalo istinu od zablude. Tako bi vjerska istina kroz talionicu rasprava stigla do čiste kovine – ispravnog zaključka. Obično je to bilo očitovanjem na općim saborima gdje se sukobljena mišljenja podložiše sudu Duha istine u Crkvi.

c) Liturgija je osnovni život Crkve kao njezino bogoštovlje u koje je biskupsko vodstvo uključivalo stečenu spoznaju vjere da bi je pretvorila u slavljenje Boga. To više nije pojedinačno mudrovanje, nego životno izricanje vjere. Dakako, nije dokaz vjere dok ne postane općenito prihvaćeno slavljenje pod određenim naslovom blagdana. Liturgija pripada jezgri crkvenog života nad kojom bdije Duh životvorac da u nju ne bi ušla opća zabluda. Smatramo je pravilom vjere jer je očitovanje života Crkve, a ta je Crkva »stup i tvrđa istine« (1 Tim 3, 15). U ozračju liturgije nalazimo divan napredak spoznaje o Mariji, napose uvođenjem novih marijanskih blagdana i svetkovina.

Izvanliturgijska vjernačka pobožnost nema takva ugleda ni moći dogmatskog dokazivanja, nego se ona vrednuje prema potvrdi Crkve koja neke pobožnosti preporučuje i predvodi: npr. Gospinu krunicu i razne marijanske pjesme. Ono što je u pučkoj pobožnosti zdravo i istinito, to će prije ili kasnije ući u crkveni život potvrdom Učiteljstva.

d) Crkveno Učiteljstvo nastavak je Krista-Učitelja jer je apostolskom vodstvu Crkve sam Isus potvrdio poslanje i zaštitu Duha istine. Dar nezabludivosti nije stvar znanstvene kritičnosti, nego karizma odozgo koju Bog obećava zboru apostola, a napose Petru, da bi »utvrdio braću svoju« u vjeri (Lk 22, 32). To ne znači da Učiteljstvo nije upotrijebilo znanstvenu kritičnost, nego da iz nje ne izvire nezabludivost.

Uloga Učiteljstva nije početna, nego završna. Prije učiteljskih proglašenja vjere nastupaju teološka proučavanja i dokazivanja, dok se iskristalizirana vjerska istina ne nađe pred Učiteljstvom da ono svojom presudom odredi pravilo vjere ili osudi krivovjerni nauk. Obično najprije nastupa redovno Učiteljstvo koje govori glasovima mnogih učitelja, napose u liturgijskom propovijedanju i katehezi (homiliji). U važnim časovima povijesti nastupa svečano Učiteljstvo općih sabora ili pape kao

Petrova nasljednika. Tada je dogmatska presuda sama u sebi osigurana istinom nezabludivosti bez obzira na povijesnu dužinu ili zemljopisnu širinu prihvaćene vjere. Najčešće se događa da redovno Učiteljstvo kroz stoljeća ispovijeda vjersku istinu, a svečano je Učiteljstvo definira u sasvim određenom smislu.

Ovo Učiteljstvo proglasilo je nekoliko dogmi o Mariji svečanim učenjem općih sabora ili rimskih papa: Bogorodica, uvijek Djevica, Bezgrešno Začeta i Uznesena cijelim bićem na nebo... Ostale povlastice i naslove o Mariji naviješta redovno Učiteljstvo koje pripravlja put još kojoj dogmi o Mariji kad za to sazriju i spoznaja i povijesna potreba. Teološka disciplina dogmatike uključuje ne samo dogme nego i sve učenje Crkve o pojedinim vjerskim istinama, uz tumačenje raznih teologa i pobijanje protivnika vjere. Dakle, valja razlikovati dogmu Crkve od teološke dogmatike kojoj je ipak glavni sadržaj i mjerilo istine dogmatski nauk Učiteljstva.

Staro i novo u Mariologiji

Gdje se god susretnemo sa životom, vidimo da se iz starog razvija novo: iz sjemena biljka, iz nje listovi, cvjetovi, plodovi. I život vjere ima svoj rast koji nije u lomu i sukobu između starog i novog, nego u organskom spajanju staroga s novim. Drvo slaže svoje stare godove dodatkom novih godova, a ne ruši sagrađeno. Život se razvija u povezanosti (kontinuitetu) prijašnjeg, sadašnjeg i budućeg, a sukob starog i novog posve je protuživotan. Isus nas o tome uči: »Zato je svaki književnik, koji posta učenikom kraljevstva nebeskog, sličan čovjeku kućedomaćinu koji iznosi iz svoje riznice novo i staro« (Mt 13, 52).

I u mariologiji ima starih i novih istina, kao i starih i novih zabluda. Zato i prije i danas treba logično spajati »tradicionalno« i »moderno« dajući prednost istom sadržaju vjere u »vječnom« evanđelju koje prenosi i tumači vjera Crkve. Valja dobro razlikovati vjersku Tradiciju od ljudske tradicionalnosti. Prva je glasnica vjere, druga je produženje ljudskih zamišljaja koji mogu biti i ispravni i pogrešni. Nećemo davati prednost ni ljudskoj tradicionalnosti ni modernosti, nego ćemo vjernosti Božjoj objavi i učenju Crkve, jer je vjera Crkve jeka Objave. Nikakvu prednost nemaju ni stari ni novi pisci o Mariji ako se ne slažu s istom vjerom u isti sadržaj Objave. I stari i novi krivovjerci podjednako se udaljuju od božanske istine, no često su moderna krivovjerja sasvim nalik na ona stara, tradicionalna, makar im davali ime »moderne teologije«. Npr. Bogorodicu jednako niječu krivovjerci 5-6. st. kao i današnji, jer oboji niječu Kristovo božanstvo. Djevičansko materinstvo nijekao je Mariji i Kerint u doba Ivanovo, u 1. st., kao i Küng u 20. st.

Neki su pisci o Mariji pod prejakim utjecajem »tradicionalnoga« pa ne dopuštaju nove zaključke iz Objave. Nazivamo ih »fundamentalisti« jer se drže izričitih riječi Biblije i ni koraka dalje o uključnoj Objavi koja se razjašnjava zaključivanjem. Ima takvih sektaša kojima je Zdravomarija i Gospina krunica »protubiblijska«, premda su te pobožnosti satkane od biblijskih riječi... Drugi pisci padaju pod utjecaj »modernoga«: kao da je sve novo bolje od staroga, kao da moderna teologija smije rušiti staru vjeru Crkve i dobro utemeljenu teologiju prošlih stoljeća.

O tome zasada dosta jer ćemo u slijedećim raspravama vidjeti kako je vjera Crkve u Mariji napredovala spajanjem starog i novog, a to je bilo zapravo razotkrivanje skrivenog blaga Objave.

MARIJINI BLAGDANI U LITURGIJI CRKVE

Ovaj prilog potvrđuje ono što Crkva vjeruje i propovijeda o Mariji. Zakon vjerovanja postao je zakonom moljenja (Lex credendi – lex orandi). Navodim Gospine blagdane u približnom povijesnom redosljedju, da bi se vidjelo kada je koji blagdan ušao u kalendar opće Crkve. U to doba spoznaja vjere o Mariji dozrela je do određenog naslova u liturgiji.

Svetkovina Bogorodice uvedena je nakon dogmatizacije na Efeškom saboru god. 431. Već u 5. st. ta svetkovina slavila se u Rimu 1. siječnja, kao osmina Božića, a u Bizantu 26. prosinca, odmah nakon Božića.

Blagdan Navještenja pojavljuje se u Efezu u polovici 5. st., u Bizantu sredinom 6. st. kad ga car Justinijan propisuje za cijelo Carstvo. U Rimu počinje se slaviti potkraj 7. st. odredbom pape

Sergija I. u dan 25. ožujka, tj. devet mjeseci prije Isusova rođenja.

Svetkovina Uznesenja Marijina na nebo vuče porijeklo iz Jeruzalema gdje se oko 400. god. kod »groba Marijina« na 15. kolovoza slavilo njezino »Usnuće« kao rođendan za nebo. Car Mauricije određuje god. 600. taj blagdan za Istočno carstvo, a papa Sergije I. uvodi ga u rimsku liturgiju u 7. st. Gelazijev sakramentar naziva blagdan »Assumptio« – Uznesenje.

Blagdan rođenja Marijina počinje u Jeruzalemu u 6. st. gradnjom crkve »Maria nova«. Car Mauricije određuje ga za Istočno carstvo oko god. 600., a u rimsku liturgiju uvodi ga Sergije I. u 7. st.

Blagdan »Susreta« starca Šimuna i Krista bio je Gospodnji blagdan (Hypapánte Kyriou), a slavio se na Istoku već u 5. st. četrdeseti dan nakon Božića. Car Justinijan određuje ga za cijelo Carstvo, a u Rimu se od 7. st. 2. veljače slavio kao blagdan »Marijina očišćenja« (Purificatio Mariae). Kasnije dobiva naslov »Prikazanje Gospodina« (Purificatio Domini), kako ga i danas naziva rimska liturgija.

Blagdan Pohoda Marije Elizabeti slave u Palestini franjevci od god. 1263. U dan 2. svibnja slavi se od god. 1389. kao osmina rođenja Krstiteljeva. Taj blagdan, što su ga raširili franjevci, sada se u obnovljenom kalendaru slavi 31. svibnja kao završnica svibanjskih pobožnosti.

Blagdan Začeca Ane, majke koja rodi Gospu, zapravo je bio prvi oblik blagdana Marijina bezgrešnog začeca. U Bizantu se slavio – prema izvještaju Andrije Kretskoga – u 8. st. 9. prosinca. U južnoj Italiji slavi se u 9. st. 8. prosinca. Blagdan je brzo dospio u Irsku, a u 11. st. Engleska je izabrala sv. Anu za svoju zaštitnicu pa se slavio kao narodni blagdan. Na Istoku ga propisuje car Emanuel Komnen 1166. god. Na Zapadu se i širi i ukida – prema teološkoj napetoj borbi oko bezgrešnog začeca. Napokon ga kao blagdan god. 1474. dopušta Siksto IV. pod nazivom »Bezgrešno začecé B. D. Marije« s tekstovima za liturgiju. Klement XI. određuje ga za opću Crkvu god. 1708., a Pio IX. diže ga na svetkovinu 1854. god.

Blagdan Marijina prikazanja u Hramu na Istoku je nazvan »Put u Hram« a spominje ga u 8. st. patrijarh German. Slavio se pod utjecajem apokrifnog opisa u Jakovljevu protoevanđelju, kad bi Marija bila prikazana i Bogu posvećena u Hramu. No ta je legenda imala simbolično značenje: sama Gospa prikazala se u mladosti Bogu kao djevica... Blagdan se dosta mučno probijao na Zapadu jer mu je porijeklo bilo apokrifno. God. 1373. spominje se u Avignonu, Pio V. ga ukida, a Siksto V. ponovno ga uvodi u Rimsku liturgiju za dan 21. studenoga. Nije ga ukinula reforma Pavla VI., nego je istaknula njegovo tipsko značenje, neovisno o apokrifnim legendama.

Snježna Gospa spomendan je posvete prve Marijine bazilike u Rimu »Santa Maria Maggiore«, a slavi se 5. kolovoza prema odredbi Siksta III. koji je posvetio tu baziliku. Prema kasnijoj pučkoj legendi, pao je na Eskvilinu snijeg usred ljeta te označio gdje se ima graditi bazilika. Otuda naziv »Snježna Gospa« koji nije ušao u službeni kalendar, jer se taj spomen slavi kao »Posveta bazilike svete Marije«.

Karmelsku Gospu slave karmelićani od god. 1376. kao zaštitnicu redovničke zajednice. Spomendan je proširen 1726. na području Rimskog obreda, zbog raširene pobožnosti škapulara, na dan 16. srpnja. Sadržaj spomendana zapravo je Gospin zagovor za sretnu smrt i za duše u čistilištu.

Spomen Gospe od sedam žalosti počinje se slaviti u Kölnu 1423. Na području latinskog jezika uveden je god. 1727. za dan 15. rujna kao nadopuna blagdana »Uzvišenja sv. Križa«. Pio VII. uveo ga je za svu Crkvu 1814. vrativši se iz Napoleonova sužanjstva. U tom spomendanu slavi se Marija kao Suotkupiteljica pod križem.

Ime Marijino uveo je kao spomen-zahvalu Inocencije XI. nakon pobjede nad Turcima kod Beča god. 1683., kada je vojska Jana Sobjeskoga potukla tursku vojsku zazivajući ime Marijino.

B. D. Marija od krunice jest spomen-zahvala za pobjedu kršćanske mornarice nad turskim brodovima kod Lepanta 7. listopada 1571. Tada se u Rimu žarko molila Gospina krunica za pobjedu. U opći kalendar ušao je taj spomendan god. 1716.

Spomen Lurdske Gospe za dan 11. veljače uveo je Pio X. god. 1907. kao zahvalu za Gospina ukazanja i čudesa u Lurdu 1858.

Bezgrešno Srce B. D. Marije štovano je liturgijski u Francuskoj u 18. st. pod snažnim utjecajem sv. Ivana Eudesa. Pio XII. učini ga općim spomen-danom god. 1944. pod utjecajem Marijinih ukazanja u Fatimi kada je Gospa izričito pozvala kršćane na posvetu njezinu bezgrešnom Srcu. Slavi se u subotu nakon svetkovine Srca Isusova, i to je pomična svetkovina.

B. D. Marija – Kraljica nadopuna je svetkovine Uznesenja Marijina pa se slavi na bivšu osminu 22. kolovoza. Spomen je uveo Pio XII. enciklikom »Ad caeli Reginam« (K nebeskoj Kraljici).

Blagdan Marije – Majke Crkve (Mater Ecclesiae) uveo je Pavao VI. nakon II. vatikanskog sabora i odredio mu ponedjeljak nakon Duhova. Savršeno pripada tom danu jer događajem Duhova počinje Marija svoje opće duhovno materinstvo u Crkvi.

Povijesni redosljed blagdanâ i svetkovinâ približno pokazuje kako je tekao razvoj vjere u marijanske istine. Kako su dozrijevale određene spoznaje u Crkvi, tako su nalazile i svoj liturgijski izražaj.

IZMEĐU MAKSIMALISTA I MINIMALISTA

Kroz povijest marijanske pobožnosti i mariološke teologije lako opažamo glavnu maticu pravovjerja u Crkvi, ali i neke odvirke pretjeranih uveličavanja ili umanjivanja Marije. Sklonost za previše ili premalo nalazi se u čudi pojedinih ljudi, ali i u nekim vjerskim pokretima koji nisu imali pravu vjeru i zdravu duhovnost. Tko je o Kristu načinio neku vlastitu »gnozu« bez korijena u Objavi, taj bi i o Mariji izricao pogrešnu nauku. Tko bi umanjivao Krista, taj bi umanjio i Mariju u njezinu pozivu i veličini. Tko nije razlikovao naravni i nadnaravni poredak u Božjem djelu za čovjeka, prvi po stvaranju, a drugi po milosnom uzdignuću taj ne bi ni u Mariji razlikovao Božje milosno djelo od naravnog razvoja njezine duševnosti. Oni koji žele ugoditi promjenljivim hirovima svjetovnih pokreta, nastojali bi i Marijin lik prekrojiti prema ukusu svojeg slušateljstva, a ne prema stalnom liku njezinu u Objavi i vjeri Crkve.

Već je Pio XII. u okružnici »K nebeskoj Kraljici« upozorio na dvostruku opasnost od preuveličavanja i pretjeranog umanjivanja Marije (AAS 46, 1954, 637). Na II. vatikanskom saboru kao opomena i teolozima i propovjednicima odjeknulo je upozorenje Pija XII. da se čuvaju »jednako od svakoga krivog preuveličavanja kao i od previše tjeskobna duha« (LG 67) kad pišu ili govore o Mariji. Stručno se takve pretjeranosti u mariologiji nazivaju maksimalizam i minimalizam. Ovi izrazi imaju stupnjeve: od očito krivovjernih do podnošljivih, ali neutemeljenih krajnosti. Nećemo nabrajati imena pisaca kojima se u nekoj mjeri pripisuje ova ili ona krajnost, jer ima i krivih žučuša' pravovjernima od ovog ili onog ekstremista. Dogodilo se tako i ponekom jakom teologu solidne nauke da je prije sabora bio »modernist«, a nakon sabora »tradicionalist«, iako nije mijenjao svoju doktrinu. Umjereni teolog mora biti spreman da će ga protivno prosuđivati ljudi s protivnih uglova pretjeranosti.

Pogibelji maksimalizma. Ima pisaca koji Mariji pripisuju naslove i povlastice bez temelja u objavi Biblije i Predaje. Daju Mariji malne božanska svojstva, iako je ona samo stvorenje – visoko uzdignuto. Čak je neki nazvaše »božicom« (neki gnosticima pa i Geothe u »Faustu«), a psiholog Jung proglasio je Mariju četvrtom Božanskim osobom...

Ima pisaca koji nemaju smisla za Marijin razvoj u vjeri pa joj već u navještenju pripisuju punu spoznaju Krista i djela spasenja. Premda je Marija »Puna milosti«, nije bila »puna istine«, nego je postupno rasla u spoznaji božanskih tajni. Samo je Krist »pun milosti i istine«.

Ima pisaca koji bi pošto-poto htjeli Mariji pripisati sve što ima Krist, samo u manjoj mjeri. No Marija nema sličnosti s Kristom u bitno Kristovoj ulozi Glave Mističnoga tijela, Objavitelja Boga, Osnivača Crkve, pa ni u Kraljevskoj vlasti nad svim stvorenjima.

Ima ih koji bi htjeli Mariji pridati sve karizme svetaca kako bi mogla biti iznad svih njih... No razni karizmatički darovi nisu dani za veličinu osobne svetosti, nego za poslanje u izgradnji Crkve. Ako

je Marija najviša u osobnoj svetosti i karizmi Bogomajke, imala je za taj poziv svoje divne darove, ali ne karizme apostola, proroka, čudotvoraca... Karizmatički darovi po sebi ne posvećuju čovjekovo srce, nego samo povećavaju moć i odgovornost poslanja. Čak se, unatoč njima, može zauvijek propasti, kako Isus navješćuje: »Gospodine, zar nismo u tvoje ime izgonili zloduhe... činili čudesa?« – »Nikad vas nisam poznao. Odlazite od mene, zlotvori!« (Mt 7, 21-23).

Ima zanesenjaka koji misle da se Mariji može pridati sve što se ne protivi vjeri i nauci Crkve... Valja paziti: Nauk nije pogrešan kad je protuslovan vjeri (hereza), nego kada se protivi cjelovitoj objavljenoj slici Marije: povijesno jer ne odgovara vremenu njezina života; psihološki jer se protivi normalnome duševnom razvoju, logički jer se ne da uskladiti s Gospinom ulogom u djelu spasenja.

Ima zanesenjaka koji pišu o Mariji srcem bez pameti pa na nju gomilaju samo superlative, tako da im za Kristovu veličinu već nedostaje jači rječnik. Ovakvu pretjeranost krije i geslo: »O Mariji nikada dovoljno!« (De Maria numquam satis!). Ako bismo tu zanosnu krilaticu shvatili kao »nikada dovoljno slaviti« našim činima, dalo bi se podnijeti, iako bi se često činilo nametljivo. No, kad netko zbog te krilatice misli da nijedan superlativ ni naslov nije dovoljan, brzo će prijeći u krajnosti kao što su ove: Marija je »nadopuna Božanstva«, »dionica Božje svemoći«, stekla je »vlast nad samim Bogom«... Ima osjećajnih pretjeranosti i u bizantskoj dvorskoj retorici, i u baroknoj kićenosti, a i u praznoj retorici nekih propovjednika bez teološkog znanja. Ako je Crkva kanonizirala neke poznate marijanske svece koji imaju osjećajne pretjeranosti (sv. Bernard, sv. Ljudevit Monfortski, sv. Alfonz Liguori), nije time kanonizirala svu njihovu mariologiju... Nasljeđujemo ih u pobožnosti, ali ne u pretjeranosti!

Pogibelji minimalizma. Izlaze katkad iz sektaškog krivovjerja, kadšto iz pretjeskobne duše, kadikad iz preučene kritičnosti. Ne pridaju Mariji ni ono što je Objavom rečeno ili što se iz Objave lako da zaključiti... Ima više stupnjeva minimalizma koje ne želim poistovjetiti.

Najopasnije Marijinu veličinu pljačkaju racionalistički teolozi koji ne priznaju ništa vrhunaravno, pa ni samu Objavu kao povijesno očitovanje Boga ljudima. Racionalisti križaju cijelo »evanđelje djetinjstva« bacajući ga u »legende«, jer ne prihvaćaju ni Kristovo božanstvo ni Marijino djevičansko materinstvo. Kušaju »preispitati« izvore kršćanstva da bi ih pretvorili u »psihogeni razvoj subjektivne vjere«, a ne u objektivnu Objavu kroz povijest spasenja. Za neke je racionaliste Marijino djevičanstvo samo »metaforičko«, ne stvarno, a za H. Künga je »etiološka legenda« koja bi »simbolizirala« novi početak Novog saveza (opširnije o takvim zastranjenjima vidi u J. Galot: Donna, 114).

Neki sektaši prihvaćaju u vezi s Marijom samo ono što je o njoj doslovce rečeno u Bibliji, a nikakva zaključka iz Objave putem razumskog dokazivanja. Protestanti imaju općenitu sklonost da Marijinu ulogu smanje na »običnu vjernicu« bez posebnih duhovnih povlastica. Ima i takvih sekta koje odbacuju čak izričito objavljene istine o Mariji: Bogorodica – Djevica... U posljednje vrijeme osjeća se protivnik val koji se vraća na osnovu Luthera i Calvina koji su prihvaćali stare dogme o Bogorodici i Djevici (v. Donna, 386-392).

Neki teolozi, pa i pokoji katolički, s visoka preziru vjeru puka i pobožnost proštenjara oko Gospinih svetišta... Pučku pobožnost treba čistiti od natruha praznovjerica. No, kad je njegova pobožnost vođena poukom Crkve, iskaze vjere treba poštovati i mjeriti pučkom psihologijom koja nije teološki obrađena, ali je životno jaka. Duh istine djelovao je i kroz puk pa se prelio u određene oblike folklorne pobožnosti. Neke početne intuicije o Mariji počele su prije u narodu nego kod teologa, kako vidimo u apokrifima o Bezgrešnoj i Uznesenoj na nebo...

Put zlatne sredine u mariologiji čvrsto se drži tla Objave i vjerske Predaje, ali poštuje razvojnu spoznaju koja zaključivanjem napreduje k sve jasnijem i točnijem shvaćanju Marijine veličine. Bog nije dao Objavu kao gotovost kojoj nije potrebno razmišljanje, nego računa na ljudski razum da ide dalje od rečenoga, do neizrečenih sadržaja koji su ipak uključeni u cjelovitoj Objavi. No, budući da je ljudski razum pogrešiv i često maglovit, treba dosta vremena da se izbistri jasan i točan put dokazivanja. Potrebno je i rasvjetljenje odozgo, i vodstvo Crkve, da bi se iskristalizirala zdrava

nauka. Zanimaju nas tu putovi kojima je teologija izvodila nove spoznaje iz stare nauke:

a) Preko sličnosti (*via analogiae*) ispravno zaključujemo da je Marija u duhovnoj savršenosti najbližnja Kristu, da mu je suobličena više nego drugi. Takav paralelizam sličnosti ne smije nikad prijeći u jednakost između Krista i Marije... Dokaz analogije treba oprezno upotrebljavati jer ne izlazi iz bitne nužnosti (metafizička nužnost), nego iz prikladnosti koja Bogu ostavlja slobodan prostor da oblikuje Mariju po Kristu kako on hoće i može. Crkva na mnogim područjima dogmatike priznaje dokaz iz »analogije vjere«, a konstitucija »*Verbum Dei*« izričito preporučuje spajanje »žive predaje Crkve i analogije vjere« (DV 12).

U svakoj analogiji radi se o dvama polovima uspoređivanja: viši pol (*analogatum primarium*) uvijek je iznad nižeg (*analogatum secundarium*). Tako je uzrok jači od učinka, a uzor viši od odraza stvorenih savršenosti. I Krist je uvijek iznad Marije zbog Božanstva u osobi, i njegova je moć spasavanja izvorna, dok je u Marije primljena. No ispod Krista nitko nije veći od Marije po uzdignuću milosti i po sudjelovanju s Kristom.

b) Preko uzvišenosti (*via eminentiae*) smijemo na Mariju prenijeti više svetosti i zagovorničke moći nego na bilo kojeg sveca ili anđela. Ona je i cijeloj Crkvi uzorni lik koji kvalitetom kreposti i milosti nadmašuje samu Crkvu... Ipak je na putu uzvisivanja potreban oprez koji se ne razbacuje zvučnim naslovima, nego ih važe na vagi Objave. Ako je Kristu predana »sva vlast na nebu i na zemlji«, Marija time nije dobila juridičku vlast odlučivanja, nego moć zagovaranja Kraljice neba.

c) Preko prikladnosti (*via convenientiae*) pridajemo Mariji naslove i povlastice koje drugi ljudi nemaju, a Mariji pripadaju zbog bliskosti s Kristom kojeg je rodila, kojem je postala i suradnica u djelu općeg spasenja. Ovamo spadaju povlastice Bezgrešne, Suotkupiteljice, Uznesene na nebo, a sve su radi Krista i Crkve da bi svima bile prikladan uzor savršeno otkupljene osobe. Takva prikladnost ne izlazi iz samih pojmova dedukcijom a priori, nego iz objavljenih činjenica.

Ima i pjesničkih usporedbi koje pristaju Mariji, ali i onih neprikladnih koje joj ne pristaju. Simbolizam prirode otvoren je u tzv. pjesničkoj slobodi, ali nije zato prepušten pjesničkoj anarhiji. Simbolizam traži da bude prikladan, traži neku prirodnu sličnost između znaka i značenja, a ne samo piščevu zanosnu maštovitost. Treba ukusa da se pogodi. Sasvim je neukusno Mariju uspoređivati s poganskim božicama, kako su činili u doba renesanse. S tih izmišljenih božica trebalo bi najprije odstraniti kojekakav nemoral i osvetničko ponašanje, da bi nekako odgovarale svrsi uspoređivanja. No tada ne bi više bile projekcije politeizma, nego personifikacije mudrosti i kreposti.

Ima također prikladnih i neprikladnih usporedbi iz Staroga saveza. Vrlo prikladno Mariju uspoređuju s Kovčegom saveza jer je u sebi nosila začetnika Novoga saveza. I mnogi cvjetovi dobro pristaju kao simboli Marijinih kreposti. No, kada je netko uspoređuje s Abišagom Šunankom samo zato što je bila najljepša djevojka u Davidovu kraljevstvu te upala starom Davidu u harem (1 Kr 1, 1-4), takav je promašio svrhu uspoređivanja. Dobre su usporedbi s onim svetim ženama Staroga saveza koje nose bar neku mesijansku poruku o Mesijinoj Majci: Betšabejom, majkom mudrog Salomona, Juditom, pobjednicom nad silničkim Holofernom, Esterom, zagovornicom kod perzijskoga kralja za spas Božjeg naroda...

Ova tema nije za razmatranje, nego za uputu čitatelju pred kojim sada stoji zadatak da upozna vjeru Crkve o Mariji, a sadrži mnogo onoga što je postalo jasno zaključivanjem iz Objave o Majci Boga velikoga (usp. Roschini: *Mariologia I*, 351 – 363).

BOGORODICA

»Majku Boga velikoga
slavi, dušo, pjevaj njoj!
Odabrane svetkuj dane
posvećene Prečistoj!«

(Bernardo Moles)

Kada su godine 431. biskupi na Efeškom saboru raspravljali o naslovu Bogorodice, kršćanski je puk budno čekao ishod rasprave. Nakon završetka glasanja otacâ narodu objaviše dogmatsko proglašenje Bogorodice. U općem klicanju puk je nosio biskupe na rukama do domova njihova počinka. Ova nabujala radost Božjeg naroda djelo je istoga Duha istine koji je prisutan i u vodstvu Učiteljâ i u Božjem narodu.

Utjelovljenje Božjeg Sina u krilu Djevice jezgra je objavljene vjere i razlog naslova Bogorodice jer je rodila Bogočovjeka u ljudskome tijelu. Već prije bio je taj naziv prisutan i prihvaćen u nekim crkvenim središtima, napose u Aleksandriji. No nestorijevsko krivovjerje potaknulo je Crkvu da istinu vjere odredi svečanom definicijom.

Svi smo dužni svoju vjeru utvrđivati na izvorima Objave i razbistravati naukom Učiteljstva. Stoga i naslov Bogorodice želimo opravdati glasom Pisma i Predaje. Nema, doduše, u tim izvorima odmah izraza Bogočovjek i Bogorodica, ali ima izričaja koji duboko i temeljito dokazuju oba ta naziva.

Glasovi Objave o Bogorodici

U davnom Mihejinu proroštvu govori se o Mesijinu rođenju u Betlehemu Judinu, ali to se neće zbiti »dok ne rodi Ona koja ima roditi«. Za Onoga koga ima roditi isti prorok u istom proroštvu kaže: »Njegov je iskon od davninâ, od vjekovite vječnosti« (Mih 5, 1-3). Hebrejski izraz »mimeolam« kazuje emfatičku puninu od »olam«: ne naznačuje vjekovitu trajnost u povijesti, nego vječno trajanje u božanskome iskonu – u vječne vjekove. Time prorok pokazuje da Porod spomenute Žene ima iskon u Bogu, a ona koja će ga roditi bit će – bar uključno rečeno – Bogorodica, jer će njezin porod biti osobom Vječni.

Kad anđeo Gabriel naviješta Mariji Isusovo rođenje, točno određuje koga ona ima začeti i roditi:

»Velik – Sin Svevišnjega«, te Čedo »Sveto – Sin Božji« (Lk 1, 32-34). Izrazi »ime« i »zvati se« u hebrejskom kazuju samo biće i poslanje. Izrazi »Velik« i »Sveti« u starozavjetnim knjigama, kada su bez dodatka, označuju samoga Boga. Dakle, Marija je iz navještenja doznala da će postati Majka Božja jer će kao čovjeka roditi Božjeg Sina. Očito se radi o pravom rađanju pravog tijela, ne prividnog, što veli vjesnik: »začet ćeš«, »rodit ćeš«, »rođeno od tebe«. Tako se u Betlehemu zbililo da je Marija rodila Djetešce, povila ga u pelene i položila u jasle... Samo se s pravim tijelom tako postupa, jer prividno tijelo pojavljuje se tek ukazanjem anđela ili svetaca, ukratko potraje i nestaje.

Elizabeta je Mariju pri pohođenju pozdravila: »Otkud meni ovo da Mati Gospoda moga dolazi k meni?!« (Lk 1, 43). Starica je izgovorila hebrejsku riječ »Adonai« koja se od vremena patrijarha upotrebljavala samo za Boga, a znači moj Gospod ili Gospodar. Dakle, već je Elizabeta u ime starozavjetne vjere izrekla počast Majci Gospoda Boga, a to je sadržaj naziva Bogorodica. I njezin sin Ivan izreći će istu vjeru kad bude vidio i krstio Isusa: »I ja to vidjeh i svjedočim: on je Sin Božji!« (Iv 1, 34).

Otačka predaja o Bogorodici

Naziv Theotókos pojavio se prvi put potkraj 3. st. u Aleksandriji. Je li već bio prisutan kod Origena, Hipolita, Didima, u to neki sumnjaju, a drugi tvrde. Nalazimo ga zapisanu u najstarijoj molitvi za Marijin zagovor: »Pod obranu se tvoju utječemo, o Bogorodice...!« Nastala je potkraj 3. st., a našli su je arheolozi zapisanu na papirusu u Egiptu. Možda je kolala i prije tog zapisa s kraja 3. st.

Oci iz 4. st. puni su naziva Theotókos. Tada su sagrađene i prve crkve u čast Mariji-Bogorodici: u Efezu, u Rimu Maria antiqua i Maria Trastevere, a u 5. st. S. Maria Maggiore... Neki pisci nazivaju 4. st. »proljeće marijanskog štovanja« (v. R. Brajičić DKC – 932).

Iz Aleksandrije je izrasla i prva teologija o Bogorodici, sva u znaku Kristova božanskog

utjelovljenja: Krist je vječni Logos, s Ocem i Duhom jedan Bog. Zato je i Marija rodila Bogočovjeka davši mu ljudsko tijelo. Od svih braniča Bogorodice u Aleksandriji posebno se ističe biskup Ćiril.

Ćiril Aleksandrijski (5. st.) ustao je u obranu naslova Bogorodice kad ga je zanijekao carigradski biskup Nestorije želeći ga zamijeniti nazivom »Kristorodica« (Hristotókos). U pozadini je stajala antiohijska kristologija koja je u Kristu gledala dvije osobe, ne samo dvije naravi. Vječna osoba Riječi ne bi bila rođena od Marije, nego samo ljudska osoba, pa joj ne pripada naslov Bogorodice. Neki povjesničari misle da Nestorije nije bio »nestorijanac«, ali se teološki loše izražavao. Drugi ga okrivljuju da je optužio narod i prethodnike biskupe zbog »nepoučenosti u vjeri« kad Mariju nazivaju Bogorodicom (Jouassard: Maria I, 123). Bio je skloniji predaju mjeriti svojom teološkom spekulacijom nego da predajom mjeri svoju misao (Grillmeier: Christ in Christian Tradition, London, 1965, 451).

Ćiril je imao iza sebe niz teologa i biskupa koji su snažno istaknuli u Kristu jedno biće i jedinu osobu Riječi Očeve, a Mariji pridijevali naslov Bogorodice: Didim, Origen, Aleksandar Aleks., Atanazije... Bili su uvjereni da je to glas Objave koja jasno uči jedan Ja u Kristu koji je s neba sišao i postao čovjekom. Ćiril je pisao Nestoriju pobijajući njegove nazore naukom da je Riječ Božja sjedinila sa sobom ljudsku narav u osobno jedinstvo tako da su božanska i ljudska narav ostale nepomiješane, ali sjedinjene u jednoj osobi Riječi. Rođeni od Djevice nije najprije običan čovjek kojem se kasnije pridružila Riječ Božja, »nego je u samoj utrobi« sebi svoje tijelo pribavila (DS 250-1). Nakon toga Ćiril je sazvao sinodu u Aleksandriji gdje je izdala »anatematizme« protiv Nestorijeve nauke. Njih je uvelike preuzeo i potvrdio opći sabor u Efezu.

Nakon efeške osude nestorijanizma i potvrde Bogorodice razvija se bogata teologija Otaca o Theotókos koja ističe da je u Kristu samo jedna božanska osoba, pa je zato Marija rodila Boga u tijelu; Božjem sinu dala je ne samo Božanstvo, nego ljudsku narav. Nećemo nabrajati mnoštvo navoda u mnogih otaca jer se slažu u biti. Glavna je snaga njihova dokazivanja protiv nestorijanizma da je, prema objavi Pisama, Krist osobom samo jedan da se Logos utjelovio u času začeca usred krila Marijina, a nije kasnije pridošao Marijinu Sinu, da je Marija rodila Boga u tijelu, ne u Božanstvu...

Latinski Oci imaju tri izraza za Bogorodicu: Dei Genitrix, Mater Dei, Deipara. Ovaj zadnji doslovni je prijevod naziva Theotókos. Njihovi su razlozi vrlo slični onima grčkih Otaca jer su ih većinom preuzeli od njih.

Vincencije Lerinski zgodno tumači Bogorodicu protiv nestorijanizma: Bogorodica nije »prazni naslov časti, jer da je Marija rodila čovjeka koji kasnije postaje Bogom, kako to misli bezbožno krivovjere. U tom smislu imenujemo neku ženu žmajka svećenika' ili žmajka biskupa' koja nije takvoga rodila da bi već bio svećenik ili biskup, nego je rodila čovjeka koji je kasnije postao svećenikom ili biskupom. Nije tako, kažem, Bogorodica sveta Marija, nego mnogo više zato što se već u njezinu posvećenom krilu uzvišena Tajna tako ostvarila da – zbog posebnog i izvanrednog jedinstva Osobe – kao što Riječ u tijelu postaje tijelom, tako i čovjek u Bogu jest Bog« (Liber notarum, 15).

Učiteljstvo o Bogorodici

Prvi opći sabori od 4. do 7. st. utvrđivali su vjeru prvotno na planu Trojednog Boga i Krista Bogočovjeka. Usput je izražena i vjera Crkve u Bogorodicu:

Nicejsko-carigradski, simbol Vjerovanja koje molimo u sv. misi, izriče vjeru da je Isus Krist Sin Božji koji »nije stvoren nego rođen prije svih vjekova« te se »radi nas ljudi i radi našeg spasenja utjelovio po Duhu Sv. iz Djevice Marije« (DS, 125). Dakle, već u času začeca u Mariji bio je Božji Sin, pa je i majka postala Bogorodica.

Apostolsko vjerovanje, koje su zapisivali mnogi Oci u raznim formulama, u tekstu Ćirila Aleks. izriče vjeru da je Isus kao jedinorođeni Sin Božji »začet po Duhu Sv., rođen od Marije Djevice,

mučen... umro i pokopan... uskrsnuo treći dan... uzašao na nebo... sjedi zdesnu Ocu« (DS 10- -22). Istaknuta je jedina osoba Sina Očeva u Kristu kojem je Marija roditeljka, koji je trajno ostao utjelovljen u svim djelima spasenja – sve do nebeskog prijestolja.

Efeški sabor snažno ističe da je Krist »jedan« u dvjema naravima: božanskoj i ljudskoj. Zatim tumači tajnovito jedinstvo: »Nije, naime, neki obični čovjek najprije iz Djevice rođen, u kojega bi zatim sišla Riječ Božja, nego se kaže da je iz same majčine utrobe primio tjelesno rođenje kao sebi prisvojivši porod vlastita tijela... Tako nisu sumnjali (saborski Oci) da je Djevica ujedno Bogorodica, ne zato što bi narav Riječi i njegovo Božanstvo iz Djevice sebi uzelo svoj početak postojanja, nego stoga što je sveto ono tijelo, razumnom dušom oživljeno, iz nje uzeo, a u njemu se Riječ, po osobi sjedinjenja, tjelesno rodila« (DS 251).

Kalcedonski sabor ispovijeda vjeru u Krista koji je osobom jedan, a »rođen od Oca prije vjekova po božanstvu, a u posljednje dane isti je rođen iz Marije Djevice, Bogorodice – po čovještvu« (DS 301).

Pobjeda vjere u Bogorodicu, koja rodi Boga u tijelu, postala je trajna baština Crkve, slavljena u simbolima Vjerovanja i u nedjelji »ortodoksije«. Razlijeva se kroz liturgiju i ostale sabore koji Mariju stalno nazivaju Bogorodicom. Taj naziv bio je mrzak raznim gnostičkim sektama, nestorijevcima, a i današnjim racionalistima koji niječu Kristovo osobno Božanstvo, temelj Marijina bogomajčinstva.

Papinski dokumenti, kada govore o Mariji, jedva da ikada o njoj pišu a da je ne nazovu »Bogorodica«. Ta je dogma osnovica na koju se oslanjaju sve ostale vjerske istine o Mariji, naviještane svečanim ili redovitim učenjem. Neću ih navoditi jer ćemo se u to uvjeriti dokazujući ostale Marijine naslove iz usta Učiteljstva.

Ivan Pavao II. u okružnici »Otkupiteljeva Majka« posebno obrađuje biblijski izvor Marijina bogomajčinstva: »Navještenje je, dakle, objava otajstva Utjelovljenja u istom času kad se ona na zemlji počinje ostvarivati.« To je otajstvo »spasotvorni dar«, a ujedno »vrhunac svih milosnih darova u povijesti čovjeka i svijeta«. Mariji stoga pripada naziv Puna milosti »jer se u njoj zbiva i izvršava utjelovljenje Riječi, osobno jedinstvo Božjeg Sina u ljudskoj naravi« (RM 9). Zatim navodi slavan naziv sv. Petra Damiana: »Roditeljka svojeg Roditelja« (PL 145, 934), jer je milosno rođena od Onoga koji od nje primi tjelesni život.

Teološka refleksija o Bogorodici

I patristička i skolastička i suvremena teologija slažu se u glavnim razlozima koji opravdavaju naziv Bogorodice:

1. Odnosi koji izlaze iz rađanja kazuju se o osobi, ne o naravi: Mati je mene rodila. Ivo je njegov sin. Rođen sam ja, ne on, tog i tog datuma... I Marija je rodila osobu Sina Božjega u tijelu, zato je Bogorodica. Sin Božji rođen je od Oca prije svih vjekova, a od Marije u određeno vrijeme povijesti spasenja... Nigdje se ne kaže da je božanska narav, pa ni ljudska narav rodila drugu ljudsku narav, nego osoba rađa osobu jer svi odnosi rađanja padaju na kraju na osobu. Takav je ljudski jezik, jer takvo je stanje bitka: osoba je posjednik i naravi i čina i trpljenja i ostalih svojstava.

2. Marija nije proizvela tajnu Utjelovljenja, nego je svojim pristankom omogućila da Bog u njoj proizvede to vrhovno čudo – po Duhu Svetom. Marijin tjelesni doprinos bio je ponuđeno krilo materino da od njezina tijela i njezine krvi Bog izvede Bogočovjekovo tijelo. Zato je u pravom fizičkom smislu Majka Bogočovjeka... Suarez je tvrdio da Marija »nekako pripada poretku hipostatskog sjedinjenja« (De mysteriis I, 2, 3). Ona uzvišenom suradnjom volje i tijela izvana pripada tomu najvišem redu, ali samo Krist pripada iznutra hipostatskom sjedinjenju jer osobno sjedinjuje božansku i ljudsku narav. Marija činom rađanja pripada tom poretku, a Krist bitkom sjedinjenja jest utjelovljeni Bog.

3. Između »mater« i »materia« postoji u latinskom korijenska veza koja označuje da roditelj daje građu za tijelo rođenoga (causa materialis), ne dušu kao oblik života koji dolazi od Boga. I za

Mariju to vrijedi jer je Kristovo tijelo doista od njezina tijela. Ipak, budući da tijelo pripada osobi, Marija je mati ne samo Kristovu tijelu, nego osobi Sina Božjega. Kako je ta osoba u Kristu božanska, njezino rađanje čini je Bogorodicom. Taj naslov bitno je vezan za tajnu Utjelovljenja, za osobno jedinstvo Božjega Sina s ljudskom naravi koju je uzeo iz Marije. Nestorijevci su nijekali pravo utjelovljenje Logosa i zato su bili protivni naslovu Bogorodice.

4. Marijin odnos prema Božjemu i svojem Sinu nije tek fizičko materinstvo, nego je bogati odnos duševnog materinstva u potpunom predanju osobi i djelu Kristovu, u suradnji i supatnji za spasenje svijeta... To je trajni odnos koji se ne ukida činom rađanja, nego ostaje zauvijek jer utjelovljenje Sina ostaje zauvijek. I nama očevi i majke ostaju zauvijek roditelji jer nam daju život koji besmrtnom dušom ima vječnu budućnost. Zato i danas štujuemo Bogorodicu pod istim naslovom koji je stvaran odnos jer se Krist doista od nje rodio kao čovjek.

5. Po Mariji je Božji Sin ušao u šire rodbinstvo sa svim ljudima postavši članom Adamove sveopće obitelji. Krist je postao veliki Brat naš po rođenju od Marije. Zato je mogao sve ljude pozvati na milosno posinjenje jer se s nama tjelesno pobratio. No za Krista je važnije duhovno rodbinstvo milosti koje je proglasio u Kafarnaumu: »Tko god čini volju Oca moga nebeskoga, taj mi je i brat i sestra i majka.«

6. Po Marijinu bogomajčinstvu dobilo je ljudsko rađanje svoje vrhovno posvećenje. U kršćanstvu je roditeljstvo postalo sveto i vrijedno sakramentalne posvete po ženidbi. Time je svaki ljudski život u majčinoj utrobi postao nešto sveto jer je savršeno upravljen k posvećenju djece Božje. Rodivši se od Žene, Krist je posvetio majčinstvo. Svjetlo svetinje prelazi i na razvoj djeteta u čovjekovu odgoju, jer je Krist prošao kroz taj razvoj budući da su ga odgajali Marija i Josip.

7. Marijino materinstvo prema Sinu Božjemu nju samu dovodi u najuže rodbinstvo s Bogom Trojedinim. O tome ćemo kasnije opširnije raspraviti, a sad neka bude dovoljno istaknuti da je Ocu nebeskom najmilija kći, Sinu njegova predraga Mati, a Duhu Životvorcu izabrani Hram posvećenja. Bog se, dakle, srodio s ljudima – po Mariji, ali mu je ona najbliža po bogomaterinstvu. To je i nama poticaj da se što više približimo Mariji ne bismo li se tako približili Bogu koji se u njoj tjelesno nastanio.

Teolozi pak koji niječu Bogočovjeka u Kristu niječu i Bogorodicu. U tome su posve jednaki starim nestorijevcima. No i jedni i drugi time kidaju veze bliskosti kojima se Bog srodio s nama da bi i nas mogao posiniti sebi kao djecu »rođenu od Boga« (Iv 1, 12).

UVIJEK DJEVICA

»Gle, zanije čista Djevica

i Djevom vazda ostade.

U krilo Bog joj silazi

i krilo hram joj postade.«

(crkveni himan)

Utjelovljenje Božjega Sina popraćeno je jedinstvenim čudom Marijina djevičanskog materinstva. Po Objavi znamo da nije začela Krista prirodnim putem – s mužem, nego natprirodnom snagom – Duhom Svetim... Poučena Objavom, Crkva kao vjersku istinu ispovijeda Djevicu- -Majku u svim svojim simbolima, dogmatskim formulama o Mariji te u liturgijskom slavlju kroza stoljeća. Zaključivanjem iz Objave izrazila je Crkva vjeru u Mariju »uvijek Djevicu«, uključujući i začće i rođenje Kristovo i ostali Marijin život.

To otajstvo vjere ima svoje osporavatelje već u apostolsko doba: Kerint je nijekao i Marijino djevičanstvo i Kristovo božanstvo, a pobijao ga je apostol Ivan, kako izvješćuje Irenej (Adv. Haer.

III. 11, 1). Kasnije njezino djevičanstvo niječu ebioniti i marcionisti kojima se djelomice pridružio i Tertulijan zaničavši djevičanstvo pri porođaju i nakon njega... U novije doba sve racionalističke, naturalističke i modernističke ideologije odbacuju Marijino djevičanstvo kao nešto »protiv prirodnih zakona«. No, dok se te ideologije protive otajstvu čudesnoga jer ne vjeruju u Krista Boga, dotle se freudizam protivi samoj vrijednosti djevičanstva kao ideala vjere jer je čovjekovu vrijednost stavio u seksualnost. Doista, samo u svjetlu Utjelovljenja moguće je prihvatiti Marijino djevičanstvo kao popratnu tajnu najveće Tajne svemira.

Jedinstveno čudo radi jedinstvenoga Događaja koji premašuje sve prirodne zakone.

Pođimo na izvore Objave da bismo opravdali vjeru Crkve koja kroza stoljeća ispovijeda »uvijek Djevicu«!

1. Objava o Djevici

Izričita Objava o Kristovu djevičanskom začecu u Mariji snažno je istaknuta u Matejevu i Lukinu evanđelju. No Matej donosi i potvrdu Izaijina proroštva, pa ćemo se najprije upoznati s tim proroštvom.

»Evo, Djevica će začeti i roditi sina i nadjenut će mu ime Emanuel!« (Mt 1, 23 – Iz 7, 14). Matej donosi prijevod Septuaginte gdje je »almah« = mlada žena prevedeno s »parthenós« – djevica, premda u Izaijinu proroštvu nema »betulah« – djevica. Zbog toga, a i zbog bližega konteksta o Ahazovu sinu Ezekielu, neki bibličari niječu mesijansko i marijansko značenje proroštva. Drugi opet navode razloge da je već u Izaijinu proroštvu označeno djevičansko rađanje Mesije-Emanuela. Sabirem te važne razloge:

Prorok, doduše, govori Ahazu, ali ne naviješta rođenje njemu osobno, nego Davidovu domu: »Čuj, dome Davidov!« (13), što se proteže na budućnost.

Prorok govori o znaku: »Zato će vam sam Gospod dati znak:...« (14). No ne bi bio »znak« da nema osobita čudesnoga značenja, što je teže reći za rađanje nasljednika Ezekielu. Znak je u tajnovitom imenu »Emanuel« = s nama Bog, a to ime nije Ahaz dao svojem sinu, nego će ga dati mlada žena koja će ga roditi, što se ne slaže s običajem u Judejaca.

Prorok govori samo o rađanju Žene, ne spominjući oca, što je protivno stalnome hebrejskom običaju kod kojih »oci rađaju«. Takav govor nalazimo samo u mesijanskim proroštvima Post 3, 15 i Mih 5, 2 te ovdje u Iz 7, 14. Ovakva iznimka u govoru pokazuje iznimku u događaju pa time potiče na prijevod Septuaginte »parthenós«. Hebrejska riječ »almah«, doduše, ne kaže, ali uključuje svaku mladu ženu, pa i djevicu. Prevodilac je iz konteksta shvatio da se radi o iznimnoj Ženi koja kao djevica začine i rađa.

Ima bibličara koji tvrde da se ovdje proroštvo ne može primijeniti na Ezekiju, sina Ahazova, jer je on već bio rođen prije nego je Ahaz postao kraljem: Knjiga Ljetopisa tvrdi da je Ahaz vladao 16 godina, a za njim Ezekija s 25 godina stupio na prijestolje. Dakle, imao bi oko 9 godina kad je zavladao otac Ahaz (25-16). Proroštvo je upravljeno na Ahaza kao vladara pa se ne bi moglo primijeniti na rođenje Ezekielu, već rođenoga... Ljubitelji proroštva za Ezekiju donose dosta sumnjivu ispriku: Nisu pouzdana datiranja u Knjizi Ljetopisa... Dok se ne dokaže »nepouzdanost« datiranja u toj knjizi, nemamo prava na Ezekiju primijeniti proroštvo Izaije (2 Ljet 28, 1 – 29, 1).

To bi bili glavni razlozi zašto je značenje Izaijina proroštva mesijansko i marijansko, kako to iznosi Matej (1, 23). Valja uzeti u obzir i nadahnuće Svetoga pisma koje evanđelista upravlja u primjeni proroštva, iako iznesenoga davno i nekako skriveno. Sjetimo se što o marijanskim proroštvima Staroga saveza veli LG 55: »Ovi prastari dokumenti, kako se u Crkvi čitaju te u svjetlu daljnje i punije objave razumijevaju, postupno jasnije iznose na svjetlo lik Žene, Majke Otkupitelja. Ona je u tom svjetlu već proročki u obećanju obuhvaćena.« Nakon toga LG navodi Post 3, 15, Iz 7, 14 i Mih 5, 2. Golema rasprava o »almah« ne bi bila tolika kad bi tumači bolje povezivali početnu i završnu Objavu o Kristu i Mariji. Prva sjemena pokazuju tek u cvijetu svoju skrivenu snagu, a u plodu svoju puni smisao. Tako i stara marijanska proroštva, davno posijana sjemena, postaju posve jasna u

evanđeljima.

Djevičansko začeće

Matej o djevičanstvu Isusove majke govori u povodu Josipove tjeskobe: »Ali prije nego se zajedno nastaniše, nađena bi trudna po Duhu Svetome« (1, 18). Kad je Josip namislio otpustiti Mariju, dobio je nebesku objavu: »Ne boj se uzeti k sebi ženu svoju Mariju, jer što je u njoj začeto – od Duha je Svetoga!« (1, 20). Očita objava o začeću božanskom snagom bez muža. Josipova zbunjenost i nakana da otpusti Mariju pokazuju da je bio posve uvjeren da dijete nije njegovo.

Matej na više načina usput pokazuje da je Kristovo začeće u Mariji djevičansko. U njegovu rodoslovlju navodi se kako očevi rađaju, ali na kraju mijenja rječnik: »Jakov rodi Josipa, muža Marije, iz koje je rođen Isus koji se naziva Krist« (1, 16). Anđeo Josipu objavljuje za Mariju: »rodit će sina«, a ne »rodit će ti sina«, jer bi to značilo da mu je Josip otac. Mariju stalno naziva »Majka Isusova« i »Majka njegova«, a Josipa nikada »otac Isusov«. Samo kada iznosi uvjerenje Nazarećana: »Zar on nije tesarov sin?«, ipak se ne poistovjećuje s pogrešnim mišljenjem (13, 54). Ali kada kao potvrdu iznosi Izajino proroštvo, Marijino djevičansko materinstvo želi potvrditi najvišim ugledom Božje riječi.

Luka iz bližega izvora izvješćuje o istom otajstvu jer donosi Marijinu objavu iz njezina svjedočenja. Ona se očituje već prije navještenja svojom odlukom djevica jer pokazuje odluku da ne živi s mužem: »Kako će to biti kad ja ne poznam muža?« (1, 34). Već smo proučili smisao tog upita koji se ne da protumačiti bez trajne odluke djevičanske posvete Bogu, donesene prije navještenja. Nakon toga slijedi izravna objava da će Čedo začeti po Duhu Svetom: »Duh Sveti sići će na te i Snaga Svevišnjega osjenit će te... Zato će se Čedo od tebe rođeno zvati Sveto – Sin Božji« (1, 35). Važan je ovdje »zato« jer kazuje bitnu vezu između Marijina djevičanskog materinstva i Kristova božanskog sinovstva. Anđeo poziva na vjeru u čudo, ne u prirodu: »Bogu nije ništa nemoguće« (1, 37).

Matejev i Lukin izvještaj pokazuju dvije samostalne predaje raznih događaja, ali istog sadržaja: djevičansko začeće Sina Božjega. Izvještaji su bez ikakvih mitskih elemenata, bez maštovitih opisa. Nema ni teoloških zaključaka, nego samo škrti opis velikih činjenica (usp. J. de Freitas Fereira: »Concepção virginal de Jesus«, izd. Gregoriana, Rim, 1980).

Marko ne opisuje Isusovo djetinjstvo, nego opisuje zgodu u Nazaretu, koju donose i Matej i Luka, ali s razlikom što Isusa naziva »sin Marijin« (6, 3), a ne »sin tesarov« (Mt 13, 55) ni »sin Josipov« (Lk 4, 2). Marko piše Petrove kateheze u Rimu, pa zašto Petar ispušta pred poganima spominjanje Josipa kao oca, premda su Nazarećani tako govorili? Bila je to katehetska taktika za novokrštenike koji bi, ne znajući za židovsko pravno očinstvo, mislili da je Isus naravni Josipov sin. Zato je on u Petrovim ustima »sin Marijin« da bi pred Rimljanima izrazio Isusovo djevičansko rođenje. Luka to isto čini dodatkom »bijaše – kako se mislilo – sin Josipov« (3, 23). Matej pred Židovima može reći upravo tako kako su Nazarećani govorili, jer je imao slušatelje već upućene u Marijino djevičansko materinstvo i Josipovo pravno očinstvo.

Pavao nakratko spominje Isusovo rođenje: »od žene bi rođen« (Gal 4, 4), a da nikako ne spominje oca po krvi. To kao Hebrej ne bi propustio da je Isusa smatrao Josipovim sinom. Spominje samo majku, svjestan djevičanskog začeća.

Djevičansko rođenje

Lukin opis Isusova rođenja u Betlehemu pokazuje da se Marija sama brine za tek rođeno Dijete: »I rodi sina prvorođenca i povi ga u pelene i položi u jasl« (2, 7). Je li to znak čudesnoga bezbolnog porođaja, ili znak posebne Marijine živosti kad sve sama obavlja oko djeteta odmah nakon porođaja? Tumačenja se razilaze u oba smjera. Ima, naime, u primitivnim sredinama primjera da mati s pašnjaka donese rođeno dijete. No takvi slučajevi još ne znače bezbolni porođaj, nego posebno zdravlje otpornih organizama. Ti slučajevi nisu znak da to čine odmah nakon porođaja, nego kad se neko vrijeme oporave od boli pri rađanju. Marija se o Djetetu brine odmah nakon

porođaja. Ipak iz tog ponašanja nećemo izvlačiti konačan i siguran dokaz za čudesno djevičansko rađanje, nego tek neki znak koji to navješćuje. Pravi dokaz dat će nam teološka refleksija Otaca i nauk Crkve...

Apokrifni pokušaj Jakovljeva Protoevanđelja da djevičansko rođenje provjeri fizičkom provjerom Salome, prisutne u Betlehemu, nema nikakva povijesnog temelja ni vjerojatnosti. Ipak pokazuje naivnu pučku predodžbu židovske čudi judeokršćana da mora biti provjereno toliko čudo koje je naslutila već davna početna intuicija vjere.

Djevica nakon porođaja

Nema u evanđeljima izrične tvrdnje o sačuvanom Marijinu djevičanstvu, ali su mogući pouzdani zaključci iz tih izvještaja:

1. Marija pokazuje trajnu volju da ostane djevica i da »ne spozna muža«. Puna milosti, sigurno je u toj odluci ustrajala kroza sav život. Pogotovo se učvrstila kad je doznala da sam Sin Božji uzima od nje tijelo za hram svojega utjelovljenja, pa da želi njezino djevičanstvo.

2. Josipa Pismo naziva »pravednik«, a to ne bi bio u Božjim očima da je prekršio svoje obećanje i Marijin zavjet djevičanske uzdržljivosti. I on je, upoznavši da Krist od Djevice želi biti rođen, smatrao Mariju Božjim vlasništvom i ne pomišlja je iskoristiti kao muž.

Neke prigovore, nabačene već u starom kršćanstvu još i danas čujemo od sektaša. Dolaze zbog nepoznavanja židovskoga rječnika, a znanje tog jezika lako ih razrješava:

1. Rodi »sina prvorođenca«, dakle, imala je i drugorođence... No taj izraz u Hebreja ne znači samo biološkog prvorođenog nego i društveno povlaštenoga koji se otkupljuje posebnim obredom jer pripada Bogu. Sam naziv »prvorođeni« ne znači da su slijedila druga rođenja od iste majke. Grobni spomenik u Tel-el-Yudieh na grčkome glasi ovako: »U porođajnim bolima od mojeg prvorođenca sudba me dovede do svršetka života« (J. B. Frey: *Biblica* 11, 1930, 369-390). Dakle, jedino rođenje, a ipak »prvorođenac«.

2. »I ne spoznavашe je dok ne rodi sina...« (Mt 1, 25). Dakle, nakon toga je spoznade kao muž – vele sektaši... Matej govori o stanju prije porođaja, a da ništa ne govori o onom nakon njega. Želi potvrditi Kristovo djevičansko začecje i rođenje. No njegov imperfekt »egínosken« pokazuje da se radi o trajnome »ne spoznavашe«. Takav izraz nije nijekanje istog nepoznavanja nakon porođaja, nego utvrđivanje da Isus nije sin Josipov... Sličnih mjesta ima dosta u Bibliji: »Evo, ja sam s vama u sve dane do svršetka svijeta!« ne znači da nakon svršetka neće biti s njima, nego je to kritično vrijeme kad Isusa nećemo vidjeti, premda je s nama... Kad Pavao piše Timoteju: »Do moga dolaska posvećuj se čitanju, opominjanju, poučavanju...« (1 Tim 4, 13), to ne znači da nakon dolaska više to ne treba da čini. I Matej želi utvrditi kroz kritično vrijeme da je Isus djevičanski rođen od Marije, ali nakon toga ne niječe isto djevičanstvo, nego ga pretpostavlja.

3. Isusova »braća i sestre« u evanđeljima, za neke su izravna Marijina djeca s Josipom. Tko zna semitske jezike, neće ga to zbuniti, jer se svi bliži rođaci po pobočnoj lozi u Semita nazivaju »braća i sestre«, makar bili bratići, sestrične, nećaci itd. Samo Zapadnjaci zapiju o taj izraz, kao i Tertulijan koji je zbog njega zanijekao Marijino trajno djevičanstvo.

2. Predaja o majci-Djevici

Početna Predaja još ne razlikuje tri vidika djevičanstva: prije rođenja, u rođenju i poslije njega. Općenito Oci uče da je Krist začet i rođen od djevičanske Majke bez udjela muža. Ako prenose tu vjeru, neću ih navoditi. Ako donose neki teološki razlog otajstva, pogledajmo njihove izvještaje iz bližega... Kasnije, u 4. st., nadoći će razlikovanje prije, za vrijeme i poslije rođenja, te naslov »uvijek Djevica«.

Ignacije Antiohijski Kristovo djevičansko rođenje naziva »tajna krika u šutnji Boga« – jer je Bog bio nevidljiv i svijetu i đavlu, ali se pokazao u »iznenađujućoj djelatnosti« koja kroz Djevicu objavljuje dolazak Sina Božjega na svijet (Ef 19, 1).

Irenej Lionski donosi snažne razloge za Kristovo djevičansko rođenje. Ističe analogiju između vječnog rađanja Riječi od Oca i vremenitog rađanja od Majke bez volje muževe, da bude – kao negda Adam – izravno od Boga. Njegovo je rađanje »početak preporađanja« u kršćanima koji krstom postaju »rođeni od Boga«. Oboje je snagom Duha bez udjela tijela. Zato je Krist »prvorodenac Djevice« da bude prvina novog čovjeka u novom nadnaravnom rađanju milosti (usp. Jousard: »Le premièrné de la Vièrge«, RST 12, 1932, 509-432; 13, 1933, 25-27). Sâm je Krist »prvorodenac Djevice« da bi postao »prvorodenac od mrtvih«. Vjernici treba da pođu istim putem: ako nisu uhvatili »početak novog čovjeka (milost), kako će moći primiti svršetak (uskrsnuće)?« (Epideixis 38 – SC 62, 93). Za Marijin djevičanski porođaj postoji važan izraz: »Purus pure puram aperiens vulvam... quam ipse puram fecit« (PG 7, 1074 B – 1075 A) – »Čisti je na čist način otvorio čisto krilo... koje sam učini čistim«. Tu gustu rečenicu nije lako razlučiti, ali svakako govori o čistoći porođaja kojem je sâm Bog uzrok.

Justin brani protiv Trifona »tajnu rođenja« Kristova iz Djevice jer je Trifon smatra legendom (Dial. s Trif., 43, 3) – kao što je Perzej rođen od Zeusa. No u tom grčkome mitu govori se o spolnoj teogoniji, a Justin iz Evanđelja dokazuje da je Duh oplodio Mariju za djevičansko rađanje.

Tertulijan prihvaća Kristovo djevičansko začéce, ali niječe da bi Marija u porođaju i nakon njega ostala djevicom. Porođajem bi izgubila djevičanstvo (Si Virgo concepit, in partu suo nupsit), a nakon njega rodila bi s Josipom Isusovu braću i sestre (De carne Xti – PL 785, 787). U doba svojega montanizma piše: »Djevica s obzirom na muža, nije djevica s obzirom na porođaj« (CCL 2, 914).

Origen Tertulijanovo mišljenje smatra heretičkim jer je Marija i djevičanski začela i ostala djevicom (In Lk. hom. 7, 4 – SC, 87, 158). No misli da je Marija prirodno rodila jer da takav porođaj ne uklanja djevičanstvo srca, budući da je svoje tijelo dala Bogu na raspolaganje. Na samoga Krista pokušava primijeniti Mojsijev zakon: »Svako muško čedo koje otvori majčino krilo...«, jer da je on jedini otvorio zatvoreno krilo djevice. Ali Mojsije je svojim izrazom očito obuhvatio svaku ženu u prvome porođaju (In Lk. hom. 14, 7 – 8 – SC 87, 226).

Čini se da Atanazije slijedi Origena jer isti Mojsijev zakon primjenjuje na Krista, ali ne kaže »prirodno«, nego »pravo rođenje« da bi zanijekao prividno rađanje doketa.

Epifanije prvi upotrebljava formulu »uvijek Djevica«, a Kristovo rođenje tumači kao Origen: otvorio je materino krilo koje bijaše djevičanski zatvoreno (PG 42, 729).

Efrem: »Svojim rođenjem otvorio je krilo materino, svojim uskrsnućem otvorio je zatvoreni grob« (CSCO 137, 312 i 145, 223).

Hilarije je pod utjecajem istočnih Otaca: začéce bijaše čudesno, a rođenje prirodno jer se Krist ponizio u svemu ljudskome (PL 10, 66, 68, 380). No u tekstu »De Trinitate« zastupa i čudesno rađanje: »Ona je rodila savršenoga u svome neumanjena«, tj. u djevičanstvu neumanjena (PL 10, 87).

Jeronim naturalistički opisuje Isusovo rođenje: da se rodio sav krvav od majčine krvi, ali da je Marija ostala djevicom jer nije općila s mužem (PL 22, 423). No nakon Jovinijanova napada mijenja mišljenje pa piše: »Samo je Krist otvorio zatvorena vrata djevičanskoga krila, koja su ipak ostala zauvijek zatvorena« (PL 23, 538).

Jovinijan je zanijekao Mariji djevičanski porođaj jer je »prirodno« rodila, pa je zanijekao i da je celibat vredniji od braka. Osuđen je na rimskoj sinodi god. 393. Otada Oci pišu o čudesnome djevičanskom porođaju.

Ambrozije u početku slijedi Origena (PL 15, 1573), ali kasnije zastupa čudesno rođenje: »Mnogo ćeš toga u Kristu naći prema naravi i iznad naravi. Prema tjelesnoj uvjetovanosti bijaše u utrobi, bijaše rođen, mlijekom hranjen, u jaslje položen. Ali iznad naravne uvjetovanosti Djevica začéce, Djevica rodi, da bi povjerovao kako bijaše Bog koji obnavlja narav« (PL 16, 832 B4). Tumači Ezekielu 44, 1 s pitanjem: »Koja su to žzvatvorena vrata' ako ne Marija? Zato zatvorena što je

djevica. Dakle, vrata su Marija kroz koja je Krist ušao u ovaj svijet kad je izišao djevičanskim rođenjem i nije otvorio zatvorenu rodnicu djevičanstva« (PL 16, 320 B4).

Augustin, bez Origenova utjecaja, nastupa posve jasno za čudesno Kristovo rođenje. Za Jovinijana piše: »Djevičanstvo Marije rušio je govoreći da je bila u porodu povrijeđena« (PL 42, 45). O Kristovu rođenju piše: »Ista snaga izvela je udove Djeteta kroz nepovrijeđenu djevičansku utrobu majke, snaga koja je kasnije kroz zatvorena vrata uvela udove pomlađenoga (uskrsloga) tijela. Dajmo da Bog nešto može što mi ne možemo istražiti. U takvim stvarima sav je razlog činjenice moć Činitelja« (PL 33, 519). Krist nam je vidljiv došao jer ga je »plodnom utrobom i nepovrijeđenom rodnicom iznijela Djevica-Majka. Djevica dok začne, Djevica dok rađa, Djevica trudna, Djevica plodna, Djevica uvijek« (PL 38, 999).

Petar Hrizolog: »Gdje su oni koji misle da začecije Djevice i njezin porod treba izjednačiti s porođajima ostalih žena, kad je ovo od zemlje, a ono od neba; ovo u požudnom tijelu, ono posve u tišini Duha božanskoga, u miru tijela ljudskoga« (PL 52, 520).

Leon Veliki: Kristovo rođenje ima »nešto čime nadvisuje početke ljudske uvjetovanosti« i začecem i rođenjem, jer je izišao iz majčine utrobe »tako da je plodnost rodila i djevičanstvo ostalo...« (PL 54, 807). Piše biskupu Flavijanu da je Marija rodila »sačuvavši djevičanstvo« (PL 54, 759).

Grgur Veliki: »Božja Riječ uze tijelo unutar djevičanske utrobe... svetim začecem i nepovredivim porodom« (PL 76, 97).

Ćiril Aleks. piše da je Krist »i nakon rođenja imao Djevicu za Majku, što se ne dogodi nikome od svetih«. On sam »odredi za se način da se rodi drukčije od načina svakoga drugoga« (PG 76, 248).

Ivan Damaščanin: »Kao što Začeti sačuva onu koja ga začne djevicom, tako i Rođeni očuva njezino djevičanstvo netaknutim jedini prošavši kroz nju i očuvavši je zatvorenom... Nije to bilo njemu nemoguće da kroz vrata prođe a da im ne ošteti pečate... Osta, dakle, i nakon poroda djevicom ona koja je uvijek Djevica« (PG 94, 1161).

Daljnja predaja ostala je na istom učenju sve do 20. st. Mogli bismo tu Predaju podijeliti u tri nejednaka razdoblja:

1. Nerazlučene opće tvrdnje do 3. stoljeća. 2. Tertulijanovo nijekanje i Origenov utjecaj u vezi s prirodnim rađanjem koje fizički ukida znak djevičanstva, a moralno očuva djevičanstvo srca. 3. Nakon Jovinijanova napada na djevičanstvo sjedinjuje se otačka Predaja u jednodušnoj i stoljetnoj nauci o čudesnom rađanju koje ni moralno ni fizički ne uklanja Marijino djevičanstvo. Marija je znak djevičanstva i dušom i tijelom zbog svetosti i svemoći Krista.

3. Učiteljstvo o Majci-Djevici

Ima danas teologa koji niječu da je Marijino djevičanstvo definirana dogma, a ima ih koji niječu i samu Objavu o njezinu djevičanstvu tumačeći je kao »teološku« ili »mitsku obradu«. Imena im možete naći u Donna, 113- -114. K. H. Schelhle to snižavanje vjere u Majku-Djevicu na obični »theologúmenon« ili »mithologúmenon« smatra zapravo nijekanjem načela vjere o nezabludivosti Biblije i Učiteljstva (Theologie der N. Test., Düsseldorf, 1973, 182). Kardinal Ratzinger smatra da je Marijino djevičansko materinstvo »pradogma« (Urdogme) u ranoj Crkvi jer se nalazi u svim simbolima Vjerovanja. Tim putem pođimo i mi da bismo se uvjerali u dogmu o djevičanskoj Majci Isusovoj.

Svi simboli Vjerovanja ispovijedaju vjeru Crkve u Mariju kao Djevicu, Majku Sina Božjega, misleći na fizičko djevičanstvo. Epifanijev duži oblik Vjerovanja ima o Mariji formulu »uvijek Djevica (aeiparthenou) po Duhu Svetome«. S obzirom na tadašnje okolnosti u Crkvi, taj umetak bio je protiv onih koji su nijekali Djevicu u porođaju i nakon njega.

Kalcedonski sabor brižno je obradio dogmatske definicije o Kristu kao o Bogočovjeku u jednoj osobi vječne Riječi, a za njegovo rođenje kaže: »Krist, rođen u zadnje dane za nas i za naše spasenje – od Marije, Djevice, Bogorodice po čovječstvu« (DS 301). U definiciji vjere jednako je sadržana

»Djeвица Bogorodica«, kao što to opetuju i mnoge kasnije saborske formule o Mariji.

II. carigradski sabor preuzeo je u vjersku formulu da je Krist utjelovljen »od svete slavne Bogorodice i uvijek Djevice Marije – rođen od nje« (DS 422).

I. lateranski sabor osuđuje one koji ne priznaju nauk Otaca da je »po istini sveta Bogorodica i uvijek Djeвица i bezgrešna Marija... Riječ Božju bez sjemena je začela po Duhu Svetom, nepokvarljivo ga rodila ostavši i nakon porođaja u nepokvarenom djevičanstu« (DS 503). Iako taj sabor nije bio opći, iza njega stoji učiteljski ugled pape Martina I. koji prihvaća saborske kanone kao pravilo vjere.

Sabori u Vienni i Firenzi proglašuju da je Sin Božji »uzeo potpunu ljudsku narav iz neokaljane utrobe Djevice Marije« (DS 900 i 1337-8).

Premda prvotna namjera ovih i drugih sabora nije bila Marijino djevičanstvo, nego dogme o Kristu, ipak je u dogmatsku formulu uneseno ono što o Mariji Crkva vjeruje i proglašuje. Samo je I. lateranski sabor imao prvotnu namjeru da odredi smisao vjere o Marijinu djevičanstvu. Jednako vrijedi dogmatsko učenje kad Učiteljstvo vjeru pozitivno izriče ili kad krivovjerje negativno osuđuje kao nespojivo s Objavom i vjerom Crkve. Sve što je ušlo u okvir definicije vjere pripada dogmi Crkve, ne samo prvotna namjera nego i usputno učenje unutar iste formule. Stoga su i papinske definicije o Bezgrešnoj (1854.) i o Uznesenoj na nebo (1950.) uključile u formulu vjere davno dogmatizirane istine o Bogorodici-Djevici.

4. Teološka refleksija o Marijinu djevičanstvu

Prije teološkog tumačenja iznosim važno opažanje o. Laurentina: Teolozi koji napustiše vjeru u stvarno biološko značenje Marijina djevičanskog materinstva, prazne i smisao Kristova osobnog Božanstva u vječnom pretpostojanju (BS 44, 1974, 208-217). To možemo opaziti kroz povijest Crkve, počevši od 1. do 20. stoljeća.

Već u Ireneja počinje povezivanje Marijina djevičanskog materinstva s utjelovljenjem Bogočovjeka. K tome pristupaju i razlozi kasnijeg učenja da je Marija uzorna Djeвица i zbog Crkvene-djevice. Koji su od tih razloga »nužni«, a koji »prikladni«, ne slažu se svi teolozi, ali se pravovjerna teologija slaže u tome da su ti razlozi »stvarni« u kontekstu cjelovite Objave.

Prema Bogu: a) U ljudskome rađanju Kristovu odražava se božansko rađanje Logosa, kao stvoreni odraz nestvorenog rađanja. Sin-Logos u vječnom je božanstvu rođen od Oca bez promjene božanske naravi, zato je i u vremenitom rađanju od Djevice rođen bez povrede njezine ljudske naravi.

b) Sin Božji ima vječnoga Oca na nebu pa – postavši čovjekom – ne dolikuje da ima još i zemaljskoga oca. Zato se kao čovjek rađa samo od Majke Djevice bez naravnog oca svojeg čovještva. Kad bi Josip bio Kristov naravni otac, tada bi i on postao »bogootac« kao i Marija »bogomajka«. To bi bila u najmanju ruku konkurencija časti dužne nebeskom Ocu. Teško je razriješiti ovdje prisutno metafizičko pitanje: Može li ista osoba Riječi imati dva oca zbog dviju naravi – božanske i ljudske? Neki misle da to ne može biti metafizičkom nužnošću (necessitate metaphysica), drugi tek moralnom nužnošću (necessitate morali) radi časti Boga Oca, a treći ne vide teškoće da bi Krist imao dva oca po dvjema naravima. Teško je deduktivno dokazati metafizičko isključenje zemaljskoga oca Bogočovjeku, premda za to ima osnove, ali smatram da je moralno nužno to isključenje, odnosno da utjelovljenje Sina Božjega treba da bude samo iz majke – djevice (usp. Pikaza: *Les origines*, 304).

O. Galot mnogo se trudi da – na temelju Iv 1, 13 – dokaže da je nebeski Otac po Duhu i roditelj Kristove ljudske naravi (Donna, 131). No taj je tekst u golemoj većini starih rukopisa izražen množinom (osim Tertulijana i latinskog Ireneja), i kazuje kako ljudi postaju »rođeni od Boga« po Kristovoj milosti. Okretanje množine u jedninu, da bi se dobilo Kristovo djevičansko rađanje od Marije, nema opravdanja u Prologu. Ivan u njemu suprotstavlja one koji Krista ne primiše onima koji ga primiše te zato postaju djeca Božja koja »nisu rođena iz krvi: ni od volje tijela ni od volje muža, nego od Boga«... Time ne niječe da su po prirodi tjelesno rođeni, nego da im krvno rođenje

nije počelo milosnog preporođenja.

c) Jedinorođenac Očev postade kao čovjek i Jedinorođenac Marijin, često ističu stari oci. U tome bi bio poseban razlog zašto Krist nema od iste majke braće i sestara, što pretpostavlja Djevicu i nakon poroda...

Prema ljudima: a) Kristovo rađanje od djevice snagom Duha važno je počelo našeg rađanja po milosti iz čiste krsne vode koja čisti grijeh. Oboje je »odozgo« snagom Duha. Ipak je razlika bitna: Krist je fizički rođen od Djevice, vjernici su mistički rođeni iz vode i Duha. Krist se u Mariji počovječio, a vjernici se po krsnoj vodi pobožanstvenjuju. Krist je sišao u krilo Djevice, a vjernici uzlaze iz krsne vode na viši, nadnaravni život da bi postali novi ljudi po novom Čovjeku – Kristu.

b) Krist nije smio biti začet prirodnim putem kojim se prenosi baština Adamova grijeha. Ne može on biti izuzet od toga zlog naslijeđa kao Marija u bezgrešnom začecu, jer je Gospod i Gospodar koji nikako ne smije biti podvrgnut zakonu moralno-milosnog zla ni po izuzeću. Zato se morao roditi od Djevice da novi Adam bude iz »djevičanske zemlje« – kako vole kazati grčki Oci. Rodio se od bezgrešne Djevice posve novim početkom »novoga Adama« prekine nesretni lanac zle baštine.

c) Prvorodeni od Djevice ujedno je Prvorodeni od mrtvih, kako uči Irenej. Tko ne prihvaća vjerom prvo, kako će primiti drugo po svojem uskrsnuću?... Ova izvrsna logika pretpostavlja između početka i svršetka djelo otkupljenja s Kristovom pobjedom nad grijehom i smrću. Utjelovljenje + Otkupljenje + Uskrsnuće staza je Kristova po kojoj i mi dolazimo do svojeg spasenja. Sve treba prihvatiti da bismo postigli konačno uskrsnuće, a ono nas vodi u slavu Crkve-Djevice bez ljage i nabora.

Prema Crkvi: Marija je postavljena Crkvi kao uzorni lik savršene Djevice koju nastavlja Crkva-Djevica. Uzorni lik mora u sebi ostvariti savršenost na najvišem stupnju da bude uzorni znak cijeloga Crkvi. Marija je to divno ostvarenje Djevice-Majke koju Crkva nasljeđuje na razini mistične svetosti i plodnosti u vjernicima, a djevičanstva u potpunoj čistoći nebeske Crkve. O tome ćemo poslije opširnije govoriti. Origenovo mišljenje bilo je potkraj 4. st. potisnuto upravo zbog znakovitosti Djevice koja je to i dušom i tijelom na vrhu uzornosti svima kršćanima, napose staležima djevičanske posvete.

Origenovo mišljenje opet je oživjelo oko polovice 20. st. među nekim teolozima koji danas niječu čudesno rađanje, a zadovoljavaju se prirodnim rađanjem jer da ono ne oskvrnjuje djevičanstvo srca i volje. Slutim da je tim teolozima razlog da vjeru u Djevicu-Majku olakšaju sa što manje čudesnoga – prema raspoloženju ovog stoljeća. Stoga navodim razloge, koje su neki zaboravili, zašto je kroz 15 stoljeća Predaja vjere isticala čudesno rađanje da bi se očuvalo Marijino fizičko djevičanstvo.

1. Nije – kažu – za posvećenje djevica bitno fizičko djevičanstvo, nego moralno djevičanstvo u volji posvećenih, koje ne umanjuju ni nasilje ni operacija (S. Th. II, II, 152, 1, 3).

Ovakvo moralno procjenjivanje kreposti nije dovoljno za dogmatsko procjenjivanje Marijina uzornog znaka djevičanstva. Na dogmatskoj vagi ne pita se što Marija nije učinila da bi očuvala djevičanstvo za Boga, nego što je sam Krist učinio da bi Majci očuvao cjelovito djevičanstvo. Radi svojega božanskog bića Krist je uzeo djevicu za majku, pa je radi sebe očuva u potpunom djevičanstvu da ona bude znak i odraz božanskoga rađanja Riječi iz nepromijenjene naravi. Radi Crkve-djevice želi imati Majku kao uzor Crkvi, kao vrhovni znak djevičanstva. A bez tjelesnosti nema znakovitosti!

2. Čudesno rađanje – kažu – bilo bi na štetu pravoga ljudskog rađanja koje mora otvoriti rodnicu da bi izišlo na svijet, a time povrijediti fizičko djevičanstvo, uz potpuno očuvano moralno djevičanstvo...

Fizičko rađanje, da bi bilo pravo, bitno traži: postati tijelom iz tijela materina te izići iz njezina krila. Posljedice ozljede, boli, krvarenje posve su nebitne da netko bude dijete svoje majke. Ako je Bog htio, lako je mogao ukloniti te posljedice na više čudesnih načina, neprovjerljivih ljudskom

znanošću. Oci su isticali Božju svemoć koja u tome djeluje. K. Rahner ističe da je Marija rodila »primjereno Onome koji se rađa«, ne općemu prirodnom zakonu (Dogm. Bemerkungen zur Jungfraugeburt, 148 i 152, usp. Škrinjar, OŽ, 31/1976, 134-139). Glavno je pitanje: zašto je Bog to htio, a dosta je sporedno kako je to izveo svojom svemoćnom obazrivošću.

3. Marija se posve predala Bogočovjeku pa je – kažu – i tijelo predala na raspolaganje da bude i ozlijeđeno radi Bogočovjekova rođenja. Time se pokazala više službenicom Gospodnjom...

Opet ističem da za dogmatsku prosudbu nije glavno Marijino raspoloživo predanje, nego Božje uzvišeno određenje. Ne ono što je ona bila spremna učiniti za Boga, nego što je Bog bio spreman učiniti za nju kao svoju Majku. Crkva u liturgiji kaže: »Matris integritatem non minuit, sed sacrauit.« – Majčinu nepovrijeđenost nije umanjio, nego posvetio... Nisam uvjeren da bi »integritas« značila samo moralno djevičanstvo. Dapače, uvjeren sam da, prema otačkoj predaji, od kraja 5. st. jednodušno do naših dana, riječ »integritas« znači fizičko djevičanstvo – do Boga očuvano, ne od Marije sačuvano samom voljom. Izraz I. lateranskog sabora za Djevicu u porođaju glasi: »incompactibiliter generavit« = nepokvarljivo je rodila – ima fizičko, a ne tek moralno značenje, jer je osudom Jovinijana Crkva izrazila mišljenje protivno njegovu mišljenju: da je Djevičin porođaj ostavio tjelesno netaknutu Djevicu. Uopće ne shvaćam da bi porođaj mogao povrijediti moralno djevičanstvo, npr. ako bi žena nasiljem začela, a u Marije ako je djevičanski začela. Cijela tadašnja problematika u doba I. lateranskog sabora nije bila u vezi s Marijinom moralnom krepošću, nego za potvrdu »uvijek Djevice«.

Marija kao djevičanski uzor Crkve postala je posebnim znakom posvećenja Bogu onima koji u Crkvi i za Crkvu prihvaćaju celibat. Tu motivaciju obilno su iskoristili mnogi stari Oci pišući o djevičanstvu. No ne bih pristao uz one koji iz te motivacije tumače prihvaćanje čudesna Kristova rađanja iz Djevice, nego obratno: Budući da stoji vjerski nauk o nepovrijeđenoj Djevici na vrhu Crkve, zato je primjenljiv i na djevičanske staleže u Crkvi. Posebno je primjenljiv jer pokazuje Kristovo poštovanje posvećenog djevičanstva. Što je sa svojom Majkom uzorno počeo, to na sličan način nastavlja u staležima djevičanstva.

BEZGREŠNA

»Iz sveopćega blata

ko sunca zraka zlata

iziđe sama Ti.

Pred tvojom slikom nježnom

o prvom ruhu snježnom

rod ljudski bolno sni...«

(Milan Pavelić)

Izvanredno Bogorodičino poslanje već je na Marijin početak bacio zrake posvećenja, tako da je u prvome času začeca bila posvećena milošću i izuzeta od Adamova grijeha. Najsvetija je od svih stvorova i očuvana od svake ljage iskonskoga i osobnoga grijeha. Tu vjeru Crkva nosi u svojim njedrima već od davnih vremena, ali je dosta kasno došla do tolike jasnoće da ju je Učiteljstvo proglasilo vjerskom dogmom.

Bezgrešna je negativan vidik, a Presveta je pozitivan vidik te dogme. U biblijskom rječniku grijeh je neprijateljstvo s Bogom, a milost prijateljstvo s njim. Mali grijesi mogu ranjavati površinu duše a da jezgra stoji čvrsto u milosti. No veliki ili smrtni grijesi ne mogu stajati skupa s milošću koja posvećuje čovjeka. Svetost i grijeh protuslovni su pojmovi koji se isključuju to više što dublje zadiremo u jezgru duše, u njezin odnos prema Bogu. Stoga neki pisci o Mariji obrađuju Bezgrešnu

pod naslovom »Marijina svetost«. Ipak sam zadržao češći naslov »Bezgrešna« jer je pod tim vidikom izrečena dogma o bezgrešno začetoj Djevici koja bi izabrana za Bogorodicu.

1. Marija bez iskonskoga grijeha

Objava o Bezgrešnoj

Budući da se otačka predaja često poziva na Protoevanđelje, kao i Pio IX. u buli »Ineffabilis«, proučimo najprije tu najstariju poruku o Ženi koja ima roditi Pobjednika nad Sotonom.

»Neprijateljstvo ja zamećem između tebe (zmijo) i Žene, roda tvojega i roda njezina. On će ti satrti glavu, a ti ćeš mu vrebati petu« (Post 3, 15).

Već odavno raspravlja se o tome važnom proroštvu jer snažno iskače iznad prosjeka onog razgovora što ga prikaz Biblije donosi između Boga i praroditelja. Nakon pada u prvi grijeh Bog sâm proglašava zmiji prokletstvo, a grešnim ljudima kaznu boli, rada i smrti. Taj je prikaz po književnoj vrsti folklorna slika, ali njezina poruka nije prirodna borba ljudi sa zmijama, nego duhovna borba između Boga i đavla za čovjeka. Zmija je prispodoba o začetniku zla, ispisana je s članom imenice da označi osobu koja zavodi ljude. U naviještenoj Ženi i njezinu Porodu očito je prikazana spasonosna budućnost pobjede nad đavlom zavodničkom moću (prospettiva salvifica – J. Gamberoni: *Il Protoev. – testimone de la fede nella salvezza* – PaF, 63 Queriniana). Ta Žena ne može biti prva grešna Eva jer je ova stupila u prijateljstvo s đavlom po grijehu, a buduća nova Žena bit će u potpunom neprijateljstvu s đavlom, začetnikom grijeha i smrti, čiji će Porod spasonosnom pobjedom satrti đavolsku moć... U svjetlu novozavjetne Objave može se tek sagledati daleki smisao Protoevanđelja. Krist je satro zmiji glavu otkupljenjem na križu te zbacio »poglavicu ovoga svijeta napolje« (Iv 12, 31) koji »bi zbačen na zemlju« (Otk 12, 9). Prema tome, Žena je u navještaju Protoevanđelja Majka Spasitelja koja je prikazana u tolikom prijateljstvu s Bogom da je u potpunom neprijateljstvu sa Sotonom. Sam Bog je postavio to »neprijateljstvo« svojim planom spasenja: »Neprijateljstvo ja zamećem...«

Ne treba se čuditi što su već rani Oci vidjeli u Mariji novu Evu (Justin, Irenej) koja je popravila krivnju stare Eve. Što dalje, to se više za potvrdu uzima Protoevanđelje kao dokaz da je Žena u neprijateljstvu s vragom bezgrešna Marija koju grijeh praroditelja nije zahvatio (usp. B. Mariani: *L'immacolata nel Protoev. VIm, 3, 29-99*). To je neprijateljstvo Bog sam proglasio tako korjenitim i suprotnim da je lik Žene, koja ima roditi Spasitelja od sotone, antitip stare Eve u smislu protivnih svojstava.

Ako promatramo tu poruku Protoevanđelja u orijentaciji LG 55, koju već spomenutih tumačeći Veliki znamen, onda je Marija »već proročki obuhvaćena u obećanju, dana prvim praroditeljima, koji padoše u grijeh, u ovom svjetlu o pobjedi nad zmijom« (cf. Gen 3, 15). Pobjedu nad Sotonom Predaja pripisuje prvotno Kristu prema očitoj objavi Novoga saveza. No manji dio teologa izravno je pripisuje Mariji zbog pogrešnoga Jeronimova prijevoda: »ona će ti satrti glavu«. Hebrejski izvornik ima muški rod (ku), ne ženski (ki); zato je prorečena pobjeda prvotno Kristova, a po Kristu i Marijina. Početak pogrešna tumačenja po ženskom rodu čini se da je potekao od Fulberta iz Chartresa (11. st.), ali ga pobija izvorni tekst.

Arkandjelov pozdrav pri navještenju »Keharitoméne« – Puna milosti, ako ga tumačimo izvornim grčkim jezikom, izražava prošlu izvršenu činjenicu (particip perfekta). Dakle, kazuje Mariji da je Bogu odavno Najdraža i Najobdarenija (glagolom preobilja »haritóo«). Uključuje posebnu ljubav Božju prema njoj, posebnu milost koja isključuje grijeh ne označujući nikakve granice. Otuda opravdana vjerska intuicija vidi Bezgrešnu od početka njezina postanka – od začeca. Ne kaže to Biblija izričito, ali potiče na takvo zaključivanje.

Veliki znamen u Otkrivenju: »Žena suncem ogrnuta« nadopunjuje Protoevanđelje nakon već izvršenog otkupljenja i pobjede nad Sotonom. Marijina bezgrešnost u tom veličajnom viđenju najviše je izražena Sotoninim bijesom na Ženu jer je ne može nikako potopiti u opću rijeku zla koju je izrigao protiv nje (12, 15). Ako je ova slikovitost pogodna za zaključak »od početnog začeca

očuvana«, slika »suncem ogrnuta« više govori o najvećem stupnju posvećenja.

Predaja o Bezgrešnoj

Rano je počela intuicijom vjere kod puka, ali se mučno probijala kroz refleksiju teologa. Teologe je kočila Pavlova nauka o općenitosti iskonskoga grijeha koji »od jednoga« prelazi »na sve ljude« (Rim 5, 12), a tako i milost Kristova »od Jednoga« na sve opravdane (Rim 11, 32). Pavao ne govori o novoj Evi, premda toliko govori o novom Adamu. Ali će njegova nauka o novom Adamu biti temelj za zaključivanje o novoj Evi.

Jakovljevo protoevanđelje apokrif je judeokršćana (oko 150. g. nakon Kr.) koji pokazuje prvu intuiciju pučke vjere u sveto Marijino začeće, ali s maštovitim scenarijem: da su Joakim i Ana imali navještenja s neba za Marijin porođaj, čak da je Ana djevičanski začela Mariju (De Strycker: *La forme la plus ancienne de Protoev. de Jacque, Bruxelles, 1961, 81*). Iz toga izvora niknuo je blagdan »Začeće Ane« koji je slavio Marijino čudesno začeće u krilu Ane. Blagdan je budio misao o Marijinoj svetosti koja je slična Kristovoj – od samog začeća. Na Istoku se blagdan više raširio, a na Zapadu se teško probijao zbog protivljenja teologa, a i zbog nepovjerenja prema apokrifnom porijeklu.

Irenej u obradi »nove Eve« polazi od navještenja Mariji uspoređujući njezinu vjeru i posluš s Evinom nevjerom i naposluhom. U širem planu Kristovo spasenje tumači kao vraćanje na prvotni plan prije prvoga grijeha (recapitulatio, regeneratio, recirculatio). Time je izazvao pomisao da je Marija prva klica tog vraćanja na prvotnu nevinost.

Navodim za potvrdu riječi Ireneja koji ovako tumači Protoevanđelje: »Time se naviješta kao zatirač zmijine glave Onaj koji se kao potomak Adamov imao roditi od Djevice. Taj Potomak je onaj o kome veli Apostol u poslanici Galaćanima: »dok ne dođe Potomak kome je namijenjeno obećanje« (Gal 3, 19). To je još očitije rečeno u istoj poslanici: »Kada dođe punina vremena, odasla Bog Sina svoga od Žene rođena...« (Gal 4, 4). Da pobjeda nad neprijateljem bude pravedna, trebalo je da ga pobijedi »Čovjek od Žene rođen...« (Adv. haer. V, 19-20, 2-21).

U 4. st. i kod puka i kod teologa povećava se zanimanje za Marijin početak i svršetak. Puk jednostavno nije dopuštao da bi Marija bila okaljana praroditeljskim grijehom. Otuda bujica apokrifa o svetom začeću i uznesenju Marijinu. Teolozi su se različito odnosili prema apokrifima: neki previše u njih vjeruju misleći da su izvanbiblijska judejska predaja, a neki su posve nepovjerljivi prema njima jer osjećaju i njihovu nepovijesnost i nekritičnost. Neki od Otaca dobro razlikuju intuiciju vjere od maštovite obrade pa prvo ozbiljno proučavaju, a drugo prepuštaju mašti puka.

Efrem, sirski đakon, 4. st., u »Nisibinskim pjesmama« slavi Mariju zajedno s Kristom zbog bezgrešnosti: »Doista, ti Kriste i tvoja Majka, jedini ste sa svake strane lijepi. U tebi, naime, Gospodine, nema ljage niti je na tvojoj Majci ikakva mrlja. A moja dječica nimalo ne sliče ovim dvjema ljepotama« (Carm. nisib. 27, 8 – Birkell, 1221sl). Ovaj tekst mnogi smatraju prvim izrazom vjere u Bezgrešno začeće. Samom snagom teksta bilo bi tako. No neki povjesničari iz drugih Efremovih spisa zaključuju da je njegova misao očišćenje Marije u navještenju, ne očuvanost u začeću (Beck, Hammersberger). Samo stručnjaci sirskog jezika mogu prosuditi je li Efrem promijenio prijašnje mišljenje, ili je u pjesmi govorio zanosnije nego u teološkoj refleksiji.

Grgur Nazijanski smatra Mariju očišćenom od Adamova grijeha prije navještenja (PG 36, 329 B) i u tome ga slijede mnogi istočni Oci.

Theoteknos de Livias izričito uči bezgrešnost od začeća: Marija je »čista i bez ljage« jer je »iz čistog i neokaljanog praha«, a roditelji je dobiše izvanrednim božanskim zahvatom (Panegirik 6 – Wenger: *L'Assomption, 275*). Osjeća se utjecaj Jakovljeva protoevanđelja na tog pisca.

Andrija Kretski izvanrednom teologijom objašnjava bezgrešno začeće: »I stvaranje (Marije) s pravom postaje obnavljanje, a obnavljanje pobožanstvenjenje, a ovo prema prastarom uzorku oblikovanje... I da reknem najviše: Danas počinje ponovno oblikovanje naše naravi, a ostarjeli svijet

– primajući sasvim pobožanstvenjeno preoblikovanje – prihvaća početak drugoga stvaranja od Boga« (PG 97, 1313 AB). Ovaj apstraktni način izražavanja ima snažan dogmatski smisao: U Mariji obnavlja početni lik čovjeka u prvoj milosti prije pada u grijeh. U njoj je »prvotna ljepota iz ruku božanskog Umjetnika« (PG 97, 1068).

German Carigradski piše: »Od časa začeca Marija je primila kao neki božanski poklad« (PG 98, 313 D). U jednoj homiliji zanosno kliče: »Ne žali, naime, toliko duša kad se trga od tijela koliko je bol biti lišen tebe, o sva Neoskvrnjena! (Panáchrante!)« (PG 98, 375).

Ivan Damašćanin odbacuje mišljenje o Marijinu »očišćenju« u času navještenja jer je Marija »posve neokaljana mladica«, a rodila se kao »djevojčica posve sveta« (PG 96, 664 B).

Monah Teognost piše o Mariji »koja već od početka bijaše sveto začeta posredovanjem svete molitve u krilu majke...« (PO 16, 457).

Istočni Oci kao da su više obuzeti »svetošću« nego »bezgrešnošću«, premda su oba vidika o Mariji prisutna kod njih. Na Zapadu će prevladati vidik »bezgrešnosti« jer su Oci bili obuzeti problematikom iskonskoga grijeha, a Marija je izuzeta i očuvana od njega.

Ambrozije za sebe moli: »Primi me ne iz Sare, nego iz Marije, kao što je neokaljana Djevica, ali po milosti Djevica, sačuvana od svake ljage grijeha« (PL 15, 1521). Ne veli »očišćena«, nego »sačuvana« od grijeha.

Augustin je morao nadoći na problem Marijine bezgrešnosti jer je toliko pisao o iskonskome grijehu i milosti. Julijan iz Eklane, pelagijevac, napao ga je da je gori od Jovinijana koji zaniječe djevičanstvo u porođaju, jer »ti si pripisao đavlu Mariju osobno uvjetom njezina poroda« (PL 45, 1417). Ovaj grubi napad pretpostavlja poznato opće štovanje Marije kao posve izuzete od đavolske moći. No Augustin odgovara pelagijevcima da Marijina čistoća nije po zaslugi, kako su učili, nego po milosti: »Izuzevši, dakle, svetu Djevicu Mariju, o kojoj radi časti Gospodina ne želim uopće imati ikakva pitanja kad se radi o grijehu. Odatle, naime, znamo koliko je njoj više milosti bilo dano da sa svake strane pobijedi grijeh jer je ona zaslužila začeti i roditi Onoga za kojeg je očito da nije imao nikakva grijeha« (PL 44, 267). Mnogi su ovaj tekst smatrali klasičnim za Marijino bezgrešno začecje. No u širem kontekstu Augustinove teologije Marija je »očišćena« od grešne baštine, ona je »pobijedila grijeh«, a ne veli da je »očuvana« ili »izuzeta« od grijeha. Augustin dosta lukavo piše da ne bi povrijedio javno uvjerenje u Marijinu početnu bezgrešnost, ali misli u okvirima svoje teologije o »požudi« kao prijenosnici iskonskoga grijeha, što bi vrijedilo i za Marijine roditelje pa bi i na Mariju početno pao baštinjeni grijeh... Augustinov utjecaj dugo će kočiti teologe da iz Objave zaključče o »povlastici« bezgrešnog začeca.

Leon I. uspoređuje krsnu vodu s Marijinim djevičanskim krilom jer »krsni studenac ispunja isti Duh koji je ispunio i Djevicu«. No, dok je u Mariji »grijeh onemogućilo sveto začecje«, dotle u krsnom studencu grijeh »uklanja otajstveno pranje« (Sermo 24, 3; CCL, 138).

Gotski misal (6. st.) u predslavlju Uznesenja ima ovaj izraz: »koja niti je primila zarazu pokvarenosti niti je podnijela raspadanje u grobu« (PL 72, 245).

Augustinov utjecaj nije uspio potisnuti širenje blagdana »Začecje Ane« u kojem se već slavilo Marijino bezgrešno začecje. Blagdan je prodro u Englesku s novim naslovom »Začecje svete Djevice Marije« (9. st.). Ponovna rasprava počinje na pariskom sveučilištu u 12. st. i razmahala se kroz više stoljeća. Teolozi pod Augustinovim utjecajem niječu bezgrešno začecje u prvom času (in primo instanti), da i na nju padne naslijeđe Adamova grijeha, ali priznaju očišćenje u drugom času (in secundo instanti). Takvim teolozima pripadaju velika i sveta imena: Bernard iz Clairvauxa, Petar Lombardo, Bonaventura, Albert Veliki, Toma Akvinac, Olivi... Njihov utjecaj doveo je do ukidanja blagdana »Začecje Ane« u Francuskoj, a provalom Normana i u Engleskoj. No tu je brzo opet uspostavljen god. 1120. Branitelji su Bezgrešnog začeca tada slabiji i tiši, ali ipak probija i glas obrane s novim dokazivanjem.

Olivi je ostao nekako na pola puta: dok osuđuje imakuliste kao heretike (1278. god.), dotle piše da

je »Marija bila očuvana (praeservata) od iskonskoga i svakoga grijeha posredničkom ulogom Otkupitelja«, ali dopušta ljagu na Marijinu tijelu prije stvaranja posve čiste duše (III. Sent. in Ms 1540., univ. Padova, f. 262 d.).

Vilim od Warea naučava: »Ona je bila potrebna muke Isusove ne toliko zbog grijeha koji bi imala, nego koji bi trebalo da ima da je nije Sin unaprijed oslobodio s pomoću vjere« (Qu. disp. de Imm. Conc. B. V. M. – Quaracchi 1904., 10). Izraz »s pomoću vjere« čini se da je u vezi s vjerom Marijinih roditelja.

Henrik iz Ganta želi spojiti dvije protivne struje čudnim pomirenjem: u istome času Marija je »začeta za svijet« s ljagom grijeha i »začeta za Boga« posvetnom milošću (Quotlibetales, 15, 13). Ne uviđa protuslovlje da je u istome času ista osoba u grijehu i u milosti.

Anzelmo Canterburyjski već je prije velike rasprave u Parizu otvorio nove poglede nazivajući Marijinu čistoću »puras inaequabilis« – čistoća neizjednačiva s drugima; »anticipata applicatio« – unaprijed primjenjena milost Kristova na nju (PL 158, 419, 451). Odbacio je Augustinov nauk o »požudi koja prenosi iskonski grijeh«, a protumačio je prelaženje Adamova grijeha kao manjak oduzete milosti (privatio gratiae – lišenje milosti) (PL 158, 440- -442). Snaga ovih novih pogleda oslobodila je cijeli problem krive augustinske pretpostavke, ali nije dostigla do konačnog zaključka, jer ne dokazuje kad je Marija primila anticipiranu milost Kristovu.

Eadmer, monah iz Canterburyja, Anzelmov učenik, izjasnio se protiv ukidanja blagdana »Začeca sv. Djevice Marije« te napisao raspravu protiv pariških teologa Traktat o začecu sv. Marije. Prvi Bezgrešno začecje naziva »povlasticom« (privilegium) koju ima radi Krista. Bio je svjestan da predstavlja glas puka, glas malenih kojima je ukinuti blagdan bio tako drag, jer se »u njima nalazila čista jednostavnost i poniznija pobožnost« nego kod prepametnih teologa u Parizu. Eadmer je dao važnu razliku: »aktivno začecje« Marijinih roditelja i »pasivno začecje« Marijino. Ako je aktivno začecje prijenosno grijehom, ne mora i pasivno začecje biti opterećeno baštinom grijeha, ako Bog hoće spriječiti: »Dakle, zar nije svemoćni Bog mogao dati jedno ljudsko biće (tijelo)... da bude posve zaštićeno od uboda trnja, iako je to tijelo bilo začeto usred trnja grijeha?« (PL 159, 305 CD). Eadmer zaključuje: »Bog je to očito mogao, pa je i htio. Ako je, dakle, to htio, to je i učinio« (PL 159, 305D). Kasnije drugi skraćuju to zaključivanje u »Potuit, decuit, fecit«. Ključ je problema: Zašto je htio? Eadmeru je razlog: jer bijaše određena za Kraljicu neba, Kraljicu anđela, pa nije smjela biti u čistoći niža od njih... Nikako bezvrijedan dokaz, ali je zbog završetka slave, a ne zbog početka, tj. bogomajčinstva. Ima podlogu u objavi Kraljice koja ima roditi velikoga Kralja (Lk 1, 32-33).

Duns Skot u 14. st. preokreće prednost imakulista protiv makulista iz 13. st. Uvjeren je u bezgrešno začecje, ali kao teolog nastupa oprezno zbog jake opozicije u Parizu. U Oxfordu iznosi svoj nauk kao »vjerojatan«, a u Parizu kao »moguće mišljenje« (Ordinatio, 3, 3, 1; usp. Balić: Quaest. disp. de Imm. Conc. B. V. M., Šibenik, 1931, 22). Skotov je originalni dokaz iz Kristova posredništva: »Najsavršeniji Posrednik imao je najsavršeniji način mogućeg posredovanja prema jednoj osobi... Ni prema kojoj osobi nije imao uzvišeniji stupanj posredništva od onoga koji imaše prema Mariji.« No takvo posredovanje traži »da nju unaprijed očuva od iskonskog grijeha«... (Ord. 3, 3, 1). Tome se dokazu prigovaralo da odviše dokazuje: Zašto bi Krist imao savršeno posredovanje samo za jednu osobu? Zašto ne za više njih?

Galot smatra da ovaj dokaz treba nadopuniti budući da je samo jedna osoba bila potrebna za Suotkupiteljicu, a takva uloga traži potpunu izuzetost od grijeha (Donna, 214). Ne bi li i bogomajčinstvo bilo odlučujući prethodni razlog?... Ipak je Duns Skot načinio zaokret te stekao naslov »Doctor Immaculatae«. Franjevci proširili taj utjecaj u borbi s tomistima. Tako se u 14. st. stubokom promijenila klima u Parizu. O tome nas izvješćuje naš zemljak Juraj iz Slavonije (Georgius de Esclavonia). Njegova dva pisma nepoznatom prijatelju na Bečkom sveučilištu izvješćuju o raspravi na Sorboni, gdje Juraj bijaše profesor, a rasprava je trajala od 1387. do 1389. god. Sorbona je dvaput osudila učenje Ivana Monzona, OP, protiv Bezgrešnog začeca. Juraj to smatra neugodnim za dominikance, pogotovo nakon osude Klementa VII. koji je istog redovnika

izopćio 27. I. 1389. (Croatia christ., Šanjek-Tandarić: Juraj iz Slavonije 13/1984, 5).

U 15. st. toliko je prevladao utjecaj imakulista da su teolozi na bazelskom raskolničkom saboru god 1439. bezgrešno začće proglasili dogmom. No nezakoniti sabor nije imao učiteljskog ugleda za dogmatizaciju. Daljnja borba za i protiv Bezgrešnog začća poprimila je gotovo dramatične oblike. Skotistima se u obrani Bezgrešne pridružuju suarezijanci. No tomisti drže inkviziciju koja zabranjuje izraz »bezgrešno začće«, a dopušta »začće Bezgrešne« u tomističkom smislu »in secundo instanti«. Mnogi teolozi pišu u obranu »bezgrešnog začća«, a dosta pobožnih vjernika potpisalo je krvlju zavjet da će braniti tu Marijinu povlasticu. Bilo je i katoličkih vladara koji su slali molbe u Rim da papin sud potvrdi vjeru u Bezgrešnu.

Učiteljstvo o Bezgrešnoj

Liturgijsko slavljenje Marijina svetog početka bio je stalan poticaj za teološko razmišljanje, ali i potvrdni dokaz da glavni sadržaj toga blagdana ne može biti protivan vjeri. Pape se nikad nisu usprotivili tom blagdanu, a kasnije ga i proširuju. No žučne rasprave usporile su napredak u jasnim dokazima, pa je Učiteljstvo kasno nastupalo, više da smiri duhove nego da dokrajči raspravu. Stalna linija Predaje o bezgrešno začtoj ostala je kod pobožnoga puka, a među teolozima razilaženje. Mislim da nijedan članak vjere nije toliko pobijedio vjerom puka koliko ovaj.

Martin I. potvrđuje odluke I. lateranskog sabora protiv monoteleta među kojima je i osuda onih koji ne slijede otačku vjeru da je Marija »uvijek Djevica i neokaljana Marija« (DS 503). Da li izraz »immaculata« pripada duši ili djevičanskom Marijinu tijelu? Iz konteksta sabora i ovog dekreta vjerojatnije misli na neokaljano Djevičino tijelo.

Siksto IV. god. 1477. potvrđuje blagdan i misu u čast »Bezgrešnog začća« te u konstituciji »Cum praeclsa« govori »o čudesnom začću neokaljane Djevice« (DS, 1400). U buli »Grave nimis« god. 1482. brani javno slavljenje Marijina začća te osuđuje one propovjednike koji govore da su krivovjerci i da teško griješe koji misle, tvrde ili slave »istu slavnu i neokaljanu Bogorodicu da je bila začeta bez ljage iskonskoga grijeha«. No papa kori i one koji jednakom osudom napadaju makuliste, »jer to još nije Rimski crkva ni Apostolska stolica odlučila« (DS, 1425- -1426). Ipak je razlika u težini osude: Koji osuđuju imakuliste, njihove su riječi »krive, zabludne i posve tuđe istini«; a koji osuđuju makuliste, oni su »opomenuti« (reprehenduntur), jer Učiteljstvo još nije odlučno riješilo to pitanje (nondum decisum).

Tridentski sabor, definirajući dogmu o iskonskome grijehu, dodaje da tim dekretom »ne namjerava obuhvatiti blaženu i neokaljanu Djevicu Mariju Bogorodicu«, nego i dalje treba da se poštuju uredbe Siksta IV. (DS 1516). Dakle, još ostaje sloboda rasprave, ali je time dan jaki uteg za buduću dogmatizaciju. Ovaj je tridentski dekret pobjeda skotista na saboru.

Pio V. osuđuje Bajusovo učenje da »nitko nije, osim Krista, bez iskonskoga grijeha«, da je Marija »umrla zbog grijeha od Adama naslijeđena« te da su njezine patnje u ovom životu »kazne osobnog ili iskonskoga grijeha« (DS 1973). Osuda Bajusova učenja obrana je tridentskog dekreta o Mariji.

Nakon Tridenta nastala je oštra borba između makulista i imakulista. Ističe se Melchior Cano kao makulist koji je svjestan da je teorija tomista »uvredljiva za pobožne uši«. Kad bi Crkva prihvatila tomističko mišljenje, »narod bi bio uzbuđen, udaren, izmučen«. No Cano smatra da nije na puku da određuje istinu vjere, nego na »kompetentnim mudracima«. Svisoka podcjenjuje vjeru puka, ali će pred Učiteljstvom »kompetentni mudraci« izgubiti bitku, a pobijedit će vjera puka i mnogih teologa.

Aleksandar VII. god. 1661. bulom »Sollicitudo« posve staje na stranu imakulista braneći pobožnost vjernika: »Drevna je pobožnost Kristovih vjernika prema Blaženoj Majci Djevici Mariji koji smatraju da je njezina duša u prvome času stvaranja i ulijevanja u tijelo posebnom Božjom milošću i povlasticom – po predviđenim zaslugama Krista njezina Sina, Otkupitelja ljudskoga roda – bila unaprijed sačuvana od ljage iskonskoga grijeha...« (DS 2015). Papa u buli opaža da gotovo svi katolici prihvaćaju to štovanje i mišljenje, potvrđeno prijašnjim konstitucijama Siksta IV. i

Tridentskog sabora.

Pio IX. napokon se odlučio na svečanu definiciju, jer se duhovi smiriše i rasvijetliše potpunijom spoznajom Objave i Predaje. U buli »Ineffabilis« 8. XII. 1854. izrekao je svečanu definiciju vjere posluživši se izrazima Aleksandra VII. uz vrlo malo promjene: »B. D. Marija u prvome času svojeg začeća bila je posebnom milošću i povlasticom svemoćnog Boga – s obzirom na zasluge (intuitu meritorum) Isusa Krista, Spasitelja ljudskoga roda – unaprijed sačuvana neokaljanom od svake ljage iskonskoga grijeha...« (DS 2083). Tu nauku proglašava od Boga objavljenom pa u nju treba da čvrsto i stalno vjeruju svi vjernici.

Tako je proslava Bezgrešne došla do svojega povijesnog vrhunca. Duh istine štitio je Učiteljstvo da nikad ne da izjavu u prilog makulistima, makar jaki teolozi tako učili, a inkvizicija žestoko progonila. Naskoro je nadošla potvrda i s neba, kada se Gospa u Lurdu ukazala maloj Bernardici Soubirous i konačno joj se predstavila: »Ja sam Bezgrešno začeće!« Nakon toga djevojčice reče župniku Peyramalu: »Ali tako se nitko ne zove u našem mjestu.« Župnik se zadivio objavi s neba, jer mala još nije čula na vjeronauku o tom otajstvu.

Teološka refleksija o Bezgrešnoj

Kroz burnu povijest vjere u Bezgrešnu probili su se oni dokazi koji su utemeljeni na objavi. Crkva nije svečano definirala Marijinu bezgrešnost u vezi s osobnim grijesima, jer nije bilo jakog nijekanja, nego samo od iskonskoga grijeha. Zato ovdje te razloge samo navodim, a nakon toga prikazat ćemo opću vjeru Crkve u Bezgrešnu i u vezi s osobnim grijesima.

Bogomajčinstvo traži u Mariji takvu svetost koja nadvisuje sve stvorove. Bilo je, a i sada ima kršćana koji misle da bi se Bog mogao roditi i od začete u grijehu, a očišćene pri navještenju (neke pravoslavne Crkve). Da li bi to bilo dostojno Boga, ili je bilo nužno roditi se od Bezgrešne u samom početku, nećemo lako riješiti. No svakako je dostojnije i prikladnije da se Bogočovjek rodi od bezgrešne Bogorodice. To traži i Očeva čast, jer Marijino materinstvo odraz je njegova vječnog očinstva. To vrijedi i za Sinovu čast: Što je Majka svetija, to je Sin slavniji jer se rodio od posve Neokaljane. To vrijedi i za čast Duha Svetoga koji je Mariju početno posvetio u začeću da bi u njoj ostvario tajnu Utjelovljenja. Treba znati da iskonski grijeh ima kao posljedicu i požudu koju ne uklanja kasnije očišćenje, a Marija je morala biti bez ikakve požude na grijeh. Ona je imala odgajati Sina Božjega u potpunom skladu svetosti s Najsvetijim.

Suotkupiteljica je bila pozvana da s Otkupiteljem popravi krivnju praroditelja kao nova Eva s novim Adamom te da tako Sotona bude posve pobijeđen kao začetnik grijeha. Na tu istinu smjera »neprijateljstvo« Žene iz Protoevanđelja i Apokalipse nad bijesom Zmaja. No najprije treba da grijeh bude pobijeđen u vlastitom biću po bezgrešnosti, da pobjeda nad neprijateljem spasenja bude potpuna i za druge. Ona mora biti »oslobođena« da mogne druge »oslobađati« od grijeha u suradnji sa Spasiteljem koji će »osloboditi narod svoj od grijeha njegovih«. Zato je Puna milosti »sasvim čist porod – za preporod svega« (Andrija Kretski).

Posrednica milosti u nebeskom zagovoru moćna je pred Bogom zbog dvaju poglavitih razloga: jer se Bogu posve sviđa ljepotom Bezgrešna i jer je skupa sa Sinom za nas u supatnji zaslužila milost spasenja. Tu istinu izriče Andrija Kretski: Ne bi mogla imati ulogu za obnovu čovječanstva kad ne bi sama bila »savršeno obnovljena« – Puna milosti da za nas može prositi milost.

Odgajateljica naša u čistoći djeluje na nas posebno kao ostvareni ideal čistoće u potpunoj bezgrešnosti. Kad bi bila manja u čistoći, ne bi mogla toliko djelovati na naše duše. Čistoća srca prvi je uvjet svetosti na koju su pozvani svi kršćenici. Marija je takav ideal koji privlači na nasljedovanje i daje onaj zanos za koji German piše da bi lakše bilo umrijeti nego »biti lišen tebe, o sva Neoskvrnjena«! Ovaj razlog čini se da je najviše djelovao na vjeru puka u Bezgrešnu: i Krist ima, i mi imamo idealnu Majku, neokaljanu od početka.

Marija ne bi bila uzorni lik Crkve kad u sebi ne bi ostvarila najvišu svetost u bezgrešnosti. Uzor mora nadvisivati odraze najvišom duhovnom ljepotom bez ljage da bi zajednica svetih imala uzornu

Kraljicu svih svetaca. I anđelima može biti Kraljica anđeoska jer im je jednaka po bezgrešnosti (Eadmer).

Netko bi mogao prigovoriti: Dovoljno da je Krist takav ideal nedostižive svetosti... No nama je potreban i uzor nekog stvora, nekog od ljudi koji posve nalikuje na Krista jer Krist nije mogao imati grijeha kao Bog, pa ni kao čovjek zbog osobnog sjedinjenja sa Sinom Božjim.

Takva nam je Bezgrešna dana i kao pomoćnica u borbi protiv grijeha. Gledajući u nju, lakše nam je odoljeti zamami svijeta, požudi tijela i zavodjenju vraga. Postala je utočište grešnika koji još nisu stekli pobjedu nad svojim grijehom. Pomaže slugama evanđelja protiv grešnog svijeta koji se predao zavodjenju Zloga. Pomaže nam u borbi protiv »stare Zmije, zavodnice svega svijeta« jer zbačeni Zmaj »vodi rat protiv ostalih iz poroda Ženina«, a to su Marijina milosna djeca. U tom je smislu sv. Maksimilijan Kolbe skupljao »vojsku Bezgrešne« da se duhovnim oružjem opre nevjeri razbješnjele zvijeri koja se ubrzo pokazala u strahovladi Hitlerove i Staljinove okrutnosti... Dokle god na zemlji bude trajala moć grijeha i Sotone, dotle će Bezgrešna biti potrebna Crkvi kao uzor i utočište. A to će biti do sudnjega dana.

2. Marija bez osobnoga grijeha

Naslov Bezgrešne uključuje u sebi ne samo začće bez iskonskoga grijeha, nego i bez osobnoga grijeha. Od prvoga je sam Bog očuva bez ikakve njezine zasluge, a od drugoga je također i ona sebe očuvala zaslužno surađujući s izvanrednom milošću. Bezgrešnost u začću Crkva je dogmatizirala, a bezgrešnost osobne suradnje oduvijek je propovijedala stalnim učenjem. No oboje nam je uključeno objavljeno pa je zato predmet vjere koju u Bezgrešnom začću nazivamo određenom vjerom (de fide definita), a u osobnoj bezgrešnosti katoličkom općom vjerom (de fide catholica).

Objavljena istina

Uključena je u potpunom »neprijateljstvu« prema Sotoni, začetniku grijeha, jer je to neprijateljstvo izjednačeno s Porodom Žene – Kristom: »Neprijateljstvo ja zamećem između tebe i Žene, roda tvojega i Poroda njezina...« Ni nasljedni, a ni osobni grijeh ne idu zajedno s tim potpunim neprijateljstvom.

Nalazi se uključena osobna bezgrešnost i u objavi »Pune milosti« ili Najljubljenije. U izrazu »Keharitoméne« uključena je potpuna ljepota duše, neokaljane bilo kojim grijehom, bilo kojim nedostatkom milosti. Uključuje u sebi i milosnu i moralnu krasotu Marijine duše.

Čuo sam hrvatsku izreku: »I Bog se majke zaželio.« Narod više misli da je to zbog dobrote materina srca. No Bog je zaželio i odabrao takvu majku kojoj ništa ne nedostaje od čistoće, dobrote i ljepote materinskoga srca. O tome više može kazati poezija nego suha teologija.

Koliko se Marijina duhovna krasota odražavala i u tjelesnoj ljepoti, to možemo i moramo pretpostaviti već iz općeg hilemorfizma biblijskog čovjeka u kojem duša s tijelom čini jedinstveno biće. Ako psalmist u proročkom navještanju budućega Mesiju naziva »najljepši od sinova ljudskih« (Ps 45, 3, 12), onda to mora vrijediti i za najljepšu od kćeri ljudskih koja mu je od svojeg tijela tijelo dala. Prema genetskom naslijeđu, Krist ima tijelo samo od svoje majke, a i fizička se ljepota nasljeđuje. Po psihofizičkom utjecaju najljepšoj duši odgovara i takvo tijelo koje će moći u punom skladu cijele naravi izvršavati ljudsku savršenost, a odražavati božansku savršenu ljepotu. Doduše, tjelesna ljepota ne pripada svetosti i bezgrešnosti, ali pripada savršenstvu Božjih vrhunskih djela Kralja i Kraljice nebeskih ljepota.

Biblijske žsjene' na Mariji

Neke evanđeoske zgode izazvale su u nekih Otaca sumnju u Marijinu osobnu bezgrešnost. Ti prigovori u pooštrenom obliku pojavljuju se u protestantskih pisaca koji Mariju žele previše izjednačiti s ostalim vjernicima, pa i u posrtajima grešnosti. Pogledajmo te prigovore da bismo znali na njih razložno odgovoriti. Ne nategnutim ispričavanjem, nego pravim shvaćanjem iz biblijskoga konteksta.

»Kako će to biti kad ja ne poznam muža?« – neki protumačiše kao da Marija stavlja granicu Božjoj volji svojom odlukom djevičanstva, ili da pokazuje sumnju u vjeri... Nema tu sumnjičave nevjerice jer ona ne pita: Kako bi to moglo biti...? Ne stavlja granicu Božjoj volji jer ne kaže: Kako će to biti kad ja pošto-poto želim ostati djevicom? Ona samo pita za razjašnjenje: Da li treba odustati ili ostati pri odluci djevičanstva koje je obećala Bogu? Morala je pitati jer za nju je to ozbiljno pitanje savjesti. Čim je od anđela čula za neobičnu novost da će kao djevica začeti Sina Božjega, odmah bez ograničavanja i bez ikakve sumnje u svemoć Duha Svetoga prihvaća Božju volju.

»Sinko, zašto si nam to učinio?« »Zašto ste me tražili? Zar niste znali da je meni biti u domu Oca svojega?« Kristov odgovor neki protumačiše kao prigovor Majci što ga je uopće tražila izvan Hrama... Valja se uživjeti u dva »zašto?« koji nisu prigovorni, nego upitni. Marija pita: »Zašto si nam to učinio?« jer traži razjašnjenje za Isusovo neobično ponašanje koje nije razumjela. Kristov: »Zašto ste me tražili? Zar niste znali...?« nije prigovor grešnosti, nego otkrivanje nedosljednosti u zaključivanju: Ako ste znali tko sam, mogli ste sami zaključiti gdje sam. Nije Gospa griješila zato što je pitala ne znajući ili ne zaključujući do kraja o Kristovu ponašanju na temelju njegove tajnovite osobe. Marija ima u sebi razvojno znanje koje u novoj pojavi još ne zna ono što će tek poslije shvatiti. Pogrešno čine oni koji neznanje toga časa pretvaraju u grijeh nevjerice.

»Što ja imam s tobom? Još nije došao moj Čas?« – u nekim ušima zvuči kao grubi prigovor što se Marija miješa u njegovo poslanje. Kao da Gospa »požuruje u nevrijeme« čudo vina (Irenej – PG 7, 926 B), kao da »iz taštine« traži čudo (Hrizostom – PG 59, 130)... Premda Isusove riječi nama zvuče kao odbijanje zagovora, za Mariju nisu tako zvučale jer je već znala Isusov rječnik. Zato veli slugama da ga u svemu poslušaju očekujući čudo. A Isus nije bio grub prema Majci, nego je progovorio proročkom uzvišenošću o Ženi moga Časa, tj. o suotkupiteljskom izvoru Marijine moći zagovaranja. Iscrpno tumačenje već sam iznio u prijašnjem razmatranju o Kani... Zagonetan je proročki stil oštih kontrasta u tajnovitosti budućega događaja. Ovdje se radi o golgotskom događaju koji Isus Majci naviješta kao »moj Čas« i kao njezinu ulogu »Žene«. Nije, dakle, Isus Majci prigovorio zagovor, nego je protumačio pravi izvor njezina zagovaranja.

»Tko je moja Majka? Tko su moja braća?« Za Tertulijana to je bio prigovor Mariji što se pridružila nevjeri braće i sestara koji bi željeli odvratiti Isusa od poslanja (PL 2, 767). Slično misle Jeronim i Hilarije (PL 9, 993; PL 26, 85). Neki noviji autori pokušavaju Gospu ispričati jer da se pridružila s nakanom: povratiti rođake k vjeri u Isusa svojom prisutnošću koja bi bila uputnija nego odsutnost (Donna, 230-231)... Već sam o tome razložio bolje mišljenje B. Rigauxa koji rastavlja dvije skupine što ih je Tertulijan spojio u jednu: Oni koji su govorili da je Isus »izvan sebe«, tj. poludio, bili su »oni oko njega« (hoi par' autoū) – farizeji s prigovorom da uz pomoć Belzebuba izgoni đavole. Oni pak koji ga pohodiše kao rođaci s Majkom bili su »vani«, tj. izvan kuće stojeći i čekajući da ih Isus primi. Protivnicima oko sebe Isus upravlja prisodobu o razdijeljenom kraljevstvu i o grijesima protiv Duha Svetoga. Rođacima koji stajahu vani (éxo stékontes) poručio je važnu pouku o duhovnom rodbinstvu iznad tjelesnoga. Nevjera ne spada na one »vani«, nego na »one oko njega«, pa zato Gospu ne treba ispričavati zbog nevjerice (Sens et portée de Mc 3, 31-35, MSS, 4, 541).

Predaja o osobnoj bezgrešnosti

Osim već navedenih malobrojnih prigovora, kod Otaca nalazimo Predaju o potpunoj bezgrešnosti Marijinoj. Napose to govore izrazi: »bez ikakve ljage« (Efrem, Ambrozije); »o sva Neokaljana«, »posve čista i bez grijeha«, »sva sveta i slobodna od svake ljage« (German – PG 98, 357); »posve neokaljana mladica« (Damašćanin)...

U jačem neskladu s ostalim Ocima jest Origen koji je Šimunov »mač boli« tumačio kao »mač sumnje« koji je apostole razagnao na Veliki petak, a zahvatio je i Mariju. Origenova zabluda ima pozadinu: Marija je morala imati bar neki svoj grijeh da bi mogla biti od Isusa otkupljena. Taj »mač sumnje« poprima od Origena i Ćiril Aleksandrijski (PG 74, 1049).

Na Zapadu je Marijina osobna bezgrešnost bez osporavanja, osim navedene Tertulijanove pogrešne spojnice o nevjeri rođaka, pa i Marije. Čak je i Pelagije tražio tu vjeru: »Pobožnost traži da

ispovijedamo Majku našega Gospodina bez grijeha« (PL 44, 267). Ali za Pelagija Marija nije iznimka u bezgrešnosti, nego jedna od mnogih bezgrešnika među svecima koji su takvi po osobnoj zaslugi, ne po Kristovoj milosti. Za Pelagija je Marija etički bezgrešna, ne milosno očuvana od grijeha. Zato Augustin protiv Pelagija toliko ističe Marijinu milosnu bezgrešnost.

Učiteljstvo o osobnoj bezgrešnosti

Prvi lateranski sabor donosi izraz »bezgrešna Marija«, po svoj prilici uključujući i iskonsku i osobnu bezgrešnost. Nisam u raspravama našao koja bi bila namjera tog sabora u izrazu »immaculata Maria«, osim da ga tumačimo već tada dozrelim općim uvjerenjem o potpunoj bezgrešnosti.

Tridentski sabor osuđuje one koji uče da čovjek kroz cijeli život može biti bez grijeha, pa i lakoga, ali odmah dodaje: »osim iz posebne Božje povlastice kao što o B. D. Mariji smatra Crkva« (DS 1573).

Drugi vatikanski sabor Mariju naziva »sva sveta i od svake ljage grijeha izuzeta« (LG 56).

Mogli bismo i u drugim dokumentima naći pohvala o Marijinoj potpunoj svetosti i bezgrešnosti kao redovito učenje Crkve. Nećemo ih nabrajati jer su usputne i bez namjere da se odredi stalno pravilo vjere. Svakako su odraz općeg uvjerenja Crkve kroz stoljeća – »de fide catholica«.

Teološka refleksija o osobnoj bezgrešnosti

Isti su razlozi u teologiji koji opravdavaju Bezgrešnu od iskonskog, pa i svakog osobnoga grijeha. Već sam ih obradio pa ih ovdje samo kratko ponavljam:

1. Zbog časti Gospodina kojem je Majka i od koje on uze tijelo.
2. Zbog uloge Suotkupiteljice u kojoj osobno grijeh mora biti posve pobijeden da mogne biti pobjednica nad grijesima svijeta za koje Krist umire na križu.
3. Zbog uzornog lika Crkve jer »svima svetošću prednjači« (Pio X. – DS 3370). I Crkva će napokon u nebu doći do očišćene bezgrešnosti kao Zaručnica Jaganjčeva »bez ljage i nabora« (Ef 5, 27).
4. Zbog snage zagovaranja koja je potrebna Posrednici svih milosti, a ta se snaga mjeri i Marijinom zaslugom i neokaljanošću kojom je posve Bogu omiljela...

U vezi s bezgrešnošću možemo istaknuti i opće uvjerenje katoličkih teologa da je Marija bila očuvana i od svake požude koja potiče na grijeh, premda požuda u spontanim početnim činima nije grešna. Požuda je posljedica iskonskoga grijeha kao nered između tijela i duše. Bez pristanka slobodne volje ne pripisuje nam se u osobni grijeh, ali je »iz grijeha niknula i na grijeh potiče« (DS 1515). Ona koja nije imala iskonskoga grijeha u sebi, nije smjela imati ni njegovih požudnih posljedica. Zaključak je vrlo jasan i siguran iz dogme o Bezgrešnom začecu. To je Mariji bila velika pomoć za potpunu savršenost i bezgrešnost jer nije imala u sebi spontane sklonosti prema zlu iz bilo koje požude.

Među teolozima raspravlja se i o tome je li Marija bila nesagrešiva, tj. da nije mogla sagriješiti? Takvu nesagrešivost učimo samo za Krista jer je u njemu božanska Osoba pa ne može ni kao čovjek sagriješiti. No u Mariji nema tog razloga, jer je u kušnji mogla skrenuti s puta Božje volje s obzirom na ljudske sile. Ipak možemo reći da je svojom vjernošću stekla i od Božje milosti dobila ukorijenjenost u dobru (radicatio in bono) da bi se mogla oprijeti svakoj kušnji na zlo. Tu ukorijenjenost mogu steći i vjerni kršćani, prema tvrdnji Objave koju iznosi Petrova poslanica: »Stoga, braćo, radije se trudite da dobrim djelima učinite sigurnim svoj poziv i izbor! Radeći tako sigurno nećete nikada propasti« (2 Pt 1, 10).

SUOTKUPITELJICA

»I s ove svete nadvijam se Glave
nad sve, što živo pati se i strada –
nad sve ko Majka milosti i boli.

I Tijelo sveto na srce privijam,
ko sve da pleme Adamovo bijedno
na svoje stištem materinje grudi...«

(Marin Sabić)

Kristovo je rođenje za Mariju bilo radost, ali rođenje njegovih mističnih udova bijaše joj prepuno boli. Iz njezine gologotske supatnje s Otkupiteljem svijeta spoznala je Crkva svoju Suotkupiteljicu i duhovnu Majku. Već smo čuli da je unaprijed savršeno otkupljena da bi s Kristom otkupljivala svijet. Dok se u navještenju sva posvetila osobi svojeg Sina, pod križem se sva posvećuje djelu spasenja po njemu. Zato je II. vatikanski sabor naziva »*socia generosa Redemptoris*« = velikodušna družica Otkupitelja (LG 61), da kao nova Eva s novim Adamom rodi novo čovječanstvo.

Biblijski navještaj Suotkupiteljice

Starac Šimun na dan prikazanja u Hramu bacio je proročko svjetlo na tajnu otkupljenja navijestivši da će Krist biti »znak protivljenja«, a Majci da će »mač probosti dušu« (Lk 2, 34-35). Jedno je s drugim uzročno povezano: pod križem Majka podnosi »mač boli« jer na križu Sin postade »znakom protivljenja«. To je starac rekao uoči samog čina prikazanja da bi Majka prihvatila buduću žrtvu stradanja kad bude prikazivala Isusa. Marija tada još nije znala kako će to biti, ali je čula da će biti bolno.

Ivan donosi Isusovu poruku Majci u Kani da će biti zajedno s njim kao Žena u »mom Času«. Naziv »Ženo!« posve je tuđ za majku u židovskom društvu, pa to tada nije razumio nitko osim Marije koja već bijaše poučena što znači za Isusa »moj Čas«. U javnom životu Isus će apostolima vrlo često govoriti o svojem pashalnom Času koji križem i uskrsnućem ima obnoviti život svijeta. Zato Žena njegova Časa znači Suotkupiteljica u činu otkupljenja. U dalekom kontekstu s Protoevanđeljem to je Žena u neprijateljstvu sa Sotonom kojem je križem Porod Žene »satro glavu«... U gologotskom času Isus Majci dajući oporuku s križa opet govori rječnikom iz Kane: »Ženo, evo ti sina!«, a Ivanu: »Evo ti majke!« Proglašuje duhovno materinstvo Majke spasenja prema svim otkupljenicima koje Ivan, ondje prisutan, predstavlja postajući Marijino duhovno dijete.

Ivan i u Otkrivenju upotrebljava isti izraz »Žena suncem ogrnuta« koja »trudna vikaše u bolovima i mukama rađanja« (Otk 12, 2). To rađanje obuhvaća i »Dijete muškića« koje bi uzneseno na nebo, ali dok njega rađa, ne spominju se muke rađanja. Obuhvaća i »ostale« iz poroda Ženina koji su očito vjernici i svjedoci Kristovi. Budući da Crkva ne može roditi Krista jer je od njega »stečena krvlju« (Dj 20, 28), moramo ovu Ženu u viđenju tumačiti kao Majku i Pobjednika nad Sotonom i njegovih vjernika. To sam opširnije razložio u razmatranju o Velikom znamenju... Kad je Krist njezino suotkupljenje proglasio materinstvom za nas otkupljene, Ženino bolno rađanje treba shvatiti za udove Mističnog tijela, a to se zbilo pod križem. Početna je pozicija u znamenju cjelovito rađanje Žene: i Glave-Pobjednika i udova kao »ostalih« iz Ženina poroda. No izraz »ostali« pretpostavlja prijašnje rađanje Prvorodenca Marijina... Oni koji se ne slažu s tim tumačenjem pa i dalje Ženu u znamenju prvotno tumače kao Crkvu, ne mogu protumačiti kako bi Crkva rodila Krista kao

Pobjednika nad Sotonom. Zapravo je Crkva rođena od novog Adama, jer je »Crkva Boga koju steče krvlju svojom« (Dj 20, 28).

Za mariološko tumačenje Žene u znamenu važan je ključ koji sam Krist daje, a Ivan preuzima: Žena »moga Časa« u Kani, Žena što ju je Krist proglasio na križu – jest Marija kao roditelja u bolima, proglašena Majkom otkupljene djece Božje – i svoje. Mislim da to troje ide nerastavljivo zajedno.

Otačka predaja o Suotkupiteljici

Kroz prva stoljeća nitko od Otaca ne opaža golemo značenje Isusove oporuke s križa o duhovnoj Majci i Ženi spasenja. Prvo shvaćanje išlo je putem obiteljskog zbrinjavanja osamljene majke za koju se Ivan ima brinuti. Tek u 5. st. počinje prva intuicija o ulozi Suotkupiteljice podno križa.

Efrem je u 4. st. ispjevao »Tužaljke preslavne Djevice Marije nad mukom Gospodnjom« (S. Ephrem Syri: Opera omnia I, 568/9). U ovim Tužaljka možemo naći krasnih lirskih izražaja, ali još ne teologiju Suotkupiteljice koja bi tumačila Marijin udio u otkupljenju svijeta. Ipak, Tužaljke nose spomen na starca Šimuna i njegovo proroštvo koje objaviteljski navješćuje Marijino suotkupljenje: »O divljenja vrijedni Šimune, evo već mača koji proreče da će proći kroz moje srce... Grudi moje okrutni mač je probo... Tugujte već sa mnom sve učenice Gospodnje koje gledate moje boli i preduboke rane srca moga!« Nakon lirske obrade Marijine boli slijedi na kraju molitva milosrdnoj Zagovornici koju radije prenosimo na temu o Posrednici milosti.

Ivan Zlatousti ovako opisuje značenje Marije pod križem: »Djevica, drvo i smrt bijahu znakovi naše nesreće... A sad opet Djevica, drvo i smrt - znakovi naše nesreće postaju znakovima naše pobjede. Mjesto Eve evo Marije, mjesto drveta spoznanja dobra i zla evo drveta križa, mjesto Adamove smrti evo Kristove smrti... đavao je slomio Adama preko drveta, a na drvetu Krist je svladao đavla« (PG 49, 396).

Autperto u 9. st. oporuku s križa prvi tumači kao Marijino milosno majčinstvo jer »njoj pripada biti Majkom svih« (Barré: Et. Marial. 14/1956, 12).

Herman iz Tournaija primijenio je na Mariju kao novu Evu riječi Knjige Postanka: »Načinit ću mu pomoćnicu njemu sličnu« te izvodi zaključak da je Marija ta nova Eva iz probodena boka Kristova kao njegova pomoćnica u otkupljenju da bi postala Majka živih po milosti (Barré: ib. 14, 1956, 12 – PL 80, 36 B).

Ivan Geometra (10. st.) u širokoj perspektivi opće Marijine suradnje s Kristom gleda na njezinu supatnju pod križem kao na suotkupljenje s Otkupiteljem: »Kad bi predan, osuđen i kad je trpio, ne samo da Ona bijaše ondje prisutna s Njime, nego iznad svega u tom se času udružila s Njime najjačim načinom te je trpjela s Njim...« (Život Marijin – Boll. 196, f. 122-123). Iako je bila na Golgoti »posve izuzeta od mučenja«, bila je ipak »posve uronjena u supatnju« (f. 123). U zahvalnom himnu govori Geometra Kristu: »Tebi zahvaljujemo što si podnio za nas tako velike boli i što si htio da i tvoja Majka podnese tako velike boli za te i za nas, da bi imala ne samo čast što je podnijela tvoje muke i zavrijedila zajedništvo slave, nego i to da djeluje nama na spasenje uvijek više zbog spomena na boli za nas podnesenih« (Govori o Usnuću – Wenger: Assoption d. l. s. V. dans la trad. byzant. – 407, 59-60). U tom tekstu najviše o suotkupljenju govori ponavljani izraz »s Njime« i »za nas«.

Na Zapadu naziv »Redemptrix« prvi put nalazimo u 12. st. (Litanije Svih Svetih – Salisbury f. 71). Radi prigovora da se nazivom Marija izjednačuje s Kristom pretvoren je u Corredemptrix – Suotkupiteljica, da bi bila izražena podložnost Kristu u supatnji za ljudsko otkupljenje.

Bernard iz Clairvauxa piše: »Prikaži svog Sina, presveta Djevice, i pokaži Gospodu plod svojega krila! Za naše pomirenje sa svima prikaži svetu žrtvu koja od Boga dolazi!... Bog Otac potpuno je primio njezino prikazanje i predragocjenu žrtvu« (PL 183, 370).

Arnold iz Chartresa piše o dvama žrtvenicima na Golgoti: o jednom u Marijinu srcu, a drugom u tijelu Sina. Krist žrtvuje svoje tijelo, Marija svoju izranjenu dušu. U nastavku tumači kako bi Marija rado umrla sa Sinom, ali smrt na križu povlastica je Velikoga Svećenika Novoga saveza. Marija

supati žrtvom materinskog srca da Boga učini nama milostivim. Marijina i Kristova volja »obje prikazuju zajedno Bogu jednu te istu žrtvu, Ona u krvi srca, On u krvi tijela«. Tako Marija »postiče s Kristom zajednički učinak za spasenje svijeta« (De laudibus B. V. M. – PL 189, 1726-1727). Vrlo jasna misao suotkupljenja u objektivnom zasluživanju milosti za nas.

Rikard od sv. Lovre naziva Mariju »pobožna pomoćnica« za spasenje svijeta jer »što Sin donosi svijetu svojom patnjom, to Majka donosi s Njime svojim supodnošenjem pomirujući svojom supatnjom krivce i grešnike u stjecanju otkupljenja rađanjem čitavoga svijeta« (De laudibus B. V. M. – Borgnet 7, 36, 158). Jedva bi se jasnije moglo izreći Marijino suotkupljenje u objektivnom zasluživanju spasenja. Rikard upozorava na predmet žrtvovanja, jer je Marija »predala svojega jedinog Sina za naše zločine i plod svoje utrobe za grijehе naših duša«. Time se pokazuje »koliko je ta Žena surađivala za spas svijeta«, jer je Bog »htio da i jedna Žena bude pridružena svim njegovim bolima« (ib. t. 36, 83).

Pseudo-Albertov »Mariale« naziva Mariju »družica muke, pomoćnica otkupljenja i majka preporođenja«, a sve to zato »što je sudjelovala u blagodati... kao suradnica otkupljenja« i time postala »Majkom svih u redu nadnaravne obnove« (Mariale, qq. 148-150, t. 37, 219). Ona je »svojim hotimičnim pristankom na muku prikazala svojeg Sina za sve nas. Tim jedinim prinosom najdovoljnije i najuzvišenije žrtve ona je pomirila Boga s cijelim ljudskim rodом« (ib.).

Eadmer piše: »Sve što je Bog dobro i korisno učinio prestalo je postojati u onom stanju u kojem bijaše stvoreno (zbog prvoga grijehа), a po ovoj preblaženoj Djevici pozvano je natrag u prijašnje stanje te opet uspostavljano...« (De excell. Virginis c. 11).

Bonaventura Marijinu supatnju na Golgoti odrađuje kao »pomoćnica Krista, slična novom Adamu« (Opera, t. 9, 750).

Može se reći da je 13. st. klasično doba za teologiju Suotkupiteljice jer se nadahnjivalo općim štovanjem Muke Gospodnje po dodiru sa Svetom zemljom, kamo su mnogi hodočastili u jeku križarskih vojni.

Hzogon Splićanin, premda pripada kasnijem dobu, slijedi Eadmerovu teologiju o Suotkupiteljici pa piše: »Ona je ipak uzdisala za tim da bar dušom i voljom umre sa Sinom te da prikaže sebe i svojeg Sina kao žrtvu paljenicu za spas ljudskog roda žarko želeći da postane pomoćnica slična njemu« (Mundus Mar. D. 15, c. 11, p. 494). Stoga je Marija uz Krista »obnoviteljica ljudske naravi« i »suradnica našeg spasenja« (M. M. XV, 45, 507).

Glasovi Učiteljstva o suotkupljenju Marijinu

Prihvativši blagdan Sedam žalosti, Crkva je preporučila štovanje Marijine supatnje u Muci Isusovoj, no još se nije upuštala u određivanje vjerskog smisla o Marijinu susluživanju preporodne milosti. Kasno nadolaze glasovi Učiteljstva koji prihvaćaju određene formule teologa o tom otajstvu vjere.

Pio IX. u buli »Ineffabilis« naziva Mariju »parentum reparatricem, posterorum vivificatricem«, što bi se slobodnije prevelo kao obnoviteljica praroditeljske milosti i životvorka njihova potomstva... (usp. J. B. Carol: De corredemptione 509-539).

Leon XIII. u više okružnica o Gospinoj krunici govori o »pridruženosti Marije žrtvi otkupljenja prinošenjem svojeg Sina«, o Marijinu »dioništvu u zasluži« po činu otkupljenja (AAS 27/1984-5., 178; 27/1985-6., 130-131; 34/1901-2., 130).

Pio X. u pismu »Ad diem illum« tumači da je Marija svojom punom supatnjom zaslužila da bude »obnoviteljica propaloga svijeta« (DS 3370).

Benedikt XV. u dokumentu »Inter sodalicia« opisuje kako je Marija bila gotovo odsutna u Isusovu javnome životu, ali prisutna pri njegovoj smrti »ne bez božanskog savjeta da bi s patničkim i umirućim Sinom sama trpjela i gotovo suumrla te se tako odrekla majčinskih prava na Sina za spas ljudi da bi ublažila Božju pravdu... da se s pravom može reći kako je s Kristom otkupila ljudski rod« (AAS 10/1918, 181-2).

Pio XI. god. 1935. prvi upotrebljava izraz »Corredemptrix« u jednoj javnoj molitvi: »O Majko odanosti i milosrdnosti, koja si prisustvovala svojem premilom Sinu kad je na žrtveniku križa dovršavao otkupljenje ljudskoga roda – kao Supatnica i Suotkupiteljica,... sačuvaj u nama, molimo, i umnoži iz dana u dan predragocjene plodove otkupljenja i tvoje supatnje!« (Oss. Rom. 1935, 20-30. travnja).

Pio XII. u okružnici o Mističnom Tijelu naučava da je Marija, sjedinjena sa Sinom, njega prikazala vječnom Ocu »kao nova Eva za svu djecu Adamovu« te je tako postala »Majka svih udova Kristovih« (AAS 35/1943, 247-8). U okružnici »Ad caeli Reginam« opisuje Mariju pridruženu Kristu u »stjecanju spasenja«, no Krist je »počelo tog spasenja« (AAS 46/1954, 633-5; DS 3914).

II. vatikanski sabor snažnim riječima ističe Marijin doprinos u samom činu otkupljenja: »Tako je B. D. Marija... svoje sjedinjenje sa Sinom vjerno očuvala sve do križa gdje stajala ne bez božanskoga savjeta, žestoko sa Jedinorođencem svojim supatila i njegovoj se žrtvi majčinskom dušom pridružila s ljubavlju pristajući na uništenje Žrtve od sebe rođene...« (LG 58). I opet u daljnjem tekstu o istom otajstvu: »S njime je kao svojim Sinom, dok je na križu umirao, supatila... na posve osobit način sudjelovala u Spasiteljevom djelu obnove vrhunarnog života. Zbog toga je Majka naša u redu milosti« (LG 61). Važni su podvučeni glagoli koji izriču Marijin doprinos činu otkupljenja. Riječi »na osobit način« dosta neodređeno izriču da je to njezin vlastiti doprinos u djelu spasenja. Dakle, i bez izraza Suotkupiteljica izrečena je ista stvarnost koju nosi taj izraz, a iznimno je blizak Kristovu zasluživanju milosti. Izjava Sabora preskače teološka razilaženja, a iznosi zajedničku Predaju kroz više stoljeća.

Ivan Pavao II. u okružnici »Otkupiteljeva Majka«, obrađujući Marijinu supatnju pod križem, upotrebljava neke novije, vrlo snažne izraze: Ona »sudjeluje« (communicat) u Kristovu poniženju, Ona »sudjeluje u Sinovoj smrti, tj. u otkupiteljskoj smrti«, na njoj se »ispunjava« Šimunovo proroštvo o maču boli (RM 18). Najviše kaže izraz da »sudjeluje u otkupiteljskoj smrti Sina«...

Teološka refleksija o Suotkupiteljici

Raznoliko teološko razmišljanje sabrat ćemo u dvije skupine: najprije sigurni i općepriznati razlozi za ulogu Suotkupiteljice, a zatim oni problematični o kojima se mišljenja još razilaze.

1. Supatnja nove Eve s novim Adamom i zato da se zadovolji grijeh svijeta počevši od grijeha praroditelja, i zato da se zasluži obnova svijeta po milosti otkupljenja, i zato da bude pobijeđen đavao, začetnik grijeha... Početak zla bio je od oba praroditelja, premda je stari Adam kao glava zajedništva bio prenosilac iskonskoga grijeha. Stoga i zadovoljština mora biti od novog Adama i nove Eve zajedno ostvarena u supatnji, da bi Marija popravila krivnju stare Eve. Isus kao Glava ostaje prvi uzročnik i prijenosnik spasenja, ali Marija nadopunjuje zaslugu milosti. Kao što je stara Eva zavela prvog Adama, tako Marija privodi novog Adama da oboje poslušom Bogu u žrtvi poprave neposluh praroditelja u grijehu. Tako će Sotona, zavodnik praroditelja, biti posve pobijeđen od novoga para, Muža na križu i Žene pod križem, a »sinovi srdžbe« – djeca praroditelja, dobit će obnoviteljsku milost »sinova Božjih«.

Oslanjajući se na navode Otaca, Ivan Pavao II. opisuje učinak otkupljenja novoga Adama i nove Eve koji daje protutežu, »protivno značenje ili težinu onom neposluhu i nevjeri koju praroditeljski grijeh pred sobom nosi« (RM 19). Evin je neposluh popravljen Marijinim poslušom, kao što je Kristova poslušna žrtva popravila Adamovu buntovnu neposlušnost. Protutegom golgotске žrtve ispravljena je izvorna težina prvotnoga grijeha.

2. Supatnja Majke sa Sinom prevažni je dio opće Marijine suradnje s Kristom u djelu spasenja (Geometra). Već u doba navještenja Marija je tiho pozvana na suspasavanje jer će roditi Onoga koji ima »otkupiti narod svoj od grijeha njegovih«. Njezin »Neka mi bude!« bio je početak te suradnje koja je dovela do supatnje pod križem. Sačuvavši vjernost do kraja, ušla je dokraja u žrtvovanje »Žrtve od sebe rođene«.

Ovamo bi išla teorija o »odricanju majčinskih prava« koju prihvaća Benedikt XV., a izbjegava Pio

XII. Dio teologa opire se izrazu »odricanje prava« jer »pravo« pretpostavlja »vlasništvo«. Marija nema vlasništva nad Kristom kad ga uzima njegov božanski Otac. Po četvrtoj zapovijedi Krist bi kao sin imao dužnost, a Marija pravo da je Isus uzdržava, ako bi bio živ. Ali kad vrhovna Očeva vlast uzima k sebi svojeg naravnoga Sina, prestaju Marijina prava. Bolje bi bilo reći da Marija na Golgoti žrtvuje majčinske osjećaje radi Božje slave i našeg opravdanja, a to pripada kreposti ljubavi, a ne pravednosti.

3. Sličnost Majke s Ocem nebeskim koji »ne poštedje vlastitoga Sina, nego ga predade za nas« (Rim 8, 32). Tako ga je i Marija predala za nas – Očeva i svojega Jedinca... No, da li Krist i Marija trpe kao odrazi »Očeva trpljenja« (Moltmann)? Da ne bismo upali u staru osuđenu zabludu »patripasijanizma«, moramo svom oprežnošću ljudsku bol uzdizati do nečega što u nepromjenljivoj božanskoj naravi ne može imati patnju. Ipak bi se moglo reći da volja na van (voluntas ad extra) i kod Boga može imati prema ljudskom trpljenju, pa i svog Sina i njegove Majke, oduravanje prema zlu grijeha i boli, ali s »pripuštanjem zla« radi većeg dobra: pripuštanje žrtvene boli radi otkupljenja od grijeha...

4. Suotkupiteljica kao predstavnica supatnikâ s Otkupiteljem koji također moraju trpjeti progonstvo, prezir, bol i smrt radi imena Kristova, ne zbog svojih grijeha. Time bi bila izražena tajna Kraljice mučenika na vrhu pravedničke supatnje s Kristom. O toj tajni Pavao piše: »Sad nalazim radost u patnjama koje podnosim za vas i tako u svom tijelu dopunjujem ono što nedostaje Kristovim mukama – za Tijelo Kristovo, a to je Crkva« (Kol 1, 4). Što bi to moglo nedostajati Kristovim mukama da bi ih trebalo »nadopunjavati«, pogotovo kad je Kristova muka zaslugom »preobilna« (Rim 5, 20)? Ništa ne nedostaje Kristovoj zaslugi u objektivnoj vrijednosti neizmjerja božanske Osobe, nego u subjektivnoj primjeni njegova otkupljenja na naše duše. U tome pomaže nadopunom supatnja cijele Crkve, svih njezinih pravednika za grešnike, pa i drage Gospe: da plodovi križa poteknu do duša.

5. Predstavnica čovječanstva u prihvaćanju Novoga saveza koji se sklapa upravo u času golgotske žrtve jer se proljeva »Krv Saveza« (Mk 14, 24), odnosno »Novi savez u mojoj krvi« (Lk 22, 20). Svaki je prijašnji savez s Bogom bio ponuđen da bude prihvaćen. Sa strane Abrahama, ili kasnije Izraelaca, prihvaćanje Saveza bio je čin žrtve. Na Golgoti samo Marija shvaća i prihvaća »Novi savez u mojoj krvi«, a kasnije će to prihvatiti Crkva i njezini vjernici. Marija prihvaća Novi savez uključujući i sebe u žrtvu Sina da bude sužrtva s Njime te tako posta Suotkupiteljica. Nije time Kristova žrtva porasla u cijeni, nego u primjeni na spašenike.

Zadnja dva tumačenja čini se da ne potkrepljuju objektivno zasluživanje Marijino u činu otkupljenja – »dioništvo u zaslugi« (Leon XIII.), nego u predstavničkom prihvaćanju otkupiteljskog saveza.

Ima u otajstvu Suotkupiteljice mnogo problema koje ne smatram dosada općenito teološki riješenima. Kreću se oko triju čvorišta: čin, predmet i opseg Marijina susluživanja u času otkupljenja.

a) Čin kojim se zaslužuje milost novoga života na Golgoti očito je dvostruk, jer dvije volje prinose žrtvu – Kristova i Marijina. No da li je ono što se žrtvuje samo Krist, ili je to i Marija? Biblijski je jasno da je Krist Svećenik i Žrtva jer on sebe prinosi Ocu za nas (Heb 4, 15). I Marija svojeg Sina prinosi Ocu za nas. Tako su dvije volje prinobile jednu žrtvu neizmjerne cijene – to je izvor zasluživanja milosnog preporoda za ljude. Uz to je Marija i svoje srce i svoje boli prinostila kao svoju sužrtvu, no to nije izvor objektivnog zasluživanja milosti za sve, nego subjektivnog uključivanja sebe u Kristovu žrtvu. Ta dva vidika treba razlikovati u činu žrtvovanja. Marija ima dioništvo u zasluživanju novog života prikazujući Krista kao svojega Sina.

U Marijinoj supatnji nije pusta pasivnost podnošenja, nego voljna aktivnost prinošenja koje uzrokuje zaslugu na planu objektivnog otkupljenja. Njezin je čin materinsko bolno prinošenje »Žrtve od sebe rođene« te tako nastupa kao Majka Velikog Svećenika i Žrtve na početku Novog saveza.

Na mariološkom kongresu u Lurdu 1958. god. opaža H. M. Köster dvije struje među teolozima:

kristotipici gledaju Marijinu supatnju kao suzasluživanje našeg spasenja, eklezio-tipici kao prihvaćanje Kristova spasenja u ime Crkve... Ne valja ta dva vidika suprotstavljati, nego razlučene spajati jer se nadopunjuju. U vezi s Kristom Marija je suotkupljivala, a u vezi s Crkvom ona je sama bila savršeno i unaprijed otkupljena. Prvo pripada objektivnom zasluživanju, drugo subjektivnom primanju »predviđenih zasluga Kristovih«, kako se izražava dogma o Bezgrešnoj (usp. A. Müller: *Marias Stellung und Ereignis – Myst. salutis*, 503). No ona je zato unaprijed otkupljena da bi mogla suotkupljivati s Kristom.

b) Predmet zasluge: Što se na Golgoti zaslužuje? Da li sama milost ili posredovanje milosti? Teološki izrazi katkad su nejasni i zbunjujući. Meni se čini da imaju bolje razloge oni koji tvrde da Krist zaslužuje posredničku vlast u carstvu milosti, a Marija posrednički zagovor, jer je milost čovjekova pobožanstvenjenja, koja otvara put u gledanje Boga, nešto bitno nezasluživo, tj. bitno darovano. No time što nam je Bog darovao Krista htio je darovati i nama da budemo »zajedničari božanske naravi« (2 Pt 1, 4). Zar to nije mogao učiniti i bez Kristove žrtve? Dar milosti dan je bez ičije žrtve praroditeljima prije grijeha, ali nakon grijeha potrebna je bila žrtva koja briše grijeh zadovoljstvom: »Bez proljevanja krvi nema oprostjenja« (Heb 9, 22).

Ovamo ide i problem kako Krist, a kako Marija zaslužuje posredovanje milosnog života? Prema nekim teolozima, Krist zaslužuje »de condigno« – po opravdanosti, a Marija »de congruo« – po prikladnosti... Ova teološka teorija želi izraziti razliku u zasluživanju između Krista i Marije: U Kristu je razmjera između neizmjernog dostojanstva božanske Osobe koja daje neizmjernu vrijednost njegovoj žrtvenoj zaslugi, a kod Marije nema takva razmjera jer je samo ograničena stvorena osoba... Neki teolozi nisu zadovoljni tim nazivima: Ako je predmet »de congruo« Marijine zasluge isto ono što Krist zaslužuje, čini se da je već zaslužen pa nije potrebno da Marija to zaslužuje. Ako je neki dodatak Kristovoj zaslugi, čini se da to ograničava neizmjernost Kristove zasluge. U primjeni milosnog spasenja mi možemo, nakon primljene milosti opravdanja, zasluživati nove milosti po prikladnosti duhovnog rasta. Zato Dillenschneider predlaže za Mariju izraz »de supercongruo« – po nadprikladnosti, jer za sve druge spašenike zaslužuje (Pour un Corredemption, 152).

Rasprave o tom problemu mučne su i zapetljane, kao da se teolozi još nisu probili do jasnoće (v. Donna, 288- -292). Marija je, sigurno, zasluživala milosnu obnovu svijeta na razini objektivnog otkupljenja prikazujući Krista u času golgotske žrtve. Čin Kristova samožrtvovanja ima neizmjernu moć zasluživanja, a Marijin nema. No Marijin prinos nije uzaludan i bez učinka, nego ovisno i podložno Kristu suprikazuje istu Žrtvu za isti učinak spasenja. Meni se čini da je pogrešno postavljen problem da bi se u učinku morala naći razlika »de condigno« i »de congruo«. Jedan je učinak spasenja iz dviju žrtvenih volja jer je Jedan prikazani i žrtvovani za spas ljudi. Iz Krista kao Žrtve izlazi učinak neizmjerne vrijednosti, a iz žrtvujućih volja i čina izlazi učinak posredništva milosnog blaga: u Krista izvorna vlast, u Marije zagovornička moć u carstvu milosti. Ne nalazim prikladno rješenje kako ove izraze uklopiti u taj kontekst.

c) Opseg zasluge. Za koga je Marija zaslužila obnovu života? O tome je jasnija izrična Objava, jer je Krist Spasitelj svih ljudi pa se njegovo spasenje proteže na sav Adamov rod. Marijina zaslug a mjeri se opsegom Kristove zasluge, iako ne njegovom vrijednošću. Suotkupiteljica djeluje kao nova Eva uz novoga Adama za sve ljude kao izagnanu Evinu djecu.

No, ako zaslužuje za sve, zar zaslužuje i za sebe kao savršeno otkupljenu? To je nemoguće, jer »počelo zasluge na pada pod zaslugu« (Toma Akvinski) pa nitko ne može sebe otkupiti, nego druge... Rješenje teologa već je dosta davno ponuđeno: Mariju unaprijed otkupljuje samo Krist jer je bezgrešno začeta »po predviđenim Kristovim zaslugama«. Već unaprijed otkupljena, sudjeluje s Kristom na Golgoti za naše otkupljenje, ne za svoje. U toj tajni ispunjava se najviši smisao prastare tipologije: Eva je iz Adamova rebra stvorena da bi postala Majka živih. Marija je iz Kristova probodena boka prije milosno stvorena, da bi mogla postati milosna Majka živih mjesto promašene prve Eve. Oci vole tu tipsku primjenu za Crkvu kao zaručnicu Jaganjčevu, a tek u 13. st. nadolazi primjena na Mariju, iz Kristova otkupljenja na predotkupljenu novu Evu.

Je li Marija zbog suprinošenja golgotske žrtve ujedno u tom činu svećenica s Velikim Svećenikom ljudskog roda? U novije vrijeme neki su htjeli i taj naslov progurati kao »Virgo sacerdos«, ali je odbačen dekretom sv. Oficija od 15. I. 1913. (AAS 8/1916, 146 – usp. Laurentin: Marie, Église et sacerdoce – Maria I, 801-824). No Marijino suprinošenje žrtve bijaše majčinsko, ne svećeničko, kako pokazuje Kristova riječ Ivanu: »Evo ti Majke!« Nastavak Kristove svećeničke službe povjerio je Krist zaređenim apostolima, ne svojoj Majci. Ona nije primila svećeničko- -hijerarhijsko poslanje u Crkvi, nego materinsko milosno poslanje. Time što je Marija snažno uključena u golgotsku žrtvu kao Žena spasenja i Majka Spasitelja, da bi postala Majka naša, nije nimalo uključena u dioništvo ministerijalnog svećeništva koje dijeli primjenu milosti po sakramentima. Ona s Kristom spada u zasluživanje milosti na izvoru spasenja, a to je više nego ministerijalno svećeništvo koje samo dijeli plodove križa.

U teološkoj raspravi o Suotkupiteljici ima mnogo neriješenih pitanja koja čekaju obradu. Jedno treba imati na pameti u daljnjem raspravljanju: Krist je u žrtvi otkupljenja sav ovisan o volji Očevoj, ne o Marijinoj, ali Marija ovisi o volji Kristovoj i njoj je posve podložna. Nije Marija nužna za vrijednost otkupljenja pred Bogom, nego prikladno priključena iz najbližega sudjelovanja jer mu je najbliža kao Bogorodica. Ona kao Žena spasenja nadopunjuje prvotnu i nezamjenljivu ulogu jedinog Spasitelja. Njezina uloga nije da poveća vrijednost Kristova čina žrtve pred Ocem, nego da poveća djelotvornost primijenjene milosti na ljude. Tako i naša supatnja s Kristom povećava protok milosti po Mističnom tijelu Kristovu za porast i napredak Crkve (Kol 1, 4).

Ima u teologiji o Suotkupiteljici i nekih nezdravo postavljenih i nekako nakrivo riješenih pitanja. Njima pripadaju i ovakva:

1. Marija kao lik Crkve ulazi u golgotsku žrtvu kao predstavnica zajednice koja treba da sudjeluje s Kristom Svećenikom u prinošenju žrtve, i to kao »laička predstavnica« (E. Druwe – La médiation univ. de Marie – Maria I, 532), valjda u ime Božjega otkupljenog naroda... To bi bilo protivno hipotezi o »svećenici-predstavnici«, a u stilu ekleziotipista Marijine uloge. Čini se da je tu uloga laika u liturgijskoj žrtvi pomiješana s jedinstvenom izvornom golgotskom Žrtvom u kojoj ne sudjeluje žrtvujući narod, nego samo Marija kao Majka Otkupitelja i Žena spasenja. U euharistijskoj žrtvi, dakako, sudjelovanje pripada i laicima sa svećenikom jer su već Božji otkupljeni narod, kojeg na Golgoti međutim još nije bilo. Na Golgoti se novi život zaslužuje, a ne primjenjuje Kristovom žrtvom. Zato ne treba suprinošenje naroda, pa ni Marije kao »laičke predstavnice«.

2. Prema Kösterovoj teoriji, Novi savez sklapa Krist s Marijom kao predstavnicom čovječanstva i pri utjelovljenju i pri otkupljenju. U tom bi savezu Krist bio na strani Boga, a Marija na strani čovječanstva... Ovdje je pogreška usporedbe: pri navještenju još nema Krista pa Marija prva prima dar utjelovljenoga Krista u ime čovječanstva – po Božjem planu, makar ne bila po svojoj svijesti »predstavnica«. Naprotiv, u času otkupljenja već postoji Krist koji je na vrhu čovječanstva predstavnik ljudskog roda pred Bogom, a po tajni božanske Osobe predstavnik Boga među ljudima. On je na oba pola savezničkog ugovora »Mediator natus« jer u sebi spaja Boga i čovjeka u jednoj osobi. Zato u otkupljenju Marija ne predstavlja ljudski rod jer Krist sklapa »Novi savez u krvi svojoj« istodobno kao predstavnik Božanstva i čovječanstva. On u sebi uosobljuje taj savez, a Marija ga nadopunjuje kao nova Eva s novim Adamom u novom Savezu za novi život.

3. Prema Lebonovoj teoriji, Marija bi s Kristom oblikovala »totalno počelo spasenja« (Comment je conçois – ETL 1939, 655-744) za sav ljudski rod... Premda autor taj plan shvaća kao slobodno Božje određenje, ipak previše izjednačuje Mariju s Kristom koji je jedino počelo spasenja, dok je Marija tom počelu pridružena kao najbliža suradnica u zasluživanju milosnog preporoda. Nije njezina supatnja ponavljanje istoga što Krist čini, nego nadopuna posve ovisna o Kristu, jer je Krist jedini ono što se žrtvuje za spas ljudi, ali su dvije volje koje žrtvujući prikazuju Ocu nebeskom jedincatu Žrtvu svijeta. Totalno počelo jest Svećenik i Žrtva u Kristu, čega u Mariji nema. Po tom počelu i Marija je unaprijed otkupljena da bi bila uključena u zasluživanje milosti za nas te od Krista proglašena Majkom našom u redu milosti. Toga se čvrsto držimo kao objave, a teološko

tumačenje prihvatimo ako je dokazano.

UZNESENA NA NEBO

»Ti si slava Jeruzalema,

Ti si najviši ponos Izraela,

Ti si uzvišena dika roda našega.«

(Jud 15, 9)

Ova pjesma, kojom veliki svećenik Joakim slavi junačku Juditu, odlično pristaje Mariji u slavi nebeskoga Jeruzalema gdje je Uznesena na nebo postala »uzvišena dika roda našega«. Završnica Marijina savršenog otkupljenja uključuje sličnost s Kristom u pobjedi nad smrću. Tako je »*socia generosa Redemptoris*« postala »*socia gloriosa Victoris*«, tj. velikodušna Otkupiteljeva družica postaje slavna družica Pobjednika nad smrću. Njoj pjeva negdašnja sekvencija za 15. kolovoza:

»Čudo divno rajskih dvora,

što vrh sviju rajskih kora

uzdiže te blagi Bog.«

Pristupimo promatranju poklada vjere koji opravdava zaključak Drugoga vatikanskog sabora da je Marija »slika i početak Crkve kakva ima biti u budućnosti« (LG 68). U njoj nalazimo »najodličniji plod otkupljenja«, a Crkva promatra u njoj »kao u najčistijoj slici ono što sama želi pa se nada da će biti« (SC 103).

Objava o Uznesenoj

Premda Biblija i Predaja ne donose povijesni izvještaj o Marijinu uznesenju na nebo, ipak je u Bibliji skriveno sadržana Objava o tom otajstvu. To su takve riječi Božje koje Mariju uključuju u Kristovu pobjedu nad smrću, i to na uzoran i izniman način.

Protoevanđelje naviješta Ženu čiji će Porod »satrti glavu« paklenoj zmiji, uzročniku grijeha i smrti. U Božjem proglasu »neprijateljstva« izjednačeni su Žena i njezin Porod: »Neprijateljstvo ja zamećem između tebe i Žene, poroda tvoga i Poroda njezina...« (Post 3, 15). Dakle, jednako neprijateljstvo koje uključuje jednaku pobjedu nad zavodnikom, ali snagom Poroda njezina, jer On satire glavu zmiji... Tek u svjetlu novozavjetne Objave znamo da je Krist kao raspeti i uskrsli satio Sotoninu moć (Iv 12, 31-32; Otk 12, 9-10; Heb 2, 14). Zbog jednakog neprijateljstva i Žena koja rodi Pobjednika smrti mora biti očuvana i od grijeha i od smrtnoga praha. Ovo otačko i teološko zaključivanje sažima kardinal Bea: »U Protoevanđelju naviješteno je zajedničko neprijateljstvo i zajednička pobjeda Otkupitelja i njegove blagoslovljene Majke, čvrsto povezane s njim. I to pobjeda nad đavlom zavodnikom i nad posljedicama njegova zavođenja... Puna pobjeda nad grijehom i nad smrću mora, dakle, biti i za Majku kao i za Sina: nad grijehom po bezgrešnom začecu, nad smrću po tjelesnom uznesenju« (Civ. catt. 1950/IV, 560).

Navještenje nam iznosi dostojanstvo Bogorodice koje patristička teologija smatra glavnim razlogom Marijina uznesenja. Kasniji teolozi nadodaju iz navještenja Punu milosti koja kao Bezgrešna ne zaslužuje kaznu smrti, nego besmrtnost tijela... No tek dublja obrada teološke refleksije može iz ovih objavljenih Gospinih odlika izvući puni dokaz prikladnosti, neki misle i nužnosti... O tome malo kasnije u teološkoj refleksiji.

Otkrivenje u Velikom znamenju prikazuje Sotonin bijes na Ženu i njezino Dijete, »uzneseno k Bogu

i prijestolju njegovu«, koje s visina nebeskih obara Sotonu na zemlju (Otk 12, 9-10). Nakon toga Zmaj progoni Ženu koja rodi pobjedno Dijete, ali nema opisa da bi Žena bila uznesena, nego tek zaštićena orlovskim krilima i sklonjena u pustinji za neko vrijeme. Slika orlovskih krila poznata je za Božju zaštitu nad Izraelom, ali slika pustinje za neko vrijeme nikako ne označuje trajnu pobjedu Žene nad smrću. Radije bismo našli tu pobjedu u posvemašnjoj Božjoj zaštiti nad Ženom da joj Sotona nikako ne može naškoditi...

Otačka predaja o Uznesenoj

Već smo čuli kako apokrif oblače vjeru u Marijino uznesenje dramatskim scenarijem mašte. Čuli smo i najstariju otačku teološku predaju o istom otajstvu. Sad pogledajmo razloge vjere koje Oci donose, a liturgija predaje Božjem puku.

Blagdan Marijina Usnuća-Uznesenja počinje u Jeruzalemu potkraj 4. st. Uz »Marijin grob« slavi se 15. kolovoza Marijin rođendan za nebo (dies natalis) kao i za druge svece. Car Mauricije određuje taj blagdan za cijelo Istočno carstvo god. 600. U Rimu se slavi oko god. 650. pod nazivom »Assumptio« – Uznesenja Marijina (decretum Gelasianum). Prvi naziv blagdana u Jeruzalemu bio je »Dan Marije Bogorodice« uz crkvicu Kathizma na cesti za Betlehem. Oko 500. god. seli se proslava k crkvici nad žMarijinim grobom' pod nazivom »Koimesis – Usnuće«. Teoteknos de Livias svjedoči da se oko 600. isti blagdan u Palestini nazivao »Análepsis – Uznesenje« (v. A. Wegner: *L'Assomption* d. l. s. Vičrge, 272). Tako i u Rimu najprije nalazimo »festum Dormitionis – Usnuća« za pape Sergija I., ali ubrzo dobiva naziv »festum Assumptionis – svetkovina Uznesenja«...

Blagdan se vrlo brzo raširio po katoličkom svijetu. I u našim krajevima prvi se put štovanje Uznesene pojavljuje u Splitu u gotovo isto vrijeme kada i u Rimu: Uznesenoj je tada posvećena splitska katedrala, u 10. st. dubrovačka, a u 11. st. zagrebačka katedrala...

Teološka obrada Uznesenja bogata je u homilijama Otaca: kod istočnih otaca redovito se spajaju Usnuće – Prelazak – Uznesenje, u zapadnih otaca mnogo više Uznesenje, dok Usnuće često iščezava. Kao teološki razlog najviše se navodi dokazivanje iz presvetog tijela Bogorodice-Djevice koje ne smije biti predano smrtnome prahu. Na Zapadu jača zaključivanje na Uznesenje iz Bezgrešnog začeca, odnosno Pune milosti. Vrlo je malo protivnika pravoga tjelesnog uznesenja žive Gospe (Pseudo-Ivanov apokrif, Autperto i Radberto u 9. st.) koji priznaju samo uznesenu dušu Bogorodice.

Čujmo najljepše obrade Otaca u homilijama o Uznesenoj!

Teodozije Aleksandrijski (6. st.) u homiliji iz god. 566. spominje dva koptska blagdana: Usnuće i Uznesenje te prikazuje Krista kako traži svoju Majku: »Kako si mogla čekati, o Majko sva lijepa, ti koja si ostala na zemlji, umjesto u nebu nad nebesima? Moje pravo boravište, moj Otac i Duh Sveti žarko te žele. O Majko moja draga, ustani, pođimo odavde tamo! Moj živi Otac i Duh Sveti, izišao iz Života, potiču me da te dovedem k njima jer ti si nosila jedinstvo moje božanske naravi (Teodozije je monofizit) koja je počinula u tebi« (M. Chaine donosi taj prijevod s koptskog na francuski u *Rev. de l'Orient chret.* 29/1934, 308). Dakle, ljubav božanskih osoba želi Mariju u nebu. Tako i Marija u istoj homiliji čezne za Bogom: »Dođi k meni, ti koji si ljubav moje duše... čijoj se prisutnosti klanjam!« (ib. 309). Krist je poziva na tjelesno uznesenje: »Ustani iz svojega počivališta, o sveto tijelo koje bi za me hram, uzmi ovu dušu koja bi za me šator kroza sve dane!« (ib. 311). Razlog uznesenju nije samo bogomajčinstvo, nego i zagovornički poziv: »Ustani ti koja si slobodna! Nosi svijetu tu slobodu po kojoj sam stekao cijelo svoje stvorenje!« (ib. 311). Dakle, uznesena ne samo radi Boga nego i radi nas.

Theoteknos de Livias (6. st.) ističe kao razlog uznesenja: »Bijaše prikladno... da tijelo koje je nosilo Boga te postalo kovčeg Božji – obožanstvenjeno, nepokvareno, prosvijetljeno božanskim svjetlom – bude uzdignuto u slavu skupa s dušom koja putuje k Bogu« (Hom. 9 – izd. Wenger, 12, 256). To je »bogosno tijelo« i »boravište Boga«, zato treba da bude uzneseno k Bogu (ib. 13, 278). Njezina je proslava povezana s Kristovom jer je »prikladno« da Marija prisustvuje proslavi

Kristovoj. Ona kao pobjednica nad Sotonom treba da gleda kako je »njegova moć srušena od žene« (ib. 4, 272-274). Theoteknos vidi i proslavu Bezgrešne u Uznesenoj jer je to »slava neokaljana tijela«, »tijela Presvete bez ljage« (ib. 20, 282; 11, 276). To je i proslava Djevice jer joj »tijelo osta djevičansko« pa nije smjelo podleći kvarenju, jer je to »uznesenje uvijek Djevice« (ib. 31, 288). I njezini zagovori ulaze u razloge uznesenja jer je božanske osobe pozivaju »na službu milosti božanske« (ib. 13, 278). Ona je pošla u raj kao »zastupnica svih« da »otvoreno razgovara s Bogom od kojeg pribavlja duhovne darove« (ib. 31-32, 288). Dakle, gotovo cijela teologija Uznesene iz svih marijanskih odlika...

Modesto Carigradski (7. st.) prešućuje apokrifne priče i ističe posve teološke razloge: »Dakle, kao preslavna Majka Krista Boga, našeg Spasitelja, djelatelja života i besmrtnosti, dobiva od njega život obdaren tijelom u vječnoj neraspadljivosti s Njime koji je podiže iz groba i uze k sebi kako je sam znao« (PG 86, 3312).

Gotski misal (7. st.) u predslavlju slavi dan kada je »Djevica Bogorodica iz svijeta otputovala Kristu, ona koja nije imala zarazu raspadljivosti pa nije podnijela raspadanje u grobu: slobodna od grijeha, slavna porodom, sigurna uznesenjem, uzvišena mirazom raja...« (PL 72, 247).

German Carigradski (8. st.) u prvoj homiliji o Usnuću daje zgusnutu formulu: »Neka odlazi od tebe smrt, o Bogorodice, jer si Život smrtnicima proizvela! Neka odlazi od tebe grob jer si postala temeljem neizrecive uzvišenosti! Neka odlazi prah jer je novo oblikovanje da si postala Gospodaricom onima koji su iz gliba tvari podložni kvarenju!« (PG 97, 1321). U drugoj homiliji kliče: »Ti si, prema Pismu, žprelijepa' (Pj. 2, 3) i tvoje djevičansko krilo, posve sveto, posve čisto, posve Božji stan, pa je stoga oslobođeno od svakog raspadanja u prah. Ono je preobličeno kao ljudsko na najviši život neraspadljivosti, cijelo je spašeno i proslavljeno, dovršeno u životu bez usnuća – ukoliko bijaše nemoguće da grob mrtvih zadrži posudu koja je primila Boga te bila živi hram Božanstva Jedinorođenčeva« (PG 98, 345).

Andrija Kretski (8. st.) u Marijinoj završnici razlikuje uskrsnuće kao spajanje duše s proslavljenim tijelom te uznesenje na nebo proslavom na prijestolju nebeskom. U vremenskom razmaku između smrti i uskrsnuća stavlja njezino mrtvo tijelo kao nepokvarljivo na neko mjesto koje dalje ne određuje... (Hom. 2. – PG 57, 1080-1081). Ovo zadnje sliči filozofskoj hipotezi, a ne teološkoj refleksiji...

Ivan Damaščanin (8. st.) u više homilija slavi Uznesenu na nebo, ali s dosta utjecaja Pseudo-Melitonova apokrifa uz uvjerenje da je to povijesni izvještaj. Ima u njega i zanosnih govorničkih i snažnih teoloških refleksija. Glavni su mu razlozi za Marijino uznesenje kristološki: »Kao što je sveto i nepokvareno tijelo, koje Bog bijaše iz Marije spojio sa svojom osobom, treći dan uskrsnulo iz groba, tako je i nju iz groba oteo pa bijaše pravo da Majka k Sinu otputuje... Trebalo je, velim, da ona koja je primila Boga-Riječ u gostinjac svoje utrobe bude smještena u šatorima svojega Sina... Trebalo je da tijelo one koja je u porođaju sačuvala djevičanstvo bez ozljede bude i poslije smrti sačuvano neraspadnuto. Trebalo je da ona koja gledaše svojeg Sina pod križem, i koja je primila usred srca mač boli, promatra tog Sina kako sjedi s desne Očeve« (Hom 2, 14 – PG 96, 741).

Kad su Autperto i Radberto odbacili Marijino tjelesno uznesenje tumačeći ga samo duhovno za dušu, pojavio se Pseudo-Augustinov »De assumptione B. V. Mariae« da potisne Radbertov Pseudo-Jeronimov »Cogitis me«. Dok je protivnicima razlog nijekanja bila »šutnja Pisama«, dotle naprotiv nepoznati pisac spisa »De assumptione« poziva na zaključivanje iz Pisama: »Ima i nekih stvari, koje se – premda sasvim ispuštene (u Pismima) – ipak razložno vjeruju jer na to nekako vodi i vjerno upućuje sama prikladnost stvari« (PL 40, 1143). Ovaj put razmišljanja po analogiji vjere prikladno uključuje proslavu Majke u slavi Sina, ono što veli i K. Rahner: »Nezabludivi Duh Božji, koji Crkvu vodi u dubine uvijek nepromjenljive, ali nikad okamenjene objave Gospodnje« (Majka Gospodinova – hrv. prijevod Zagreb, 1980, 58).

Bonaventura (13. st.) slavu uznesenja također izvodi iz navještenja: Ona koja je rodila Kralja vječne slave treba da bude s njime Kraljica nebeska. Poziva se na Ps 45 koji proročki naviješta »s desne ti

je Kraljica u zlatu ofirskom«. Poziva se i na Otk 12 jer ognjeni zmaj ne može ništa nauditi Ženi-Majci pobjednika nad sotonom...

»Mariale« (14. st.), lažno pripisan Albertu Velikom, donosi zaključak za uznesenje iz navještenja: »Puna milosti« u tom je spisu temelj svih Marijinih povlastica, pa i uznesenja tijelom na nebo, što je zadnji plod Božje ljubavi prema najdražoj od svih žena.

Za cvjetanja srednjovjekovne skolastike Uznesenje je prihvaćeno kao predmet posvud raširene vjere, kao prvi potpuni plod Kristova otkupljenja. U to doba niču himni u čast nebeske Kraljice koje ćemo obraditi u idućem razmatranju.

Nakon tridentskog sabora rascvala se barokna teologija o Uznesenoj, no ne donosi nove teološke razloge, premda se odlikuje bogatom govorničkom rječitošću. Kao marijanski teolozi Uznesene u obradi cjelovite mariologije odlikuju se Petar Kanizije, Grignon de Monfort, Ivan Eudes, Grizogon iz Splita, Alfonz Liguori... Nećemo ih razrađivati jer ponavljaju stare patrističke i skolastičke dokaze.

Dogmatizaciju Uznesenja god. 1950. uvelike je pripremio mariološki kongres u Lyonu koji je molbu formulirao 1900., no još je trebalo čekati...

Crkveno učiteljstvo o Uznesenoj

Liturgijsko slavljenje Marijina uznesenja već je po sebi dokaz crkvene opće vjere jer je blagdan uvelo redovno učiteljstvo hijerarhije. Bar je siguran sadržaj vjere »Assumpta« – Uzeta na nebo, jer ga je cijelo kršćanstvo slavilo kroza stoljeća...

Dok se održavao I. vatikanski sabor, dogmatizaciju Uznesene je tražila skupina od 204 biskupa i teologa. No sabor bijaše naglo prekinut zbog rata pa je tako dogmatizacija odgođena (CCL VII, 868).

Pio XII. pristupio je dogmatizaciji nakon širokog ispitivanja o vjeri Crkve. Svim biskupima i katoličkim sveučilištima, pa i istočnim Crkvama poslan je upit. Prispjeli odgovori bili su »za« 1159, »protiv« 22, nesigurnih šest odgovora: da li je to sadržaj vjere u objavi? (Oss. Rom. 16/17. VIII. 1950.). Takva jednodušnost u vjeri crkvene predaje ohrabrila je papu na dogmatizaciju 1. XI. 1950. na blagdan Svih Svetih. Slušao sam na radiju iz Zagreba čas dogmatizacije pred milijunskim mnoštvom koje je dugo klicalo na Trgu sv. Petra. Dan prije vratio sam se iz vojske te doživio veličanstveni glas vjere: »Marija, neokaljana Božja Mati, uvijek Djevica, završivši tok svojeg zemaljskog života, uzeta je tijelom i dušom u nebesku slavu« (DS 3903). Dogmatizacija je namjerno mimoišla pitanje Gospine smrti, jer u tome nema ni jedinstvene Predaje ni teološke dokazanosti. Očekivane odluke nisu dobili ni žmortalisti' ni žimortalisti', nego je Marijina smrt ostavljena daljnjem slobodnom razmatranju. Nema u papinoj dogmatizaciji ni izraza »povlastica« kao u dogmi o Bezgrešno začetoj, jer stoji biblijska poruka o Henohu i Iliji koji su »uzeti k Bogu« s tijelom. Pa i Matejev izvještaj o Kristovu uskrsnuću donosi i uskrsnuće nekih uz Krista »koji dođoše u sveti Grad te se pokazaše mnogima« (Mt 27, 52-53). Dogma o Uznesenoj uključuje dvoje: činjenicu i njezinu objavljenost, jer su neki govorili da je Uznesenje samo pobožno mišljenje (pia opinio – B. Altaner, Poschman, Lennertz) pa da ne može biti dogmatizirano. Njih je dogmatizacija iznenadila.

Izraz »Assumpta« potvrđuje zajedničku predaju Istoka i Zapada jer ne uzima izraze pojedinačnih teologa: »ascensa« – uzašla kao svojim snagama: ni »elevata« – uzdignuta, jer taj izraz pripada uzdignuću milosti; nego je cijelim bićem »uzeta« ili »uznesena« božanskom snagom. Ni naš izraz »Uznesena« nije nimalo sumnjiv jer dobro izražava Božju moć koja cijelim bićem uznosi Mariju iznad ovozemnog stanja u nebesko stanje.

Teološka refleksija o Uznesenoj

Već smo čuli nauku Otaca i teologa pa je dovoljno da njihove razloge vjere poredamo i ocijenimo po važnosti. Dogmatizacija Pija XII. u samu rečenicu dogme uključuje tri glavna razloga: Bogorodicu, Bezgrešnu i Djevicu.

1. Bogorodica je glavni razlog Marijine proslave: budući da je svojim tijelom dala tijelo Božjem Sinu, njezino je tijelo posvećeno Kristovom fizičkom prisutnošću pa mora biti i proslavljeno u slavi uznesenja s Kristom.

2. Bezgrešno začeta izuzeta je od Adamova grijeha pa na nju ne smije pasti ni kazna za taj grijeh – trulež u prahu. Izjednačena je s Kristom za kojega kaže proročka riječ: »I nećeš dati da tvoj Pravednik trulež ugleda« (Ps 16, 10).

3. Djevičanska Mati sačuvala je netaknuto djevičanstvo radi Boga. Nije razlog uznesenja samo krepost djevičanstva, jer bi tad i druge djevice Bogu posvećene morale tijelom odmah u nebo, nego je to također materinsko djevičanstvo Kristu predano koje od Krista traži dovršenje slave...

Drugi razlozi nisu ušli u formulu dogme, ali time nije smanjena njihova razložnost. Pio XII. u enciklici »Munificentissimus« kao razlog Uznesenja iznosi i zahvalnost Sinovu prema Majci. I. Galot misli da je taj razlog samo na zemlji važan po 4. zapovijedi Božjoj, da je odveć »obiteljski« te ne bi pripadao razlozima nebeske zahvalnosti. No i obiteljski razlozi potiču Božju uzornu zahvalnost da se protegne i na onaj svijet (usp. Donna 316).

4. Suotkupiteljica je s Kristom pobijedila i moć grijeha i sotonskog začetnika grijeha i smrti. Time je zaslužila i svoju pobjedu nad smrću, kako ističe Damašćanin prema već navedenoj homiliji.

5. Nova Eva – antitip stare Eve. Kao što je stara Eva uzrokovala našu smrt, tako nova Eva posta uzrokom našeg života. No taj život najprije mora sama postići u punini cijelog bića da bi ga materinski i nama uzrokovala...

6. Pralik Crkve mora biti i pralik eshatološke Crkve u slavi, navješćujući svojim uznesenjem budućnost slavne Crkve u nebu. Taj razlog odavno nosi u sebi naziv »ikona eshatologica«. Njega je prihvatio II. vatikanski sabor kad veli: »tijelom i dušom na nebu već proslavljena, slika i početak Crkve kakva ima konačno biti u budućnosti, tako na ovoj Zemlji svijetli putujućem Božjem narodu kao znak sigurne nade i utjehe, dok ne dođe dan Gospodnji...« (LG, 68).

Ovi razlozi pokazuju da je Marija uznesena i radi Krista i radi Crkve da bi je zagovarala na nebu cijelim bićem prisutna i cijelim srcem zauzeta za spas svoje milosne djece. Ona je »dovršeni plod otkupljenja« da bi, budeći nadu, bila »dovršeni lik sveopćeg otkupljenja« (K. Rahner: Majka Gospodinova, 36). Ili kako poruči Pavao VI. bistričkom kongresu 15. VIII. 1971.: »To je blagdan slave za nju, ali i blagdan radosti i nade za nas.«

Značenje Uznesene za naš vjerski život

U dogmi Uznesenja dobila je Crkva znak svoje sveopće orijentacije prema vječnom životu. Crkva je »Kraljevstvo nebesko«, ne zemaljsko, jer je sva usmjerena prema slavi onoga svijeta... U današnjem sekulariziranom i ateiziranom vremenu, kada mnogi na Zemlji traže svoj raj, nadošla je dogmatizacija Uznesene kao opomena i putokaz Božjem narodu da se ne da zvesti lažnom zemaljskom eshatologijom, nego da svoje oči upravi prema visinama gdje već sja puna Kristova i Marijina slava. Ondje i nas čeka konačna proslava i našega tijela u slavi nebesnika. I materija je Božje stvorenje koje po ljudskom tijelu pripada slavi nebeskoj. Vrlo je važno da materijalistička buna protiv Boga i neba dobije ustuk u nadi da će sam Bog tvorno tijelo dovesti do potpunog uskrslog otkupljenja.

No dovršeni plod otkupljenja u Mariji i u nama nije automatizam vjere, nego slavu nebesku treba zaslužiti, nebo treba osvojiti služenjem Bogu i ljudima da bismo mogli kraljevati u slavi Kralja i Kraljice neba. O tome će nam više reći iduće razmatranje.

JE LI MARIJA UMRLA?

Tu temu već sam dotakao na kraju razmatranja »Marijin odlazak s ovoga svijeta«. Dogma o Uznesenoj na nebo šuti i o smrti i o ne-smrti Gospinoj, jer i u patristici i u teologiji ima znatnih neslaganja. Dok se neki teolozi korjenito odlučuju za ili protiv smrti kao mortalisti ili imortalisti, ja u ovom prikazu kanim ostati neopredijeljen. Iznijet ću tek razloge obiju strana, a čitatelj neka ih

važe.

Biblijska objava šuti o Marijinu završetku. Neki iz te šutnje zaključite da je Marija imala »izvana sasvim običnu smrt« te da biblijska šutnja »potvrđuje činjenicu smrti« (Galot: Donna, 325). Kad bismo tako zaključivali, mogli bismo iz povijesne šutnje o Marijinu uznesenju u novozavjetnim spisima zaključiti da Marijina Uznesenja nema. Radi se o uključnoj objavi koju treba izvući zakonitim zaključivanjem iz izrične objave. No čini se da otačka predaja nije u tom zaključku jenodušna do te mjere da bi smrt ili ne-smrt bili poklad vjere.

Predaja o Marijinu završetku pojavljuje se u 4. st. Apokrifi požuriše da dramatskim scenarijem opišu smrt i uznesenje Marijino, ali ima dosta neslaganja u raznim izdanjima apokrifa.

Epifanije je pokušao u Palestini naći izvornu predaju o Marijinu završetku na Zemlji. Njegov odgovor arapskim kršćanima god. 377. u »Panarionu« ne donosi ništa pouzdano, jer palestinski kršćani ne znaju »ni za smrt Marije, ni da li je umrla, ni da li je bila pokopana, ni da nije bila pokopana...« (PG 42, 716 AD). U apokrifne nije vjerovao, povijesnu predaju nije našao i zato kritični biskup radije odabire šutnju o nedokučivom otajstvu. Treba znati da je takvo bilo neznanje kršćana u Palestini prije nego je započeo blagdan »Marijina rođendana« za nebo kod crkvice Kathizma na putu prema Betlehemu. Kolik je bio utjecaj apokrifa na početak slavljenja »Usnuća Marijina« kod »groba Marijina«, moramo pretpostaviti zbog bliskog vremena koje povezuje apokrifne s tim slavljem.

Većina istočnih Otaca prijanja uz blagdan Usnuća – Prelaska – Uznesenja pod snažnim utjecajem apokrifa, ali i određene teološke refleksije koja je prilično odjevena u bizantsku retoriku. Ima na Istoku pisaca koji ne govore o smrti, nego samo o slavi preobraženoga Marijina tijela koje je prešlo iz ovog u onaj svijet.

Timotej iz Jeruzalema (5. st.) piše: »Djevica je sve do danas besmrtna, jer Onaj koji učini u njoj svoj stan prenio ju je na mjesto svojeg uzašašća« (PG 86, 245 C). Galot misli da bi autor pisao o privremenoj besmrtnosti poput Henoha i Ilije koji su »uzeti k Bogu«. No, ako sâm Timotej ne pravi tu usporedbu, ne treba mu je podmetati. Galota na to navodi Timotejev izraz »sve do danas«, kao da kasnije više neće biti »besmrtna«. To mi se čini natezanje na mlin vlastita, a ne autorova mišljenja.

Theoteknos de Livias (6. st.) ne govori o smrti i pokopu kad slavi Uznesenu na nebo, nego veli da je Marijino tijelo »bilo uzdignuto u slavu« te »skupa s dušom putuje k Bogu« (izd. Wenger 1955, 277).

German Carigradski odbija od Marije običnu smrt: »Neka odlazi od tebe smrt... grob... prah..., jer si postala Gospodaricom onima koji su iz gliba i tvari podložni pokvarenosti!« (PG 97, 1321). Kontekst nije posve jasan: je li najprije upala u zlo smrtnika, a zatim odmah bila izbačena, ili je smrt i grob nisu zahvatili? Sam izraz »neka odlazi« može se tumačiti u oba smisla...

Damašćanin pod jakim utjecajem apokrifa misli da je Krist Mariju »iz groba oteo« te zatim »prenošenjem proslavio«. No drukčije opisuje Marijin završetak: »Tvoj sveti prelazak zato nećemo nazvati smrću, nego snom i putovanjem ili još bolje – dolaskom. Tvoja duša zapravo nije sišla u Had i tvoje tijelo nije bilo podložno raspadljivosti..., nego si ti, Kraljice, Gospođo i Gospodarice, bila uznesena u kraljevske nebeske odaje« (PG 96). Čini se da se njegova zamisao odvojila od apokrifnog opisa prijašnjih govora te prešla prema teološkom shvaćanju takva prelaska u kojem, mjesto smrti, Mariju u nebo prenosi mistični san.

Trusarede (8. st.) veli da je »povijest šutljiva o Marijinoj smrti« (PL 99, 1239 B). Budući da ne vjeruje apokrifima, ne donosi ni zaključak o smrti ili ne-smrti s teološkog izvora.

Godešalk (9-10 st.) slijedi Damašćanina kad piše: »Nije dostojno rastanak od tijela nazvati smrću, nego samo usnućem i uznesenjem Marijinim« (Sermo de B. V. M. – izd. Dreves, Leipzig, 1896, 164). Nije mi jasno: ako je usnuće istovjetno s uznesenjem, čemu onda »rastanak od tijela«?

Alvaro de Cienfuegos (18. st.) prvi počinje besmrtnost Marijinu dokazivati nekim teološkim razlozima, ali mu je inkvizicija djelo osudila jer su tomisti smatrali da Marija ima dug smrti zbog

iskonskoga grijeha. No autor je smatrao da je djelo osuđeno »zbog nedostatka dokaza« pa je početo spremati solidnije dokaze (v. Balić: *La controversia*, 111 – Jugie: *La mort*, 515).

Navedeni pisci pokazuju »tanku« predaju imortalista nasuprot široj i jačoj predaji mortalista prije Marijina uznesenja. Razlog tome treba tražiti na Istoku pod utjecajem apokrifa, a na Zapadu pak pod utjecajem augustinizma koji je Mariji pripisivao smrt kao dug iskonskoga grijeha. Nakon dogmatizacije Bezgrešne taj je razlog otpao pa se razvila živa rasprava teologa o Gospinoj smrti ili nesmrtnosti.

Liturgija ne daje prevagu za to pitanje, jer se na Istoku slavi »Usnuće« ispred »Uznesenja«, a na Zapadu samo »Uznesenje« bez spominjanja Marijine smrti... Ne smijemo s liturgijom miješati homilije koje u sebi nose dosta osobnog tumačenja i utjecaja apokrifa na Istoku, te augustinizma na Zapadu. Oba utjecaja nisu autentična vjerska predaja, nego teološka struja. Dakle, ljudska predaja, ne božanski čuvana Predaja.

Teološka refleksija, koja se bujno razvila nakon dogmatizacije Bezgrešne, pokazuje oštru suprotnost razloga »za« ili »protiv« prethodne smrti prije Marijina uznesenja. Nećemo ići putem povijesnog niza, nego putem dijalektičke rasprave mortalista i imortalista.

Mortalisti kažu: Marija je utjelovljenjem dala Kristu pravo ljudsko tijelo, podložno smrti. Dakle, i sama je imala tijelo podložno smrti. Pozivaju se na Teodozija Aleksandrijskog koji u Kristovoj smrti vidi potvrdu pravog utjelovljenja, ne prividnog tijela (*Sermo in Dormit. – Chainé*, 309). Pozivaju se i na Germana Carigradskog: »Ako si ti napustila zemlju, to je zato da bi posvjedočila – bez moguće varke – stvarnost tajne ovog začuđujućeg utjelovljenja. I zato da bi se vjerovalo – u vidu tvog napuštanja ovog svijeta – da je Bog, rođen od tebe, savršeni čovjek, sin prave majke, podložan zakonima prirodne nužnosti po planovima božanskoga određenja, u skladu sa zajedničkim životnim zakonima« (PG 98, 345 c).

Imortalisti vele: Utjelovljenje bi bilo pravo u istinskome tijelu i onda kad Krist ne bi umro zbog grijeha. Njegovo tijelo, budući da je sjedinjeno s Božanstvom, nije smjelo prirodno umrijeti, ali je moglo nasilno umrijeti radi otkupljenja. Tako je, umrijevši zbog nas, uskrsnućem pobijedio smrt... Ni Marija nije radi potvrde utjelovljenja morala umrijeti, iako je mogla umrijeti zbog drugih razloga, ali ne zbog iskonskoga grijeha.

Mortalisti: Marija je morala umrijeti radi sličnosti s Kristovom smrću, također zbog naših grijeha, da bi nova Eva bila slična novom Adamu. Da nije umrla poput Krista, ne bi mogla biti uskrišena pobijedivši smrt kao i njezin Sin.

Imortalisti: Marija je kao nova Eva suumrla s novim Adamom duševnom supatnjom pod križem, kad joj mač boli probode dušu. U tom času suotkupljenja dovoljno je upriličena Kristovoj smrti pateći s Njime zbog nas. Nije morala još i za sebe umrijeti fizičkom smrću, jer to ne bi bilo suotkupljenje s Otkupiteljem... Nije morala umrijeti da bi bila uskrišena, jer je pobjeda nad smrću Kristova osobna pobjeda iz koje dioništvom svi primamo konačnu pobjedu nad smrću. Marija je tu pobjedu mogla primiti od Krista i unaprijed, i preobraženjem tijela bez fizičke smrti, kao što je unaprijed primila milost bezgrešnog začeca. Sačuvana od grijeha, bila je i od smrti očuvana jer je smrt posljedica iskonskoga grijeha. Ako je prvu povlasticu dobila »po predviđenim zaslugama Kristovim«, zašto ne bi dobila i ovu drugu povlasticu koja izlazi iz prve? Jugie zaključuje: »Snagom potpune iznimke od iskonskoga grijeha Marija je stekla neko sigurno pravo na tjelesnu besmrtnost, jer je smrt u sadašnjem stanju čovječanstva kazna za praroditeljski grijeh ukoliko je smrt izašla iz grešnog stanja naravi u još neopravdanom čovjeku« (*La mort*, 569).

Mortalisti: Iako Bezgrešno začeta, Marija je primila smrtno tijelo jer »biti smrtan« nema ništa grešno u sebi. Ne može se zanijekati da je Krist uzeo nevino a smrtno tijelo. Iskonska bezgrešnost ne stvara »pravo na besmrtnost«... I meni je Jugiev zaključak prejak na »pravo«, ali je utemeljen na »mogućnost besmrtnosti« koju bi Bog u Mariji mogao ostvariti, ako bi htio.

Imortalisti: Iz činjenice Kristove nasilne smrti ne smijemo zaključiti da bi Krist i prirodno umro kad

ga ne bi ubili. On je htio umrijeti radi našeg spasenja, a nije morao umrijeti zbog primljenoga tijela... No Marija nije nasilno ubijena, premda su neki u starini izmislili »Marijino mučeništvo« od Židova da bi je učinili sličnom smrti Kristovoj. U njoj je, dakle, ostala natprirodna usmjerenost prema neumrlosti koju su praroditelji imali prije pada u grijeh, jer nije naslijedila baštinu grijeha. Takva prvotna usmjerenost »čovjeka u nevinosti« u Mariji je obnovljena pa je za nju otvorena mogućnost neumrlosti: da završi ovozemni život u ekstazi ljubavi koja cijelo čovjekovo biće odnosi na onaj svijet.

Mortalisti, koji priznaju da je Marija pod križem dovoljno slična Kristovoj smrti kao Suotkupiteljica u objektivnom otkupljenju – da se svima zasluži milosni život, ipak nalaze potrebu da Ona mora i u subjektivnom otkupljenju postati slična svima nama kao »sumrla«, »supokopana« i »suuskrsnula« s Kristom. Nju objektivno suotkupljenje ne izlučuje od sudbine svih Kristovih udova da subjektivno »sumru« s Kristom...

Imortalisti odgovaraju da Marijina supatnja prilikom Kristove smrti uključuje u sebi i objektivno zasluživanju milosti, ukoliko prikazuje Krista-Žrtvu, i subjektivno suprikazivanje sebe za naše spasenje. Pozivaju se na riječi Benedikta XV.: »Sa svojim Sinom koji pati i umire Ona je patila i kao umrla...« (Inter sodalicia – AAS 10/1918, 192). Jugie o tom piše: »Ako mogu ustvrditi da je na neki način umrla u tom smislu da je njena supatnja – bez neke vrste čuda – bila sposobna usmrtniti je« (ib. 570).

Mortalisti: Marija bi izgubila sličnost s nama kad ne bi umrla kao i mi – pravom fizičkom smrću. Izgubila bi sličnost s Crkvom koja je na Zemlji sastavljena od smrtnika...

Imortalisti: Marija je uzorni lik Crkve kao djevica- -majka, možda i zaručnica Kristova, ali ne mora iz toga slijediti da je uzorni lik smrtnika. Svojim završetkom Ona je sličnija Crkvi na svršetku koja će na eshatološkom kraju preobražena bez umiranja prijeći u uskrсну slavu Kristovu, kako Pavao Solunjanima opisuje drugi Kristov dolazak (1 Sol 4, 17). Zašto ne bi Krist na Mariji – liku Crkve, unaprijed pokazao taj konačni svršetak preobraženja tijela bez fizičke smrti?

Mortalisti: Marija je zbog bolnih uspomena pod križem nosila u srcu trajnu bol što je na tako strašan način rastavljena od Krista. Takvo je duševno stanje rano dovelo do smrti od čežnje za Sinom. Navode riječi sv. Franje Saleškog: »Budući da je sigurno Sin umro od ljubavi i da je Majka umrla zbog Sinove smrti, nema sumnje da je Marija umrla od ljubavi« (Sermon sur la fête d' Assumption – Oeuvres compl. VII, 449-450).

Imortalisti: Marijina bolna duša bila je Kristovim uskrснуćem izliječena od duševne boli i prešla je na slavljeničku ljubav. Snaga takve ljubavi vodi je k zanosnoj ekstazi za Sinom u nebu. Je li ta ekstaza najprije žiščupala' dušu iz tijela, ili je žponijela' tijelo s dušom u nebo, ne odlučuje duševno raspoloženje, nego Kristovo određenje.

Neki mortalisti, pa i Galot, ne računaju na smrt zbog zanosne ljubavi, nego na posve prirodnu smrt zbog klonulosti smrtnoga tijela koju je Marija primila iz Očeve ruke zadnjim predanjem vjere. Zato joj smrt bijaše posve slična običnim ljudskim smrtima (Donna, 334-335). Čudna mi je ta žobičnost' u najneobičnije Žene, Bogorodice i Bezgrešne, koja je u povijesti spasenja uzdignuta iznad svih ostalih...

Usporedivši obje struje, nalazimo jake razloge na objema stranama, ali oni vuku u suprotnim smjerovima. Mortalistima je jaki razlog Marijine smrti sličnost s Kristovom i našom smrću, a imortalistima je najjači razlog u Bezgrešnom začecu i u uzornome liku konačne eshatološke Crkve koja u Kristovu slavu ima prijeći preobraženjem bez smrti... Čini se da mortalisti ne shvaćaju ozbiljno nesmrtnost prije pada praroditelja pa im Bezgrešno začecje ne znači mnogo. No Marijina smrt mogla bi biti stvarna samo radi suspasiteljskih razloga na subjektivnom planu, ne radi prirodnog toka zemnog života po općim životnim zakonima. Čini mi se da bi imortalisti morali jače razlikovati aktivno otkupljivanje od pasivne otkupljenosti: prvo bi spadalo na Golgotu po suprikazanju Sina, drugo na vlastiti završetak koji je jeka Marijina bezgrešnog početka: da Marija bude savršeno otkupljena.

Coninck u spisu »La piété du Fils« (Quebec, 1954.) obje struje pokušava pomiriti formulom: U jednom je času umrla, u slijedećem je času uskrišena i uznesena. To nalikuje na tomističko tumačenje o Marijinu začecu: u prvom času začeta u grijehu, u drugom času posvećena milošću... No čemu ta žurba kada je Krist uskrsnuo tek treći dan? Čini se da oba skoka iz prvog u drugi čas imaju zajednički razlog: Marija je najprije podložna žopćem zakonu' da bi odmah zatim bila iznimno uzdignuta žpovlasticom'. No, ako je na početku izuzeta od općeg zakona grijeha, onda bi bilo logično da i na završetku bude izuzeta od općeg zakona smrti.

Zasada se ne mogu odlučiti ni za mortaliste ni za imortaliste. Ipak bih istaknuo gdje je žarište problema kamo treba upraviti teološku refleksiju, a ne olako navijati za određenu struju prešućujući prvotne razloge:

1. Ako je Krist uzeo naše smrtno tijelo radi žrtve otkupljenja, znači li to da je mogao i umrijeti prirodnom smrću da nije bio nasilno ubijen? Zar Gospodar života može biti podložnik zakona smrti po Adamovu grijehu? No bez žrtvene svrhe za grijeh Krist ne bi ni uzimao »grešno tijelo« (corpus peccati – Rim 8, 3) da umre za naš grijeh. U drukčijem planu, bez Adamova grijeha, Utjelovljenje bi moralo biti u drukčijem – u besmrtnom tijelu (prema mišljenju skotista). No ni u jednom planu ne bi smio uzeti takvo tijelo koje bi Bogočovjeka prisililo da se podloži običnoj prirodnoj smrti... U Marije, međutim, nema takvih razloga jer nema hipostatskog sjedinjenja s Bogom, nema ni gospodstva nad životom i smrću. No smije li kao Bogorodica biti jednostavno žrtva prirodne smrti zbog općeg »zakona smrti« od kojeg je izuzeta? To bi smjelo biti samo radi spasenja drugih ili radi sličnosti sa Sinom u suotkupljenju, ne zbog općega »zakona smrti«.

2. Ako je Bezgrešno začeta vraćanje prvome planu stvaranja prije grijeha, onda od Marije otpada sve što je posljedica Adamova grijeha: i grešno stanje i smrt i požuda... (Rim 5, 12 – DS 1512). No, je li u prvome planu bila besmrtnost (ne mogu umrijeti) ili nesmrtnost (mogu ne umrijeti), ili, prema nekim novim teolozima, »blaga smrtnost« bez tjeskobe i boli? Čini se da riječi Postanka, Pavla i Tridenta govore jednostavno o stvarnoj smrtnosti zbog Adamova grijeha, što pretpostavlja stvarnu nesmrtnost prije grijeha, bar da mogu ne umrijeti ako bi bili vjerni Bogu... Vidi se da iza mišljenja mortalista i imortalista stoji zapravo protivno shvaćanje o smrti i besmrtnosti prije praroditeljskoga grijeha. Kako tko shvaća prvi plan, tako će ga primijeniti na Bezgrešnu. Oni koji Marijinu smrt svode samo na suotkupljenje, neovisni su o prvom planu stvaranja.

3. Ako je Božji eshatološki plan da zadnji naraštaj Crkve prijeđe u uskrsnu slavu bez smrti – preobraženjem tijela (1 Sol 4, 17), onda bi bilo prikladno da Marija kao uzorni lik Crkve bude tako prenesena u slavu.

Dakle, rješenje problema o smrtnom ili besmrtnom Marijinu prelasku u slavu vrlo ovisi o ostalim dogmatskim istinama vjere koje još nisu do kraja raščišćene. Stoga ostajem neopredijeljen između imortalista i mortalista. Ni Predaja mi ne daje građu za jasno prianjanje, jer je Marijina smrt na Istoku previše pod dojmom apokrifa, a na Zapadu pod dojmom augustinsko-tomističkog shvaćanja Marijina početka. Ni crkveno Učiteljstvo nije htjelo riješiti to pitanje, nego je ostavilo slobodu rasprave.

KRALJICA SVEMIRA

Slavno Sina veličanstvo,
slavno Majke dostojanstvo!

Slave Sina rajski dvori,
slave Majku rajski kori:

Slava Sinu, slava Njoj!

Moć je Sina svemoguća,

oblast Majke primoguća.
Sin sa svitom vlada svime,
I Marija vlada s Njime:
On Kralj, ona Kraljica!

(o. Antun Kanižlić, DI)

Uznesenje bijaše događaj jednog časa, ali i početak trajnoga kraljevanja Kraljice neba i svega stvorenja. Njoj na nebu pripada prvo mjesto uz Krista, Kralja nad kraljevima i Gospodara nad Gospodarima. Stoga zemaljska Crkva osmi dan nakon uznesenja slavi blagdan Kraljice svemira (Regina mundi). Pučka pobožnost izražava tu vjeru zadnjom desetkom slavne krunice: »Koji te je, Djevice, na nebu okrunio!« Simbolizam zlatne krune, kakvu stavljamo na Gospine kipove i slike, tek je zemaljska slika onog dostojanstva koje nebeskoj Mariji daje Bog na nebesima... Pođimo već utrdom stazom k dokazivanju ovog predmeta vjere.

Biblijski navještaj Kraljice

Miheja proriče Mesijino rođenje kao dolazak Kneza mira koji će »rasprostrti svoju vlast sve do krajeva zemlje«. Stoga je i »Ona koja ima roditi« toga Kneza već proročki naviještena kao Vladarica-majka (Mih 5, 3).

Dvor Davidovića u Jeruzalemu iskazivao je izvanrednu čast kraljici-majci, napose pri ustoličenju novoga vladara. Toga običaja nije bilo na dvoru u sjevernome kraljevstvu Izraela. Neki misle da je to običaj preuzet od Hetita u doba Salomona kojem je mati Hetitkinja Bersabeja. Te časti nema za vladarevu ženu, nego samo za majku, valjda zato što je kralj imao više žena u svojem haremu. Kraljicu-majku počasno nazivaju »gebirah« – gospođa, a dostojanstvo joj se mjeri prema kralju-sinu. U tom je ozračju Psalam 45. nastao kao svadbena pjesma na judejskom dvoru, ali taj psalam proročkom najavom mesijanskoga Kralja nadvisuje zemaljsku svadbu. Taj će biti »najljepši od sinova ljudskih«, a sam Jahve »pomaza ga uljem radosti kao nikoga od tvojih drugova«. Daje mu božansko prijestolje kroz vjekove: »Prijestolje je tvoje, Bože, u vijeke vjekova, a pravedno je žezlo – žezlo tvoga kraljevstva« (7). Poslanica Hebrejima primjenjuje na Krista, Božjeg Sina, te riječi koje značenjem nadvisuju sve zemaljske kraljeve (Heb 1, 8). U daljnjem ritmu toga psalma opisana je kraljica-majka: »S desne ti je kraljica u zlatu ofirskom« (10). Tu se nalazi bar tipsko proroštvo o Mariji koja rodi Kralja-Mesiju pa u njegovoj slavi pripada njemu »s desne« kao Kraljica-Majka nebeskoga dvora.

Gabrielovo navještenje uključuje poruku Mariji da će roditi Kralja kojem će »Bog dati prijestolje oca njegova Davida, i on će vladati nad domom Jakovljevim do vijeka i njegovu kraljevstvu neće biti kraja« (Lk 1, 32). Time je uključno objavljena i Marija kao Kraljica-Majka u njegovu kraljevstvu. Trebalo je još dugo čekati na ustoličenje, jer je Krist tek uzašašćem Davidovo prijestolje u sebi prenio na nebesko sjedište, a nakon toga u svoje vrijeme pozvao i Majku na nebesko kraljevanje. No ona je kao Kraljica uz nebeskoga kralja objavljena već u navještenju.

Otačka predaja o Kraljici

Zanima nas prvotno zajednička Predaja vjere, manje pojedinačna tumačenja teologa koja ćemo obraditi na kraju.

Origen tumači Elizabetin pozdrav: »Ti si majka Gospoda moga, ti si moja Gospođa«. (PG 13,1902 C).

Efrem naziva Mariju »Majka Kraljeva« i stoga je »Gospodarica, Kraljica i Gospođa«. Navod se nalazi u okružnici »Ad caeli Reginam«. Efremov je zaključak na temelju navještenja, a tim putem idu mnogi Oci.

Hrizip Jeruzalemski piše o zemaljskoj Mariji: »preobrazit ćeš se u nebesku Kraljicu« (PO, 339, Pariz, 1907).

Epifanije u pismu papi Hormizdi naziva Mariju »naša Gospodarica« (PG 63, 498 D). Slično i koncil u Tiru izrazom »naša Vladarica« (Celier: Hist. des auteurs eccl. 8).

Ivan Solunski proširuje naslov u »velika Gospodarica čitavoga svijeta« (PO 19, 375).

Ildefonz Toledski moli: »O Gospo moja, Gospodarice moja, ti koja mnome upravljaš, Majko Gospoda mojega... Gospodarice među službenicama, Kraljice među sestrama!« (PL 46, 98 AB). Ildefonz želi biti »sluga Gospodarice«, kako u to doba opažamo na više mjesta, pa i na jednom medaljonu iz sjeverne Afrike s natpisom »doũlos Theotókou« – sluga Bogorodice (Donnelly, 95-96).

Ivan Damaščanin kliče: »Ti si, o Kraljice, Gospođo i Gospodarice, prava Božja Majka, bila uznesena u kraljevske nebeske odaje!« (PG 96).

German Carigradski: »...postala si Gospodaricom onima koji su iz gliba tvari podložni pokvarenosti« (PG 97, 1321).

Gotski misal slavi Mariju iznad svih nebesnika »rajskim mirazom pretpostavljenju« (PL 72, 245), što uključuje kraljevsko dostojanstvo slave.

Petar Damiani naziva Mariju »nada sve uzvišena Kraljica neba« pa i on želi biti Njezin sluga (W. Hill: Marian-Studien IV, Washington, 1953).

Anzelmo Canterburyjski slavi Marijin zagovor kao moć »Kraljice milosrđa« (Hill: ib. 136, 143).

Eadmer navodi snažan razlog Marijine uzvišenosti: »...kao što je Otac, sve stvarajući svojom moću, Otac i Gospodar svega, tako je i B. D. Marija, sve obnavljajući svojim zaslugama, Majka i Gospodarica svega...« (PL 159, 508 AB).

Bonaventura izvodi iz Bogorodice kraljevsku moć zagovora, tako da joj Krist predaje »kraljevstvo milosrđa«, a sebi zadržava »kraljevstvo pravde«. Zaključuje ovako: »Ako je, naime, dostojno da Sin iskaže Majci čast, dostojno je da joj udijeli kraljevsko prijestolje.« Njoj pripada »kraljevanje zagovorom« jer je »najuzvišenija Kraljica koja prosi oprostjenje, nadvladava borbu i dijeli milost te na kraju dovodi do slave« (Sermo de regia dign. B. V. M. – Hill, o. c. 144-146).

Amadej Lozanski spaja uznesenje sa Ps 45.: »Kad je, dakle, njezin Sin, Kralj nad kraljevima, doveo Djevicu djevicâ u slavlje anđelâ, radost arkanđela i klicanje neba, ispunjeno je proroštvo psalmista: »Kraljica ti sjede s desne u pozlaćenju odjeći?« (Hom. 7. – SC 72, 200).

Lauretanske litanije pojavljuju se prvi put u Parizu 1200. god., a po Loretu dobivaju naziv tek 1531. Zadnji zazivi tih litanija ispovijedaju Mariju kao Kraljicu svih nebesnika...

Himni u čast Kraljice nebeske pojavljuju se otprilike ovim redom: »Salve Regina« – Zdravo Kraljice (11. st. u Clugnyju), »Ave Regina caelorum« – Rajska kruno, rajska slavo! (12. st. – antifona), »Regina caeli laetare« – Kraljice neba, raduj se! (13. st. u Rimu kao uskrsna antifona).

Bernardin Sijenski smatra da je bogomajčinstvo veće od kraljevanja, jer iz Bogorodice izlazi Gospodarica Bogočovjeku da bi bila upriličena Kraljica Kralju. Kraljevsku moć pokazuje zagovorom kod Sina »smjerno moleći za nas...« (Sermo 42, 3, 1).

Petar Kanizije dobrom sintezom sabire razloge Otaca za Marijino kraljevanje:

– jer je porijeklom od slavnoga kralja Davida...

– jer je njezin Sin Kralj nad kraljevima i Gospodar nad gospodarima...

– jer je kraj Sina postavljena na nebesko prijestolje kao mati, zaručnica, prijateljica...

– jer je uzdignuta u slavu iznad svih anđela i ljudi...

– jer ima Sina s Ocem zajedničkoga, »od čega nema ništa uzvišenije ni svetije«. Ima iznad sebe

samo Boga i Krista, a ispod sebe sva ostala stvorenja... (De Maria-Deipara, Virgine incomparabili, XV, 13).

Franjo Suarez u 23 rasprave sustavno raspravlja o svim Marijinim odlikama (De myst. vitae Christi). Marija ima kraljevsko dostojanstvo »prema ženskom spolu« kao kraljica-majka, ne kao kraljica-žena ni kao kraljica-vladarica. Dok je u Krista vlast zapovijedanja (potestas imperandi), dotle je u Marije moć zagovora (potestas impetrandi) (De myst. 27, 3, 2).

F. Ks. Salazar piše da je Marija u pravome smislu Kraljica, ne samo u prenesenom, ali ne neovisna, nego posve podložna Kristu kao »sudionica Kralja nebeskoga« (Hill, o. c. 158-160).

Bartol de Rios zaključuje na Kraljicu iz Bezgrešne i Pune milosti, ne samo iz Bogorodice. Ima pravu kraljevsku vlast nad stanovnicima neba, zemlje, čistilišta i pakla (Hill, o. c. 164-167).

Lovro Hrizogon iz Splita u golemom djelu »Mundus Marianus« obrađuje gotovo svu prijašnju mariološku literaturu. Zastupa Marijinu punu vlast jurisdikcije: zakonodavnu + upravnu + sudačku, ali čistom dedukcijom bez biblijsko-patrističke podloge.

Grignon de Monfort napose ističe Marijino kraljevsko dostojanstvo te njoj želi služiti kao rob. Uz dobre, ima u njega i slabih dokaza jer prezire analogiju pa prelako izjednačuje Mariju s Kristom u kraljevanju.

Crkveno Učiteljstvo o Kraljici

Duga i jaka Predaja o Kraljici-Gospodarici dosta je kasno našla potvrdu Učiteljstva. Bit će zato što kroz duga stoljeća nije bilo osporavanja ni krivovjerja protiv te istine. Tek u 20. st. čuje se glas Učiteljstva kao potvrda prastare predaje kod Otaca i teologa.

Pio XII. nakon dogmatizacije Uznesene na nebo napisao je okružnicu »Ad caeli Reginam« da bi uspostavio blagdan Kraljice svemira za svu Crkvu na dan 22. kolovoza. Glavne teološke razloge iz patristike sabrao je na dva glavna kolosijeka: 1. Iz Bogorodice »lako se izvodi da je ona Kraljica«, prema zaključku Damašcanina: Rodivši Stvoritelja, posta Kraljicom svega stvorenja. 2. Iz Suotkupiteljice, jer je »po Božjoj volji imala velikog udjela u djelu našeg spasenja« pa je zaslužila zagovorničko posredovanje. Konačan je zaključak: Kao što se Krist naziva novi Adam i naš Kralj ne samo zato što je Božji Sin, nego stoga što je naš Otkupitelj, tako na sličan način (modo analogo) treba reći da je Marija Kraljica ne samo zbog toga što je Bogorodica, nego i zato što je kao nova Eva bila združena s novim Adamom u činu otkupljenja (Ad c. R. III. dio). Ovi se zaključci odlično podudaraju s Eadmerovom naukom: Bog je Gospodar jer je sve stvorio, a Marija je Gospodarica jer je s Kristom sve obnovila...

O Marijinu kraljevanju papa piše: »U punom, vlastitom i neovisnom smislu jedini je Kralj Isus Krist, Bog i čovjek. Ipak je Marija na ublažen način i zbog sličnosti dionica u njegovu kraljevskom dostojanstvu kao Majka Krista Boga i kao sudionica otkupitelja« (ib.). Marija »dostojanstvom nadilazi sve stvorene stvari pa iza Sina ima prvo mjesto iznad svih stvorova« (ib.). Slijedi upozorenje pastirima, teolozima i propovjednicima da se čuvaju i pretjerivanja i uskogrudnosti kad govore o Mariji... Papa, dakle, usvaja materinsku moć zagovora, ali nikako onu vlast jurisdikcije o kojoj vole govoriti barokni teolozi.

Teološka refleksija o Kraljici

Izvore Marijine kraljevske vlasti iz utjelovljenja i otkupljenja posve je jasno usvojio Pio XII. No jesu li drugi razlozi time odbačeni?

Sama šutnja dokumenta još nije dokaz odbacivanja ostalih razloga. Zato ih pogledajmo da bismo ih odmjerili!

a) Porijeklom kraljevska kći Davidova? – Samo krvno srodstvo s Davidom nije izvor kraljevskoga dostojanstva u svim kćerima Davidovim, a bilo ih je više u doba Marijina života na zemlji. Mora se dogoditi ili ženidba s kraljem da bi kraljeva kći postala kraljicom ili pak kraljevo rađanje da bi kao kraljica-mati nosila kraljevsku krunu. U kraljevskom mesijanizmu morao je između više kćeri

Davidovih doći Božji izbor da bi jedna od njih postala majkom Mesije-Kralja... Ipak je Davidova loza davala Mariji ono plemićko porijeklo koje omogućuje da bude odabrana za majku Mesije-Kralja. U svom krvnom porijeklu od Davida Marija ima ukorjenjenje u mesijanizam, ali ne još Božji izbor.

b) Ime MARIA sa značenjem »Gospodarica« pripada među pogrešna tumačenja židovskog imena Mirjam. Jezikoslovci još nisu riješili značenje tog imena, a pokušaja je mnogo: Bardenhewer nabroja oko 60 hipoteza od kojih su neke posve neodržive, a poneke su vjerojatne (Der Name Maria, Frieberg in Br. 1896. u BS I, 1). Mnogo je Izraelki nosilo to ime bez kraljevskog značenja i dostojanstva. Nisu joj roditelji dali to ime da bi postala kraljicom, nego možda kao uspomenu na Mojsijevu sestru Mirjam...

c) Bezgrešno začeće, uzeto za sebe, nema dokazne snage za kraljevsko dostojanstvo jer Mariju stavlja tek na vrh mističnoga života, ne društvenoga u općinstvu svetih. No, budući da je Gospa bezgrešna radi Bogomajčinstva, pojačan je razlog za Kraljicu iz bezgrešne Bogorodice.

d) Ima Sina s Ocem zajedničkoga nije novi razlog, nego uključen u dostojanstvu Bogorodice, Majke nebeskoga Kralja.

Kakvo je Marijino kraljevanje? – Tri su tumačenja teologa:

1. Preneseno značenje najvišeg stvora, obdarena svim darovima naravi i milosti, posve odgovara Mariji. Kao što se kaže da je Beethoven »kralj glazbe«, ili neki industrijalac »kralj čelika« jer je prvi u toj djelatnosti, tako i za Mariju velimo da je Kraljica stvorova jer je prva u primljenim darovima od Boga.

2. Pravo značenje kraljevanja po moći zagovora ima čvrsti temelj u Bogorodici i Suotkupiteljici; prvo, da zagovara kao Majka kod Sina, drugo, da zagovara kao naša Majka jer je na Golgoti zaslužila duhovno materinstvo prema nama. Izraz za Mariju-Posrednicu »svemoćna molitva« može se shvatiti ispravno i pogrešno. Ako se svemoć pririsuje Kristu-Bogu kod kojega zagovara, onda je ispravno reći tako. No, ako se njoj pripisuje svemoć, ili »svemoćna vlast nad Sinovim srcem«, to je pretjerano. Zapravo, Marija ne moli za ono što bi bilo protivno Kristovoj volji i Božjoj providnosti. Njezin je zagovor podložan i planu spasenja i božanskoj volji. Pretjeranosti dolaze i od latinske riječi »potestas« koja znači upotrebno i »moć« i »vlast« (od »posse« = moći). Riječ »vlast« u našem jeziku znači zapovijedanje i samostalno upravljanje nad podložnicima. Toga u Marije nema jer je posve ovisna o Kristovoj vlasti. Samo je Kristu »dana sva vlast na nebu i na zemlji« (Mt 28, 18).

3. Prejako značenje Marijinu kraljevanju daju oni koji joj pripisuju juridičku vlast nad svim stvorovima. Takvo tumačenje iz barokne teologije ima političku pozadinu tadašnjih apsolutističkih dvorova. Neki teolozi tada zaboraviše na nužnu analogiju između izvorne »juridičke vlasti« i podložne zagovorničke moći kraljice-majke. Samo je Krist glava Crkve, što kazuje vrhovnu vlast odluke i izvršenja. Marija je srce Crkve, a ne druga glava koja upravlja uz Krista-Glavu. Tamo gdje se gubi nužna analogija, ondje se pretjeruje gotovo do izjednačenja Isusove i Marijine vlasti. To bi bilo – prema nekim tumačima – dvovlađe dogovora između Kralja i Kraljice na nebu, a ne potpuna Marijina ovisnost o vrhovnoj Kristovoj vlasti svim stvorenjima.

Djelokrug Marije-Kraljice ima trajnu predaju za milosne darove, a svoj temelj u našoj Majci po zaslugi Suotkupiteljice, tj. u činu zasluživanja milosnog života. Zagovor za prirodne darove, kao uvjet boljega služenja i spasenja, spada na Mariju jer »milost pretpostavlja narav«. Posebno to vrijedi za »Zdravlje bolesnih« i »Utočište grešnika«, jer je i Marijin Sin na zemlji na čudesan način pokazao koliko želi pomoći bolesnicima na tijelu i na duši. Stoga Marija na tom području tako moćno zagovara kod Sina.

U prenesenom smislu Marija je, sigurno, »Kraljica svega stvorenja« jer je iznad svih uzdignuta. No time nikako nije sustvoriteljica, nego samo Suotkupiteljica koja je omogućila »obnovu svega stvorenja« prihvativši Krista-Obnovitelja i pateći s njim za obnovu svijeta. Ni fizička ni milosna čudesa Marija ne čini svojom moću i vlašću, nego svojim zagovorom kod Čudotvorca-Boga.

Pretjeranost »juridičke vlasti« na temelju Marijina kraljevanja zaključuje da ona može zapovijedati anđelima i đavlina, pa i dušama u čistilištu. Može se reći da zapovijeda anđelima kao njihova Kraljica, ali je to kao delegirana vlast iz izvorne Kristove vlasti. Zapovijedanje đavlina može biti samo prisilom, jer buntovnik protiv Boga ne sluša nikoga tko je ispod Boga. Crkva priznaje Marijinu moć da obuzda đavolske napasnike, pa se Marijin zagovor uspoređuje s »dobro uređenom vojskom« (acies bene ordinata) protiv đavolske vojske. No, koliko je to moć zagovora ili prisile nad đavlina, teško je odrediti. Teško je također shvatiti Marijinu vlast u čistilištu, jer je ondje pravedničko ispaštanje (satispassio) koje zbog Božje svetosti mora ispuniti dužnu zadovoljštinu. Ne želi Gospa protiv Božje pravednosti koja traži ispaštanje i zadovoljštinu, nego ona može potaknuti zemaljske vjernike da već unaprijed olakšaju sebi čistilište (pobožnost škapulara) ili pak da prinose žrtve, molitve i oprostite za duše u čistilištu.

Čuvajmo se descartesovske dedukcije kojoj su bili podložni barokni teolozi i na temelju koje se sve i sva apriornom dedukcijom izvodi iz samih Marijinih naslova. Marijin je kraljevski zagovor ovisan o Božjem planu spasenja koji uključuje i zakone i odluke vrhovne vlasti Krista, utjelovljenog Sina, jer samo njemu je »dana sva vlast ne nebu i na zemlji«. Ništa Marija ne može u svoje ime bez Kristova imena u kojem je puna vlast i spasotvorna snaga za »obnovu svega«. U Mariji je tek zagovorna moć za milosnu obnovu svega, prema Eadmerovoj teologiji. Svi ostali Marijini zagovori izvire iz tog temelja i teže k tom životu.

POSREDNICA MILOSTI

»Ljudima jednom stajat ćeš
Pred očima,
Ko mira znak, ko izvor utjehe.
Imat ćeš mjesec pod nogama. Mlado
Sunce će tebi sjati u naručju.
A jutarnje će zv'jezde
Nad tvojom glavom pjevati.
I bio bit ćeš most,
Od molitava tkan,
Od suza mit, i u luk svit,
Nad jazima i crnim vodama,
Što čovjeka će d'jeliti
Od Boga.«

(Vladimir Nazor)

Koliko god bila uzvišena kao Majka Božja, toliko nam je Marija i bliska kao naša Majka. Njezina posrednička uloga ima zasluženi izvor u Suotkupiteljici jer je s Kristom na Golgoti zaslužila obnovu milosnog čovjeka pa može posrednički dijeliti darove milosti. Promotrimo tu radosnu istinu vjere koja nam našu Majku predstavlja kao Posrednicu milosnog spasenja.

Objava o posredničkoj Zagovornici

Estera kao zagovornica svojeg izraelskog naroda kod kralja Asvera na perzijskom dvoru tipska je najava Marijina zagovora kod nebeskoga Kralja za ugroženi Božji narod na zemlji. Svi elementi povijesnog romana o Esteri nisu pogodni za takvu usporedbu, ali su elementi koji Esteru prikazuju kao najmiliju kralju i moćnu zagovorom da odvrati tešku prijetnju Božjem narodu.

U Kani je Marijin zagovor za mladence i svatove i učenike da uzvjeruju početak i predigra Marijina posredničkog zagovora za uspjeh Božjega kraljevstva koje je već započelo: simbolički svadbom Kraljevstva, vjernički skupljanjem učenika. Njezin zagovor Krist je uslišio, ali je tom zgodom Majku poučio da je pravi izvor njezina zagovora suotkupljenje: »Ženo, još nije došao moj Čas!« Nije dovoljno što je Kristu majka, mora postati i naša Majka supatnjom Žene spasenja.

Na Golgoti, kad je nadošao »moj Čas«, kada Raspeti daje zadnju oporuku Crkvi, proglašava Mariju Ženom spasenja i Majkom učenika: »Ženo, evo ti sina!« – »Evo ti Majke!« Sada je stekla milosno materinstvo za sve otkupljenike, sad se i proglašava nova uloga nove Eve – Majke živih po milosti zasluženom na križu.

Duhovska devetnica prva je prigoda kad se očituje Marijino posredovanje za obilne darove Duha Životvorca. Dok se snagom Duha rađa Mistično Kristovo tijelo, Marija ima ulogu mistične Majke Kristovih udova. Zato je toliko šutljiva jer je carstvo milosti toliko nečujno i neizrecivo. Hijerarhijsku Crkvu u rađanju predstavlja Petar. Zato je toliko glasan, jer predvodi javno svjedočenje na koje su apostoli pozvani prvi.

Otačka predaja o Posrednici – našoj Majci

Nova Eva u ranoj Justinovoj i Irenejevoj teologiji započinje tu veliku temu najprije u suradnji s novim Adamom pri navještenju, još ne u Suotkupiteljičinoj supatnji za novi život, pa ni za posredničko zagovaranje. Početak bijaše spoznaja da je Marija mjesto prve grešne Eve prava »Majka živih« vjerom i poslušom Bogu.

Romano Melodes (6. st.) dramatizira Irenejevu zamisao: Kad se Isus rodio, Eva se probudila iz smrtnoga sna pa dolazi s Adamom pred Mariju koja joj upućuje utješne riječi: »Zaustavite svoje suze! Prihvatite me kao vašu posrednicu kod Onoga koji je rođen od mene!« (Sources chrét. 110, 103). Nakon toga Marija zagovara oboje prestupnika kod Isusa. Ista je intuicija vjere kod Ireneja i Melodesa, samo što je prvi teolog, a drugi dramatičar.

Molitva »Pod obranu se tvoju utječemo, o Bogorodice!...« iz 3. st. u Aleksandriji pokazuje vjeru u prisutnu i sadašnju ulogu Posrednice, građenu na bogomajčinstvu. Doslovan prijevod molitve bio bi: »Pod zaštitu tvogjega milosrđa utječemo se, Bogorodice! Ne prezri molbe u nevolji, nego spasi nas od pogibelji, ti jedino čista i blagoslovljena!« Kasniji je dodatak: »Gospo naša, Posrednice naša, Zagovornice naša!« (Laurentin: Vičrge-Marie, 95).

Efrem u svojim »Tužaljka« o Marijinoj boli pod križem dodaje na kraju molitvu milosrdnoj Zagovornici: »Pred tebe svi padamo, svi te zazivamo i tvoju pomoć prosimo. Izbavi nas, o sveta i neokaljana Djevo, od svake prijeteće nevolje i od svih napasti đavla! Budi našom Pomirateljicom i Odvjetnicom u času smrti i suda! Oslobodi nas od budućeg neugasivog ognja i krajnje tame! Učini nas dostojnima slave svoga Sina, o preslatka i preblaga Djevo i Majko! Ti si naime kod Boga kršćanima jedina naša nada, posve sigurna i posve sveta« (Tužaljke, o. c. 569).

Izraz »posrednica« (m<\$Eroman e bar>sites) prijašnji Oci primjenjuju na Mariju u času navještenja, kasniji u času otkupljenja. Posredovala je Spasiteljjev dolazak, ali i zasluživanje milosti pod križem, pa zato može trajno posredovati u dijeljenju milosti.

German Carigradski: »Kad si nas ti uputila k Bogu, ni stekosmo u tebi posrednicu...« (PG 98, 365 C). »Njegova Majka puna je materinske zauzetosti za nas pa pruža svoju dobrotu i svoju zaštitu u pogiblima« (Révoue byzant. 16/1958, 198). Kod Germana izraz »Pokaži se majkom!« znači moćnom u zagovoru jer si Majka Božjega Sina (Laurentin: o. c., 116).

Georgije Nikomedijski razlog materinskog posredovanja na Golgoti traži u Kristovoj oporuci: »Evo ti majke!« Stoga je njezino materinsko zagovaranje općenito i djelotvorno širinom otkupljenja.

Ivan Geometra: »Marija je ne samo Majka Božja nego i naša zajednička Majka. Zato prema svim ljudima ima osjećaj i sklonost... Majka svih koja uzima sve u svoje ruke... Budi naša Majka! Isprosi nam oprostjenje!« (Wenger: Assomption, Paris, 1954, 406-414).

Molitvenik Vizigota: »Primi u otvoreno krilo milosrđa narod koji k tebi hrli...! Zaštiti ga svojom mnogostrukom ljubavlju!« (izd. Vives, Barcelona, 1946, 76).

»Ave maris stella«, himan iz 7. do 8. st., preuzima Germanov usklik: »Pokaži se Majkom!« svojim moćnim zagovorom kod Sina.

Autperto: »Marija se zauzima za one koji su u Krista pritjelovljeni svojim zagovorom i materinskom ljubavlju« (PL 89, 1976 BC). To bi značilo za krštenu djecu Božju jer su »pritjelovljeni« Mističnom tijelu. No autor naziva Mariju »Mater gentium« kao što je Abraham »pater gentium«, dakle, Majkom svih naroda kao što je Abraham praotac vjere svim narodima (PL 89, 2131). Marija »zastupa sinove koje je milošću pridružila« i zagovara ih kod Krista »svojim posredovanjem i materinskim osjećajem« (PL, 89, 1297 BC).

Petar Damiani zaziva Mariju: »Molimo te, preblaga Majko same pobožnosti i milosrđa, daj da zaslužimo imati pomoć tvojega zagovora na nebesima!« Zove je »rizničarka blaga Božjeg milosrđa« (PL 144, 740 AD).

Anzelmo piše o »sućuti« Gospe za nas u nevolji te o »zagovoru« za nas zbog »materinske brige« prema ljudima. Od vjernika traži »pouzdanje bez granica« u Marijin moćni zagovor (J. Bruder: The Mariologie of s. Anzelm, Dayton 1939 – PL 158).

Rascvat mariologije u 12. i 13. st. Suotkupiteljicu i Posrednicu milosti povezuje uzročno: jer je postala našom Majkom pod križem, može nas trajno zagovarati kao »Posrednica kod Posrednika« (Mediatrix apud Mediatorem), ili »Posrednica po Posredniku« (Mediatrix per Mediatorem), (Laurentin: o. c. 303). Čini se da je smisao Posrednice na Golgoti »po Kristu«, a na nebu »kod Krista«.

Himni tog vremena slave Posrednicu milosti: »Slavna Majko Spasitelja« (Alma Redemptoris Mater – 12. st.), »Zdravo Kraljice, Majko milosrđa« (Salve Regina, Mater misericordiae – 11. st.), molitva »Spomeni se« (sv. Bernard – 12. st.), »Zdravo Majko našeg Spasa« (Salve Mater Salvatoris – Adam od sv. Viktora, 13. st.) himan je divnih stihova o Posrednici:

»Postavljena vrh visina,
moli za nas svoga Sina,
da ne surva nas hitrina
niti sila duha zlog!

Kada bude boj nam biti,
ti dohiti, ti nas štiti,
ti se dostoj pogaziti
zmijsku glavu, smest joj niti,
ŽSTIHOVI = odbit lukav napadaj!«

(M. Pavelić)

U isto to doba nastaju mnoga Marijina prošteništa u kojima narod moli Posrednicu milosti za zagovor u svim nevoljama duše i tijela. U Hrvatskoj početna su Marijina prošteništa na Trsatu i u Remetama... Glas kršćanskoga puka prilikom hodočašća u Marijina prošteništa snažna je potvrda kako je život Crkve prožet posredničkim zagovorom naše Majke.

Mariologija nakon Tridentskog sabora nema mnogo teološke novosti. Ima onih koji retorički

pretjeruju i suprotstavljaju milosrdnu Zagovornicu rasrđenom Sucu kojega mati mora ublažavati kako nas ne bi osudio. Ima i prehladnih umova koji bojažljivo šute o Posrednici milosti jer misle da to vrijeđa Krista kao »Jedinog Posrednika« (kardinal Berllue). Ima zanosnih slavitelja »Posrednice svih milosti« bez dovoljna razlikovanja o preduvjetima posredovanja po božanskim odredbama (Hrizogon, Grignon). Najširu slavu stekao je Alfonz Liguori djelom »Le glorie di Maria« s oko tisuću izdanja u kojem ima i teološkog temelja i zanosa, ali premalo povijesne kritičnosti u vezi s čudesnim uslišanjima.

Učiteljstvo o Posrednici

Praktična potvrda pouzdanog zazivanja Posrednice očituje se kroza sve marijanske blagdane u liturgiji, napose u molitvama koje se obraćaju njezinome milosrdnom zagovoru... Doktrinalno, Učiteljstvo je dosta kasno progovorilo o Posrednici milosti redovitim učenjem bez svečane dogme.

Leon XIII. u okružnici »Octobri mense« o moljenju krunice govori o Marijinu posredništvu na temelju Bogorodičina odnosa prema Bogočovjeku: »Iz toga se smije tvrditi, ne manje istinito i svojstveno, da nam se baš ništa od onoga golemog blaga sve milosti koje Krist donese... ne dijeli osim po Mariji, jer Bog tako hoće. Pa kao što vrhovnome Ocu nitko ne može pristupiti osim po Sinu, tako gotovo da nitko ne može pristupiti Kristu osim po Majci« (DS 3274). U okružnici »Fidentem« papa iz činjenice da je Marija Bogorodica zaključuje: »...zbog toga razloga dostojna i prikladna je kao Posrednica kod Posrednika« (DS 3321).

Pio X. u okružnici »Ad diem« izvodi isti zaključak iz Suotkupiteljice: »Iz ovoga zajedništva boli i volje između Marije i Krista Marija je zaslužila da dostojno postane obnoviteljicom izgubljenog svijeta, pa je stoga Djeliteljica svih darova (milosti) što ih je Isus zaslužio smrću i krvlju... Pa ipak, za ono zajedništvo boli i muka Majke sa Sinom, koje spomenusmo, uzvišenoj Djevici dano je to da bude svega svijeta najmoćnija Posrednica i Pomiriteljica« (DS, 3370).

Drugi vatikanski sabor dolazi do zaključaka – trajna Posrednica je Majka milosti: »A ovo Marijino materinstvo u ekonomiji milosti neprekidno traje sve od pristanka koji je vjerno pružila u navještenju, koji je bez oklijevanja podržala pod križem, pa do trajnog dovršenja svih izabranih. Uznesena na nebesa nije, naime, odbacila tu spasonosnu ulogu, nego svojim mnogostrukim zagovorom nastavlja da bi nam pribavila darove vječnog spasenja. Svojom majčinskom ljubavlju brine se za braću svojega Sina koja još putuju i još su u pogibeljima i tjeskobama. Zato je B. Djevica zazivana u Crkvi nazivima Odvjetnica, Pomoćnica, Zaštitnica, Posrednica.« Zatim slijedi tumačenje Marijina dioničkog posredništva, o Kristu ovisnog, koje »ništa ne oduzima niti dodaje dostojanstvu i djelotvornosti Krista, jedincatog Posrednika« (LG 62).

U saborskoj raspravi bilo je dosta natezanja oko naslova Posrednice. Neki su tražili da se naslov ukloni radi protestanata jer ga smatraju protivnim »jednom posredniku« – Kristu. Drugi su tražili teološko objašnjenje, ali nikako ukidanje naslova toliko ukorijenjena u Predaji i u Liturgiji. Konačan dokument donosi tumačenje dvostrukom analogijom: »kao što službenici i vjerni narod imaju na različite načine udjela u Kristovu svećeništvu«, te »kao što se jedna Božja dobrota na razne načine stvarno razlijeva u stvorovima«. Dakle, dioništvo (participatio) ne smanjuje izvornu dobrotu, izvornu svetost, izvorno Kristovo posredovanje, nego ih odražava. To vrijedi i za samo sinovstvo »djece Božje« koja dionički posinjenjem odražavaju puninu sinovstva u božanskom Sinu-Jedinorođencu. I Mariji smo postali »djeca posinjenja« jer nam je ona milosna Majka. Zato ne može biti ravnodušna, nego zdušno zagovara svoju djecu u kušnji da bi im posredovala spasenje. Sabor isto kaže izrazom »braću svojega Sina« koja su i »djeca Marijina« po milosti. To je nužni odjek činjenice da je Marija pod križem postala »Majka naša u redu milosti« (LG 61).

Ivan Pavao II. u okružnici »Otkupiteljeva Majka« Marijinu posredništvu daje naslov »Marijina briga za ljude«. Ona je već u Kani počela molbom »Vina nemaju!« U tom je zagovoru »snaga znaka« jer naviješta posredničku ulogu Marije da pomogne »u ljudskim potrebama« te ujedno »uđe u krug mesijanskog zadatka i Kristove spasonosne moći«. U toj zgodi »Marija sebe smješta između svojeg Sina i ljudi u istinskim uvjetima njihovih potreba, oskudica i boli«. Ona je posrednica »ne

kao tuđinka, nego u svojstvu Majke«. Stoga »smije Sinu iznositi ljudske potrebe«. Ujedno »želi da postane očita Sinova mesijanska moć, no ta spasonosna moć gleda na to da priskoči u pomoć ljudskoj bijedi i da čovjeka oslobodi zla koje raznim razlozima i načinima muči ljudski život« (RM 21).

Teološka refleksija o Majci-Posrednici

Temeljitu obradu Marijina posredovanja naći ćemo u djelu »Majka Božja i Majka naša« (Pariz, 1900, IV, 904, J. B. Terriena). Pokret medijacionista pod vodstvom kardinala Merciera želio je pripremiti dogmatizaciju o Posrednici milosti. No formula, koju je kard. Mercier god. 1920. ponudio u Rimu, nije prihvaćena zbog svoje zanosne neodređenosti. Prigovori su bili ovi: U kojem smislu »sveopća Posrednica«? Kako da po Mariji dođu milosti u primjeni na starozavjetne ljude? Zar i sakramenti po snazi Kristove ustanove (ex opere operato) postaju djelotvorni po Marijinu zagovoru?... Znači da neodređena formula nije bila dobro ugrađena u cjelovito djelo spasenja. Nije dovoljno razlikovala izvore i primjenu njezina posredovanja. Dosta je lako na temelju Objave donijeti općenite zaključke o moći Marijina posredovanja, ali je teško konkretno odrediti stvarnu primjenu njezina zagovora.

Izvori posredovanja: Marija je Bogu najbliža i najdraža i najzaslužnija je za naš spas; zato može zagovarati najmoćnije:

Kao Bogorodica Kristu je bliža nego itko, draga kao mati. A Krist kao najplemenitiji Sin toliko poštuje svoju Majku i voli je pa joj neće odbiti zagovor dokle god se on slaže s božanskim planom spasenja.

Kao Bezgrešna nema u sebi ništa što bi od njezina posredovanja odbijalo Božju svetost, jer je Bogu posve omiljela kao Najljubljenija (Keharitoméne).

Kao Suotkupiteljica zaslužila je u gorkoj patnji svoje duhovno materinstvo koje ju napunja »materinskim osjećajem« i »materinskom brigom« za nas, kako vele stari crkveni Oci. I kod drugih se svetaca moć zagovora mjeri zaslugama na zemlji. No Marijina je zasluga na izvoru sveopćega spasenja pa može zagovarati za sve koji joj materinski pripadaju, a još nisu stigli do zadnjeg cilja konačnog spasenja.

Kao Kraljica cijeloga Božjega kraljevstva koje obuhvaća »općinstvo svetih« Marija može najmoćnije zagovarati. O tome je dosta rečeno u prošlom poglavlju. Ovdje bih iznio ono što ističe K. Rahner: Zajedništvo »općinstva svetih« poziva nas da »svi molimo jedni za druge« jer »pripadamo zajedno« pa smo zato »jedan drugome pomoćnici u postizanju i pružanju spasenja«... Dok su i nebeski i zemaljski posrednici zagovora tek u procesu dijeljenja milosti pomoćnici nedovršenim putnicima u nebo, dotle je Marija u samom času zasluživanja sveopće milosti stekla pravo sveopćega posredovanja da pomogne svima koji postashe njezina djeca. Rahner piše: »Ne možemo drukčije odrediti i drukčije vidjeti tu posredničku ulogu, koja je upravo njoj pripala, osim onako kakvo bijaše njezino povijesno spasenjsko značenje. Što je ona značila u zemaljskoj povijesti spasenja, to je postalo vjekovito vrijedno i neponištivo... Nema nikog od ljudi koji bi imao dublju, opsežniju povijesno spasenjsku ulogu..., nego što ju je imala blagoslovljena Djevica i Majka našega Gospodina... Zato je Marija u natpovijesnoj slavi zbog povijesno spasenjskih čina trajno Posrednica za sve nas u zajedništvu svetih, Posrednica svih milosti« (Majka Gospodinova, 67-69)... Ovo odlično dokazivanje stavlja Mariju na vrh zagovorničkog posredovanja zbog najbliže uloge Kristu u povijesti spasenja, a dobro uklapa njezino posredovanje u svestrano pomaganje jednih drugima kroz općinstvo svetih. Okosnica je u ovome: Što je na zemlji započelo, to se u nebu nastavlja prema veličini osobe i zasluge.

Za djelokrug Marijina posredovanja u subjektivnoj primjeni, tj. u dijeljenju milosti lako je postaviti načelo: Ako je Majka svih spašenika, ima posredničku moć za sve one kojima su potrebni plodovi s križa otkupljenja. No zbog niza uvjeta teško je primijeniti tu moć u čin posredovanja: drugo je, naime, »zaslužiti za sve«, a drugo »dijeliti svima«. Na izvoru spasenja suslužila je za sve novi život, ali ga ne može svima dijeliti svojim zagovorom:

- a) Ne može starozavjetnim ljudima koji već dođoše do završnice svojega puta k Bogu, jer nje nije bilo da se za njih zauzima.
- b) Ne može se miješati u sakramentalno dijeljenje milosti po Kristovoj uredbi jer taj život dijeli Crkva po službenicima sakramenata.
- c) Ne može zagovarati protiv odredaba božanskog preodređenja ukoliko spoznaje i ponizno priznaje vrhovnu Božju vlast nad ljudskim sudbinama.
- d) Ne može pomoći onima koji odbijaju molitvu za zagovor, ili čak vjeru u Kristovu i njezinu moć zagovora. Sjetimo se koliko je Kristova čudotvorna moć na zemlji ovisila o vjeri molbenika. Kad nije našao vjeru, nije mogao pomoći jer s ljudske strane nije bilo uvjeta.
- e) Ima karizmatičkih darova koje daje izravno Bog za izgradnju svojega kraljevstva prema vlastitom planu a da ne vidimo potrebu Marijina zagovora: npr. Petrovo prvenstvo u Crkvi, Pavlovo obraćenje itd.

Neki su teolozi za glatku dedukciju iz izvora na primjenu spasenja – sveopćenitošću. U carstvu milosti ne možemo postupati matematskom dedukcijom, jer milost je djelo slobode, a sloboda ima svoje preduvjete i s Božje i s naše strane. Dedukcija je pogodna za nužnu zakonitost, a ne za carstvo slobodnih čina. Zato bih rekao da je Marija stvarna Posrednica milosti te nas djelotvorno zagovara pod uvjetom:

- a) da se ta i ta milost da uklopiti u spasenje pojedinaca ili zajednice kojoj želi pomoći;
- b) da ljudi mole i traže Marijin zagovor pouzdanim vapajima i izvršavanjem Božje volje, a ne da se preuzetno ufaju u Mariju ne čineći »sve što vam On zapovjedi«;
- c) da se traženo uslišanje milosti ne protivi Božjim predodređenjima koja prethode Marijinu zagovoru pa im se Marija posve pokorava...

Možda bi se mogao postaviti još koji uvjet, različit od ovih, no ne suprotan ovima. Istina je da Marija može isprobiti milosti koje taj i ta nisu izmolili niti tražili. No tko zna nije li netko dalek i nepoznat to izmolio i zaslužio, a netko drugi dobio je bez molitve: npr. duhovna zvanja, posebna poslanja u teškim časovima, pobjede vjere u povijesti Crkve...

Kada netko unatoč usrdnoj molbi ne dobije uslišanja od Marije, ne bi smio reći da je Marijin zagovor bio nemoćan, nego da se njegova molba nije slagala s Božjom tajnovitom providnošću pa Marija nije ni preuzela tu molbu u svoj zagovor. No takva će molba donijeti neke druge milosti: da se podnese neuspjeh molbe za ono što smo sami željeli, da se pokorimo Božjemu planu koji npr. ne želi dati zdravlje, nego nečije obraćenje zaslugom podnesene bolesti. Međutim, ono što nikada ne propada od naših molitava Gospi jesu molitve za naše konačno spasenje, bez obzira na to kojim životnim putem putovali.

Marijino posredovanje u prvome redu valja svesti na milosno materinstvo jer je Majka Božja i naša Majka. To nije isto što i očinska posrednička uloga u novom Adamu, ni vladarska u Kralju kraljeva, ni hijerarhijska u Crkvi. Kristovo je posredništvo prvotno određujuće, a Marijino je drugotno zagovarajuće, prema Suarezovoj razlici: u Kristu je moć zapovijedanja (potestas imperandi), a u Mariji moć zagovora (potestas impetrandi). Dok je u svetaca moć zagovora ograničena povijesnom zaslugom u određenom području spasotvorne djelatnosti, dotle je u Marije, jednako tako povijesnom zaslugom tolika moć zagovora koliko je sudjelovala u općem spasenju svega čovječanstva, ali na svoj način majke i pomoćnice.

MARIJA I CRKVA

Glavno Kristovo djelo jest pashalna tajna križa i uskrsnuća, iz koje niče »Crkva Božja koju steče krvlju svojom« (Dj 20, 28). I Marija u postanku Crkve ima izvanrednu ulogu jer je rodila ne samo Glavu nego i udove Mističnoga tijela Kristova. Već više od stoljeća bave se teolozi jačim proučavanjem Marijina odnosa prema Crkvi. Plodove mnogih razmišljanja i pisanja pokupio je mariološki kongres u Lurdu god. 1958. Radovi kongresa izdani su u 16 svezaka. Tako je II.

vatikanski sabor imao pripremljenu građu za obradu Marijine uloge u djelu spasenja i u Crkvi koja nastavlja to isto djelo pronoseći spasenje narodima. Saborski su oci bili podijeljeni u mišljenju: da li Mariju uključiti u dokument o Crkvi ili pak dati poseban saborski dokument o Mariji? Prevladalo je u glasovanju prvo mišljenje, ali s malom većinom. Bilo je i opiranja u komisiji teologa da se Marija nazove izričito »Majka Crkve«, ali je papa Pavao VI. to nadoknadio nakon II. sjednice sabora kad je uz proglašenje »Lumen gentium« Mariji dao naslov »Majka Crkve«...

Tri temeljne Marijine veze s Crkvom ističe LG od 60. do 65. broja: Ona je »ud Crkve«, ona je »uzorni lik Crkve«, ona je »Majka udova Kristovih« što se izjednačuje s »Majkom Crkve«. Sva tri vidika želimo sada pobliže upoznati i razraditi, a napose dokazati predajom vjere.

Marija – »sasvim izvanredan ud Crkve«

Težnja je nekih teologa na Saboru bila da Mariju izjednače s ostalim vjernicima ne priznavajući dovoljno poseban položaj Bogorodice i Suotkupiteljice u Crkvi. Zato Sabor odglasava da je Marija sasvim izvanredan ud Crkve koji nadvisuje ostale udove (supereminens prorsusque singulare membrum Ecclesiae – LG 53).

Tu nam istinu pokazuje duhovska devetnica u kojoj bijaše sabrana početna Crkva, a »Isusova Majka« uključena u nju. Luka je namjerice stavlja u središte: između poimence nabrojanih apostola te žena i rođaka Isusovih. Kao središnji ud Crkve ona i očekuje Duha i prosi njegove darove. Luka ne imenuje Marijin položaj u Crkvi, ali ga snažno naznačuje.

Ako je Krist Glava u Mističnome tijelu – prema Pavlovoj nadahnutoj teologiji, postavlja se pitanje: s kojim bismo udom u tijelu usporedili Mariju? Neki srednjovjekovni teolozi uspoređuju je s »vratom« (colum Ecclesiae) jer vrat prenosi život glave na ostale udove... Nezgodna i neprihvaćena usporedba, jer vrat ni u Bibliji ni u poeziji nije poprimio simbolično značenje za duhovno područje. Uz to, vrat je odviše pasivan prenosilac i spojnica glave s udovima pa ne označuje Marijino aktivno posredovanje milosti.

Mnogo je za Mariju bolja usporedba da je »srce Crkve«. Pio XII. prihvaća tu usporedbu u okružnici o Mističnome Tijelu. Bogata je simbolika »srca« i u Bibliji i u ljudskome govoru za čovjekovu duševnost, napose za čudoredne stavove. Taj organ u središtu tijela tjera krv od svih udova pa dobro označuje Posrednicu milosti. Odgovara i obiteljskom položaju žene: ako je muž »glava ženi« (1 Kor 11, 3; Ef 5, 23), onda je žena »srce mužu« i djeci snagom veće ljubavi kojom grije obiteljski život. Odgovara i Mariji kao Ženi spasenja i Majci milosne djece. Odnos između novog Adama i nove Eve temelji se u nadnaravnoj sferi na sličnosti odnosa između glave i srca. Prva je Eva zavela srce prvog Adama pa je i glava promašila. Nova je Eva odgojila srce naše Glave da kao Veliki Svećenik prihvati žrtvu za spasenje.

Simbolizam ima neku slobodu, ali je ukusan i razumljiv kad gradi na prirodnoj analogiji. Leon I. nazvao je sv. Petra i Pavla »dva oka« u Tijelu Crkve koja promatraju sav svijet da bi raširila Evanđelje u sve narode. Divna usporedba i za nasljednike dvojice apostola kojima pripada prvenstvo učiteljske i pastirske službe u cijeloj Crkvi... I simbolika »srca« ima dobru prirodnu analogiju za Marijin položaj u Crkvi kao »sasvim izvanredan ud« u središtu Crkve, ali ispod Glave kojoj pripada vladanje tijelom.

Čudno je kad neki teolozi zbog Marijine uzvišenosti ne žele da bude »ud Crkve«, a drugi zbog sličnosti s nama žele da bude »običan ud«. Čini mi se da prvi misle odviše feudalno, drugi odviše demokratski. Gospa je uključena u Crkvu po sličnosti sa svom otkupljenom djecom Adamovom, ali je iznad Crkve uzvišenošću »unaprijed i savršeno otkupljene« koja ostale udove rađa suotkupljenjem.

Uzorni lik Crkve

Sv. Ambrozije prvi je u jednome vrlo zgusnutom tekstu Mariju nazvao »typus Ecclesiae«: »Ta koja je zaručena, ali je Djeвица jer je lik Crkve koja je neokaljana i koja je zaručena...« (Expl: in ev. Lc 2,7 – CSEL 32/4, 45). Izraz »t<\$Eroman y

“up 30 back 40 size 8 italic font 1 ž>pos« ima raznolika značenja na području uzornosti (egzemplarizma), i pomno ih je proučio J. Huhn (ME 3, 182-183). Ovdje znači »sličnost i usklađenost Crkve s Marijom koja u svojem djevičanskom materinstvu predodnačuje otajstvo Crkve«. Ambrozijev tekst osim sličnosti u djevičanskom materinstvu, predviđa također sličnost u zaručništvu.

U biblijskoj teologiji tipom-slikom nazivamo ljude, stvari, događaje koji imaju proročku znakovitost za mesijansku budućnost. Spadaju u »sjenu budućih dobara« (Heb 10, 1). Tako je i Judita tip Marije, pobjednice nad sotonom, a Estera tip Marije, zagovornice kod nebeskoga kralja. No, dok su starozavjetni tipovi niži od buduće stvarnosti, Marija je kao tipski uzor viša od Crkve koju predočuje i predstavlja: viša dostojanstvom Bogorodice, svetošću Bezgrešne, pobjedom Uznesene na nebo. Marija nije sjena budućih dobara, nego neokaljani početak tih dobara, najbolji i savršeni početak koji osobno nadmašuje ostvarenje spasenja i posvećenja što ga Crkva društveno ostvaruje na nižem stupnju.

Sličnost Marije i Crkve najizrazitija je u djevičanstvu i materinstvu: »U otajstvu Crkve, koja se s pravom naziva majka i djeвица, B. D. Marija prethodila je njoj pružajući uzvišeno i osobno primjer djevice i majke« (LG 63). Marija Crkvi pruža primjer uzorne svetosti koja povlači vjernike k visinama jer »blista kao uzor kreposti«. Crkva želi Mariju »nasljedovati da bi postala sličnija svojem uzvišenom uzoru« (LG 65). Zato izbliza promotrimo Marijinu sličnost s Crkvom na više područja.

a)Uzor materinstva. Marija rađa Krista fizički, a vjernike mistički. Ne može Crkva nasljedovati Bogorodicu u fizičkome rađanju Krista, jer to je nenasljeđiva tajna, ali može je nasljedovati u krepostima kojima je primila Krista: »u redu vjere, ljubavi i savršenog sjedinjenja s Kristom«, ili malo dalje »napredujući u vjeri, nadi i ljubavi te u svemu tražeći i vršeći volju Božju« (LG 65). Marija je uzor Crkvi više na području milosnog materinstva, jer obje majke rađaju djecu spasenja: Marija suotkupiteljski i zagovornički, a Crkva sakramentalno i katehetski »propovijedanjem i krštavanjem sinove, začete po Duhu Svetom i rođene od Boga, rađa za novi i besmrtni život« (LG 64).

b)Uzor djevičanstva. Objava nam jasno govori i o Mariji i o Crkvi kao djevici. Tu analogiju valja dobro odmjeriti. Marijino djevičansko materinstvo u fizičkome smislu opet je nenasljeđivo, jer je posve zbog Utjelovljenja. Crkva je u mističnom i moralnom smislu »djeвица«, ali na ovome svijetu nije »neokaljana« jer ima u njoj premnogo grešnih udova. Tek u eshatološkoj završnici ona postaje »djeвица bez ljage i nabora« (Ef 5, 27). Ipak je već na ovome svijetu kao ustanova Kristova djevičanski i zaručnički vjerna Gospodinu te se želi »svome Zaručniku sve više upriličiti« (LG 65). A to čini kada »snagom Duha djevičanski čuva potpunu vjeru, čvrstu nadu, iskrenu ljubav« (LG 64). Ima u Crkvi više pozvanih koji nasljeđuju Djevicu posvećenim djevičanstvom. Oni su živi znak koji svima govori o budućem stanju nebeske Crkve, ali i o djevičanskom zaručništvu zemaljske Crkve.

Nitko nije tako zorno opisao Mariju – »uzor djevičanske Crkve« kao srednjovječni monah Izak de Stella koji Majku-Djevicu uspoređuje s Crkvom po sličnosti djevičanskog materinstva: »Kao što je jedna Glava i mnogi udovi, kao što je jedan Sin i mnogi sinovi, tako su Marija i Crkva jedna Majka i mnoge majke. Jedna i druga je majka, jedna i druga je djeвица. Obje su majke, obje su djevice. Obje su začele po istom Duhu bez požude. Obje su bez grijeha Bogu porodile potomstvo. Ona (Marija) bez ikakva je grijeha rodila tijelu Glavu, a ova (Crkva) je otpuštanjem sviju grijeha rodila Glavi tijelo. Obje su majke Kristove, ali jedna bez druge nije rodila čitavoga Krista. Zato što se u Bogom nadahnutom Pismu govori općenito o djevičanskoj Majci-Crkvi, s pravom se to posebno pripisuje Djevici Mariji. I što se govori o djevičanskoj Majci Mariji, to se s pravom općenito pripisuje djevičanskoj Majci Crkvi« (PL 194, 1862-1863).

c)Uzor zaručništva? – Ambrozije govori i o zaručničkoj sličnosti Marije i Crkve, čini se na temelju Marijinih zaruka s Josipom. U predaji i teologiji postoji prilično razilaženje oko toga u kojem bi smislu Marija bila zaručnica. Zato saborski dokument ne preuzima tu temu, nego je prepušta

budućim raspravama. Ipak u kontekstu o Mariji kao »tipu Crkve« govori o zaručništvu Crkve koja »djevičanski čuva« svoju odanost Kristu. No ne govori o Marijinu zaručništvu prema Kristu pa zato nedostaje drugi pol usporedbe. Amadej Lozanski (12. st.) spaja u Mariji zaručništvo prema Kristu: »Obilujući tolikim dobrima, zaručnica, Majka jedinog Zaručnika, mila i draga u raskošima vrlo mudrosnih vrtova, zdenac živih i oživljujućih voda koje snažno teku s božanskoga Libana« (Hom 7 – SC 72, 200). Ima i drugih otaca i teologa koji Mariju nazivaju »Sponsa Verbi«, ali tu temu neću razrađivati ovdje, nego u slijedećoj raspravi. Ovdje tek da rekнем svoje uvjerenje koje nije bez temelja u teologiji: Marija je svojim zavjetom djevičanstva već prije navještenja sebe posvetila zaručniku Jahvi. No, kad je pozvana za Majku božanskog utjelovljenja, taj duhovni odnos nije prestao. Marija je predstavница i starog i novog Izraela, a oba su prikazana u zaručničkom odnosu prema Bogu, Crkva prema Kristu. Kao predstavница Crkve-Zaručnice ona je u nadnaravnom redu zaručnica Kristova.

d) Crkvi je uzor svetosti Bezgrešna koja se bori protiv grijeha. Izvanredan uzor, nedostiživ u svojoj bjelini... No i Crkva kao ustanova ima svoju institucionalnu svetost jer je snažno sredstvo posvećivanja. Ima i mnoge svece koji ostvariše kršćansku savršenost, koji su na njivi Crkve rodna pšenica izrasla usred kukolja. Oni grešni, ne-sveti vjernici tek obraćenjem postupno pristizu do svetosti koju Marija bez obraćenja posjeduje u punini. Razlika je u tome što je Marija početno sveta do uzorne bezgrešnosti, a Crkva postaje završno sveta mnogim očišćenjima na ovom i na drugom svijetu. Crkva treba da »postane svojem uzoru sličnija« ali ne može dostići svoj uzvišeni uzor u Mariji.

e) Uzor posredničkog zagovora nije obrađen u dokumentu o Mariji. No i Crkvu možemo nazvati zagovorničkom posrednicom koja nastavlja Marijinu ulogu suotkupljivanja patnjama svojih udova za spas grešnika i za rast Crkve. Kao moleća Crkva nastavlja Marijinu ulogu, nebesku posrednicu milosti...

f) Uzor slavne Crkve postaje Marija kao Uznesena na nebo. Što je u njoj već sasvim završeno proslavom tijela i duše, to se događa sa slavnom Crkvom u nebeskom Jeruzalemu, a dogodit će se i u proslavljenim tjelesima na dan uskrsnuća od mrtvih. Zato stari Oci nazivaju Mariju »ikona eschatologica« – završna slika slavne Crkve. LG 68. o toj temi govori: »Međutim je Isusova Majka, kako je na nebu dušom i tijelom već proslavljena, slika i početak Crkve koja ima biti dovršena u budućem vijeku.« Već je i sada vjernicima na zemlji »znak sigurne nade i utjehe hodočasničkom Božjem narodu« (LG 68).

Majka Crkve

Taj naziv nećemo naći u izričnoj Objavi, ali ćemo naći skriveno korijenje iz kojeg je izrastao naslov »Majka Crkve« kao kasni cvijet zadnjega stoljeća razmišljanja u Crkvi. Tri su biblijska događaja koji to korijenje nose u sebi:

1. U navještenju doznajemo da će Marija roditi Kralja koji će osnovati nepropadljivo Kraljevstvo tako da mu »neće biti kraja«. No u svojem javnom životu Krist je osnovao Crkvu kao svoje kraljevstvo koje »nije od ovoga svijeta«. Dakle, ona koja je rodila Kralja, rodila je i posredno i njegovo Kraljevstvo, tj. Crkvu (principium remotum).

2. U otkupljenju Krist »sebi steče Crkvu Boga krvlju svojom« te proglašava Mariju Ženom spasenja i Majkom učenika. Skupa s Kristom suotkupljujući i Marija stječe Crkvu u bolima duhovnog materinstva. Gledajući na oporuku Kristovu, bila bi prvotno Majka spašenikâ, napose učenika. No u pozadini stoji čin otkupljenja kojim se stječe Crkva. Iz tog čina suotkupljivanja ona je prvotno Majka stečene Crkve, a potom i svakoga Kristova učenika. U činu postaje majkom, a u oporuci proglašava se majkom (Feuillet).

Možemo li Ivana na Golgoti smatrati predstavnikom Crkve, pa da, prema tome, oporuka Kristova izravno znači: »Evo po tebi Majka Crkvi!« (usp. Braun: *La mčre des fidčles*, 109, 113). Predstavnik Crkve kao zajednice mogao bi biti Petar kao poglavica apostola. No njega na Golgoti nema... Neki misle: Ivan je predstavnik mistične Crkve, a Petar hijerarhijske, pa stoga Krist Ivanu predaje našu

mističnu Majku... To je nategnuta žica koja ne podnosi tako različnu svirku. Bolje je iz golgotškoga čina mjeriti značenje Kristove oporuke: općenito spasenje – općenita Majka spasenja; stjecanje Crkve – proglašenje Majke članu Crkve koji je tu prisutan.

3. U duhovskoj devetnici Marija je usred Crkve, već otprije Majka Isusova i naša Majka. Sada se Crkva ne stječe, nego se rađa u javnosti snagom Duha u očitosti znakova. Kao što je Krist-Glava rođen snagom Duha iz Djevice, tako je i njegovo Mistično tijelo na Duhove rođeno snagom Duha iz Djevice koja postaje Majkom Crkve već na Golgoti, a sad Crkvu s Duhom milosno rađa kao Majka Kristovih udova. Dakako, prvotni je uzrok rađanja Crkve snaga Duha Životvorca (causa principalis), a Marija zagovornički sudjeluje da se milost Duha razlije u duše apostola i vjernika kao posrednički suuzrok podložan Duhu (causa subordinata).

Otačka teologija zna za slično zaključivanje iz biblijskih izvora na Marijino duhovno materinstvo, napose iz bogomajčinstva i suotkupiteljstva. Irenej: Marija, koja rađa Boga u tijelu, »preporuča ljude u Bogu« (PG 7, 1080 B). Jousard komentira Ireneja: Djeвица »koja preporuča, jer je njezin Sin glava čovječanstva i jer je s Njime i u Njemu cijelo čovječanstvo rođeno iz djevičanskoga krila svoje Majke« (Le premier-né de la Vičrge, – RevSR 12/1932, 518-519).

Epifanije smatra da je ime Eva – Majka živih za Mariju stvarno, jer je prva Eva bila »nevjerna značenju svog imena« (Panarion, 3, 2, 78 – PG 42, 728 C).

Ambrozije: »Jedna Djeвица rodila je spasenje svijeta, jedna Djeвица dala je život svim stvarima« (PL 16, 1198 B). A to zato što je rodila Spasitelja – počelo spasenja.

Izraz »Majka spasenja« preuzeli su mnogi stari Oci koje ćete naći u knjizi Donna, 364-365. strana.

Augustin piše da je Marija »sudjelovala u porodu vjernika Crkve« pa je zbog toga duhovna majka ne Glave, nego udova Kristovih (PL 40, 399).

Ivan Geometra je u Suotkupiteljici pod križem otkrio izravno rađanje vjernika pa ona postaje »majka svih spašenika« (izd. Wenger, 226).

Teofan Nikejski piše da je Marija »Majka svih koji su pobožanstvenjeni milošću« (Duh. materinstvo, 14-17).

Anzelmo određuje predmet Marijina duhovnog materinstva: »Ti si Majka opravdanja i opravdanih, Majka pomirenja i pomirenih, Majka spasenja i spašenih« (PL 158, 957 A).

Guerik iz Ignyja: »Ona je Majka života od koga žive svi ljudi; rodivši od sebe taj Život, na siguran je način preporodila sve one koji budu živjeli. Jedan bi rođen, ali svi mi bijasmo preporođeni« (PL 185, 188 BC).

Vilim iz Newburgha (12. st.) piše: »Rađajući Spasitelja, tolike ljude rodila je za spasenje. Rađajući Život, tolike ljude rodila je na život. Samim činom, naime, kojim je rodila njima Život, ona ih je rodila za život. Samim činom što je Majka Glave, ona je Majka i tolikih udova. Majka Krista, Majka je Glave i udova, jer glava i udovi čine jednoga cjelovitoga Krista« (In Cant. 4, 13 – izd. German, Friburg/1960, 205).

Mariale Pseudo-Alberta izvodi iz suotkupljenja Marijino milosno materinstvo jer je postala »Majka svih po novom stvaranju« (qu. 150). Mač koji joj probi dušu učini Mariju »pomoćnicom otkupljenja i Majkom preporođenja. Zato po duhovnoj plodnosti, kojom postaje duhovnom Majkom cijeloga roda ljudskoga, nije bez bolnoga poroda što su svi pozvani i preporođeni na vječni život u njezinu Sinu i s njezinim Sinom« (qu. 29, III – izd. Borgnet 37, 62).

Lumen gentium preuzeo je augustinsku formulaciju »Majka udova Kristovih« (53) i »Majka ljudi« (54) i »Majka naša u redu milosti« (61), ali se teološka komisija opirala izrazu »Majka Crkve« koji su željeli mnogi saborski oci. Razlozi opiranja tom novijem naslovu bili su teolozi koji nekako ne vole institucionaliziranu Crkvu, nego osobni odnos prema Bogu, Kristu, Mariji. No u izrazu »Majka Crkve« nije kolektivizam društvenih odnosa, nego zajedništvo obiteljskih odnosa, jer i Crkva je velika Božja obitelj koja treba majku milosti. K. Rahner veli da ideologije ne trebaju majku, ali

živom organizmu Mističnoga tijela potrebna je mistična Majka.

Pavao VI. nadopunio je propust saborskih teologa proglašivši na dan proglašenja konstitucije *Lumen gentium*: »Na čast Bl. Djevice i na našu utjehu proglašujemo svetu Mariju Majkom Crkve, tj. cjelokupnoga Božjeg naroda, i vjernika i pastira, koji je nazivaju preljubaznom Majkom« (AAS 56/1964, 1015).

Papa nije htio proglasiti dogmatsku definiciju, nego se poslužio redovitim učiteljstvom papinskog primata, ali ipak na izvanredan način, jer je sabor bio prisutan. Sam je kazao razloge tomu svojem proglasu: »želja da ispuni ono što je očekivao da će sabor na njegovu preporuku učiniti«; zatim »što su premnogi oci priželjkivali« i »što su s raznih strana katoličkoga svijeta tražili« ovakvo proglašenje (ib.). Neki su tumači postavili hipotezu da je Pavao VI. htio pokazati kako kolegijalitet biskupa, proglašen u konstituciji *Lumen gentium*, ne ukida papinski primat u učenju vjere. Philips je napisao da vrhovna vlast u Crkvi nije ni apsolutna monarhija ni biskupska oligarhija (II, 288).

Teološka refleksija davno je opazila da je Marijino materinstvo prema Crkvi i prema ljudima produžetak bogomajčinstva i suotkupiteljstva. O tome je već dosta rečeno u prijašnjim raspravama. Zaustavimo se na nekim manje objašnjenim pitanjima:

a) Je li Marija prvotno Majka pojedinaca, udova, ili Majka zajednice, Crkve? Patristička teologija više gleda na »udove« i »vjernike«, a novija ekleziološka teologija više na zajedništvo Crkve kojoj je Marija milosna Mati. I vjernička pobožnost je sklonija pojedinačnom negoli zajedničarskom štovanju Marije... Ipak je prvotnija istina u »Majci Crkve«, jer je najprije s Kristom pod križem stekla Crkvu Boga, a u duhovskoj devetnici zagovornički ogrnila zajednicu Crkve. S tog polazišta ona pristupa pojedincima kao udovima Mističkoga Krista, kao djeci svojeg milosnog posinjenja.

b) Protestanti se bune kad Marijino milosno materinstvo utemeljujemo na Bogorodici, jer da je milosni preporod počeo nakon smrti i uskrsnuća Kristova... Laurentin preuzima teškoću pa radije duhovno materinstvo utemeljuje na Marijinoj vjeri pri navještenju nego na Kristovu fizičkom rađanju, koje je omogućeno tek njezinom vjerom. I nama je vjera početak opravdanja, pa bi nam Marija u tome bila prvi uzor... O. Brajičić na to dobro odgovara priznajući vjeru početnim činom u našem spasenju, ali je Marijina vjera uzor (*causa exemplaris*), a ne uzrok našeg opravdanja (*causa efficiens*). Niti je Marija u času utjelovljenja aktualno rodila udove, nego samu Glavu Crkve, a udove potencijalno, jer ih Glava u sebi sadržava... Dodao bih da je potrebno za aktualno rađanje udova Kristovih pozvati se na otkupljenje i duhovski rođendan Crkve. Tu Suotkupiteljica – Majka naša postaje izvor bližeg uzrokovanja udova i cijele Crkve (usp. D. K. o Crkve II, 970- 971).

c) Neki se boje da je nezgrapno biti »Majka kolektiva« kao što je Crkva. To vuče u slikovito, a ne stvarno značenje materinstva... Kad bi Crkva bila obični društveni kolektiv, taj bi prigovor vrijedio. No Crkva je živi mistični organizam, a svaki život ima i treba majku. Crkva je velika Božja obitelj koja ne može biti bez majke milosnog zajedništva. Duhovno-milosno materinstvo, kao i očinstvo, nisu figurativni pojmovi, nego pretpostavljaju stvarno rađanje na određenoj milosnoj razini. Ako je milost vrhunaravni život, onda se on rađa: i odozdo od ljudskog posredništva koje je u Mariji materinsko. No u otajstvu vjere ne može nam sve biti do kraja shvatljivo, jer odveć ovisimo o naravnim kategorijama rađanja. Mi ne postajemo naravni sinovi Marije kao biološke majke, nego nadnaravni sinovi posinjenja, kao što smo Kristu milosna braća. To nije juridički čin kao prilikom ljudskih posinjenja, nego životno uzdignuće u zajedništvo s Bogom (2 Pt 1, 4). Marija je naša milosna Majka na tom planu, a ne na društveno-juridičkom.

d) Nekima je mučno spojiti »ud Crkve« s »Majkom Crkve«. Ako je Crkvu milosno rodila, onda je Crkva kao njezino dijete kojem mati ne može ujedno biti ud... Ovo se prividno protuslovlje, niknulo iz biološkog promatranja, ne rješava drukčije nego slična teškoća: Ako je Suotkupiteljica, onda bi i sebe otkupila, a to je nemoguće... Marija je ud Crkve kao otkupljena kći Adamova, unaprijed i savršeno otkupljena, a Majka je Crkve jer je od Krista uzdignuta kao Suotkupiteljica u sam čin zasluživanja milosnog života, pa i milosnog organizma Crkve. U biološkom redu nitko ne može sebe roditi, ni kao ud svojeg djeteta, jer se rađa novo odijeljeno bivstvo. U milosnome redu, koji

pretpostavlja biološko rađanje, radi se o uzdignuću u Božji život, pa Marija može biti prije i unaprijed uzdignuta od Krista samoga da bi s njime skupa rodila milosni porod Crkve. Ona suotkupiteljski daje život, koji je sama unaprijed primila, drugima koji ga još ne primiše. U sličnom smislu i mi smo Crkva kao udovi, a opet nam je Crkva mati koja nas je sakramentalno rodila. Prije krštenja nismo bili udovi Crkve, a krsnim porodom uvršteni smo u udove Crkve. Možda bi bila bliža analogija u rađanju ćelijâ od pređašnje ćelije: Marija je početna ćelija Crkve iz koje se materinski rađa cijeli milosni ogranizam Crkve. Crkva u sebi uključuje i početnu uzornu ćeliju od koje su milosno rođene ostale stanice. No, koju god usporedbu uzeli, nijedna neće točno izreći otajstvo iznad prirodnoga reda. Svaka usporedba šepa jer je uzeta iz niže stvarnosti prirode za višu stvarnost natprirode.

e) Kakav je Marijin odnos prema uredbi hijerarhijske Crkve? Ako je Marija milosna mati Mističnog tijela, misle neki da nema nikakve veze s vidljivom hijerarhijom pastira... To bi tumačenje htjelo naživo sjeći vidljivu i nevidljivu Crkvu kao da to nije ista stvarnost. Crkva je rođena od Marije takva kakvu Krist ustanovljuje. A Krist je učini nastavkom svojeg utjelovljenja i poslanja: organizam milosti u božanskoj sferi nevidljiv je kao i Sin Božji u krilu Očevu; vidljiva je organizacija u ljudskoj sferi kao i Sin Čovječji na zemlji. Hijerarhijska struktura pripada toj vidljivo-nevidljivoj stvarnosti upravo na prijelazu nevidljivog u vidljivo jer kroz vremena nastavlja i produžuje Kristovu ulogu Glave (PO 2) u svećeničkom, proročko- učiteljskom i pastirskom poslanju. Zato Pavao VI. ističe da je Marija milosna Majka vjernika i pastira jer želi suzbiti antihijerarhijsku struju. Neki su teolozi uvjereni da je Marija u većem stupnju Majka svećenika i pastira jer oni su nastavak njezina Sina kao vrhovnog Svećenika i Pastira te imaju posebno važnu odgovornost za izgradnju Crkve. Na taj zaključak upućuje i činjenica da je Isus s križa predao svoju Majku za našu Majku, prvotno tek zaređenu svećeniku-učeniku Ivanu. Oni koji su svojim pozivom i službom bliži otkupiteljskoj žrtvi, mislim da su bliži i srcu Suotkupiteljice koja pod križem posta Majka spasenja.

Imamo Majku!, zanosan je poklik i cijele Crkve i svakog vjernika. I te kako divnu, svetu, uzvišenu Majku. No nije dovoljno imati majku ako je ne poštujemo, ne zazivamo, ne nasljeđujemo. Posveta Marijinu Srcu želi upravo to: da prihvatimo Majku milosti koju nam Isus daje, da je prihvatimo svjesno i životno. I kao pojedinci, i kao obiteljske zajednice i kao cijela Crkva kojoj je Gospa od početka Mati bolnog porođaja, ali i slavnoga nebeskog zagovora.

Marija će biti uz Crkvu posljednjih dana, kada bude proživljavala teške dane nevjere i otpada (Lk 18, 8; 2 Sol 2, 5-12). Njezina majčinska briga bit će joj tada posebno potrebna jer će tada biti vrlo teška kušnja vjere. Tu nam istinu doziva u pamet Ivan Pavao II. kad u okružnici »Otkupiteljeva Majka« opisuje slavnu Kraljicu neba: »... posebnu ulogu, vlastitu Majci, milosrdnoj Posrednici, koju ima u posljednjem dolasku Kristovu« (in adventu postremo) kad bude opće uskrснуće mrtvih, uz drugi dolazak Krista-Suca (RM 41). Kao što je Marija bila prisutna u prvom došašću Utjelovljenja, tako ima biti prisutna u Crkvi u zadnjem došašću. Kakvo li će tada biti njezino posredovanje? Teško je donositi određene zaključke za budućnost na temelju biblijske šutnje o Mariji posljednjih dana. Ipak se nešto da zaključiti. Krist ima doći s vojskama nebeskih anđela, a uz Kralja mora biti i njegova Majka – Kraljica anđela. Ako majčinski posreduje za Crkvu u borbi njezine povijesne Golgote, ne znači da ima sudjelovati u konačnom sudu, kao što će to suditi apostoli (Mt 19, 28). Ne spada sud na Majku jer joj nije dana nikakva sudačka vlast.

U SJAJU BOGA TROJEDNOGA

»Stvorio te nerođeni Otac,
nastani te Jedinorođenac,
oplodi te Duha Svetog sila,
sazdana si sva od Božjeg milja.«

(nepoznati pisac iz 15. st.)

Konačno razmišljanje Crkve o Mariji gleda Ženu spasenja obasjanu otajstvom Boga Trojednoga. Njemu je napokon bila uzdignuta u slavu vječnoga Svjetla. Teško nam je uživjeti se u bogatstvo Marijine duše dok još bijaše na zemlji, a kako tek da opišemo njezinu sreću u blaženstvu neba? Pokušajmo bar tepanjem djece Marijine izreći ono neizrecivo u vječnom blaženstvu Kćeri sionske na vrhu nebeskoga Siona.

Otačka teologija ulazi u tu spoznaju obrađujući naslov Bogorodice. Po tom je otajstvu ušla u rodbinstvo s Bogom. Lako bijaše izreći da je Božjem Sinu prava Majka jer mu dade dom svojega tijela. No kako njezin osobit odnos prema Ocu i Duhu izraziti nekom rodbinskom vezom koja bi bila analogna jeka božanskih odnosa u ljudskoj sferi?

Prema Ocu nebeskom

Svi su ljudi po stvaranju sluge Božji, a po milosti pozvani da postanu posinjena djeca Božja. Gospa se rado priznala službenicom Božjom, ali je već od začeca bila »prvorodena kćerka Božja« puninom milosti posinjena, ili, prema riječi II. vatikanskog sabora, »preljubljena kćerka Očeva« (LG 53). Oba izraza nalazimo u Predaji i u Liturgiji, a temelj im je arkandelov pozdrav »Keharitoméne«. Iako izraz »prvorodena« nije ušao u saborski dokument, on je utemeljen na analogiji vjere jer je Marija »Prvorodena s Prvorodencem svega stvorenoga« (Kol 1, 15). Ali ne vremenom, nego vrijednošću i dostojanstvom Prvorodena koja dade svijetu Prvorodenca svih stvorova – Bogočovjeka.

Samo je Bog mogao stvoriti Najljepšu, birati Najdražu, obasuti milošću Najljubljeniju. Taj izbor pripisujemo Ocu kao izvoru svih božanskih djela, ali je izvršenjem djelo sve Trojice. Nitko ne može sebi birati majku, osim Božjega vječnog Sina koji odabra Djevicu.

Ivan Pavao II. ističe da je Otac nebeski pokazao »svoje povjerenje nazaretskoj Djevici dajući joj svojeg Sina u otajstvu utjelovljenja« (RM 39). Izvanredno povjerenje što ga treba mjeriti prema veličini Očeve ljubavi kojom grli svojeg »Ljubimca« – Sina (Mk 1, 11; Mt 3, 17). Za njega je, u carstvu svih mogućnosti tražio i odabrao i milošću obdario svoju najdražu Kći.

U liturgiji Crkva primjenjuje na Mariju slavne izraze o poosobljenoj Mudrosti, pa i onaj »Prvorodena prije svih stvorenja« (Sir 24, 5). Ti su bljeskovi Objave rečeni zapravo o Mudrosti = Logosu, tj. o Sinu Božjemu. No grčki izraz »Sophia« nudi laku primjenu na Mariju prilagođenim smislom sličnosti (sensu accomodato). Tako je došlo do prividnoga izjednačenja »Prvorodenoga Sina« s »Prvorodenom kćeri« Oca nebeskoga. No u Objavi to nije izjednačenje, jer je Logos vječni naravni Sin Božji, a Marija u vremenu stvorena Kći milosnoga posinjenja. Bolji je naziv za Krista »Jedinorođenac Očev« jer Bog ima samo jednoga vječnog Sina koji mu je jednak i suvječan u božanstvu. Marija nipošto nije u milosti Jedinorođena, nego dostojanstvom provorođena među mnogim kćerima Božjim koje milošću posveti sebi. Stoga Marija može s nama moliti Očenaš jer smo u bitno istom djetinjstvu prema Bogu. Krist nije mogao s nama moliti Oče naš, nego nam reče: »Vi ćete moliti: Oče naš...« (Mt 6, 9; Lk 11, 2). On je, naprotiv, uvijek molio: »Oče moj!« jer je njemu Bog naravni Otac, ne Otac posinjenjem.

Prema Sinu Božjemu

Božjem Sinu posta Marija »prava majka« (LG 53), jer je on iz nje primio ljudsko tijelo te postao pravi čovjek. Uključno se misli: prava Božja Majka, jer je Isus osobom pravi Božji Sin. No Isus je i pravi Sin Marijin jer ga je stvarno rodila kao čovjeka. Tako se u središtu tajnovite objave dogodi da je Jedinorođenac Očev postao i Jedinorođenac Majke-Djevice. Vrhunac je to svih božanskih djela u povijesti spasenja. Iznad toga vrhunca nema u svemu stvorenju ništa veće ni više nego samo neizmjerni Bog.

Kada kardinal Berulle piše: »Djevica je majka bez oca Onome kome je Bog otac bez majke« – to je posve istinito, ali ne na istoj razini rađanja. Ono što Sin prima od Oca vječno je i beskrajno

Božanstvo, a ono što prima od Majke vremenito je i ograničeno čovječstvo. Utjelovljenje opravdava smion rječnik koji traži točno razlikovanje nestvorenoga od stvorenoga.

Pobožnost vjernika najradije se okreće k Mariji kao Kristovoj Majci. To je zdrava pobožnost, građena na istini vjere, ali i razumljiva pobožnost jer je po Mariji Bog nama postao tako blizak i drag. Blizak zato što se utjelovljenjem u Mariji Bog srodio sa svima nama, ne samo s Majkom svojom. Posta članom velike Adamove obitelji, krvno povezan sa svim ljudima. No, ne valja zaboraviti da je Marijino materinstvo prema Sinu Božjemu na vrhu svakog materinstva, posvećeno djevičansko bogomajčinstvo.

Po Mariji Isus postaje ljudima veliki Brat u dvostrukome smislu: on se s nama pobratio u istoj ljudskoj naravi silazeći u Majčino krilo, da bi sebi nas pobratio u nadnaravi milosnoga posinjenja uzdižući nas k Sebi. Po Mariji se to dogodilo, zato idemo »po Mariji k Isusu« (Per Mariam ad Jesum!), jer je po Mariji On došao k nama. Marija je materinski most koji posreduje ovu predivnu izmjenu.

Teološki rječnik, i kada je pouzdani tumač vjere, ne može dokučiti sve bogatstvo koje se krije u tajni Bogorodice. Ne može izreći ni ono bogatstvo duhovno-duševnog života Marijina u materinskim osjećajima prema Djetetu za koje je znala da je Sin Božji. Spoj najviše visine i najbliže bliskosti satao je u njezinu srcu takvu skladbu spoznaje i ljubavi kakvu ne može izreći ni poezija ni melodija. Kad se ta skladba između najveće Majke i najdražeg Sina našla na nebeskom koncertu, cijelo je nebo imalo što slušati i neće se zasititi do vijeka. U tom skladu dvaju najljepših ljudskih srdaca odzvanja sklad vječnoga Trojstva. Ipak je ta vrhunska melodija nebeskoga dvora takva da je Sin »više pojuć«, a Majka »niže držeć« – po rječniku pjesnika Hektorovića u »Ribanju i ribarskom prigovaranju« gdje opisuje našu narodnu popijevku.

Već smo raspravljali o tome je li Marija Kristu također i milosna Zaručnica (Sponsa Verbi). Svakako to nije u naravnoj sferi kao Majka Kristova jer ne može u ljudskoj udruženosti biti istome Sinu i Zaručnica. No u nadnaravnoj sferi milosti, napose u zasluživanju milosnoga života za nas, bijaše udružena s novim Adamom kao nova Eva, a to nije materinski odnos.

Otačka teologija razilazi se kad govori o Kristu kao Zaručniku. Jedni uče da je utjelovljenjem sebi zaručio ljudsku narav. Drugi slijede izričnu Objavu da je sebi zaručio Crkvu kao Jaganjac otkupljenja (Iv 1, 29 – Okt 5, 12; 14, 1; 21, 2). Treći naslućuju da je nova Eva s novim Adamom u času otkupljenja Žena-Zaručnica. Neki teolozi odbacuju samu pomisao da bi Mati bila istoj osobi i Zaručnica, dok drugi smatraju taj spoj čak objavljen u izrazu »Ženo!« u »mom Času«. Scheeben Marijin odnos prema Kristu naziva »maternitas sponsalis« – zaručničko materinstvo: materinstvo bi spadalo na utjelovljenje, a zaručništvo na objektivno otkupljenje (Kath. Dogmatik V, 2, 1330 – izd. Feckes, 198). Laurentin odbija Scheebenov naziv kao »Edipov kompleks« kojim bi Isus u majci tražio zaljubljenost prema ženi (NRTH 3/1967, 293-294). Bio bi to – veli – tanak led za sentimentalne pobožnjake...

Mislím da Laurentin tu pravi umjetan problem jer majku i zaručnicu-ženu svodi na istu naravnu razinu posve ljudskih osjećaja. Dakako, na istoj naravnoj razini bio bi to »Edipov kompleks«, nedopustiv ni u sublimaciji osjećaja. No, ako razlikujemo u naravnoj sferi Mariju kao Majku, a u nadnaravnoj sferi stjecanja milosti za preporod svijeta kao Ženu-Zaručnicu (u biblijskom smislu Boga i Izraela, Krista i Crkve), onda nema nakazne protivnosti ni neprirodna sukoba osjećaja. Ima mjesta da se u nadnaravnom odnosu između Krista i Marije vidi nešto novo što nije materinsko-sinovski odnos, jer Marija nije Kristu dala niti mu rodila puninu milosti iz čije punine svi mi primismo, pa i Marija.

Osnovno je pitanje u Kristovu nazivu »Ženo!« za otkupiteljski »moj Čas« – što naziv u sebi kaže biblijskim kontekstom: Kome je »Žena«, ako je nama »Majka«? Neki teolozi naziv »Ženo!« tumače kao primjenu Protoevanđelja na golgotski Čas kad se satire glava zmiji-đavlu, a drugi ga vežu izravno s Kristom koji kao novi Adam tako naziva novu Evu. Ako bi ovo tumačenje bilo solidno dokazano s biblijskog i dogmatskog stajališta, onda bismo u nazivu »Ženo!« imali objavu

nadnaravne zaručnice Kristove. No, osim toga, Marija je kao »savršeno otkupljena« ujedno predstavnica Crkve-Zaručnice Kristove, na križu stečene, pa i na nju pada taj odnos u ime Crkve.

Zasada sam iznio ovaj teološki problem na daljnje razmišljanje i proučavanje. Glas Učiteljstva nije progovorio, a II. vatikanski sabor posve je mimošao tu problematiku ostavljajući je slobodi rasprave.

Prema Duhu Svetome

Malo je s Duhom neobično povezana i u navještenju i u duhovskoj devetnici, kada postaje Majka Božja i kad preuzima ulogu Majke Crkve. Biblijski izraz »osjenit će te Snaga s visina« poznat je iz Staroga saveza (Izl 15 – Md 19, 7), a označuje posebnu božansku prisutnost i djelotvornost. I na Mariji se događa posebno osjenjenje Duha – Snage Božje u času utjelovljenja. No iz takva posebnog djelovanja ne bi se dao izvući neki obiteljsko-rodbinski odnos.

Otačka teologija opaža posebno djelovanje Duha u Mariji te nju naziva »svetište Duha Svetoga« u onome smislu kako su i ostali milosnici »hramovi Duha Svetoga« (2 Kor 6, 16; 1 Kor 3, 17). Koliko je onda Puna milosti više nego drugi »svetište Duha«!

Neki sveci i teolozi u srednjemu vijeku nazvaše Mariju »zaručnica Duha Svetoga« (sponsa Spiritus Sancti), pa i Franjo Asiški i Bonaventura. Naći ćemo taj naziv i u doba barokne teologije, pa i u novije vrijeme. Razlog tom nazivu imao bi biti zahvat Duha u Mariji koji zamjenjuje ljudskog muža da Djeвица začne Krista. Sve ostalo zvuči pjesnički i retorski bez teološkog temelja... Drugi se teolozi opiru tom nazivu, jer je zahvat Duha u začecu Djevice stvaralački čin, ne rađalački, pa ne može biti izvor »zaručništva«. Pri stvaranju nastaje drukčija narav od Stvoritelja, a pri rađanju ista ili slična narav koju ima roditelj. Duh stvara u Mariji Kristovu ljudsku narav, a ne božansku. Zato on nije Kristu roditelj čovjštva, nego tvorac. No s majčine strane bio je to rađalački čin što ga je Duh probudio... Neprikladan temelj da bi Duh time postao Mariji zaručnik, a ona njemu zaručnica.

Drugi vatikanski sabor dosta oskudno obrađuje Marijin odnos prema Duhu kao da u tome nije dozrela teološka mudrost. Pavao VI. želi taj nedostatak nadoknaditi u pobudnici »Marialis cultus« jakim poticajem da teolozi nastave s proučavanjem Marijina odnosa prema Duhu. Napose treba dalje produbiti zahvat Duha u Marijinu bezgrešnom začecu kad bijaše stvorena u milosti, zatim u navještenju kada postaje Majkom Spasitelja, te u duhovskoj devetnici kada je u središtu Crkve kao Majka milosti, Majka Crkve, Majka udova Kristovih... Papa napose želi da se prouči »otajstveni odnos Duha Božjega i nazaretske Djevice te njihovo djelovanje u Crkvi« (br. 26. i 27).

U istoj pobudnici ima nešto što bi bilo olako prihvaćanje »zaručnice Duha«. Papa kaže da su nekada crkveni Oci »u neistraživom odnosu Duha Svetoga i Marije vidjeli neki ženidbeni vidik«, što ga je pjesnički opisao Prudencije: »Djeвица koja ne bijaše udana, udala se za Duha« (CCL 126, 97). Meni se taj stih čini u starini i osamljen i neadekvatan otajstvu. Marija u času navještenja već bijaše zaručena za Josipa s namjerom da se za njega uda. No »udati se za Duha« ne postoji u njezinoj namjeri. Kad bi se stvaralački čin Duha za utjelovljenje mogao nazvati rađalačkim, tada bi se Duh »udao za Djevicu« u čudesnome Kristovu začecu. Teško je tu pjesničku analogiju teološki odrediti jer stvaranje nije rađanje, iako pri utjelovljenju budi Djevicu na rađanje. Sasvim drukčije stoji s milosnim preporađanjem, jer smo posvetnom milošću »rođeni od Boga« koji nam daje pravu sličnost s Bogom čineći nas »zajedničarima božanske naravi« (2 Pt 1, 4).

Neki teolozi pođoše drugim putem: Krist je i kao čovjek »rođen od Oca po Duhu« (De la Potterie, Hofrichter, Galot). Žele to dokazati tekstom Ivanova Prologa koji čitaju u jednini (prema Tertulijanu i latinskom Ireneju), ali je u svim drugim prijepisima u množini: »koji nisu rođeni od krvi: ni od volje tjelesne ni od volje muževe, nego od Boga«. Čitajući u jednini, taj tekst primjenjuju na Kristovo djevičansko rođenje...

Već sam nešto rekao o tom problemu, a sada dopunjujem. Ne samo zbog goleme većine prijepisa u starini nego i zbog bližega konteksta u Prologu Ivan ovdje govori o milosnom rođenju od Boga, ne o Kristovu djevičanskom rođenju. Govori o onima koji »ne primiše« Krista, a zatim o onima koji ga

»primiše« pa im »dade moć da postanu djeca Božja«... Nisu milosno rođeni iz krvi, nego im je počelo rađanja sam Bog. Tim tekstom Ivan ne niječe činjenicu da su prirodno rođeni iz krvi, nego da im krvno rođenje nije počelo milosnoga rođenja od Boga.

Ne uvjerava ni Lukin tekst: »Zato će se Čedo od tebe rođeno zvati Sin Božji.« Galot ga tumači u smislu: Čedo iz Marije rođeno je od Boga... U tekstu značajni »zato« odnosi se na prijašnje rečeno, a ne na kasnije rečeno. Smisao je: zato se od Djevice začinje i rađa jer je Sin Božji. Galot nekako izvrće zaključak: Zato je Sin Božji jer se po Duhu od Boga rađa – kao čovjek (usp. Donna, 357-360). Ne mogu prihvatiti takvo zaključivanje, jer je Krist, neovisno o ljudskome rađanju, osobom vječni Sin Božji.

Protiv naziva »zaručnica Duha« i širi je biblijski kontekst koji nigdje ne naziva Duha Svetoga zaručnikom Crkve, također djevičanske majke koja sakramentalno rađa djecu Božju. Duh djeluje iznutra u duši te čini da Božji narod u Crkvi bude Kristovom zaručnicom. Ivan zato opisuje Duha kako skupa s Crkvom-zaručnicom vapije: »Dođi, Gospodine!« (Otk 22, 17). Duh nije nasuprot zaručnici kao zaručnik, nego je u zaručnici nutarnji nadahnitelj čežnje za Zaručnikom-Kristom. Duh je prikazan u imanenciji duše, a Krist u transcendenciji s desne Očeve koji čeka na opremljenu zaručnicu, a Duh je oprema za svadbu s Jaganjcem. Između Krista i Crkve je netko »dvojtvo« koje stoji »nasuprot«, a to je potrebno za pojam »zaručništva«. Duh je kao »duša Crkve«, s njom milosno sjedinjen, pa je skupa s Crkvom u vapaju za Kristom... Primijenimo li to gledanje na Mariju, naći ćemo da Duh u njoj djeluje da bi postala majka Kristova, a ne da Duh nasuprot njoj djeluje kao zaručnik prema zaručnici.

»Ikona Duha Svetoga« naziv je koji Laurentin primjenjuje na Mariju ukoliko Duh u njoj izvodi divne stvari te s njom surađuje za milosno rađanje djece Božje posredništvom milosne majke (Marie et antropol. de la femme – NRTH 5/1967, 495-505). Teorija nije bez temelja u Bibliji i nekako nadopunjuje Mariju kao »ikona eschatologica« Crkve. No autorovo tumačenje dosta je zakučasto pa mu je potrebno tumačenje. Počiva na uzoru-odrazu egzemplarističke analogije: izlaženje u Trojstvu – Sina po spoznaji, a Duha po ljubavi božanskoj – nalikuju oprečnosti između muškarca i žene... Muškarac je sličniji Logosu jer jače odražava snagu spoznaje, a žena je sličnija Duhu jer jače odražava snagu ljubavi. Marija kao uzvišena Žena bila bi kao odraz Daha ljubavi »ikona Duha Svetoga«, u kojoj Duh oslikava svoja božanska svojstva...

U Božjem trojstvenom životu nema tjelesne spolnosti. U Božjoj jednostavnosti nema ni materinskog rađanja koje je vezano uz tvar (mater – materia), ali i uza složenost rađalačkog čina od dvoje roditelja. Doduše, Biblija obiluje usporedbama Božje očinske brige i materinske nježnosti prema vlastitu narodu, ali to su sličnosti s moralnog područja, a ne s rađalačkog. Ipak vrijedi analogija između Logosa i muža te Duha i žene na psihičkom području: muško je jače u stvaralačkoj spoznaji pa nalikuje na Logos »po kojem je sve stvoreno«, a žena je jača u djelotvornoj ljubavi pa nalikuje na Duha koji je osobna ljubav u Bogu. Hebrejski izrazi bliži su toj analogiji: Debar – Riječ, i Ben – Sin muškog su roda, a Ruah – Dah, Duh ženskog je roda. Zanimljivo da sirijska teologija u semitskom jeziku djelovanje Duha u duši naziva »materinstvo«. U tom bi kontekstu i Marijino duhovno materinstvo bilo odraz Duha Životvorca. Je li to samo pitanje jezične tehnike ili pak dublje intuicije stvarnosti u semitskim jezicima?

Ovaj paralelizam nije bez temelja u teologiji Trojstva i u antropologiji spolova. Ne valja ga primjenjivati na tjelesno područje, ali je valjan na duševnom području očite opreke između muškoga genija spoznaje i ženskoga genija ljubavi. Ne tako da žena ima »nižu pamet«, nego je njezina spoznaja početno intuitivna, a muška završno refleksivna pa dopire do izlučenih zakona i stvaralačke snage u likovnoj umjetnosti i tehnici. Ne kao da muško nema ljubavi jer je »tvrda srca«, nego je muška ljubav više u djelima prema van, a ženska ljubav bogata je intimnošću osjećaja i nježnim postupcima... Ovaj bi se paralelizam mogao i dalje psihološki obrađivati u perspektivi oprečnosti koje se nadopunjuju, ali to prepustimo psiholozima.

Važni su neki zaključci o. Laurentina: Ako su spolovi odraz božanskih osoba, onda je jednaka vrijednost muškarca i žene i jednako dostojanstvo osobe, bez obzira na to što su u životnim

pojavama i djelima oprečni. Ne valja brisati njihovu oprečnost, nego izjednačiti vrijednost. Loša je emancipacija koja ženu s muškarcem izjednačuje tako da se mora pomuškarčiti u ponašanju i u društvenim funkcijama, a dobra je ona koja ženu kao ženu, i majku i djevicu, jednako vrednuje s muškima kao muškima.

U tom paralelizmu bolje shvaćamo zašto se Riječ utjelovila u muškarcu Kristu, a zašto je Duh posebno surađivao sa ženom Marijom. Analogija između nestvorenoga u Bogu i stvorenoga u ljudima nije tek dobra građa za poeziju, nego na njoj sam Bog gradi svoja spasotvorna djela. Tako se djelo stvaranja i spasenja lijepo povezuje i poklapa. Doduše, Bog nije prisiljen analogijom, ali je potaknut prikladnošću analogije za mnoge spojeve u povijesti spasenja.

U tom svjetlu treba nešto reći protiv nekih pogrešnih glasova emancipatora koji se bune protiv činjenice da se Bog utjelovio u muškarcu, a ne u ženi. Krist nije veći od Marije zbog muškosti svojega čovjštva, nego zbog božanske Osobe – vječnog Sina Božjega... Dioba uloga u djelu spasenja također slijedi opreku spolova: počevši od Otkupitelja i Suotkupiteljice pa do crkvenih služba koje nastavljaju djelo spasenja. Javna svećeničko-očinska služba u novom Adamu predana je kao Njegov nastavak muškarcima svećenicima, a intimna karitativna služba ljubavi predana je inicijativi pobožnih žena, kako vidimo već u Evanđelju. Time muškarcima nije dana veća osobna milost nego ženama, već su predane oprečne službe zbog oprečnih prednosti spolova. Milost i svetost jednako pripadaju obojima, ali službe nejednako. Na oltarima Crkve štuje se podjednaki broj svetaca i svetica iz svih staleža. Onima koji ne shvaćaju vrijednost čovjeka pred Bogom – po milosti i svetosti, ne po spolnosti, ne shvaćaju ni oprečnost podijeljenih službi prema oprečnosti prirodnih darova u ljudima, pa i u spolovima. U ime neke nivelatorske demokracije oni bi sve opreke izjednačili, ali više ili manje i sve razlike između talenata osudili kao žnepravdu' stvaranja... No bez opreka i razlika promašena je ona izmjena davanja i primanja od koje kola životni rast i društva i Crkve.

Sva Marijina veličina, kojom nadmašuje ostale stvorove, dolazi joj od blizine Bogu i Kristu njegovu. O tome Pavao VI. u pobudnici »Marialis cultus« piše snažne riječi: »Štovanje Djevice ima svoj posljednji razloga postojanja u nedokučivoj i slobodnoj Božjoj volji koja kao vječna i božanska ljubav ispunjava sve stvari po planu ljubavi: On ju je ljubio i velike stvari učinio za nju. Ljubio ju je zbog nje same, ljubio ju je zbog nas. On se njoj dao, On je nju dao nama« (v. Philips II, 277).

Neke pretjeranosti i zablude

Tolika bliskost Bogu kakvu nalazimo u Mariji navela je neke sektaške krivovjerce i pisce na neumjesne pretjeranosti. Moramo ih odbaciti da bismo ostali u pravovjerno objavljene istine.

Gnostici montanisti i frigijski koliridijanci uzdigoše Mariju do »božice« (u 3-4. st.) koja bi imala istisnuti štovanje poganskih božica iz mitologije starih naroda... Crkveni Oci nemilo su pobijali ovo krivovjerce, jer je Marija samo stvor, a sama se nazivala »službenica Gospodnja«.

Jung je smislio psihoanalitičku teoriju »arhetipova« koji bi podsvjesno upravljali svom kulturom. I Marija bi bila takav »arhetip« koji bi trima osobama u Bogu činio »četvorstvo«... Nije objava Trojstva iz ljudske podsvijesti izvukla otajstvo, pogotovu ne iz monoteističke svijesti Izraela, nego je tu tajnu Bog sâm objavio o sebi preko Sina utjelovljenoga u Kristu.

Netko je, ne znam tko, izmislio Mariju kao »utjelovljenje Duha Svetoga«, posve jednakovrijedno utjelovljenju Sina u Kristu. Čini se da je htio udovoljiti modernoj emancipaciji ženâ, pa da uz Bogočovjeka postoji i Bogožena... Ni traga tome u Objavi, pa se ne isplati trošiti riječi u pobijanje jedne izmišljotine.

U baroknoj teologiji pronađena je formula: Marija je »svestrana nadopuna Trojstva«, kako bi i naš Hrizogon htio (MM I, 22)... Najblaže rečeno, taj je izraz pogrešan i filozofski i teološki: Neizmjerni Bog ne može imati nadopune jer mu ništa ne nedostaje niti mu može nedostajati. Odrizi u stvorovima, pa i u Mariji, nisu nadopune koje punina Uzora ne treba, nego su odjeci i odrizi koji razglašuju i pokazuju božansku Puninu.

Obiljem milosti Marija bijaše »preobražena u božanstvo« (MM I, V, 3, 117). To je pogrešno jer nalikuje na monofizitizam koji je tvrdio da se Kristovo čovječstvo utopilo u Božanstvo kao kap u oceanu. Riječ »metamorphosis« nije prikladna ni za utjelovljenje, a kamoli za Marijino posvećenje.

Marija je milošću postala »kao naravna kćerka Božja« (M M I, XII, 57, 393). I to je opasno natezanje na jednakost s Kristom, koji je jedini naravni Božji Sin po osobi. Nikada stvorenje ne može postati naravno dijete Božje, jer nas milost čini »djecom posinjenja«. Razlika je bitna i ne može je ublažiti nekakav »kao« ne bi li posinjenje pomalo postalo kao naravno sinovstvo.

Marija se u dobroti »natjecala s Duhom Svetim« (M M I, XVII, 3, 568)... Posve neprikladan izraz preuzet iz ljudskog natjecanja s podjednakima po snazi. Nitko se ne može natjecati s neizmjenjnim izvorom dobrote jer iz njega prima svu dobrotu u sebi.

Duh je Mariju »preobrazio u sebe« (M. M., ib.)... Metafizički pogrešno, jer se nijedna osoba ne može preobraziti u drugu osobu. Preobrazba se zbiva na području čina, nikako u osobnosti. Čak ni u Bogu ne može se Otac preobraziti u Sina ni Sin u Duha Svetoga. Preobrazba milosti ne pretvara nas u Duha Svetoga, nego nas čini Božjim ljudima, »miljenicima Božjim«.

U kićenju baroknoj retorici u mnogočemu se pretjerivalo na štetu istine. Bila je moda reći što više možeš da bi to zvučalo što jače. Tako i o Mariji i pobožni pisci u pretjeranu zanosu napisahu koješta pogrešno čak i nemoguće za stvorenje kakvo bijaše Marija. Srednji vijek bio je mnogo točniji u metafizičkoj spoznaji. Naprotiv, barokno je doba bilo slabo na metafizičkom području, a prejako u osjećajnosti. Naše doba ima protivne pretjeranosti: previše zapletenu izmozganu kritičnost, a premalo jednostavne intuicije koja prodire u srž stvari; previše težnje da se Marija demokratski izjednači s ostalim ljudima, a premalo smisla za visoka Božja odabranja. Marija je društveno pripadala najnižoj radničkoj klasi, ali je milosno uzdignuta na najviše odabranje stvora. To je korisno za nas jer nas je njezino uzvišenje uzdiglo bliže Trojednome Bogu kojem je ona najbliža.

Četvrti dio

4MARIJA U ŠTOVANJU KRŠĆANA

»Tiha je crkva, sva srca se mole,
Tamjana koluti viju se plavi.
Rumeni rupci se sagnuše niže,
Bijelo se ruho nad kamenom savi.

A na oltaru se prinosi žrtva,
Mramor u svijeća se plamenu zlati.
Tamo je Srce, što svakom je dobro,
Tamo je ona što svima je Mati.«

(Dragutin Domjanić)

MARIJANSKA POBOŽNOST U CRKVI

Predzadnje poglavlje konstitucije *Lumen gentium* donosi neke smjernice za »Štovanje Blažene Djevice u Crkvi«. Dosta kratko, ali zgusnuto iznosi ono što se u životu Crkve već nalazi, ali treba poboljšati i bolje razviti. Šturost tog poglavlja nadoknađuje opširna pobudnica Pavla VI. »*Marialis cultus*« – Štovanje Marije, a izišla je 2. II. 1974. Nećemo ovdje iznositi sve tumačenje, nego one važne smjernice koje se tiču svakoga. Nećemo ponavljati biblijsko-dogmatske temelje jer ih već poznajemo iz prijašnjih razmatranja u ovoj knjizi. Zaustavit ćemo se na povijesnom razvoju marijanske pobožnosti da bismo nastavili smjernicama koje žele pospješiti taj razvoj u budućnosti.

Tri su pozornice na kojima se događao razvoj marijanske pobožnosti: liturgijsko štovanje, pučka pobožnost i teološko-katehetska pouka propovjednika. Zato se i LG 66-67. i »*Marialis cultus*« osvrću na ta tri poprišta o kojima ovisi razvoj pobožnosti prema Mariji.

Povijesni pregled

Dok je veličala Boga, Marija je pred Elizabetom prorekla: »Blaženom će me nazivati svi naraštaji« (Lk 1, 48). Mogla je u vjeri predvidjeti da će njezina slava rasti porastom Kristove slave i širenjem njegova kraljevstva. No nije tu slavu pripisivala sebi, nego Onome koji je obasu nebeskim darovima: »jer mi velike stvari učini Svesilni i sveto je ime njegovo!«

Početak Marijina štovanja moramo staviti već u početke Crkve. Čim je *Magnificat* ušao u liturgiju, počela je njezina slava u Crkvi. Teško je to datumski odrediti, ali je štovanje počelo »od najstarijih vremena« (LG 66), pisano se pojavljuje oko polovice 2. st. u opisima Jakovljeva protoevanđelja. Unatoč povijesnoj nekritičnosti, ima u tom apokrifu jake intuicije vjere koju je propovijedala judeo-kršćanska Crkva. Radi časti Kristove Majke tu se jasno ispovijeda njezino djevičanstvo i bezgrešni početak. U spisu se očituje pučko štovanje koje još nije ušlo u liturgiju, još ne u blagdane Mariji u čast. Tome pripada i stara molitva »Pod obranu se tvoju utječemo, o Bogorodice!« koja se pojavljuje u Aleksandriji potkraj 3. st.

Od 4. do 6. st. nastalo je u javnoj slobodi Crkve pravo proljeće i teologije i liturgijskog štovanja, a i pučke pobožnosti prema Mariji. Teologija je usredotočena na Bogorodicu-Djevicu koju ispovijedaju svi simboli Vjerovanja, a definiraju je i sabori. Pojavljuje se niz liturgijskih blagdana koji su često počinjali u Palestini, širili se na kršćanskom Istoku i potom selili na Zapad u sve šire krugove kršćanskih naroda. Nakon Efeškog sabora 431. naglo se širi štovanje Bogorodice i svetkovinom tog naslova i gradnjom crkava i Efremovim, Sedulijevim i Prudencijevim himnima. Već sam obradio povijesni redosljed kako su nastali Marijini blagdani na Istoku i Zapadu. Carevi u Bizantu propisivali bi ih za Istočno carstvo, a papa za područje rimske liturgije. Glavnina Marijinih blagdana nastala je u tom razdoblju.

Sredinom srednjega vijeka, počevši od Anzelma pa do D. Skota, snažno se razvilo proučavanje i štovanje Marije oko otajstva Suotkupiteljice-Posrednice-Kraljice, ali i borba oko Bezgrešnog začeca. Opet jaka teološka obrada, mnoštvo novih himana, neki novi blagdani, a k tome i pojava velikih prošteništa oko kojih se skuplja pobožna vojska hodočasnika. Mnoge divne katedrale građene su u čast Mariji: kod nas u Dubrovniku, Splitu i u Zagrebu. Nove redovničke ustanove

odlikuju se štovanjem Marije i širenjem marijanske pobožnosti: cistercisti, franjevci, dominikanci, karmelićani. U hrvatskome narodu početak velike pobožnosti i prema Mariji označuje crkva sv. Marije od Otoka u Solinu, gdje je bila grobnica narodnih vladara i zadužbina kraljice Jelene.

Nakon tridentske obnove opet se razvila mariologija baroknog doba koja opsežnim teološkim djelima želi obuhvatiti svu patrističku i dogmatsku prošlost. Ne možemo u središte staviti neki određeni Marijin naslov. Svi dolaze na red, ali najživlja je borba oko Bezgrešne, ovaj put s jakom prevagom za Marijin bezgrešni početak. Mnogo se proučava i slavi Uznesena na nebo kao svetkovina odavno prisutna u liturgiji.

Najnovije doba autori nazivaju »Marijino stoljeće« jer su snažno porasla i teologija i liturgija i pučko štovanje Marije. U središtu su proučavanja Bezgrešna i Uznesena na nebo jer su te istine dogmatizirane u ovo vrijeme, ali se jednakom brigom obrađuju i Suotkupiteljica i Posrednica milosti, iako još ne dođoše do dogmatizacije. U posljednjem stoljeću pobožnost i proučavanje Marije potpomažu svjetski marijansko-mariološki kongresi. Marijina ukazanja u Lurdu i Fatimi pokrenula su Božji narod i na velika hodočašća i na posvetu Srcu Marijinu. No kruna ovog vremena jest opsežna obrada Marije u konstituciji *Lumen gentium* na II. vatikanskom saboru. Koliko je tema o Mariji prodrla u književne i umjetničke oblike, bila bi potrebna posebna knjiga, a ne samo rasprava, da odgovori na to pitanje.

U povijesnom razvoju Marijina štovanja treba razlikovati raznorodne elemente: drugo je vjerski sadržaj koji Crkva propovijeda, a drugo je kulturno-povijesno ruho u koje se Marija oblači. To dvoje ne smijemo poistovjetiti, jer je povijesni razvoj podvrgnut i ljudskom elementu koji nije uvijek u skladu s božanskim elementom Objave. Osim vrlo pozitivnih oblika, ima tu i nesigurnih apokrifnih legendi, natruha poganske magije, pa i dosta pučke naivnosti, a nećemo prešutjeti ni teološka zastranjenja koja su kočila ili zamagljivala pozitivni razvoj vjerskog sadržaja o Mariji. I danas ima takvih nanosa pa marijansku pobožnost treba čistiti od nastranosti, kao što se u vrtu čisti korov da bi cvijeće bolje raslo. Crkva je na II. vatikanskom saboru poduzela takvu obnovu da bi marijanska pobožnost rasla »u granicama pravovjerne zdrave nauke«, a opet »prilagođena prilikama vremena i mjesta, kao i prema čudi i značaju vjernika« (LG 66). Nije pogrešno kad Gospu oblačimo u neko povijesno-kulturno ruho, nego je pogrešno kad na nju stavljamo ruho koje ne pristaje istinitoj Gospi.

Liturgijsko štovanje

Marija je »cijeloj Crkvi uzor u činu božanskog štovanja« (MC 21). Pravo štovanje sastoji se u tome »da vlastiti život učinimo prinosom Bogu«, kako je to činila Gospa ispunjujući u svemu volju Božju kao »službenica Gospodnja« (MC 21).

Liturgija i u štovanju Marije postaje »zlatno pravilo kršćanske pobožnosti« jer zauzima »stav vjere i ljubavi, sličan stavu Djevice« (MC, 23). Taj stav razradio je Pavao VI. u više naslova koje bismo mogli nazvati dušom liturgije jer odražavaju Marijinu dušu.

Djevica koja sluša (*Virgo audiens*) riječ Božju i prima je u srce i razmišlja o njoj. Ona se isto tako »u sjećanju stalno vraćala na događaje Kristova djetinjstva sabirući sve te događaje u dnu srca svoga«... Tako čini i Crkva u liturgiji riječi kad proglašava i sluša Božju riječ (MC 17).

Djevica koja moli (*Virgo orans*) slaveći Boga u *Magnificatu* uzor je Crkvi koja moli s njezinom pjesmom slaveći Boga u svojoj liturgiji (18). Molila se Gospa u mnogim prigodama, a zapisana nam je njezina molitvena prošnja u Kani da uzvjeruju učenici, te u dvorani duhovske devetnice kad su apostoli bili »jednodušno postojani u molitvi s nekim ženama i Marijom, Isusovom Majkom, i braćom njegovom« (Dj 1, 14; MC 18).

Djevica koja rađa (*Virgo pariens*) Sina vječnoga Oca uzor je plodnosti samoj Crkvi koja u liturgiji krštenja rađa vjernike istom snagom Duha Svetoga. O tome je Leon I. napisao divne riječi: »Početak što ga uze u utrobi Djevice postavi u krsni studenac: dade vodi ono što dade Majci. Ista, naime, snaga Svevišnjega i osjenjenje Duha Svetoga koje učini da Marija rodi Spasitelja, čini da

voda prepoređi vjernika« (CCL 138, 123; MC 19).

Djevica koja prinosi (Virgo offerens) malenoga Isusa u Hramu, uz Šimunovu poruku o Kristovu otkupljenju koja naviješta bolni prinos na Golgoti, kad je Marija prikazala rassetoga Sina Ocu za grijeha svijeta i za naše pomirenje s Bogom. Tu je Marija poseban uzor Crkvi u liturgiji koja trajnim spomen-činom kroza stoljeća prinosi Kristovu žrtvu na oltaru. Stoga Crkva tu žrtvu prinosi »u zajedništvu sa svetima na nebu, a ponajprije s B. D. Marijom« (MC 20).

Pavao VI. u istoj pobudnici opravdava i tumači raspored Marijinih blagdana u obnovljenom liturgijskom kalendaru, zatim obnovu novih tekstova za te blagdane te novoga blagdana Majke Crkve (MC 10-12), napokon obnovu Časoslova sa širokim izborom čitanja iz starih i novih vremena (13). Sva ta obnova liturgijskih knjiga povezala je Mariju s Kristom te potvrdila »jedinствeno mjesto koje joj pripada u kršćanskome bogoslužju kao svetoj Bogorodici i Otkupiteljevoj časnoj družici« (MC 17).

LG 66. štovanje Marije u Crkvi naziva »posebno štovanje« koje se nikad ne izjednačuje s »poklonstvenim štovanjem« što ga dugujemo utjelovljenoj Riječi zajedno s Ocem i Duhom Svetim. Teološki rječnik uveo je izraze koje poznajemo iz škole: Bogu dugujemo poklonstveno štovanje (cultus laetiae), a svecima službeničko štovanje (cultus duliae), ali Mariji iskazujemo takvo štovanje koje nadilazi svetačko (cultus hyperduliae). Ni sabor ni papa ne služe se ovim školskim izrazom, nego pučki razumljivim: »posebno štovanje« i »jedinствeno mjesto« za Mariju u liturgiji. Razlika je znatna: dok svece štuju kao braću i sestre u Kristu, Mariju štuju kao Kristovu i našu Majku, dakle djetinjim štovanjem (Brajčić – DKC II, 933). Ne štuju dakle Mariju nipošto kao »božicu«, nego kao »nadsvecicu« ili »Kraljicu svetaca«.

Pučko štovanje

Već u kršćanskoj davnini štovanje Marije poprimilo je svoje pučke oblike izvan liturgije... O tome bi se mogla napisati cijela povijest bogatih riznica pučke pobožnosti u molitvama, pjesmama i pobožnim običajima Božjega naroda... Za sve te oblike Sabor ima poticaj »da velikodušno gaje štovanje prema Blaženoj Djevici« te da »mnogo drže do čina i pobožnih vježbi Njoj u čast što ih je u tijeku stoljeća preporučilo Učiteljstvo« (LG 67)... Na kraju tog broja stoji i opomena: »Neka se vjernici sjete da se prava pobožnost ne sastoji ni u neplodnom i prolaznom osjećaju, ni u nekoj ispraznoj lakovjernosti, nego da proistječe iz prave vjere koja nas vodi do priznanja uzvišenosti Majke Božje te potiče na sinovsku ljubav prema svojoj Majci kao i na nasljedovanje njezinih kreposti« (LG 67).

Sabor preporučuje i štovanje slika B. D. Marije u duhu i granicama što ih je davno odredio II. nicejski sabor god. 787., kada je osudio ikonoklastičku borbu protiv slika svetaca. Štovanje je slika i kipova relativno, tj. odnosi se na naslikanu osobu, ne na umjetničku tvar, kako su pogani nekad štovali svoje kumire kao da su živi bogovi. Slika po sebi »predstavlja« nešto drugo, neku osobu koju štuju. U tom smislu može se razviti vrlo bujna kršćanska pučka pobožnost kakvu opažamo na našim proštenjima oko starinskih Marijinih likova koji ne samo predstavljaju Bogorodicu, nego nose višestoljetne uspomene na Gospinu pomoć kroz povijest naroda i Crkve.

Pavao VI. u svojoj pobudnici također upozorava na neka iskrivljenja pučke pobožnosti: pretjerivanja koja vode u krivotvorenje vjerske nauke o Mariji; uskogrudnosti koje zatamnjuju Marijin lik i njezino poslanje; površna lakovjernost koja bi htjela ozbiljno životno zalaganje zamijeniti lakoumnim povjerenjem u posve izvanjske čine pobožnih vježbi: jalova i časovita osjećajnost umjesto ustrajnog i marljivog napora koji traži evanđelje.

Nasuprot ovim iskrivljenjima Papa opisuje ispravnu pobožnost prema Mariji na solidnom temelju vjere. Stoga treba proučiti »objavljena vrela i dokumente Učiteljstva« da bi štovanje Marije postalo »objektivno«, tj. građeno na povijesnoj istini i utemeljeno na nauku Crkve. Time ćemo odbaciti sve lažno i legendarno što nema svoj izvor u povijesnim vrelima objave ili u autentičnom učenju Crkve... (MC 38). Konačna je svrha štovanja Djevice u ostvarenom kršćanstvu: »da se Bog proslavlja te da se kršćani potaknu kako će s Božjom voljom sasvim uskladiti svoj život i ćudoređe«

(39).

Papa nije ostao samo na kritici onoga što treba popraviti, nego je prešao i na preporuku nekih pučkih pobožnosti, osobito Gospine krunice i molitve »Anđeo Gospodnji«. Na Saboru bilo je spomena o tim pobožnostima, ali u dokumente nije ušla nikakva preporuka određenih pobožnosti uz obrazloženje komisije da te pobožnosti nisu zajedničke cijeloj Crkvi. Pavao VI. obilno je nadoknadio taj propust opširnim tumačenjem i preporukom Gospine krunice, te preporukom da se moli Angelus kao i danas suvremena molitva kojoj ne treba obnove: »Njezina jednostavna struktura, njezin biblijski značaj, njezino povijesno podrijetlo poziva na zazivanje da se očuva stalan mir. Osim toga, njezin liturgijski tok nekako posvećuje određena vremena dana. Napokon uvodi da se spomenemo pashalnog otajstva« (MC 41). Opširan prikaz krunice bit će predmet posebnoga razmatranja, pa ga ovdje izostavljam.

Još nam na kraju ostaje pitanje kako pučku pobožnost uskladiti s liturgijom, napose sa sv. misom. Važno je načelo da se privatne pučke pobožnosti bitno razlikuju od liturgije sakramenata, jer pobožnost, pa i krunica, tek se sjeća otajstva, a liturgija čini da »velika otajstva našeg otkupljenja budu na tajnovit način pod velom znakova prisutna i djelotvorna« (MC 48). Dakle, to se dvoje ne smije miješati niti pobrkati, ali se oboje može uskladiti jer imaju korijen u istoj Objavi. Papin je izraz važan: »niti međusobno suprotstavljati niti izjednačivati« (MC 48), nego svaki oblik štovanja mora zadržati »vlastitu urođenu snagu i svoj vlastiti značaj« (ib.)... Takve pobožnosti moraju biti dragocjena pripomoć liturgiji (31), ali ne smiju biti njezin dio. Prikladno je da se prije mise mole Križni put ili krunica, Angelus nakon nje, a Gospine litanije mjesto molitve vjernih poslije homilije... Papa priziva pravilo Drugoga vatikanskog sabora: »neka se pobožne vježbe usklade s liturgijom, a ne da se pomiješaju s njom« (31).

Ivan Pavao II. u svojoj okružnici »Otkupiteljeva Majka« usklađenost liturgije i marijanske pobožnosti ističe kao povijesnu činjenicu kroz stoljeća: »Stoga je s pravom kršćanski puk za svoju pobožnost uvijek odabirao usku vezu između pobožnih vježbi prema B. D. Mariji i euharistijskog štovanja. To se može opaziti u liturgiji, bilo zapadnoj bilo istočnoj, u predaji redovničkih zajednica, u duhovnome nastojanju pokreta našeg doba, pa i mladenačkih, u pastoralnome radu marijanskih svetišta...« (RM 44). Stoga neka pučka zastranjenja možemo smatrati natruhom ljudskog neznanja, katkad starog poganstva, koja se nađu tu i tamo kao odstupanje od prave i jake struje crkvenoga duha u štovanju Marije. Zbog takvih odvojenih rukavaca nikako nije potrebno smanjivati glavnu maticu ispravnoga štovanja.

Na kraju pogledajmo i neke psihološke izvore zastranjenja u pobožnosti prema Mariji. Zgodno ih je opisao R. Brajičić u DKC II, 947-948. Skraćujem i zbijam njegova opažanja koja mi se čine stvarnima.

Cjelovita ljudska narav uključuje i osjećajnost. Crkva se u štovanju Marije ne boji lirike, nego prazne sentimentalnosti koja se otkinula od sadržaja vjere i praktičnog nasljedovanja Marije. Ima u nama i nižih osjećaja osjetnosti i viših čuvstava iz duhovne spoznaje ljepote i dobrote Božjega svijeta i Marijine krasne duše. Plitka sentimentalnost ne dopire do duhovnih vrednota, nego se zaustavlja na cvijeću, slikama, melodijama koje okružuju štovanje Gospe, mjesto da po tim sredstvima pođu do duhovnih vrednota i ljepota. Za takve vrijedi izraz »igramo se religioznom sapunicom«... Naprotiv, zalaženje u dubinu traži napor duha koji razmišlja i moli, a to se plitkim ljudima ne da. Mjesto nasljedovanja Marije, oni se gube u osjećajnosti: »ljubav prema izabranici« ili »idealno vječno ženstvo« ili kućna »majčica«. Sve je to »više eros nego kršćanska agape«, veli Brajičić.

Ima i drugih duševnih zastranjenja koja iskrivljuju marijansku pobožnost kao loše projekcije vlastite iskrivljene duše. Spominjem samo neke koje iskrivljuju i štovanje samoga Boga: ljudima s ulice Marija je »automat za uslišanja«, pa ako njih ne dobiju, ostavljaju svaku pobožnost prema Gospi. Ljudima od trijumfalizma važnije su sjajne procesije i parade nego obraćenje srca i života u ispovijedi i pričesti. Ljudima od senzacije važna su samo izvanjska čudesa i ukazanja pa lako upadaju u nekritičnu lakovjernost varavih ukazanja. Željni uvijek neobičnoga, zaboravljaju svoj

obični život uskladiti s Evanđeljem. Ima pravih ukazanja koja je Crkva potvrdila, ima i mnogo stvarnih čudesa koja je Gospa isprosilala, ali to treba da dokaže stručna komisija i potvrdi vodstvo Crkve.

Ima mnogo toga što bi trebalo ispraviti i u našim marijanskim pjesmama. Mnoge su od njih izvrsne, napose adventske i božićne. No ima iz doba romantizma i onih sentimentalnih kojima nedostaje dublje vjersko nadahnuće i biblijski sadržaj. Teško je popravljati stare haljine novim zakrpama. Radije se potrudimo da satkamo nove haljine poezije i melodije za sadržajno obogaćenje svih Marijinih otajstava. O tome će više kazati iduća rasprava.

TEMELJ VJERE U ŠTOVANJU MARIJE

Već smo čuli da Mariju treba štovati »unutar granica zdrave i pravovjerne nauke« (LG 66). To znači da njezin lik treba ugraditi u cjelovitu Objavu, a njezino štovanje izraziti povezano s temeljnim vjerskim istinama. Na vrhuncu svakog štovanja, i liturgijskog i izvanliturgijskog, treba biti Bog u vječnome Trojstvu, jer je »kršćansko bogoštovlje po samoj svojoj naravi štovanje koje se iskazuje Ocu, Sinu i Duhu Svetomu, ili bolje – kako se kaže u liturgiji – Ocu po Sinu u Duhu Svetom. S toga razloga štovanje zakonito obuhvaća – iako posve na drugi način – ponajprije i posebno Spasiteljevu Majku, a zatim svece u kojima Crkva naviješta pashalnu tajnu jer su oni s Kristom trpjeli i s njime su proslavljeni« (MC 25). Više i bliže od svih svetaca Marija je »sudjelovala u Kristovim otajstvima« (LG 66). Zato je ispred ostalih vrednija štovanja jer se u njoj odrazila slava Boga Trojednoga i tajna Krista pashalnoga na sasvim poseban način.

Trinitarnu dimenziju Marijina štovanja liturgija izražava u vezi s određenim blagdanima, kada sad ova sad ona božanska Osoba dolazi u središte promatranja u Marijinu otajstvu. Već smo dogmatski obradili te odnose pa ih nećemo ponavljati. Liturgijski izražaj treba da slijedi dogmatsku vjeru, a to vrijedi i za crkvene himne u Časoslovu. Ipak je Marijina veza s Trojstvom jače izražena u liturgijskim molitvama, koje se mogu usavršiti da bi bolje izrazile što je Marija u Božjoj promisli.

Saborski dokumenti i pobudnica »Marialis cultus« posebno obrađuju kristološki i ekleziološki vidik Marijina štovanja koji nastavljaju trinitarni Marijin odnos u povijesti spasenja. Pavao VI. posebno još dodaje pneumatološki vidik koji je na Saboru bio oskudno obrađen. Zaustavit ćemo se na tim vidicima da Mariju ugradimo u božansko djelo spasenja.

Marija u svjetlu Kristovu

»Crkva s pravom posebnim štovanjem časti Mariju... kao presvetu Božju Majku koja je sudjelovala u Kristovim otajstvima« (LG 66). Naglasak je stavljen na Bogorodicu i na Suotkupiteljicu, ali ne isključuje ostale oblike Marijine suradnje s Kristom. Pavao VI. pokazuje kako se Marija odnosi prema Kristu: »U Djevici Mariji sve se odnosi prema Kristu i sve ovisi o Kristu. Radi njega nju je Bog Otac odvijeka izabrao kao u svemu svetu Majku te uresio darovima Duha kakvi ne bijahu dani nikome drugome« (MC 25). Zato i štovanje Bogorodice mora izraziti taj odnos Službenice prema Gospodaru, Majke prema Sinu, Suotkupiteljice prema Otkupitelju, Posrednice prema jedinstvenom Posredniku, Kraljice prema Kralju... Sv. Ildelfonz veli za marijansko štovanje: »Odnosi se na Gospodara što se obslužuje Službenici... Navraća se Sinu što se pruža Majci... Prelazi počast na Kralja koja se iskazuje u službi Kraljice« (PL 96, 10).

Pavao VI. u pobudnici tumači kako je kristološki vidik proveden u obnovljenom kalendaru, Misalu i u Časoslovu. Najjače dolazi do izražaja u doba Došašća i Božića jer »pruža sretnu ravnotežu bogoštovlja koja može biti uzeta kao pravilo da se spriječi svaka težnja odvajanja Djevičina štovanja od Krista, od središta s kojim nužno treba da bude u odnosu« (MC 4). Ovamo ide niz Gospinih blagdana, od Bezgrešnog začeca, preko blagdana Bogorodice, koji je vraćen starom datumu iz 5. st. na dan 1. siječnja, pa do prikazanja u Hramu koji već u malom Kristu naviješta pashalnu tajnu. Papa se posebno veseli što je Dan mira povezan s Kraljicom mira koja nam rodi Kneza mira. Blagdan Navještenja ispao je iz svojega prirodnog ciklusa ispred Božića i stavljen je u Korizmu, očito zbog devet mjeseci do iduće proslave Isusova rođenja. Papa ne govori o načetom problemu da se taj blagdan smjesti nekako u Advent, nego mu želi dati korizmeno značenje: Kristov

i Marijin Fiat! na početku djela spasenja.

Ni ostali blagdani nisu se oteli kristološkoj dimenziji, ali su manje povezani s Kristovim blagdanima. Oni bude uspomenu na događaje u kojima je Djeвица bila »usko povezana sa svojim Sinom« (7). Manji spomendani se »nadovezuju na časne predaje« i imaju »vrijednost uzora«... Njihova je kristološka usmjerenost manje vidljiva, ali nije odsutna. Tako spomendan Prikazanja ima, doduše, svoj izvor u apokrifnoj legendi, ali vjerski sadržaj ne ovisi o legendi: Gospa se u mladosti doista Bogu sva prikazala odlukom o djevičanskoj posveti.

Tekstovi novoga Misala imaju pojačanu kristocentričnost napose u molitvama i predslavljenjima koja slave Majku zbog Sina. Novi je Lekcionar za marijansku liturgiju vrlo obogaćen tekstovima obaju Saveza: »To je brojčano povećanje bilo ipak popraćeno ispravnim prosuđivanjem, jer su zadržana samo ona čitanja koja imaju marijansko značenje zbog očite istine ili zbog dokaza brižljiva tumačenja, oslonjena na učenje Učiteljstva i čvrste Predaje, iako to značenje imaju različitim načinom i stupnjem« (MC 12). Papa misli na starozavjetna čitanja koja imaju sad izričito proroštvo o Mariji, Mesijinoj Majci, sad preneseno tipsko značenje, sad nekako prilagođeno (Prvorođeni – Prvorođena!). U ovom je Časoslovu slavljenje Marije pojačano obiljem tekstova raznih pisaca te himana i kantika Mariji u čast...

Kristološko usmjerenje odavno je u liturgiji imalo svoje mjesto i za Mariju i za svece. Naći ćemo da su »najjasniji i najuzvišeniji izričaji pobožnosti prema Djevici procvatili u sklopu liturgije ili su njoj bili pritjelovljeni« (MC 15). U pučkoj pobožnosti najbolje je Marijina veza s Isusom provedena u krunici i u Angelusu. U marijanskoj poeziji često nedostaje kristocentričnost koja bi pripadala danj temi. Tu bi trebalo provesti poboljšanja prema uzornoj kristocentričnosti naših adventskih i božićnih pjesama, pa i značajnih korizmenih. Ne bi to smjela biti nametljiva kristocentričnost, nego onakva kakva izlazi iz Objave.

»Tako se po otajstvu Sina rasjetljuje i otajstvo Majke« (RM 19). Sva je Marijina veličina od Krista, kao što je sve blistanje zore od Sunca koje izlazi iz njezina krila. Krist je »Sunce s visina« koje izlazi iz krila Marije-Zore.

Marija u snazi Duha

U jednom govoru Pavao VI. izrazio je mišljenje da II. vatikanski sabor nije dovoljno razradio odnos Marije prema Duhu Svetom te očekuje »neophodno upotpunjenje saborskog učenja« (DC 1635, 601). O toj vezi Marije s Duhom Svetim bilo je plodnih rasprava na Marijanskom kongresu u Rimu od 18. do 21. V. 1975.

U pobudnici »Marialis cultus« papa izražava želju da se »produbi razmišljanje o djelovanju Duha Svetoga u povijesti spasenja..., a posebno otajstveni odnos između Duha Božjega i nazaretske Djevice«. Stručnjacima za povijest prepušta da ispituju jesu li tekstovi marijanske pobožnosti izgurati Duha milosti da bi uzveličali Posrednicu milosti, kako neki prigovaraju. Razmišljanje o pneumatološkoj dimenziji marijanske pobožnosti dužnost je teologa i pastira (MC 27). Treba istaknuti tu »sasvim nužnu sastavnicu vjere« jer pripada povijesti spasenja, a zato i pobožnosti Crkve. Duhu Svetom napose treba pripisati ove časove Marijina života:

- a) Marijinu svetost od njezina začeca,
- b) tajnu utjelovljenja koja se u njoj zbila »po Duhu Svetomu« da nju učini djevičanskom Majkom Bogočovjeka,
- c) Marijinu ustrajnost u času Otkupljenja pod križem,
- d) Marijino sudjelovanje s Duhom u rođenju Crkve i u dijeljenju milosti.

Dakle, ima posla za teologe i liturgičare, a papa se nada da će iz tog truda »proisteći mnogo snažnije vršena pobožnost« (MC 27).

Pobožni puk koji vrlo živo shvaća Marijinu vezu s Kristom pokazuje teško shvaćanje za njezinu vezu s Duhom. To je prilično razumljivo jer se Sin u Mariji utjelovio i postao čovjekom, a kod

Duha toga nema. Njegovo je tajnovito djelovanje tako nevidljivo običnom vjerniku, a naš teološki rječnik je nerazumljiv za prosječne ljude. Ima prikladnih analogija u Bibliji i Predaji, ali ih treba dobro protumačiti te unijeti u katehezu da ih Božji puk usvoji. Našem se vremenu nameće zadatak društvenoga kršćanstva, a dosta smo neosjetljivi za milosno kršćanstvo. Razlog je tome također civilizacija našeg vremena, tako zauzeta za izvanjsko, a tako neosjetljiva za zbivanja u čovjekovoj nutrini. Zato smo postali tupi za tihe glasove Duha koji ne govori kroz buku naših mas-medija. Neke su skupine mladih kršćana našle vezu s Duhom u tzv. karizmatičkim pokretima, no još je to tlo problematično jer se u pojam »karizme« trpa svašta što nema veze s Duhom Svetim. Osjećajni »trans« nije isto što i nadahnuće Duha, senzacionalna propaganda nije njegova metoda, a ni zatvorena »karizmatička geta« nisu putovi Duha koji vodi k posluhu Crkvi i služenju ljudima za izgradnju Mističnoga tijela. Karizme nisu parade, nego darovi silne odgovornosti prema Duhu istine koji govori u prvome redu Učiteljstvu Crkve i vodstvu apostolata. Bilo je u prošlosti Crkve i lažnih karizmatičkih pokreta koji su se pozivali na Duha ne slušajući Crkvu: montanisti, fratičeli, alumbrosi, valdenzi itd. Potrebni su mudar oprez i »razlikovanje duhova« (discretio spirituum) te poslušnost Duhu u Crkvi da ne bismo upali u zamke lažnih karizama. Marija je bila toliko osjenjena Duhom s visina pa nije od svojega života pravila ni senzaciju ni slavu svijeta. Njezina je suradnja s Duhom bila u dubokim tišinama srca i u savršenoj suradnji s Crkvom apostola. Od njezina lika bit će i lijeka za našu suradnju s Duhom i s Crkvom.

Marija u zajedništvu s Crkvom

Eklezijalni vidik opširno obrađuje papa u pobudnici (Marialis cultus, 16-23). Pošto je prizvao u pamet saborsku nauku o Mariji – uzoru Crkve, prešao je na niz krasnih naslova koji pokazuju sličnost Marije i Crkve. Mi smo te naslove već obradili u vezi s liturgijom gdje se najviše očituje Djeвица koja sluša, koja moli, koja rađa, koja prikazuje – kao uzor Crkvi, koja to isto čini u svojoj liturgiji. No u tim svojstvima Marija je ne samo predvodnica bogoštovlja, nego i »učiteljica pobožnosti pojedinim kršćanima« koja ih uči kako će »od svojeg života načiniti bogoštovlje«. Papa spominje Ambrozijev poticaj: »Neka bude u svakome Marijina duša da slavi Gospoda, neka bude u svakome duh koji kliče Bogu!« (CSEL 32, IV, 55). Tako Marija postaje »učiteljica duhovnoga života« (MC 21) napose u spremnom služenju Bogu.

U br. 28. opet se Papa vraća na štovanje Marije u Crkvi jer želi da obredi »jasno i određeno osvjetle mjesto koje ona u Crkvi zauzima«. Kao odličan primjer navodi bizantski ikonostas koji rasporedom slika pokazuje Marijino mjesto u Crkvi: uz glavni ulaz slika Navještenja, u apsidi Bogorodičina slika, da bi čovjek svoj hod k Bogu upravio koracima Službenice do konačne slave. Tako Marijin put postaje put Crkve do Boga.

Vjernici u Crkvi kao Božji narod u Božjemu kraljevstvu i Mističnome Tijelu treba da shvate »Marijino poslanje u otajstvu Crkve i njezino istaknuto mjesto u općinstvu svetih«. Oni su »sinovi Djevice«, oni su i »sinovi Crkve«, jer »Djeвица i Crkva surađuju u rađanju otajstvenoga Tijela Kristova«. Zapravo je »djelovanje Crkve produženje Marijine brige« da svi ljudi dođu do spasenja.

Mi smo naviknuli u Vjerovanju spominjati oznake Crkve: »jedna, sveta, katolička i apostolska«. Ove pridjevske oznake I. nicejskog sabora ne iscrpljuju sve oznake prave Crkve Kristove, prema učenju Objave. Crkva ima i niz personalnih oznaka jer na njezinu strukturu spada bitna veza s osnivačkom zamišlju samog Osnivača: Crkva je po svojoj Glavi – kristovska, po svojem srcu – marijanska, po svom temelju – petrovska, po svom nutarnjem životu – duhovska. Sve je to udruženo u prvom početku Crkve. Kao što geni u zametnoj ćeliji određuju vrstu života, tako te oznake određuju biće Crkve... Iako pobudnica ne govori ovim rječnikom, govori nam kako sam Krist kad Mariju stavlja za Ženu spasenja u Času kad se Crkva stječe krvlju njegovom, kada Petra postavlja za Stijenu-Ključara-Pastira sveopće Crkve koja je stado Kristovo, te kad obećava Crkvi Duha istine koji će s njom ostati i upućivati je u svu istinu.

Završna misao pobudnice o Marijinoj eklezijalnoj dimenziji ističe da će »na taj način ljubav prema Crkvi poprimiti oblik ljubavi prema Mariji, i obratno, jer jedna bez druge ne mogu postojati« (28). Tu misao potvrđuje navodeći riječi sv. Kromacija Akvilejskoga: »Ne može se, dakle, govoriti o

Crkvi ako tamo nema Marije, Gospodinove Majke, s njegovom braćom« (S. Ch. 164, s. 134).

Ako, dakle, Marija pripada samoj genetskoj strukturi Crkve, njezinu postanku i opstanku, onda se štovanje Marije mora očitovati ne samo u javnoj liturgiji nego u svakoj ćeliji Mističnog tijela, u svakom vjerniku Crkve Božje, u njegovu privatnom i obiteljskom životu. Papina pobudnica pokazuje taj Božji plan od vrha trojstvene dimenzije do dna vjerničke dimenzije u cijelom rasponu Marijine uloge koja prati Kristovu vrhovnu ulogu u djelu spasenja.

ULOGA TEOLOGA I PROPOVJEDNIKA

Budući da ispravno štovanje Marije u Crkvi najviše ovisi o ispravnom učenju teologa i propovjednika, saborski dokument donosi i dvostruku opomenu što se tiče njihovih pogrešaka, ali i jake poticaje za njihove napore. Opomena glasi: »Teologe pak i propovjednike božanske riječi živo opominje da se u promatranju posebnog dostojanstva Bogorodice brižljivo sustežu od svakoga pogrešnog pretjerivanja, kao i od prevelike umne skučenosti.« Zatim ih poziva na pravi put proučavanja: »Gajeći pod vodstvom Učiteljstva proučavanje Svetog pisma, svetih Otaca i crkvenih naučitelja te liturgijâ Crkve, neka ispravno osvjetljaju uloge i povlastice Blažene Djevice...« (LG 67).

Izraz »od svakoga pogrešnog pretjerivanja, kao i od prevelike umne skučenosti« dao je Pio XII. pa je nepromijenjen ušao u saborski dokument. Opomena obuhvaća dvije krajnosti: pretjeruju i teolozi maksimalisti i propovjednici panegirici, a skučen duh pokazuju i superktitičari koji potkopavaju izvornu poruku objave i ekumenski bojažljivci koji skrivaju pravi Marijin lik jer se boje »povrijediti« tuđa shvaćanja protiv Marije, pa i krivovjerna shvaćanja. Obojima nedostaje jasna vjera i čvrsta teologija koja zna ići zlatnom sredinom između maksimalizma i minimalizma. O. Brajičić zaključuje da treba »dati prednost dogmama pred hipotezama, Evanđelju pred privatnim objavama, starom i temeljnom pred novim i dolazećim« (DKC II, 943). Dodao bih da novo nije sumnjivo kad se slaže sa starim te nadograđuje na već stečenoj spoznaji vjere.

Ono što Sabor pozitivno preporučuje za obradu mariologije, mogli bismo nazvati »povratak na izvore« iz kojih se napajala vjera Crkve kroz mnoga stoljeća. Išli smo tim putem Biblije, Predaje, Liturgije, Učiteljstva prikazujući vjeru Crkve o Mariji. Sad nam još ostaje ista usmjerenja okrenuti prema praktično-pastoralnim pitanjima i potrebama, a obrađuje ih pobudnica »Marialis cultus«.

Biblijsko usmjerenje

Svaki bi oblik i bogoslužja i propovijedanja morao imati »biblijske tragove«, ili, prema izrazu Šagi-Bunića, »biblijski pečat«. Na to nas potiče postupak crkvenih Otaca i raznih liturgijâ u Crkvi. Današnja Crkva snažnije poziva k biblijskim izvorima, ne samo pročitanim nego i dobro proučenim »pod vodstvom Učiteljstva«... Ovaj je dodatak važan jer danas ima dosta mutne biblijske egzegeze koja naturalizira nadnaravne vrhunce Objave, pa i o Mariji. Duh Biblije treba unijeti u štovanje Marije ne samo s pomoću strogo liturgijskih oblika, nego i u propovijedi, molitvi i pjesmi u čast Gospi. Ne samo neki opći simbolizam nego da vadimo iz Božje objave »rječnik i nadahnuće molitvenih oblika i pjesama« da bi Marijino štovanje bilo »obilježeno velikim temama kršćanske poruke« (MC, 30)... To je odličan put da ne izolira pobožnost prema Mariji, nego da Gospu ugradi u sveopću poruku spasenja.

Kao uzor biblijskih odjeka u pučkoj pjesmi možemo navesti našu davnu božićnu popijevku »U to vrijeme godišta« ili u starom jeziku »Va se vrime godišća«. Divni su to stihovi, puni biblijskog opisa i dogmatske vjere, puni pravovjernog Marijina lika... Trebalo bi smišljati kako da i drugi marijanski blagdani dobiju popijevke s biblijskim pečatom a da ipak prodorno djeluju na dušu naroda. Teži je to zadatak nego ono osjećajno trubadurstvo pred likom Madone koje često susrećemo u marijanskim pjesmama.

Liturgijsko usmjerenje

Već smo obradili Marijin lik u liturgiji njezinih blagdana. Sad se zaustavimo na izvanliturgijskoj pobožnosti koja treba da vodi k liturgiji i na njoj se nadahnjuje. O tome općenito govori saborski

dokument o liturgiji: »Ove pobožne vježbe, vodeći računa o liturgijskim vremenima, treba prikladno uskladiti sa svetom liturgijom, tako da od nje nekako uzimaju savjet i poticaj te kršćanski narod k njoj vode, jer ih liturgija po svojoj naravi nadvisuje« (SC 13).

Pavao VI. opaža da provedba te uredbe nije laka na području Marijina štovanja, jer je »tako raznoliko u izražajnim načinima«. Od odgovornih voditelja traži »pastoralnu razboritost i ustrajnost«, a od naroda Božjega »spremnju dušu da prihvaćaju smjernice i prijedloge«. Treba biti spreman na »mijenjanje ustajalih običaja jer je njima u nekoj mjeri bila zamračena narav liturgije« (MC 31).

U našoj crkvenoj sredini već je štošta toga poboljšano u smislu ovih smjernica: da se ne moli krunica za vrijeme mise, da se razne devetnice i trodnevne uklope u početak ili kraj kao priprava i zahvala za sv. Misu, da se svibanjske i litopadske pobožnosti Mariji obave kao priprava za liturgiju... U starom Rimu prilazilo se liturgiji »k postajama« (ad stationes) moleći ili pjevajući litanije koje bi završavale onim čime danas počinje misa: »Gospodine, smiluj se! Kriste, smiluj se! Gospodine, smiluj se!«, a sama misna zborna molitva bila bi svršetak litanija i početak liturgije. Odličan spoj koji je i danas preporučljiv.

Potrebno je prilagođivanje raznim sredinama i kulturama, ali tako da pučke pobožnosti budu »dragocjena pripomoć liturgiji« koja ostaje glavno bogoslužje. Stalno pravilo ostaje: Ne pomiješati, nego uskladiti.

Pobudnica ističe dva pogrešna stava: Neki posve obezvrijediše i napustiše oblike pučke pobožnosti, premda ih Učiteljstvo preporučuje. Neki opet, zaljubljeni u prošlost, ne mare za potrebnu obnovu koju Crkva traži, nego i dalje brkaju pobožne vježbe s liturgijom. Kao da nisu ni pročitali saborske i papinske smjernice.

Ekumensko usmjerenje

Marija usred Crkve u duhovskoj devetnici bijaše Augustinu poticaj da je nazove »Majka jedinstva« (Mater unitatis). Taj je naslov neobično istinit, ali nije ušao u saborski dokument premda su to neki tražili. Razlog je bio – prema nekim tumačima – da zbog tog naslova ne bi neki pomislili kako je s Marijom jedinstvo već na domaku. No ona je tek jedna od gravitacijskih točaka tog jedinstva koje ljudski grijesi kvare i uvijek će kvariti, a ne opća garancija za ostvareno jedinstvo. Zapravo je mariološka teologija kamen spoticanja za jedinstvo kršćana. Sama Gospa kao Majka Crkve snažan je poticaj za sjedinjenje, jer je majčinski posao smirivati i složiti zavađenu braću. Ona ostaje nada jedinstva, ali samo kod onih koji joj se u tu svrhu žarko utječu.

LG 69. želi istaknuti dodirne točke među kršćanima koje već postoje u zajedničkoj vjeri o Mariji, iako su nepotpune. Ne ulazi u doktrinalna razilaženja, nego se raduje zbog još preostalog zajedničkoga i moli se za buduće sjedinjenje. Razlog je radosti oprezno istančan jer vjera u Mariju nije jednaka kod istočnih pravoslavaca i kod protestanata. Dok se istočnjaci »žarkim oduševljenjem i pobožnim srcem natječu da štiju Bogorodicu vazda Djevicu«, dotle protestanti »iskazuju dužnu čast Majci Gospodina i Spasitelja«. Izraz »štovanje« (cultus) uključuje liturgijsku proslavu Marije kod istočnjaka, dok izraz »dužna čast« nema liturgijskih oblika štovanja, jer protestanti nemaju misnu liturgiju. Nećemo sad ulaziti u dogmatsko-teološke suprotnosti koje zaustavljaju potrebno jedinstvo vjere, nego to prepustimo raspravama stručnjaka za ekumenizam. Istaknimo poziv na molitvu: »Neka svi kršćani upravljaju neprestane molitve Majci Božjoj i Majci ljudi da ona, koja bijaše svojim molitvama prisutna u početku Crkve i koja je sada na nebu uzvišena nad sve blažene i anđele, u zajednici sa svima svetima bude kod svojega Sina trajna Zagovornica, dok se sve obitelji naroda... sretno ne sjedine u miru i slozi u jedan Božji narod, na slavu presvetog i nerazdijeljenog Trojstva« (LG 69). Cilj je molitve vrlo širok širinom Marijina milosnog materinstva. Želi obuhvatiti i kršćane i nekršćane pa obuhvaća i ekumenske i misijske ciljeve jedinstva.

Pavao VI. u pobudnici nadopunjuje poziv na molitvu za važnije ciljeve ekumenizma, jer se među velikim brigama Crkve »ističe briga da se ponovno uspostavi jedinstvo kršćana«. Zato i pobožnost prema Mariji »preuzima ekumenski oblik« te katolicima pruža »prirodnu i čestu priliku molitve da

Ona posreduje kod Sina da svi kršćani srastu u jedan Božji narod« (MC 32).

Zatim slijedi opomena u dva smjera: da se »ne umanjuje posebna vlastitost marijanskog štovanja«, te da se »brižno izbjegava svako pretjerivanje koje bi moglo zavesti drugu kršćansku braću u zabludu o pravom učenju Katoličke crkve« (32)... Dakle, ista opomena na ekumenskom tlu, kao i na teološkom i propovjedničkom. Ni jedno od tih zastranjenja ne koristi ekumenskom zbližavanju, nego mu, naprotiv, koristi utemeljeno obrazloženje onog poklada vjere koji Crkva ispovijeda o Mariji.

Pavao VI. je uvjeren da »Snaga Svevišnjega, koja je osjenila nazaretsku Djevicu, djeluje i u današnjem ekumenskom pokretu čineći ga plodnim; želimo izraziti našu nadu da će pobožnost prema poniznoj Službenici Gospodnjoj, u kojoj Svesilni izvede velike stvari, postati – makar i polako – ne zapreka, nego neki put i mjesto susreta da se ostvari jedinstvo svih koji vjeruju u Krista« (MC 33). Na takvu nadu Papu potiče izjava Leona XIII. koji je pisao da stvar kršćanskog jedinstva »posebno spada na službu duhovnog materinstva Marijina«, jer kršćane Marija »nije rodila, osim u istoj vjeri i istoj ljubavi«, tako da »svi moramo zajednički živjeti istim životom Kristovim da bismo u jednom te istom Tijelu bili plodni za Boga« (Rim 7, 4 – Adjutricem populi, ASS 28/1896, 135).

Ovi snažni poticaji na molitvu traže sklopljene ruke svih kršćana u udruženoj molitvi »Majci jedinstva«, ali tako da to jedinstvo tražimo kako ga je Krist želio, pa ga i Marija takva želi, te ga i mi moramo takva tražiti – u jednoj vjeri i ljubavi. Marija može svojim zagovorom isprobiti to »vrijeme zrelosti u kojem bi Kristovi učenici našli potpuno zajedništvo u vjeri« (MC 33).

Antropološko usmjerenje

Znanost o čovjeku istražuje široko područje svega ljudskoga. Neki su plodovi tog istraživanja nepovjerljivi prema štovanju Marije, napose u zastupnika emancipacije žene u današnjem društvu. Ne odgovara im Marijin lik, bar ne onakav kakva ga nalaze u nekim pobožnim knjigama. Njima se Gospa čini odviše zatvorena u skućene društvene okvire svojeg vremena, a danas žena ima otvorena vrata u mnoga društvena područja i u izjednačenu suodgovornost s muškarcima.

Taj je problem Pavao VI. u pobudnici zahvatio s važnoga biblijskog vidika: U Marijinu zemaljskom životu njezin društveni položaj među ljudima u okviru starog Izraela treba razlikovati od njezina evanđeoskog položaja pred Bogom u pozivu na djelo spasenja. Nisu Marijini društveni okviri uzor za sva vremena, nego je ona uzor svojim evanđeoskim likom svim vremenima, pa i ženama našeg doba. Svim vremenima ona ostaje nedostiživ uzor svojim materinstvom i djevičanstvom. Dakle, Marijin lik žene mogu nasljedovati i u drukčijim društvenim prilikama od onih u vrijeme Marijina života na zemlji. Na oltarima štujemo mnoge svete žene koje su izrasle veličinom duha u sasvim drukčijim okolnostima povijesti i društva. Ima ih svetih, od pastircâ do kraljicâ, od kontemplativnih do karitativnih, od materinskih do djevičanskih likova. Marijin lik iz evanđelja može nasljedovati žena u svakom poštenom pozivu današnjega društva, ali ne mogu one koje su se žemancipirale od Boga' pa pogaziše i svoje djevičanstvo i materinstvo u lažnoj slobodi liberalističkog nemoralâ. Takva poganska emancipacija bestidnice i čedomorke izjednačuje s poštenim, stidljivim i vjernim ženama.

Papa s nekoliko snažnih poteza određuje Marijin evanđeoski lik kao trajni uzor za sva vremena. Nabrajam ih kratko, jer je to poglavlje napisano prilično zamršenim ciceronskim stilom pa se i vješt u latinskome teško probija.

a) Marija svijetli kao Djevica, Supruga i Majka i tako postaje pralik žene u svim časnim pozivima Božjim za ženu koji su »sasvim izrazit uzor evanđeoskog života« (MC 36). Dodao bih i Udovicu jer je Marija nakon Josipove smrti i to bila, a nakon Isusove smrti osta na tom svijetu obiteljski osamljena, premda posve ugrađena u novu obitelj Crkve Božje.

b) Marija je, »pripuštena razgovoru s Bogom«, dala slobodan i aktivan pristanak – ne na bilo kakve prolazne stvari, nego na »dogadaž vjekova« (Petar Hrizolog), a to je utjelovljenje Boga na zemlji. U

tome je uzor svima koje Bog poziva na izvanredne zadatke i odluke za opće dobro Crkve, naroda, čovječanstva. Marijin odgovor bijaše po Božjoj želji, ne po želji zemaljskih ljudi.

c) Marija se odlučila za djevičanstvo po Božjem nadahnuću, ali ga je sama odabrala. Njezin izbor ne znači prezir ženidbe, nego potpuno predanje Bogu jer se »slobodno i velikodušno... sva posvetila Božjoj ljubavi« (MC 37). Postala je uzor svima koje Božja milost poziva na putove djevičanske ljubavi radi Krista i njegova kraljevstva.

d) Marija nije bila obuzeta otuđujućom religioznošću, u sebe zatvorenom, nego se zauzimala za društveno zapuštene, a Boga proglasila osvetnikom koji baca silnike s prijestolja, a visoko diže ponizne. Ona je bila predvodnica malog stada koja se »odlikuje među poniznim siromasima Gospodnjim« (LG 55). Kao »jaka žena iskusila je siromaštvo i boli, nagli bijeg i progonstvo«. Zato je postala izvanredan uzor svima koji moraju patiti u istoj sudbini i svima koji se evanđeoskim duhom bore za čovjekovo oslobođenje (37).

e) Marija nije bila mati isključivo zauzeta svojim sinom jedincem, nego se zauzimala i za apostolsku zajednicu i za svu Crkvu, a svoje srce raširila je da preuzme »materinsku brigu za sve ljude« žrtvujući Jedinca na Golgoti. Uzor je svima koji treba da rašire svoju ljubav na mnoge kao duhovni očevi i majke. Papa primjenjuje ovu istinu i »na graditelje zemaljskoga grada koji treba da hite prema nebeskome i vječnome Gradu«. Njima pripadaju i borci za pravdu da oslobode potlačene ljude, ali tako da svaki od njih bude »aktivan svjedok one ljubavi koja izgrađuje Krista u dušama« (MC 37).

Ivan Pavao II. u okružnici »Otkupiteljeva Majka« gleda na Mariju kao uzor-ženu pod drugim vidikom, više nutarnjim nego društvenim. Marijansko obilježje osvjetljuje »ženu i njezin položaj« ukoliko se ženski rod nalazi »u posebnoj potrebi s Otkupiteljevom Majkom«. Nazaretska Gospa baca svjetlo »na ženu kao takvu time što se Bog poslužio slobodnom i djelotvornom službom žene pri uzvišenom događaju utjelovljenja Sina«. U Mariji svaka žena može »naći put dostojnog življenja iz svoje ženskosti i svoje pravo promaknuće da se usavrši«. Zbog Marije »Crkva gleda na licu svake žene kao Marijin odljev ljepote, ogledalo odličnih osjećaja duše koji se mogu naći u ljudskome srcu, a to su: ljubav koja se prikazuje, snaga da podnese najveće boli, vjernost ne stegnuta ikakvim granicama te neumorna radinost, moć da prodorno pronicanje spaja s riječima koje duh podržavaju i utvrđuju« (RM 46).

Ovi snažni potezi s Marijina evanđeoskog lika ističu ono što je danas privlačno za suvremene ljude, ali ne iscrpljuju sve što se može pročitati s Marijina lika. Time nisu prestale vrijediti starije teme o Mariji kao uzoru na obiteljskom ognjištu, o Gospi kontemplacije, ni o žalosnoj Patnici pod križem, jer većina ljudi doživljava takav život. Pape starim vidicima žele dodati nove za nasljedovanje na drugim područjima ljudske i crkvene povijesti. Buduća vremena, nadam se, otkrit će nove vidike koji više naginju nutarnjim dubinama pneumatološke teologije i ljudske psihologije. Marijine su kreposti snažne klice za rast Crkve u svim dimenzijama kraljevstva Božjega. Svako doba otkriva sebi bliske poteze s njezina evanđeoskog lika da ih nasljeduje u okvirima svojega vremena. Ono što su prijašnja vremena otkrila nije manje važno od onoga što današnje doba otkriva o Mariji. Bogatstvo njezine uzornosti golemo je tako da svako doba može naći svoj osebujan način za nasljedovanje Marije. I na kraju eshatološki naraštaj naći će u Mariji predvodnicu kroz muke antikristovih vremena prema slavi sveopćeg uskrsnuća.

Marijin lik imao bi štošta i protiv nekih težnji emancipiranih žena kojima je taština svijeta mjerilo vrijednosti. Marijin je lik osuda onoga bestidnog stava prema ženi, i samih žena, kojima je njega kože važnija od njege duše, kult tijela važniji od kulture srca, koje svoje tijelo prodaju na sajmu seksa. Ponizna Gospa ne može biti draga ni oholaj ženi koja svu svoju vrijednost očekuje od pljeska javnosti. Siromašna Gospa nije draga ni potrošačkoj ženi koja treba brda stvari da bi nadoknadila prazninu duše.

Marija je pralik svete Žene koja bijaše potpuno protivna požudi ovoga svijeta. Ono silno važno za nasljedovanje jest moralni i milosni uzor koji ona pruža svim vremenima Crkve. Stoga postaje

svejedno kakav društveni okvir zauzima žena, zabitan ili ugledan, jer je Bog uzveličao najsvetiju Ženu iz najskromnijeg staleža ljudskog društva. Ženska privlačna priroda može voditi k Bogu i zavoditi k đavlu na svim razinama ljudske društvenosti. O njezinoj duši ovisi koliko će odraziti staru ili novu Evu, na propast ili spasenje mnogih.

ZNAK ESHATOLOŠKE NADE

Na kraju dokumenta o Mariji saborski oci u kratkom sažetku upućuju na Uznesenu na nebo koja je »slika i početak Crkve kakva konačno ima biti u budućnosti«. Stoga je »hodočasničkom Božjem narodu kao znak sigurne nade i utjehe, dok ne dođe Dan Gospodnji« (LG 68). Tako slično završava i Pavao VI. pobudnicu »Marialis cultus« ističući glavni zadatak Marijine djece na zemlji da ispunjavaju volju Božju kao i Marija, pa će tako »ući u kraljevstvo nebesko« (Iv 15, 14 – MC 39). Kao posljednji pečat svojoj pobudnici priziva u pamet Marijine riječi u Kani: »Učite sve što vam On rekne!« (Iv 2, 5). Jeka je to Očeva glasa na Taboru: »Njega slušajte!« (Mt 17, 5). Ima u pobudnici i drugih riječi koje smjeraju na konačnu svrhu Marijina štovanja koja se nalazi u obnovi kršćanskoga života da bi štovatelji po Mariji postigli vječni život. Želim pokupiti sve te vidike eshatološkog usmjerenja da bismo osjetili nebesku Mariju kao našu vodilju u nebeski stan.

Odgajateljica za nebo

Majka nije samo da rodi, nego i da odgoji rođenu djecu. Ni Marijino milosno materinstvo ne zaustavlja se početnim rađanjem duhovne djece, nego i njihovim odgajanjem za Krista, kao što je nekad odgajala Krista kao malenog čovjeka. Konačna svrha tog odgoja jest osvajanje nebeskog života koji je Krist otvorio svima nama, a najviše svojoj Majci na nebo Uznesenoj.

Prva snaga ljudskog odgoja jest majčina ljubav. U nju se dijete najprije ugleda, a kasnije će i u druge oko sebe. No uspjeh odgoja pokazuje se u završnici odrasla čovjeka. Koliko će roditeljske kreposti ukrasiti djecu, ovisi i o roditelju i o djetetu. Majčina dobrotu prodire u prvi sloj djetinje duše pa je i njezina krepost najdublje ugrađena u dijete.

Ako tu ljudsku dimenziju prenesemo na Mariju, vrijedit će ono što je Pavao VI. napisao u pobudnici: »Ovim će se krepostima Majke, sigurno, ukrasiti oni sinovi koji gledaju u njezine primjere čvrstom odlukom da ih u vlastitu životu mogu nasljedovanjem izraziti.« Prva Marijina krepost bila je poslušnost Bogu, a iz toga je slijedilo nasljedovanje Krista. Tko želi biti sličan Kristu, neka nasljeđuje Onu koja mu postaje najbližija. Zato je i stigla u Kristovu slavu na nebu.

Odgojna uloga žene razlikuje se od odgojne uloge muškarca, i u obitelji i u Crkvi. Dok žena odgaja čovjekovo srce na izvorima duše (fontalno biće), dotle muž odgaja za načelne stavove, za društveno i javno ponašanje (frontalno biće). Marija unosi u duše nutarnju motivaciju, zanos za krepost, prihvaćanje Božjega plana. Krist je dao načelni nauk i jasnu orijentaciju čovjeka prema Bogu. Izveo je u javnosti djelo spasenja pred mnogim slušaocima i gledaocima. Pashalnom tajnom smrti, uskrsnuća i uzašašća otvorio je nebo ljudima, a na zemlji osnovao svoje vidljivo kraljevstvo koje će u javnosti nastaviti svjedočenje za Božje nevidljivo kraljevstvo u nebeskom nadsvijetu... Krist nas uči kako ćemo njegovim putem križa doći u kuću Očevu. Od Krista nam dolazi objavljeno usmjerenje i ostvarenje Kraljevstva, a od Marijina primjera i zagovora nutarnje prihvaćanje onih kreposti koje vode u nebo. Ona je odgajateljica srdaca za Krista koji nas vodi u nebesku budućnost.

Plodove Marijina odgoja najlakše ćemo naći ondje gdje cvjeta svetost. U mladih svetaca, koji bijahu rano ubrani cvjetovi, Marija je odgojila čisto srce i zanos za duhovne ideale. Teolozi svetog učiteljstva redom se odlikuju kao pronicavi tumači Marijine veličine u djelu spasenja. Osnivači redova utječu se Mariji, napose na počecima svoje velike karizme, da bude mati njihovih zajednica i zaštitnica njihovih pothvata. Lako ćemo uočiti što znači Gospa od Karmela za karmelićane, Gospa od Porciunkule za franjevce, Gospa od sv. krunice za dominikance, Gospa od puta za isusovce, Marija Pomoćnica za salezijance itd.

I u pobožnog puka naći ćemo divnih plodova marijanske pobožnosti. Među proštenjarima Gospinih svetišta bit će mnogo uzornih kršćanskih majki i očeva koji postaju velikodušni darovatelji života

svojoj brojnoj djeci. Na Marijinu liku školuju se djevojke da čuvaju nevinost, žene da održe ognjišta u pobožnosti, muževi da poštuju svoje žene, a kršćanski puk da osjeti radost vjere u toplini Majčina srca.

Leo Scheffczyk lijepo opisuje smisao zaziva u litanijama »Uzročje naše radosti«... Spominje knjigu biskupa Kepplera s naslovom »Galerija sretnih ljudi« u kojoj pisac Mariju stavlja na prvo mjesto među sretnicima u povijesti spasenja. Zato je i Crkva smatra uzrokom radosti pa joj pjeva: »Radujmo se svi u Gospodinu dok svetkujemo dan preblažene Djevice Marije!« Jeka je to silne radosti koju je Marija izrazila u svome Magnificatu dok je klicala Spasiteljevu dolasku. Ako je kraljevstvo Božje »mir i radost u Duhu Svetom« (Rim 14, 17), onda je to više Mariji nego ikome drugome. Po njoj je i nama sinula zora radosti jer nam donese radosno Sunce s visina (usp. Maria in der Verehrung der Kirche, III, 59-63).

Rječnik radosti jači je u poeziji nego u teologiji. I naš je puk to pokazao u svojim stihovima. Pokupio sam iz Hercegovine neke molitvene stihove koje mladi pjevaju Gospi na proštenju. Odraz su zanosne radosti pred Marijinim likom:

Lipo ti je liti uraniti
i blaženu Gospu pozdraviti.
Ja vesela, stalno veselija,
veseli me Divica Marija...
Volila bih da me zemlja pospe,
nego tebe uvriditi, Gospe!

Gospe moja od sedam žalosti,
čuvaj mene u mojoj mladosti!
Gospe moja u šarenom cviću,
pogledaj me, isprosi mi sriću!
Gospe moja, sve u ruke tvoje:
dušu, tilo predajem ti svoje!

Pomoćnica u nevoljama

Put u nebo posut je mnogim trnjem i mnogim kušnjama. Krist nam je objavio da su »uska vrata i tijesan put koji vodi u život« (Mt 7, 14). Pokazao nam je i riječju i primjerom da nam je nositi križ za njim ako želimo postati njegovi učenici. Na tom putu potrebna nam je Majka utjehe da ne bismo klonuli od padova, nego da bismo se neprestano nanovo dizali nastavlajući put u nebo. Pavao VI. u spomenutoj pobudnici uzima iz Lauretanskih litanija posebno tri stiha: Utjeho žalosnih, Zdravlje bolesnih, Utočište grešnika. Od tih zaziva najvažniji je zadnji jer oslobođenje od grijeha »nužno prethodi svakoj obnovi čudorednog života« (MC 57). Marija želi da nam »djelotvorno pritekne u pomoć«, ali i nas potiče da pomažemo nevoljnima koji nemaju pomoći. Papa primjenjuje Marijin zagovor na današnje patničko stanje čovječanstva u kojem su mnogi »rastrgani između tjeskobe i nade... koji su dušom smučeni, srcem razdijeljeni, a duhom nesigurni zbog zagonetne smrti; koji su pritisnuti samoćom te žedno očekuju zajedništvo s drugima; koji su posve zahvaćeni mučninom i dosadom...« Takvim ljudima koje gazi zemna kušnja Marija »pruža vedar vidik te daje prikladne riječi za utvrđivanje duha. Obećava pobjednu nadu nad tjeskobom, zajedništvo nad samoćom, mir nad uznemirenošću, radosti i ljepote nad gađenjem i mučninom, očekivanje vječne stvarnosti nad zemaljskim željama, života nad smrću« (MC 57). Možda nekome ove riječi zvuče retorski, ali su

doista ukorijenjene na iskustvu Crkve koja kroz tolika stoljeća osjeća Marijinu pomoć u golemim tjeskobama. Ni Krist ni Marija ne obećavaju da će nas poštediti patnji, nego da ćemo vjerom i nadom pobijediti zlo zemlje ako upravimo pogled prema nebu gdje vlada vječna sreća. Tu nadu izražava i naša hodočasnička pjesma:

»Na putu života križ čeka nas ljut.

Daj, Majko, pokaži nam u nebo put!«

Ne samo vjernici nego i mnogi obraćenici našli su u Mariji utjehu i pomoć vjere. O tome bi trebalo čitati anale u Lurdu u kojima je zabilježeno i obraćenje Alexisa Carrela, pisca knjige »Čovjek zagonetka«. O tome bi mogao pričati i Paul Claudel kad je uz pjesmu Magnificata u crkvi Notre-Dame doživio svoje obraćenje k vjeri. Adolf Retté opisao je svoje obraćenje u knjizi »Od đavla k Bogu«. Zbog nevjere proživljavao je očaj duše i besmisao života. No, kad se jednom uspeo na brdo Cornebiche do Gospina svetišta te sjeo na drveni panj kraj crkvice, obuze ga svjetlost odozgo. Kao u viđenju ugleda prolaznost svega na svijetu, svih carstava, civilizacija, ideologija. Nad tim ruševinama prolaznosti uzrasla je Božja objava i Crkva kao svjetionik vječnih istina koje ne prolaze i vječnoga života kamo treba doputovati. To ga je viđenje vratilo k vjeri djetinjstva po zagovoru One koja je rodila Istinu o smislu života.

Što vrijedi za pojedince, vrijedi i za narode koji štiju Mariju. Od nje im dolazi otporna snaga vjere u teškim kušnjama povijesti. Marijina pomoć i zaštita bila je očita i u mukotrpoj povijesti hrvatskoga naroda. O tome svjedoče naša proštenjarska svetišta kao zublje vjere iz davnih dana, kao spomen na Majčinu pomoć iz mučeničkih vremena.

Znak uskrsne nade

Zadnji, najkraći dio saborskog dokumenta o Mariji stavlja pred nas lik Uznesene na nebo kao »sliku i početak Crkve kakva ima biti konačno u budućnosti« (LG 68). Marija je cijelim bićem već postigla svoju zadnju svrhu. Stoga njezin nebeski lik »svijetli putujućem Božjem narodu kao znak sigurne nade i utjehe« (ib.).

Već smo dogmatskim promatranjem obradili Uznesenu na nebo. Ovdje ju sada gledamo kao sliku posljednje slave (ikona eschatologica) jer je postala početak slavne Crkve. Kako je unaprijed začeta Bezgrešna, tako je unaprijed uzeta u nebesko kraljevanje – radi Krista i radi Crkve. Nije to izolirana povlastica, nego ostvareni znak zajedničkog poziva na uskrsnu Kristovu slavu. Na njoj već odsijeva slavni Krist da bi i nas povukao velikom nadom k slavi našeg uskrsnuća... Temeljni znak naše nade jest sam uskrsli Krist kao »Prvorođeni iz mrtvih« (Kol 1, 18). No Marija je popratni znak naše nade koji u posve otkupljenoj Majci pokazuje snagu uskrsloga Krista da bismo i mi živjeli od nade u svoje uskrsnuće. Ono će doći u posljednje doba, kad budu uskrsnuli »u vrijeme njegova dolaska Kristovi pripadnici« (1 Kor 15, 23).

Uznesena na nebo nadopunjuje Uskrsloga od mrtvih kao cjelovit znak naše uskrsne nade, kao dionica u njegovu uskrsnom slavlju. U njoj se slavnoj zrcali naša budućnost. Zato je »znak nade« u buduće ostvarenje naše konačne slave. Otpada, dakle, prigovor da bi Marija bila u slavnom tijelu na nebu neovisna o nama, neovisna o Crkvi, jer Sabor ističe da je uznesena kao »slika početak Crkve«.

Mons. Kempf na Saboru se zauzimao da bi ovamo bio uvršten Veliki znamen iz Otkrivenja kao potvrda znakovitosti Marijine slave. Teološka komisija nije prihvatila, premda joj se prijedlog svidio. Razlog je razilaženje teologa u tumačenju Velikog znamen: jednima je to samo Crkva, drugima prvotno Crkva i u njoj Marija, trećima prvotno Marija i u njoj Crkva. Budući da Sabor nije htio rješavati sporne rasprave koje Učiteljstvo još nije odredilo svojim učenjem, ni znamen Otkrivenja nije ušao u završnicu dokumenta (v. V. Kempf AV, vol. III, dio I, 522). Meni je, iskreno rečeno, žao što taj znamen nije ušao u završnicu dokumenta jer je doista završnica objave o Mariji, koja jedina rodi i Pobjednika nad Sotonom, na nebo uznesenoga, i »ostale« koji vjerom u Krista i

svjedočenjem za Krista putuju prema svojoj uskrsnoj slavi. Znamen je, doduše, u znaku borbe, i to teške borbe sa Zmajem iz paklenih dubina, ali je već u znaku početne Kristove pobjede koja je izvor i Marijinoj pobjedi nad Sotonom. Ipak u tom divnom znamenju ne nalazim izravan dokaz za Uznesenu na nebo. Ali je bar uključno objavljeno time što Ženu značena Sotona nije mogao potopiti ničim što je izrigao iz svojih usta. Ako je »đavlovom zavišću došla smrt na svijet« (Mud 2, 24), onda je netaknuta od đavla oslobođena od smrti.

Hodočasticima na zemlji Augustin dovikuje: »Čeznimo za višnjom domovinom, uzdišimo za njom, a ovdje se osjećajmo putnicima!« (CCL 36, 321-323). Putnici smo koji po vjeri znaju svoju zadnju svrhu, a po nadi gledaju u ostvareni cilj slavnoga Kralja i Kraljice neba. To je »siguran znak« koji ne vara dosljednog vjernika jer nam obećava ono što Marija već posjeduje.

GOSPINA KRUNICA

Od svih pučkih probožnosti što ih Pavao VI. obrađuje u pobudnici najviše hvale i preporuke izriče o sv. krunici i anđeoskom pozdravu. Oba su oblika snažno kristološki usmjerena. No dok je papa o Angelusu dosta kratak, o krunici je ispisao nekoliko stranica. Naveo je preporuke prijašnjih prvosvećenika te dodao i teološku obradu i pastoralnu preporuku te pobožnosti kao osobito pogodne za puk Božji.

Sažetak svega evanđelja

Tim je nazivom Pio XII. počastio krunicu (AAS 38/ 1946, 419), dok Pavao VI. govori o njezinoj »evanđeoskoj naravi« (MC 44). U nizu desetki kojima se moli krunica nalazi se »uređeno i postupno odvijanje djela spasenja« koje je Krist izveo zajedno s Marijom. Desetke idu onim povijesnim redom kojim je božanska Riječ izvela djelo spasenja s redosljedom događaja« te se poklapa s planom prvotnog navješćivanja vjere. U krunici su Kristovo djelo i Marijina suradnja izraženi u skladnom spoju, tako da su Isus i Marija u svim desetcama sjedinjeni u djelu spasenja. Tako idealne sinteze mariološko-kristološkog vidika nema ni u jednoj pobožnosti.

Papa upozorava na takvo moljenje koje omogućuje tiho razmatranje otajstava krunice. Bez razmatranja krunica bi bila »tijelo bez duše« upavši u mehaničko ponavljanje formula koje slični »poganskom blebetanju«, prekorenom od Isusa (Mt 6, 7). Potrebno je smireno je moliti da se omogući razmatranje.

Krunica u sebi sabire najbolje molitve kršćanstva: Vjerovanje, Očenaš, niz Zdravomarija i slavljenje Trojstva u doksologiji Slava Ocu... Svaka desetka ima svoju određenu temu da bi izrazila »bogatstvo i raznolikost« u slavljenju otajstava. Bilo da se moli pojedinačno ili zajednički, ona »priziva posebnu Božju prisutnost« na molitelje (MC 50).

Djevičin psaltir

Krunica je niknula iz liturgije časoslova kao svojevršno sudjelovanje poniznih i siromašnih da bi se i oni »mogli pridružiti općoj hvali i prošnji Crkve« (MC 48). Na Saboru je bilo prijedloga da se progovori o krunici kao »molitvi poniznih i siromašnih« (MEO 194). Čuli smo zašto je to odbijeno: jer nije molitva cijele Crkve. Papa prihvaća taj prijedlog u pobudnici te opisuje kako je krunica »izrasla kao mladica iz drevnog debla svete liturgije« pa joj zato pristaje naziv Psaltir Djevice. Značenje je usporedbe u tome što mjesto 150 psalama u krunici dolazi 150 Zdravomarija. Puku je to bila zamjena za časoslov koji je rijetkima pristupačan. Dogodilo se to pri zalasku srednjeg vijeka kada se smanjilo zanimanje za liturgiju, a u puku je poraslo zanimanje za Kristovo čovječstvo i njegovu Majku. Kasnije nastaje dvije protivne struje: jedni su željeli krunicu pretvoriti u liturgijski čin, drugi su bili spremni odbaciti je radi časti liturgije.

Vratimo se Psaltiru Djevice da bismo osjetili njezin marijanski element. Dok je osnova krunice niz otajstava o savezu Krista i Marije za djelo spasenja, dotle je potka ritmičko ponavljanje Zdravomarije. Ta molitva spaja anđelov i Elizabetin pozdrav u čast Gospi s molbenicom vjernika da nas zagovara sada i u smrtnome času... Ima ih koji prigovaraju ponavljanju iste molitve. No narod je to bolje shvatio kao pletenje vijenca ružica (rosarium) za Gospino »ružanje«. Ako se neki učeni

tome opiru, možda zaboraviše da postoji i osjećajna molitva koja ponavljanjem pojačava težnje srca, kao i u litanijama. Koliko li puta zaljubljenici ponavljaju dokazne riječi svoje ljubavi pa im to ne dosadi. Gdje ima djetinjega srca, bit će i ovakva ponavljanja koje nije razumsko razglabanje, nego osjećajno uživljavanje kao pratnja razmatranom otajstvu.

O. Milan Šesnić u članku »Gospinom krunicom graditi bolji i ljepši svijet« (Vjesnik đakovačke biskupije, 9/1982, 161-163) pokazuje kako da se vjernička duša uživi u Gospino proživljavanje istih otajstava, da bi i molitelj isto doživio. Na taj način raste i spoznaja vjere i ljubav prema Isusu i Mariji. Molitva krunice pretvara se u duhovni vijenac, prema stihovima Eustahija Sirene:

»Svi amo ljudi: ružice
iz ovih tajna berite
i Majci lijepe ljubavi
tajnene vijence pletite!«

(M. Pavelić)

Poboljšati moljenje krunice

Već smo čuli kakav je odnos krunice prema liturgiji. Ono što vrijedi za druge pučke pobožnosti, vrijedi i za krunicu: niti suprotstavljati niti izjednačivati s liturgijom (SC 13). Liturgija je Kristov čin po Crkvi koji djeluje snagom Kristove ustanove (ex opere operato), a privatne su pobožnosti naše činjenje koje djeluje snagom našeg moljenja (ex opere operantis). Dok je sv. Misa »spomenčin« Kristove pashalne tajne, dotle je krunica »spominjanje u duhu koje potiče na življenje po pravilu otajstava« (MC 48). Ova bitna razlika traži da se oboje ne miješa, premda krunica »ima porijeklo od svete liturgije«, nego da se oboje uskladi, tako da krunica »k liturgiji privodi, premda njezina praga ne prelazi«. Nikad ne valja krunicu moliti za vrijeme Mise, ali je vrlo prikladno molimo prije Mise da bi nas privela k euharistijskom otajstvu.

Papa preporučuje neke novije načine kako da se oživi molitveni duh pri moljenju krunice. Kad krunicu uklopimo u čitanja s homilijom, tada će redovito određena desetka krunice odgovarati pročitanoj i razmatranoj riječi Božjoj. Kada pojedine desetke okružimo razmacima šutnje, pojačavamo razmatranje otajstava. Kada pri tome pjevamo pjesme koje upotpunjuju otajstvo, lakše se uživljavamo u sadržaj moljenja. Papa se veseli što su takva pomagala otkrila »duhovno bogatstvo same krunice« te da ona dobiva na cijeni u nekim udruženjima i pokretima mladih (MC 51).

Ima i drugih načina da se oživi moljenje krunice. Slušao sam u jednoj župi kako je pučki misionar prije svake desetke oglašavao posebnu nakanu za koju ćemo moliti, a bila je u skladu s evanđeoskim sadržajem u idućoj desetki. Kada pojedinac moli, može sam odrediti pogodne nakane za koje molbu upravlja Gospi. Kada moli obitelj, otac ili mati mogu narediti više nakana prije svake desetke koje bi bile obitelji posebno bliske i potrebne. U široj zajednici predmolitelj mora promisliti kojim nakanama može probuditi srca mnogih.

Obiteljska molitva

Prema primjeru predašnjih papa, Pavao VI. žarko preporučuje zajedničko moljenje krunice u obiteljima. Ako je obitelj »domaća crkva«, onda joj dolikuje da bude i »domaće svetište« velike Crkve Božje. Kao što nema velike Crkve bez molitve, tako ni obiteljska crkva ne bi smjela biti bez obiteljske molitve. Propušta li obitelj svoju molitvu, »njoj nedostaje obilježje kojim se određuje kršćanska obitelj« (MC 52). Krunica je posebno pogodna da poveže obitelj s otajstvima općeg spasenja i s vjerom Crkve. Krunica nije jedini oblik obiteljske molitve, ali vrlo pogodan oblik koji svi članovi mogu dosta lako naučiti. Papina je pouka vrlo važna: »Stoga, dok se ponovno otkriva teološka značajka obitelji kao domaće crkve, to više trebalo bi svim silama nastojati da se unutar

obiteljskog ognjišta doista obnovi zajednička molitva« (52).

Papa je svjestan teškoća koje sekularizirani svijet čini obiteljskoj molitvi: raštrkanost članova, zabavni mas-mediji koji oduzimlju ozračje molitve itd. Na žalost, mnogi za sve imaju vremena, ali žnemaju vremena' za susret s Bogom... Ne valja popuštati takvoj sekularizaciji obitelji niti se valja zarobiti tim uvjetima, već ih treba pobijediti da teškoćama »ne podlegnemo, nego da se s njima hrabrim duhom suočimo« (MC 54). Ako su članovi raštrkani, neka bar svaki za sebe izmoli koji dio krunice, a u dane kad su skupljeni neka nadoknade zajedničku molitvu. Ako su djeca sitna, ili je dan natovario povelik umor, dosta je jedna desetka u zajedničkom moljenju. Tko ozbiljno hoće, izborit će pogodno vrijeme, i neće se predati općoj stihiji zabavnih programa do kasno u noć.

Kako probuditi molitvenu glad u zaglušnoj buci današnje civilizacije koja osobito mlade odbija od molitve? Kako približiti daleki Božji svijet kršćanima koji se dadoše zarobiti bukom ovoga svijeta? I tu vrijedi Kristova riječ: »Kraljevstvo Božje silu trpi i silni ga osvajaju« (Mt 11, 12). Ono »silni« pretvorimo u »hrabri« jer je potrebna duhovna hrabrost da molitva u obitelji dobije svoje časno mjesto. Tko nije kadar odreći se različitih znatiželja za svime što svijet nudi očima i ušima, taj nije sposoban uspeti se na goru Gospodnju, goru molitve, da ga milost potegne u Božje visine. O primjeru i zahtjevnosti roditelja najviše ovisi hoće li nestašna mladost prigrliti obiteljsku molitvu. No ne bi to smjelo biti samo pod »moraš«, nego uzdizanjem duha vjere. Djeca Božja moraju razgovarati s nebeskim Ocem, a djeca Marijina sa svojom Majkom milosti.

Premda je krunica »izvrstan rod molitve«, ipak je Pavao VI. ne želi ni zakonom nametati niti proglasiti isključivom obiteljskom pobožnošću. Neka se kršćani prema njoj osjećaju slobodni pa neka je mole radije »potaknuti njezinom prirodnom ljepotom« (MC 55) nego silom zakona.

Ne želim dužiti ovaj prikaz, jer moljenje krunice nije stvar teološke učenosti, nego ponizne duše koja se odaziva pozivima i Crkve i Gospe, koja nam je u Lurdu i Fatimi pokazala vrijednost krunice za pobjedu kraljevstva Božjega nad tamnim zabludama današnjega svijeta koji se odmeće od Boga i odriče njegova spasenja.

GOSPA NA PUTU KRIŽA

U svojoj pobudnici »Marialis cultus« papa Pavao VI. obradio je posebnom brigom pobožnost Anđeoskog pozdrava i krunice. Marijina supatnja na Putu križa nije obrađena u tom dokumentu, ali je spomenuta uz liturgijski spomendan Marije Žalosne (15. rujna), kada imamo »izvršnu priliku da u sjećanju oživimo odlučan trenutak povijesti spasenja te da počastimo Majku koja supati sa Sinom uz kojega stajaše dok je na križu uzdignut bio« (MC 7). Ovih nekoliko redaka želi prikazati žalosnu Gospu kao supatnicu i suotkupiteljicu da bismo s njom suosjećali obavljajući križni put, bilo u korizmi, bilo izvan nje.

Suosjećati s patnjom drugoga, pogotovo s uzvišenom patnjom Isusa i Marije, vrlo je blisko srcu našega puka koji rado dolazi na pobožnost križnoga puta. Ali to je postalo strano današnjem tehničkom čovjeku koji uvijek nekamo žuri i »nema vremena« za tuđu patnju. Nema ni srca da suosjeća s tuđom boli jer u pretjeranoj usmjerenosti k praksi suosjećanje shvaća kao neko poniženje. Još priznaje pomaganje bijednoga kad je u gladi i u nevolji, ali mu se »suosjećanje« (compassio) čini prazno i nekorisno. Približava se onom poganskom raspoloženju koje cijeni samo čovjekov rad i uspjeh, za kojega Pavao piše u opisu tadašnjih pogana da su bili »bez srca i bez milosrđa« (Rim 1, 31). U Kristovo blaženstvo uključeno je milosrđe (Mt 5, 7) koje se može pokazati i samilošću kad nema pomoći od naše prakse, liječničke i ekonomske. Suosjećanje je izvor srca za djela milosrđa. Ako ne možemo pomoći, bar da srcem budemo uz tuđu patnju. I uz patnju Isusa i Marije, jer je iz njihove patnje došao preporod naših duša, novi život beskrajnoga Božjeg milosrđa.

Kroz povijest pobožnosti suosjećanje s rassetim Kristom i žalosnom Gospom prošlo je kroz razne valove ljudskih i teoloških shvaćanja pa se odrazilo u različitim liturgijskim i izvanliturgijskim oblicima kršćanske pobožnosti. U razmaku od »Tužaljki« sv. Efrema pa do srednjovjekovnih pjesama »Gospina plača« dobilo je krunu u pjesmi Jacoponea da Todija »Stabat Mater dolorosa«.

Ta je pjesma uključena u križni put kao pratilja naše sućuti s Kristom i Marijom. No, da bismo je ispravno shvatili, potrebno je sagledati razvoj prije toga u suosjećanju puka s Marijom. S. de Fiores iznio je u svojoj knjizi »Marija u pučkoj religiji« (franc. prijevod A. Bossarda: Cahiers Marials, Desclée, 1983.) taj povijesni razvoj koji je imao svoje odjeke iz kulturnoga konteksta tadašnjeg društva.

Previše ljudski

Pod utjecajem starih pogrebnih naricanja došlo je do takvih osjećajnih izljeva pjesama u čast Žalosne da u njima odzvanja preglasno naricanje Djevice pod križem s ispadima osjećajne boli. Dok su »Tužaljke« sv. Efrema divna lirska poezija kojom Gospa izražava svoju supatnju sa Sinom, a završetak je slava križa Gospodnjega, dotle su razni kasniji »Plačevi« puni previše ljudskog naricanja bez dogmatskoga smisla, bez pravog shvaćanja Gospine uzvišene supatnje pod križem. Taj val (courant humanisant) ne penje se do uloge Suotkupiteljice, nego se gubi u trzajima boli. Amfilok iz Ikonija (4. st.) stavlja Mariji u usta izgubljene vapaje: »Zašto nisam prije umrla? Zašto sam došla do ovoga časa?« Roman iz Meloda (6. st.) u svojem »Kantiku Marije uz križ« prikazuje Mariju u toliko izgubljenoj boli da je Krist mora opominjati: »Zašto si izgubila glavu kao druge žene?« Bio je to odjek pogrešne Origenove teologije koju prihvatiše neki oci na Istoku: »mač boli« u Šimunovu proroštvu protumačen je kao »mač sumnje« ili »mač nevjere«, kao da je Gospa upala u vjersku sumnju kad je vidjela Krista raspetoga... No takva se teologija brzo rasplinula jer je bila nedostojna svetosti Božje Majke. Možemo je naći i u nekim apokrifima koji žalosnu Gospu prikazuju kao pučku narikaču, do nesvijesti satrvenu kad vidje Isusa trnjem okrunjena (Acta Pilati). Kao da uopće nije shvaćala Isusovu muku.

Nakon ikonoklastičke borbe na Istoku se pojavljuju slike Milosrdne (Eleousa) koje ponegdje potiskuju slavnu Bogorodicu (Theotokos). Marija je prikazana u žalosnom pogledu, okrenuta k tragičnoj budućnosti svojega maloga Isusa, a Isus je tješi ručicom oko vrata. Na slici »Djeвица od trajne pomoći«, koju bismo mogli nazvati »Djeвица muke«, mali je Isus opazio križ što ga drži arkandeo Gabriel. Zahvaćen iznenadnim strahom, trgnuo se te izgubio sandalu s desne noge. Lice Djevice, puno žalosti, prihvaća ručicu svojeg Sinčića da bi ga utješila... U srednjovjekovnoj pučkoj pobožnosti žalosna je Gospa okrunjena »krunom od sedam žalosti«, no liturgijski blagdani Žalosne Gospe (u korizmi petkom prije nedjelje Muke te 15. rujna) nastoje kristijanizirati pučku, odveć ljudsku pobožnost raznih »Plačeva«. Marijinoj patnji dodaje dogmatsko shvaćanje Kristove patnje i Marijine supatnje. Već na početku drugog tisućljeća pojavljuju se teolozi koji razvijaju teologiju Suotkupiteljice (Anselmo, Eadmer, Bernard...). Pod tim utjecajem Marijina bol postaje uzvišena supatnja s Kristom za naše otkupljenje.

Previše daleko od ljudi

Usporedo s prijašnjim valom, odveć ljudskim, ide val koji nosi protivna obilježja Gospe junakinje. Ona podno križa neustrašivo »stajaše« kao ona koja posve pristaje uz Kristovu muku jer zna njezinu otkupiteljsku snagu. Početak tog vala (courant heroisant) možemo staviti u riječi sv. Ambrozija: »Sveta Marija držala se stojeći podno križa svojega Sina. Djeвица promatraše muku svog Jedinca. Čitam žena stajaše, a ne žena plakaše« (PL 16, 1371). Iza toga teksta stoji shvaćanje da su suze odveć ljudski izraz boli. Mjesto toga, takvi pisci gledaju Gospu »skamenjenu« od boli, a na nekim slikama pada onesviještena u naručje Ivanu, ali ne pušta suze iz očiju. Ima takvih fresaka u srednjem vijeku, pa i kasnije. U nekim mjesnim crkvama spominju se »grčevi« boli, ali ne Djevičine suze za Sinom. No takvo shvaćanje nije prodrlo u većinu kršćanskoga puka. Iza toga stoji neko stoičko poimanje boli kojoj ne smiješ dati oduška plaćem.

Protiv previše ljudske osjećajnosti puka nadolazi kao reakcija nekih pisaca pojavljuje se previše tupa bol kojom Marija posve gospodari – u smislu janzenističke strogosti. A. Baillet piše o žalosnoj Gospi u stihovima, ali je to posve prozaična teologija: »Mi je ne vidimo da se predala plaču, da je čupala kose, da je izgubila strpljenje, nego njezina visoka krepost, nadvladavši svoje boli, znade toliko trpjeti jer trpi u šutnji« (La dévotion í la Vičrge, I. izd. 1693, 12).

Istina je u sredini

Između izražaja pretjerane pučke osjećajnosti i previše tvrde bezosjećajnosti istina stoji u sretnome spoju obaju područja: psihološkog i teološkog. Biblijski izraz »stajaše« isključuje izgublenu duševnost besvijesti i razdrte svijesti, isključuje ispade nerazumnog ridanja i javnih osuda krvnika, isključuje poganski stil narikača, no ne isključuje tihi plač od silne Majčine boli kad gubi Sina Jedinca. Svakako da uključuje Marijino gospodarenje nad osjećajima srca, ali ne tiransko ni stoičko gaženje srca, nego potpunu pokornost volji Očevoj u žrtvi Sinovoj uz shvaćanje i pristajanje na svrhu otkupiteljske žrtve za preporod svijeta, za novi život koji zaslužuje novi Adam, a ona mu je pridružena kao nova Eva. Time što shvaća, poučena Šimunovim proroštvom, ne prestaje osjećati more boli koje je diglo silnu oluju u njenu srcu. Kad je Bogočovjek drhtao u krvavome znoju pod »Getsemanskom urom«, kad je vapijao Ocu da ga mimoide ovaj kalež, ipak se posve pokorio volji Očevoj jer ga nije mimoišao kalež muke. I Marija je predviđala »Mač boli«, prirodno mu se otimala, ali natprirodnom snagom Duha prihvatila je Očevu volju u Sinovoj smrti. Njezin Fiat! nije bio opozvan zato što je bio tako strašno bolan. U tome je Marijina sličnost s Isusom u najnutarnijoj volji duše.

U Šimunovu proroštvu Luka uzima grčki izraz »romphea« za »mač boli« koji će probosti Marijinu dušu. To je izraz za veliki oštri mač koji prodire do dna Majčine duše, kao što tjelesno ubija do dna srca. O. Feuillet ezgegetira Šimunovo proroštvo kao svjetlo koje se tiče isključivo otkupiteljske žrtve Krista, »znaka protivljenja«. Šimun naviješta kako će se ta drama odraziti u Marijinu srcu (L'annonce de la transfixion de Marie, Cahiers Marials 1971/br. 76, 12). Tako se na Golgoti zbiva »jedinствeno mučeništvo« muke Isusove i supatnje Marijine u kojoj je Majka posve sjedinjena sa Sinom (o. c., 8). Zapravo je Marijin »mač boli« učinak Kristova »znaka protivljenja«.

Spajanje Isusove »passio« s Marijinom »compassio« spaja ljudsku Marijinu bol s dogmatskim značenjem otkupiteljske žrtve. Na to nas upućuju izrazi LG kad o Mariji izriču da je »žestoko supatila sa svojim Jedinorođencem i njegovoj se žrtvi pridružila materinskom dušom s ljubavlju pristajući na prinošenje žrtve od sebe rođene« (LG 58). Odjek takva shvaćanja Crkve nalazimo u liturgiji spomendana Žalosne Gospe (15. rujna) u zornoj molitvi: »Gospodine, ti si htio da Majka tvog Sina, stojeći pod križem, bude pridružena njegovim mukama...« Bog je Šimunovim proroštvom unaprijed pripremio Majku za taj teški čas, vježbao je u tuzi kad je tri dana tražila izgubljenog Sina u jeruzalemskom Hramu. Nju je htio svjesno pripremiti da bude najbliža sudionica u golgotskoj žrtvi kao »socia Redemptoris«, kao naša Suotkupiteljica. Tako je uz »Čovjeka boli« stajala pod križem i »Žena boli« koju Isus naziva Ženom prije nego je nazva našom Majkom. Uz Slugu Jahvina, patnika na križu (Iz 53) stajaše Službenica Gospodnja da supatnjom izrekne svoj zadnji Fiat! Onaj koji je prinio sebe da »opravda mnoštvo« (Iz 53, 11), trebalo je da uza sebe ima Onu koja je suotkupljenjem svoje supatnje pridonosila tome da to mnoštvo bude spašeno. U tome je srž Šimunova proroštva i golgotskog događaja.

Crkva suosjeća s Marijom

Marija kao uzorni lik Crkve (typus Ecclesiae) ima u Crkvi svoj nastavak, produženje svoje suotkupiteljske uloge. Nije li, dakle, normalno da Crkva suosjeća i supati s Kristom kao i Gospa, s Marijom kao njezino produženje? To navješćuje nastavak zborne molitve na spomendan Žalosne Gospe: »...podaj svojoj Crkvi da se i ona sjedini s patnjom Kristovom da bi bila dionicom njegova uskrsnuća«. Prva s Kristom sjedinjena u mucu bila je Marija, a za njom Crkva koja nasljeđuje uzor svoje Suotkupiteljice. »Compassio Matris« postaje »compassio Ecclesiae« da bi odjeknula u srcu svojih vjernika, djece Marijine. To napose čini u pobožnom moljenju križnog puta prateći muku Isusovu kantikom »Stala plačuć tužna Mati«. Dok je glavni molitelj posve okrenut Kristovoj mucu, dotle je Božji put više okrenut k Marijinoj supatnji da svoje suosjećanje sjedini s njezinom supatnjom... Divna pobožnost za odgoj kršćanskoga puka koji na nju hrli jer još ima srca koje ljubi, koje suosjeća sa Kristovim i Gospinim Srcem...

No ne smijemo se zaustaviti samo na suosjećanju. Ono u sentimentalaca lako postaje neplodno ako ne prijeđe u sudjelovanje s milošću koja poziva na obraćenje, na novi život po Evanđelju, na

preporod duše. Zapravo je glavni plod koji Crkva očekuje od križnoga puta taj da svatko prihvati svoj križ, jer bez njega nema pravoga Kristova učenika ni učenice u ostvarenju evanđelja po vlastitu životu.

Dok je u prvome planu te pobožnosti Kristova otkupiteljska patnja, u drugom je planu Marijina supatnja, a u trećem supatnja vjernika koji kroz pobožnost dobivaju duhovnu snagu za svoj križ i pravo usmjerenje prema djelatnom kršćanstvu. Molitelj, pogotovo kada je svećenik, morao bi smisliti primjenu pojedinih postaja križnoga puta na stvarne probleme koje treba rješavati u svjetlu križa. Samo kao primjer uzimam Kristovu opomenu jeruzalemskim ženama. Isus nije bio zadovoljan njihovom supatnjom, nego ih strogo opominje da »ne plaču za mnom, nego za sobom i za djecom svojom«. Nevrijedne su suze bez obraćenja. No najviše nad sobom i nad svojom djecom moraju plakati one žene koje ne htjedoše dati život svojoj djeci, nego ih ubiše prije rođenja. Svejedno čine: da li svojom ili tuđom rukom, pilulom ili kiretažom jer ih ubiše svojim pristankom i zahtjevom.

Lako je Križnome putu privući stariji svijet koji mnogo pati zbog tjelesnih bolesti ili duševnih razočaranja. Teško je, međutim, privući mlade koji žele plitko veselje, a ne shvaćaju tuđu bol. Za plodno sudjelovanje u toj pobožnosti potreban je evanđeoski odgoj koji živi s Crkvom i zato shvaća srcem veliko djelo otkupljenja. U središtu su toga djela i Kristov križ i Marijin »mač boli«. Tko ima srca shvatit će ta dva Srca, oba probodena na Golgoti na sebi svojstven način.

POSVETA BEZGREŠNOM SRCU MARIJINU

Gospa je u Fatimi pozvala Crkvu na posvetu svojem Srcu. Otad je prošlo mnogo godina, a tada je u katoličkom svijetu odjeknulo iznenađenje iz Fatime: papa Pio XII. posvetio je Srcu Marijinu sav svijet s posebnim osvrtom na Rusiju. To je opet učinio godine 1948. Nakon toga mnoge su se zajednice posvećivale Srcu Marijinu: redovničke, župne, sjemenišne, tu i tamo biskupijske. No odziv je bio preoskudan s obzirom na snažan Marijin poziv... Ivan Pavao II. obavio je 1979. u Čenstohovi čin svečane posvete Majci Crkve, i svojom osobnom posvetom (Totus tuus!) i posvetom domovine, čovječanstva, Europe, Rima, posvećujući narode »saveznom ljubavi« i pozivajući ih na »civilizaciju srca«. Godine 1984. isti je papa obnovio posvetu cijelog svijeta, posebno Rusije, i ujedno pozvao biskupe da takvu posvetu obave u svojim mjesnim crkvama. Kard. F. Kuharić učinio je to za hrvatski narod prigodom velikog Euharistijskoga kongresa u Mariji Bistrici 9. rujna 1984. u povodu završnog slavlja 1300. obljetnice pokrštenja Hrvata. Svečanosti je tada prisustvovalo oko pola milijuna našega katoličkoga puka...

Nekima se ne sviđaju takve svečane posvete pa su u vezi s njima izrekli više prigovora: i protiv izraza »posveta« i protiv pobožnosti nečijem »srcu« i protiv toga da netko druge posvećuje Mariji, čak tuđe narode i sav svijet, a da ih nije pitao niti su ga oni odabrali za »delegata« pred Bogom i nebom... No, vidjet ćemo, povijest Objave i Crkve pokazuje nam da su različiti oblici posvete davna praksa u povijesti spasenja, ali ne izborom naroda, nego Božjim poslanjem raznih zastupnika zajednica koje Bog postavi na čelo Božjemu narodu.

Osobna posveta Mariji pojavila se u srednjem vijeku, a posveta gradova njezinoj zaštiti već znatno prije, u doba slavljenja Bogorodice. Posvetu naroda nebeskoj Kraljici – koliko mi je poznato – prvi je učinio kralj Stjepan posvetivši Mađarsku, a kasnije to učiniše mnogi srednjovjekovni kršćanski vladari. Slično su se pojedinim svecima posvećivali i gradovi i narodi da bi im ovi izmolili zaštitu u danima nevolje i kušnje. Tako je papa Agaton I. zaštititi sv. Petra predao novokrštene Hrvate, a knez Branimir tu je posvetu svečano prihvatio i obnovio na poticaj pape Ivana VIII.

Osobna posveta Mariji bila je izražena u riječima »sluga Bogorodice« (do<\$Eroman u bar>los Theotókuou). Srednjovjekovni vitezovi izražavaju posvetu Mariji na svoj, obredni način. Tako je Ignacije Lojolski cijelu noć probdio pred likom Bogorodice u Monseratskom svetištu. U Španjolskoj u 16. st. započe takva posveta Bezgrešno začetoj koju su nazivali »zavjet krvi«. Taj zavjet polagahu i uglednici i sveučilišta uz obvezu da će braniti nauk o Bezgrešnoj »ako bi za to trebalo i život žrtvovati i smrt podnijeti«. (H. M. Köster, II, 107). Osobnu posvetu Mariji širile su

napose Marijine kongregacije i bratovštine od 17. st. dalje. To bi se obavljalo svečanim činom pred kipom i oltarom Djevice. Osobit širitelj takvih posveta bio je sv. Grignon de Monfort (1716.) koji se Mariji posvetio kao »servus Mariae«, a posvetu je teološki obradio u djelu »Savršeno predanje Mariji«. Posveta, i osobna i zajednička, nije nipošto novost našeg stoljeća, nego teče već stoljećima iz pobožnosti Kristovoj Majci.

Drugi je prigovor u vezi sa štovanjem »srca« Isusova ili Marijina, jer kažu, današnji čovjek nema smisla za tu simboliku, nego se radije okreće štovanju »osobe«. Ova reakcija modernog personalizma izgubila je vezu s prastarom ljudskom i biblijskom simbolikom »srca« koje označuje ljudsku duševnost, nutrinu. Možemo reći da je simbolika »srca« najstariji i najširi biblijski arhetip o ljudskoj duševnosti. Prvotno označuje jezgru duše gdje se volja odlučuje za vjeru ili nevjeru, za pravdu ili nepravdu, za ljubav ili mržnju, za iskrenost ili prevrtljivost, za sve vrednote i nevrijednosti: »Gdje je blago tvoje, ondje je i srce tvoje« (Mt 6, 21) – reče Krist za ono čovjekovo središte kamo današnji psiholozi smještaju »temeljno opredjeljenje« za vrednote (optio fundamentalis).

Treći prigovor da netko druge posvećuje, pa i narode i svijet, a da nije za to delegiran, opet pokazuje demokratsko neshvaćanje biblijskog »predstavništva« za zajednicu. Ni Mojsije ni David, ni Aron ni Samuel, ni Krist ni Marija nisu postali predstavnici svojeg naroda ili čovječanstva ljudskim izborom ljudi nego odredbom Božjom i poslanjem od Boga. Posrednici Božjih darova i Božjih saveza ne mogu biti izabrani od naroda, nego od Darovatelja milosti i Gospodara saveza. Bio je narod pitan, a i svaki je u kršćanstvu pitan pri krštenju, prihvaća li slobodno vjeru i zakon ćudoređa da bi živio po posveti saveza. Posrednici što ih je odredio »posvećuju« jer je savez milosti »odozgo«, a primaoci naknadno pristaju ili odbijaju savez s Bogom, ili pak kasnije otpadom izigraju taj savez.

Što znači žposveta'?

Svatko lako uviđa da riječ žposveta' dolazi od žsvet' te pripada religijskom rječniku. No danas čujemo zlorabu te riječi na posve profanom području. Čuje se i čita kako se netko »posvetio proizvodnji« ili »političkoj stranci« ili se čak »posvetio borbi protiv religije«. Tako je značenje posvete iskrivljeno sve do borbe protiv »svetoga«. Moramo tu sakralnu riječ vratiti njezinu prvotnom značenju, a za profane stvari dovoljna je riječ žpredao se' nekom idealu ili zadatku.

Da razjasnim raznolik sličnoznačnu upotrebu riječi žposveta' jer nerazlikovanje dovodi do zabune i pogrešnih tumačenja:

a)'Posvetiti nešto' spada na predmete, mjesta, vremena koja izuzimamo od profanog života i njima se služimo za bogoslužje (latinski žsacrum'). U svim religijama postoje uredbе kojima se štiju neka »sveta mjesta« ili »sveti dani« ili »svete stvari«, a namijenjeni su štovanju Božanstva ili uspomena na Božje darove. Napose su bili »sveti« religijske žrtve i žrtvenici jer se na njima slavio »Sveti nad svetima«. U Izraelaca takav je bio sveti Šator saveza i Kovčeg saveza, a kasnije Hram u Jeruzalemu sa svojom »Svetinjom nad svetinjama«.

b)'Posvetiti nekoga' tiče se osoba koje primaju svetu službu u vjerskoj zajednici. Tako je Aron bio »Jahvi posvećen« (Izl 26, 36) za službu oltara i Šatora, a s njim i cijelo pleme Levijevo kao svećeničko pleme u Izraelu. U novozavjetnoj Crkvi ta riječ naznačuje posvetu osobâ sakramentima ili zavjetima, a najčešće sakramentom sv. reda. Biskupi su »posvećivali« ređenjem službenike svetišta, a i sami su bili »posvećeni« od drugih biskupa. Posvećivali su Kristu zavjetovane djevice i udovice.

c)'Posvetiti se nečemu' spada na program djelovanja koji ima sakralnu svrhu, a to znači vezu s Bogom i djelom spasenja. Netko se iz vrlo svetih pobuda može posvetiti studiju teologije, umjetnosti, apostolatu, karitativnoj djelatnosti, jer ga takvi poslovi doista posvećuju kad ih prati dobra nakana. No zloraba je kad se ta riječ uzima za odveć profano i materijalno poslovanje, npr. da se »posvetio« uzgoju krumpira ili umjetnih gnojiva...

d)'Posvetiti se nekome' izražava osobno predanje osobi koja pojedince ili zajednicu vodi k svetosti (latinski žsanctus'). Ovaj smisao nalazimo u obnovi zavjeta i saveza, u svim posvetama kojima se predajemo nekome da nas vodi k Bogu. To nisu tek časoviti čini, nego imaju trajnu vrijednost određene obveze. Takvi su čini zapravo nastavak Saveza u biblijskom smislu, prihvaćanje i provođenje onih obveza koje Savez s Bogom postavlja i želi postići.

Sam Krist u dva smisla govori o posveti: da ga je »posvetio Otac« poslavši ga na zemlju kao Mesiju – Pomazanika (Iv 10, 36), te da je sebe posvetio za nas: »Ja samog sebe posvećujem za njih, da i oni budu posvećeni istinom« (Iv 17, 19). Ovdje uočavamo najviši domet posvete nekome. Posvetom Otac nama daje Sina za Spasitelja, a Sin sebe daje za naše spasenje – po žrtvi križa. Plod toga vrhovnog posvećenja jest naše posvećenje istinom vjere i milošću opravdanja.

Marija nam je već poznata kao djeвица koja se djevičanstvom posvetila Jahvi u svojoj mladosti, a pri navještenju sva se posvetila osobi i djelu svojega Sina. No unaprijed nju Bog posveti bezgrešnim Začecom kojim je stvorena kao Puna milosti... Iz oporuke s križa saznajemo da nam je ona Majka spasenja pa se zato njoj posvećujemo kao oni koji joj pripadaju jer su joj »posinci milosti«.

Na temelju Kristove i Marijine posvete možemo osvijetliti i našu posvetu Isusovu i Marijinu Srcu. Dragovoljno se predajemo onima koji nas posvetiše da i mi budemo posvećeni u istini. Svojevoljno se ubrajamo u milosni porod novog Adama i nove Eve. Posvetom Kristu želimo pripadati njegovu Kraljevstvu-Crkvi, a posvetom Mariji želimo pripadati »ostalima« iz Ženina poroda da nas štiti u borbi protiv Zmaja koja se vodi na zemlji.

Papa u okružnici »Otkupiteljeva Majka« posebno naglašava osobni odnos između majke i sina, i u naravnom i u nadnaravnom materinstvu. Majčina naravna sklonost potiče na »odgoj i dozrijevanje u čovještву«, a nadnaravni odnos možemo primijeniti na odgoj i dozrijevanje u kršćanstvu. Ivan je dobio Mariju za majku na Golgoti i tada je »uze pod svoju«. Te riječi znače izravno »brigu za Majku ljubljenog Učitelja«, ali posredno znače da Ivan Mariju »uvodi u sve što određuje njegov nutarnji život« (RM 45). Ivan je prvi posvećenik Mariji, a svaka prava posveta uključuje u sebi uvođenje Marije u »vlastiti nutarnji život«. Zapravo to je priznanje one koja nam je dana od Krista za majku, i predanje njoj da nas odgoji u Kristu i za Krista.

e)'Posvetiti nekoga nekome' tiče se posvete drugoga službi Božjoj. Tako je starozavjetna Ana posvetila malog Samuela službi Šatora (1 Sam 1, 28). Nešto slično zbilo se i kad je Marija prikazala Isusa u Hramu, jer je već saznala od Šimuna da će njezino Dijete biti »znak protivljenja«, što u sebi uključuje neodređeno predviđanje žrtvovanja.

Posvetiti zajednice i narode, pa i cijeli svijet Srcu Krista i Marije spada u okvir posvete »nekoga Nekome«. Dok osobne posvete izlaze iz osobne slobode, dotle ove posvete izlaze iz »predstavništva« za zajednicu kojoj je netko glavnik. Kristu i Mariji po otkupljenju pripada sav svijet, a predstavnici Crkve svoj narod posvećuju njima da mu izmole njihovu zaštitu u teškoj nevolji, pomoć u spasenju. Radi se o teškoj kušnji nevjere u današnjem svijetu i o strašnoj prijetnji rata. Samo nas pomoć s neba može spasiti od tih zala. Zašto Krist želi da posvetom Srcu njegove Majke odbijemo pobjedu vjere i spas od rata, valja shvatiti u ozračju velikog Znamena (Otk 12). Proroštvo govori o borbi Zmaja protiv Žene i njezina Poroda, zatim o nastavku borbe protiv »ostalnih iz Ženina poroda«, a označeni su kao vjernici Kristovi i izvršitelji Božjih zapovijedi. Rekao bih da je došao povijesni čas da se u Crkvi shvati apokaliptični Znamen i osjeti njegovo značenje za Crkvu.

Zašto posveta »srcu« kad bi bila dovoljna posveta osobi? Odgovor nalazimo u kontekstu otkupljenja: u tom sudbonosnom času mi smo otkupljeni probadanjem Srca Isusova vojničkim kopljem i Srca Marijina mačem boli. Kao otkupljenici mi sebe posvećujemo i druge otkupljenike posvećujemo onim Srcima koja su za nas probodena u času otkupljenja. A plod bi imao biti da naša srca budu posvećena novim životom milosti koji je proključao s križa... Ovakva je posveta više nego molba za pomoć. Ona je poziv na obraćenje u punom i evanđeoskom smislu. Ona je poziv na suradnju i supatnju za obraćenje drugih – mnoštva grešnika i nevjernika današnjeg društva. U tom

svjetlu treba shvatiti Marijine pozive na molitvu i pokoru, upućene pastitićima u Fatimi. Tako posveta postaje pravi kršćanski program koji u Pashalnu tajnu uključuje naš život i patnju u smrt. Polazi iz središta spasenja da bi stigla do središta kršćanskoga srca.

Posveta je više nego molba, ali u posveti je sadržana i molba za trajni duhovni učinak očekivan posvetom. L. Scheffczyk naširoko razrađuje tu temu (Der syst. Ort der Mariologie heute – Theol. u. Glaube 1978. br. 68), a ovdje ću ukratko iznijeti to tumačenje, koje možemo svesti na tri pitanja: Što izriče posveta? Što daje? Na što obvezuje?

Što izriče posveta?

Po krštenju smo bitkom posvećeni Bogu i ucijepljeni u Mistično tijelo Kristovo i tako postajemo članovi Crkve. Tu stvarnost novoga milosnog života malo djetesce ne može shvatiti. Zato njegovi kumovi izriču svjesno prihvaćanje vjere i odricanje sotonskih djela, što dosljedno znači prihvaćanje Evanđelja za pravilo života da bi krštenik postao »svjetlo Kristovo«. Kad odraste, tada krštenik može svjesno prihvatiti da bude ono što je postao pri krštenju, da aktivno prihvati ono što je po drugima pasivno primilo. Tome je cilj obnova krsnog saveza.

Sve ostale posvete u Crkvi pretpostavljaju krsnu posvetu kao prvotnu te na njoj nadograđuju: i svećenička posveta ređenja i redovnička posveta zavjeta i ženidbena posveta roditelja. Nisu to nipošto jednako vrijedne posvete, svaka ima vlastito poslanje i stupanj posvete, ali im je zajedničko da se temelje na krsnoj posveti kao optičkom određenju kršćanskog bića. I posveta Mariji nadopuna je krsne posvete jer je krsna milost plod otkupljenja u kojem je Marija suotkupiteljski sudjelovala. Postajući djeca Božja posinjenjem, postajemo i djeca Marijina. Njezino materinstvo, izraslo iz otkupljenja, na nas se proteže, znali to ili ne znali – po Božjem određenju. Kad postanemo toga svjesni, želimo posvetom svjesno prihvatiti svoju milosnu Majku koju nam Krist dade s križa u času otkupljenja... Neobično mi se sviđa običaj u nekim župama da roditelji i kumovi, nakon krštenja djeteta pođu pred Gospin oltar ili kip da kršteno dijete preporuče nebeskoj Majci.

No ima raznih oblika posvete koji idu dalje od ovoga osnovnog priznanja i prihvaćanja milosne Majke. Žele postići posebnu zaštitu u kušnji, ili posebnu pomoć u potrebi, ili posebno predanje u duhovnome životu, ili pak posebno usmjerenje i pomoć u apostolatu. Naglasak se posvete mijenja, a najdublji je kad cijelo svoje biće posvetom predajemo Mariji da nas odgoji za svetost te učini sebi sličnom u nasljedovanju Krista.

Zajedničke posvete župe, biskupije, naroda, Crkve posebno ističu zajedničko priznanje milosne Majke spasenja, no redovito im se pridružuju i neki povijesni razlozi, važni u određenom vremenu povijesnog događaja: za mir protiv rata, za vjeru protiv nevjere ili krivovjere, za vjernost u kušnji koja prijete zajednici. Suvremene papinske posvete Srcu Isusovu i Marijini snažno ističu tu povijesnu uvjetovanost našega tjeskobnog i ugroženog stanja kad nam je potrebna posebna pomoć s neba da bismo se othrali silama zla u svijetu. I od Gospe u Fatimi zatražena posveta Rusije ima vrlo jak povijesni razlog, jer je iz Rusije izrasla svjetska revolucija protiv religije, a njezino obraćenje znači pobjedu Božju po Mariji za sav svijet... Zbog povijesnih okvira i motiva posveta Srcu Marijini može poprimiti uvijek nove naglaske, a u manjim zajednicama posebne njihove razloge s primjenom na vlastito i vjersko i ćudoredno i specifično poslanje. One preopćenite i preapstraktne posvete, koje ne hvataju povijesni čas, imaju, doduše, osnovno evanđeosko osmišljenje posvete, ali ne djeluju na srca kao one povijesno i mjesno konkretizirane posvete. Meni se čini da nekim posvetama nedostaje prava konkretna primjena, prema potrebama te zajednice, pa svojom općenitošću teško zagrije ljude. Primjena, da bi bila životna mora obuhvatiti i nutarnjeg i vanjskog čovjeka. Mora ići za tim da srca obnovi pounutrašnjenjem molitvenog života, ali i područstvljenjem kršćanskih zadataka za dobro koje treba zajednički poduzeti i protiv zla koje moramo zajednički iskorjenjivati: protiv naše narodne zloće, staleških grijeha, obiteljskih nevjernosti i rastava, protiv današnjeg užasnog omasovljenja pobačaja itd... Svaka zajednica traži svoju konkretizaciju posvete, ali ima nekih općih ciljeva koje nijedna posveta ne smije mimoći jer su upisani u kršćansko biće.

Što nam daje posveta?

Ima posvetâ koje daju izvanredan učinak: kad osobna posveta daje svetosti, a zajednička posveta senzacionalan učinak oslobođenja od neprijatelja vjere i spasenja, grada i domovine. Na takve učinke podsjećaju nas neki spomendani u kalendaru u čast Mariji: Gospa od krunice na pobjedu kršćana kod Lepanta, a Ime Marijino na pobjedu kod Beča, obje protiv osmanlijske velesile koja je zatirala kršćanske narode. I proslava Gospe Sinjske sjeća nas na sličnu pobjedu pod zidinama Sinja u 17. st... No takvi osloboditeljski događaji nisu glavni plod posvete nebeskoj Majci. Trajni plodovi treba da se pojave u vjeri i čestitosti kršćanskoga puka koji se posvetio Mariji. Te plodove mogli bismo označiti na nekoliko praktičnih primjera posvete.

a) Prihvaćanjem Gospe kao uzora evanđeoskih kreposti dobivamo jak poticaj da nasljedujemo Mariju, tako savršeno vjernu i poslušnu Bogu. U njoj dobivamo divan uzor čistoće na koju nas posebno potiče štovanje Bezgrešne, odgajateljice čistih srdaca. Mogli bismo tako nabrajati sve Marijine kreposti kao uzor kršćanima da ih nasljeđuju, napose posvećenim crkvenim staležima da izbližega nasljeđuju presvetu Bogorodicu.

b) Prihvaćanjem Marije kao suradnice Kristove u djelu spasenja dobivamo jaku kristocentričnost naše pobožnosti i živ poticaj da svojim silama surađujemo u djelu spasenja: misijskom, karitativnom, obiteljskom...

c) Prihvaćanjem naše milosne Majke ne samo da prihvatimo Kristov dar oporukom s križa nego unosimo Mariju u svoj duhovni rast, da nam bude odgajateljica za Krista. Tu je svrhu Bog namjerno utkao u njezino duhovno materinstvo, i ona nije tek sporedan dodatni kolosijek. Marijino duhovno materinstvo pripada normalni kršćaninova duhovnog života, jer svaki život koji raste treba majku. Bez majke gubi toplinu i radost. Bez Marije protestantizam je brojnim sektama koje vjeru pretvaraju u komadiće evanđelja postao tako hladan i udaljen od zajedništva vjere.

d) Prihvaćanjem moćne Posrednice milosti, a to je posveti najbliže, duši otvaramo blagi i snažni utjecaj nebeskih darova koje nam želi isprositi Majka milosti. Odatle jači »mir i radost u Duhu Svetom«, jer nas prati Majčin pogled i briga one koja je Duhom Svetim osjenjena pa i nama može isprositi njegove darove.

Ipak je od svih plodova posvete najsretniji osobna svetost kakvu nalazimo u mnogih žarkih štovatelja Marije u prijašnjim stoljećima i u naše doba. Što znači posveta Mariji za svetačku nevinost Alojzija Gonzage, Stanka Kostke, Ivana Berchmansa! Što li znači za sv. Leopolda Mandića ili za sv. Maksimilijana Kolbea! A što znači za gotovo sve osnivače redovničkih zajednica, o tome bi trebalo napisati posebnu knjigu.

Na što obvezuje posveta?

Ne radi se o nekim novim dužnostima i obvezama koje ne bi postojale prije posvete, jer Marija nema nekih svojih zapovijedi. No posvetom dobivamo novu motivaciju i novu snagu da potpuno izvršimo one dužnosti koje proizlaze iz Božjih i Kristovih zapovijedi. Marija i nama kazuje kao i slugama u Kani: »Činite sve što vam On rekne!« (Iv 2, 5). To je cijeli program Evanđelja koji različito zadužuje razne staleže i osobe... Možda smo i dosada, prije posvete, prianjali uz Božju volju i Kristove zahtjeve, ali posvetom želimo još bolje činiti ono što nam kazuje prosvijetljena vjera.

Kad je sv. Leopold-Bogdan pod starost pošao na hodočašće u Lurd, vratio se kući s jakom odlukom da će bolje činiti sve što je i dotada činio. Odavna se trudio da bude sav Kristov i Marijin, ali u Lurdu je uhvatio posljednji zalet za uspon na goru svetosti... No mnogima će posveta biti poticaj za krupne zaokrete na put obraćenja da se izdignu iz ruševina grijeha te počnu živjeti novim životom, dostojnim kršćanskoga imena.

Ova je posljednja primjena važna za posvetu obitelji Srcu Isusovu i Marijinu. Iz posvećene obitelji mora nestati psovke, teške nesloge, pijanstva, nevjernosti, sebičnosti koja grešno bježi od rađanja, a u nju se mora useliti svagdanja molitva i nužna pokora za obraćenje grešnog svijeta, zajedno uz

suradnju za Božja djela u župi i Crkvi. Tko misli ostati u svojem starom blatu, bolje je da se ne posvećuje Prečistoj. Tko ne misli iz svojega srca čupati kukolj zloće, bolje da odgodi posvetu za dan kad se bude obratio.

Duša posvete jest služenje Bogu u njegovu kraljevstvu po uzoru na Službenicu Božju iz Nazareta. Iz prave posvete izrast će i služenje bližnjima koji trebaju našu pomoć. Između prvog i drugog služenja razlika je bitna, ali se divno popunjava. Prema Bogu sluga je poslušan, a prema bližnjima uslužan. U prvom služenju sluga se pokorava volji nebeskoga Gospodara, a u drugom služenju pomaže drugima u slabosti i nemoći. Najprije najbližima u kući, a onda svima kojima može pomoći: »Ako se tko ne brine za svoje, osobito za ukućane, zanijekao je vjeru, gori je od nevjernika« (1 Tim 5, 8).

U posvetama ima raznih izraza za poslušno služenje: u stara vremena »sluga Bogorodice«, a u srednjem vijeku, pa i u sv. Grignona »rob Marijin«, a u novije vrijeme bolje je reći »dijete Marijino«. Naša je riječ »rob« nezgodna jer znači prisilu. Riječ »sluga« posve je biblijska te uključuje dragovoljnu poslušnost. Najljepša je riječ »dijete« jer se oslanja na milosno djetinjstvo prema Bogu te uključuje posluš iz ljubavi (usp. R. Brajičić, Teološki elementi posvete M. B., OŽ 5/1984, 374-383).

Neki se pastoralni radnici pribojavaju priprava što ih traži prava i zdrava posveta. Svakako da zahtijeva jače pastoralno zauzimanje da se puk Božji pripravi na istinsko obraćenje. No posveta ne traži neku visoku teološku spremu ni izvanredne vanjske metode. Snaga posvete nije u izobrazbi, nego u srcu kršćana, u dosljednom provođenju kršćanskoga života. Kao ni krunica, tako ni posveta ne traži pametnjakoviće, nego vjerne i ustrajne Božje sluge. Marija u Fatimi vodstvo Crkve i mnoštvo vjernika koji nisu dosljedni poziva na posvetu da bi to postali. Glavna teškoća posvete jest u voljama koje se vrlo teško izvlače iz svoje mlitavosti, nedosljednosti, uživalaštva i uhodanih staza zloće. Da bi se mrtva duša probudila, nisu potrebne teološke, nego milosne trube, sve do strašnih truba sudnjega dana. Da bi se iskrčila šikara grijeha, potrebne su jaka molitva i pokora, jer je đavao zarobio duše, a taj se rod »ne izgoni, osim molitvom i pokorom« (Mt 17, 20).

Cijelo kršćanstvo niknulo je iz »milosrdnog srca Boga našega« (Lk 1, 78), a objavilo se kroz Kristovo milosrdno Srce, a uz njega i Marijino. Posveta naših srdaca tim presvetim srcima označuje nutarnje prihvaćanje njihove spasonosne ljubavi da bi iz takvih posvećenih srdaca izraslo vanjsko življenje po Evanđelju i težnja prema nebeskoj domovini svetih. Ondje sve opravdane čeka Srce našeg Otkupitelja da nam zauvijek otvori kuću Očevu. Uz njega majčinski kuca Srce Marijino da nas privede konačnom Kristovu spasenju u slavi vječnoga života.

Dakle, isplati se posveta velikom Znamenu Božje ljubavi i našeg oslobođenja svima koji žele postići konačno spasenje, a još više onima koji žele postići vlastitu svetost na zemaljskom hodočašću. To je shvatio bolesni pjesnik Aleksa Kokić kad je u čast Srcu Marijinu napisao krasne stihove kojima završavam ovu knjigu:

»O nije teško biti prezren patnik,
Izranjen, zaboravljen, hodati po tlima,
Mi nijesmo djeca bez majčinske skrbi,
Marijino Srce za nas ljubav ima.

Marijino Srce... kako divne riječi!
Zvuče kao zvona, kada k Bogu zovu,
Ulijevaju u nas svježinu sa neba,
Otkrivaju ljubav uvijek divnu, novu.

O nije teško biti prezren patnik,
Izranjenom nogom hodati po tlima,
Od Njezina smiješka procvjetaju boli,
Marijino Srce – ljubav rađa svima!«

KRATICE

AAS –

Acta Apostolicae Sedis

ASS –

Acta Sanctae Sedis

BB –

Bibbia, enciklopedija Torino-Leumann

BL –

Biblica, revija Papinskoga biblijskog instituta

CSCO –

Corpus scriptorum christianorum orientalium

CSEL –

Corpus scriptorum ecclesiasticorum latinorum

DS –

Denzinger-Schönmetzer, Enchiridion Symbolorum

EM –

Etudes Mariales

GS –

Gaudium et spes, Konstitucija o Crkvi (pastoralna), II. vatic. sabora

LG –

Lumen gentium, Konstitucija o Crkvi (dogmatska), II. vatic. sabora

MC –

Marialis cultus, Pobudnica pape Pavla VI.

ME –

Maria et Ecclesia, Acta congressus mariologici- -mariani u Lurdu (1958)

MM –

Mundus Marianus, L. Grizogona

NRTH –

Nouvelle revue theologique, Louvain

PG –

Patrologia Graeca, J. P. Migne

PL –

Patrologia Latina, J. P. Migne

PO –

Patrologie orientale

PO –

Presbyterorum ordinis, Dekret o svećenicima, II. vatic. sabora

ŽKRATICE = RM –

Redemptoris Mater, Enciklika pape Ivana Pavla II.

SC –

Sacrosanctum Concilium, Konstitucija o liturgiji, II. vatic. sabora

UR –

Unitatis redintegratio, Dekret o ekumenizmu, II. vatic. sabora

PAPINSKI DOKUMENTI O MARIJI

Iznosim samo one dokumente kojima je prva nakana govoriti o Mariji, a ne one koji govore o njoj samo usput, jer takvi su dokumenti navedeni u knjizi.

–

»Grave nimis« – konstitucija Siksta IV. od 4. IX. 1483.

–

»Sollicitudo omnium ecclesiarum« – breve Aleksandra VII. od 8. XII. 1661.

–

»Ineffabilis Deus« – bula Pija IX. od 8. XII. 1854.

–

»Fidentem piumque« – enciklika Leona XIII. od 20. IX. 1896.

–

»Adjutricem populi« – enciklika Leona XIII. od god. 1895/96.

–

»Ad diem illum« – enciklika Pija X. od 2. II. 1904.

–

»Munificentissimus Dominus« – enciklika Pija XII. od 1. XI. 1950.

–

»Fulgens corona« – enciklika Pija XII. od 8. IX. 1953.

–

»Ad caeli Regnam« – enciklika Pija XII. od 11. X. 1954.

–

»Marialis cultus« – ekshortacija Pavla VI. od 2. II. 1974.

–

»Redemptoris Mater« – enciklika Ivana Pavla II. od 25. III. 1987.

LITERATURA

1.

J. A. de Aldama: La maternité virginal de N. Dame – enc. Maria, VII.

2.

H. Asmussen: Maria, die Mutter Gottes – Stoccarda, 1951.

3.

E. Y. Alvarez: Marija iz Nazareta, hrv. prijevod, KS, Zagreb 1980.

4.

K. Balić: Theologiae Marianae elementa (o Skotovoj nauci), Šibenik 1933.

5.

A. Bea: Bula »Ineffabilis Deus« et hermeneutica Biblica, VI, 3.

6.

Bonaventura: Liber II. Sententiarum.

7.

C. Boyer: Marie, espérance pour l'unité chr. – ME 10, 181-193.

8.

L. Bouyer: Le culte de la Mère de Dieu – Chevetogne 1950.

9.

R. Brajičić: Dogmatski konstitucija o Crkvi (komentari), II, pogl. VIII. o Mariji u LG – Zagreb 1981.

Teološki elementi posvete Majci Božjoj – OŽ 5/1984, 374-383.

10.

I. Bujanović: Mariologija, Zagreb 1899.

11.

J. Coopens: Le Protoevangile – Ephem. theol. Lovanienses 26/1950.

12.

De Freitas Ferreira: Concepção verginal de Jesús – Rim (Gregoriana) 1980.

13.

A. Feuillet: Der Sieg der Frau nach dem Protev. – Inter. kath. Zeitschrift 7/1978, 26-35.

L'Esprit et la Mère du Christ – Et. M. 25/1968.

Le chapitre XII. de l'Apoc. – Esprit et vie 88/ 1978.

14.

P. Gaechter: Maria im Erdenleben – Innsbruck 1953.

15.

J. Galot: Maria la Donna nell'opera della salvezza, Rim 1984. (6. ed.)

La conscience de Jésus, Duculot-Lethielleux 1971.

16.

J. Guittou: La Vičrge Marie, Paris (Maontaigne) 1954.

17.

G. Joussard: Marie a travers la artistique – Maria I.

Le premier-né de la Vičrge – Revue S. R. 1932, 505-532.

Le problčme de la sainteté de Marie – Et. M. 5/1947, 13-31.

18.

C. Journet: L'Eglise du Verbe incarné II, Paris 1951.

19.

M. Jugie: L'immaculée Conception dans l'Ecriture S. et Trad. orientale, Rim 1952.

La mort et l'Assomption de la s. Vičrge, Rim 1944.

20.

A. Katalinić: Kraljevska vlast Marijina u djelu »Mundus Marianus« od Lovre Grizogona, doktorska disertacija, Zagreb 1960.

21.

Koncil: Dokumenti II. vaticanskog koncila, KS – Zagreb 1972.

22.

H. M. Köster: Die Magd des Herrn – Limburg 1947. (2. ed. 1954).

23.

R. Laurentin: La Vičrge Marie, Rim 1973. (3. ed.).

Marie dans l'histoire du salut, Turin 1972.

Structure et theologie de Lc 1-2, Paris 1957.

Jésus au Temple, Paris 1966.

L'interpretation de Gn 3, 15 dans la Tradition – Et. M. 12/1954, 79-156

Le titre de Corredemptrice – Marianum 13/1951, 393-452.

Marie, Eglise, Sacerdoce – Paris 1953.

L'Esprit S. et theologie mariale – NRTH 1/1967, 26-42.

Foi et myth en theologie mariale – NRTH 3/ 1967, 281-307.

Marie et l'anthropologie chr. de la femme – NRTH 5/1967, 485-515.

24.

G. Lambert: La drame du jardin d'Eden – NRTH 76/1959, 917-948.

25.

Ign. Larrañaga: El silencio de Maria – Marijina šutnja, hrv. prijevod, Zagreb 1984.

26.

H. Lennerz: De Beata Virgine, Rim 1935.

27.

X. Léon-Defour: Les évangelies et l'histoire, Paris 1963.

28.

H. Muhlen: Christus als Urbild der Kirche – Stellung Mariens in der Kirche – ME 3, 569-610.

29.

Parente: De cooperatione B. V. Mariae in ss. Euchar. – ME 2, 207-222.

30.

K. Rahner: Mutter des Herrn – Majka Gospodinova, hrv. prijevod, KS – Zagreb 1983.

31.

G. M. Roschini: Mariologia, Rim 1947.

32.

M. J. Scheeben. Handbuch der kath. Dogmatik I-IV, Friburg 1954.

33.

L. Scheffczyk: Der system. Ort der Mariologie heute – Theologie und Glaube 68/1978.

Maria in der Verehrung der Kirche III – Beč 1981.

34.

F. Suarez: De mysteriis I – Vives XIX. sv.

35.

T. Akvinski: Summa theol. III, in IV. Sententiarum.

36.

C. Tomić: Evandjelje djetinjstva Isusova, Zagreb 1971.

Gospina krunica, Zagreb 1976.

Marija Majka, Zagreb 1984.

37.

H. Urs von Balthasar: Sponsa Verbi, Brescia 1972. (Morcelliana 2. ed.).

38.

J. Vodopivec: La Vičrge Marie, obstacle et espoir de la réunion des Chrétiens – ME 10, 143-180.

39.

A. Wenger: Assomption, Paris 1953.